

Jaume Font
«La identificació de la ciutadania amb el seu
municipi és un factor de cohesió social»

Una conversa amb Jordi Ausàs

EINES 14

Òscar Alfranca
Eva Anduiza
Jaume Asens
Nicolás Barbieri
Francesc Bellmunt
Robert Casadevall
Miren Etxezarreta
Sergi Figueres
Lluís Frago
Joan Gil
Anna Herranz
Laia Jorba
Eduard López
Guillem López i Bonafont
Vanessa Maxé
Laura Morales
Alfons Muñoz
Gerardo Pisarello
Joan Ridaura
Josep San Martín
Antoni Segura
Isabel Segura
Raimon Soler
Vidal Vidal

FUNDACIÓ

JOSEP IRLA

Calàbria, 166 entresòl
08015 Barcelona
Telèfon 93 567 78 63
info@irla.cat

President

Josep Huguet

Vicepresidenta

Alba Castellví

Director

Josep Vall

Vocals

Pilar Albiol

Josep Bargalló

Carles Bonet

Joan Casamitjana

Marina Llansana

Eduard López

Marta Rovira

Anna Simó

Víctor Torres

Administració

Joan Almacellas

**Arxiu,
Biblioteca
i Documentació**

Natàlia Lara

Maria Fontelles

**Secció
d'Estudis**

Històrics

Àngel Ramos

**Secció
d'Estudis**

Polítics

Arnau Albert

**Secció
d'Estudis**

Socioeconòmics

Bàrbara Lligadas

EINES

14

El contingut dels articles és responsabilitat dels seus autors i EINES no s'hi identifica necessàriament. Per reproduir un article cal demanar autorització per escrit a la redacció d'EINES.

En enviar el seu treball a la redacció d'EINES, l'autor cedeix a l'editor els drets de reproducció, publicació i comunicació, tant per a l'edició impresa en paper com per a una versió electrònica que la farà accessible per mitjà de la xarxa d'Internet. Els interessats en matèria de drets de propietat intel·lectual es poden adreçar a eines@irla.cat

Agraïments

Moisès Amorós
Pere Aragonès
Joan Ballana
Santi Bracons
Glòria Comellas
Oriol Fernández
Bernat Joan
Sergi Penedès
Jonna Petterson
Jaume Sitjà
Joan Subirats
Mar Vila

Projecte gràfic

Suki design

Maquetació

Lourdes Martinez

Impressió

Comercial Gràfica Anmar
Dipòsit Legal B-31564-07
ISSN 2013-1518

Director

Josep Vall

Coordinació

Arnau Albert

Correcció lingüística

Marta Molina

Redacció

eines@irla.cat

Subscripcions

Joan Almacellas
Telèfon 93 567 78 63
administracio@irla.cat

Sumari

- 5 **PORTAL**
Un futur de proximitat
Eduard López
- 6 **INCORRECTE**
**Igualtat o desigualtat:
esquerra i dreta**
Joan Ridaura
- 8 **REPTES**
**Crisi d'habitatge:
la necessitat de dir prou**
Jaume Asens
Gerardo Pisarello
- 10 **VOLTA EL MÓN...**
Reconciliar diplomàcia i democràcia
Anna Herranz
- 12 **...I TORNA AL BORN**
L'escopeta nacional(ista)
Vidal Vidal
- 14 **NYERROS I CADELLS**
La reforma de les pensions
Miren Etxezarreta
Joan Gil
- 16 **ELECCIONS**
**República del Sud Sudan:
el 54è estat africà**
Antoni Segura
- 19 **CONNEXIONS**
**La complexitat del territori i els reptes
de la Catalunya comarcal**
Lluís Frago
- 27 **Polítiques culturals com a polítiques
urbanes? Una mirada sobre el valor
públic i els límits de la cultura**
Nicolás Barbieri
- 37 **La promoció econòmica dels
territoris: estratègies per al
desenvolupament local**
Vanessa Maxé
Alfons Muñoz

- 45 **SÍNDROME NIMBY**
Guillem López i Bonafont
- 57 **NAVEGADOR**
La cooperació intermunicipal a l'Estat francès
Robert Casadevall
- 71 **FÒRUM**
Jaume Font:
«La identificació de la ciutadania amb el seu municipi és un factor de cohesió social»
Una conversa amb Jordi Ausàs
- 83 **VARIABLES**
La participació política dels immigrants a Barcelona
Eva Anduiza
Laia Jorba
Laura Morales
Josep San Martín
- 95 **FULL DE CÀLCUL**
Una perspectiva integral de la cadena agroalimentària per revaloritzar l'agricultura
Òscar Alfranca
- 103 **ARXIU**
La construcció de l'hegemonia política: Esquerra, 1931-1933
Raimon Soler
- 117 **EXPLORADOR**
Un fals dilema: Islam i democràcia
Sergi Figueres
- 133 **FINESTRA**
Cerimònia de lliurament del Premi Nobel de la Pau 2010 a Liu Xiaobo
- 144 **CLÀSSIC**
Compromís de Porto Alegre. Un altre món és possible
- 148 **TRIBUT**
Feminal i Carme Karr
Isabel Segura
- 150 **FILMOTECA**
The Wire, de David Simon
Francesc Bellmunt
- 152 **PUNT DE LLIBRES**

PORTAL

Un futur de proximitat

Més enllà de la conjuntura immediata, els comicis municipals del 22 de maig són una ocasió excel·lent per posar damunt la taula un seguit de qüestions que afecten de manera important la vida de la ciutadania. Al capdavant, és en el terreny de la proximitat on es plantegen i acaben prenent sentit propostes que, des de marcs institucionals més amplis, difícilment s'aboardarien amb la mateixa sensibilitat ni probablement s'executarien amb el mateix grau d'eficàcia. I és que, sobretot en els darrers anys, s'ha fet palès que, des d'àmbits de govern diguem-ne «globals» —sigui, en el nostre cas, l'Estat o els respectius governs del Principat, les Illes i el País Valencià— es fa cada cop més difícil donar respostes «universals» i de qualitat a les demandes d'una població menys indiferenciada que en períodes anteriors, i el que és més rellevant, força més conscient de les seves necessitats i dels mecanismes per fer valdre els seus interessos en el context d'una societat democràtica.

Els municipis són uns espais primordials a l'hora d'articular respostes concretes a demandes ciutadanes que requereixen un tractament integral. I això és així perquè, en l'àmbit local, les urgències i la peremptorietat dels problemes que s'hi plantegen obliguen a les administracions concernides a ser més flexibles i imaginatives en la recerca de solucions. Reptes tan notables com la preservació i la millora de l'espai cívic, l'aprofundiment en la cohesió social, la potenciació de les eines de participació ciutadana i la transparència democràtica no es podran superar al marge de les institucions que treballen i fonamenten la seva le-

gitimitat en la proximitat. I això per no parlar del paper que poden tenir a escala municipal, en uns moments de crisi com els presents, les polítiques de promoció local.

Després de jugar un paper de primer ordre en la reconstrucció de pobles i ciutats mancats dels serveis més bàsics, ara toca donar resposta a reptes tan diversos com ho són, entre molts d'altres, la defensa d'un model urbanístic compacte i sostenible, la gestió de la convivència social en un marc d'una creixent individualització, la capacitat d'utilitzar les noves tecnologies com a eina de dinamització educativa i econòmica o la necessitat d'inventar noves maneres de vincular la ciutadania a l'esfera pública. I amb tot, cal constatar que el problema principal no el constitueixen les lògiques incerteses que genera tot context de canvi social. Ben al contrari. La dificultat més gran és que cal dotar als ens locals d'un disseny institucional més favorable, políticament, competencialment i, sobretot, financerament. I el fet que Catalunya continuï sense disposar de plenes competències en matèria de règim local no facilita les coses, precisament.

Els ajuntaments que sorgiran de les properes eleccions tenen, doncs, molts deures a fer. I tot i que la tasca és ingent i el context general i institucional no acompanya prou, els municipalistes d'aquest país saben prou bé una cosa: el futur de la política serà de proximitat o no serà. ◀

Eduard López
Vicesecretari general de Coordinació Interna i
Acció Electoral d'Esquerra
elopez@esquerra.cat

Joan Ridaura
President d'Esquerra-Catalunya Nord
jridaura@esquerra.cat

INCORRECTE

Igualtat o desigualtat: esquerra i dreta

El binomi dreta/esquerra, des de fa més de dos segles, no només defineix unes polítiques contraposades, sinó uns interessos i uns valors antitètics traduïbles en un altre binomi, el d'igualtat/desigualtat. Es tracta d'una drecera per definir de manera comprensible els diferents projectes de societat i de la gestió dels seus contrastos. Però en el món polític contemporani acostumem a sentir que la distinció entre la dreta i l'esquerra és un concepte caduc, desproveït de vigència i allunyat de la realitat. Una idea que pren forma a partir de la caiguda del mur de Berlín i la posterior desaparició dels règims comunistes de l'Europa Oriental. Però què hi ha de cert en els arguments dels defensors de la fi de la distinció entre dreta i esquerra?

1. *La societat actual no és la mateixa que la que va donar lloc a la diferenciació entre les dues posicions. És cert que les societats evolucionen, però també ho fan els contrastos i les diferències. Així, malgrat les polítiques de protecció social, —iniciades a partir de la Segona Guerra Mundial— destinades a pal·liar les desigualtats, és un fet que aquestes no només no disminueixen, sinó que en determinats aspectes fins i tot augmenten, d'una manera diferent, si es vol, però en el fons, hi ha desigualtats que s'accentuen.*

2. *En un univers polític complex, amb fronteres ideològiques cada vegada més poroses, no té sentit una diferenciació tan excoïent. La complexitat social també es tradueix en complexitat política. I això vol dir que no hi ha una única dreta, de la mateixa manera que no hi ha una sola esquerra. Com l'escala de grisos que hi ha entre el blanc i el negre, l'espectre polític també contempla una gradació, donant lloc a un tercer espai que es defineix com ni de dretes ni d'esquerres, l'anomenat centre. Però l'aparició del centre no és contradictòria amb la pròpia diferenciació ideològica, sinó que, la reforça i la justifica. De la mateixa manera que l'exis-*

Els moviments sobiranistes amb voluntat transversal topen amb una societat de contrastos i desigualtats que tard o d'hora els obliga a prendre posició sobre quin és el seu projecte social

tència del gris no contradiu la del blanc i la del negre, el centre no pot negar la de la dreta i l'esquerra.

Alguns també han pretès contraposar l'aparició de projectes transversals —com els partits verds o determinats moviments d'arrel nacional o sobiranista— amb el declivi de l'eix social. Però la realitat ens demostra que de la mateixa manera que, per raons electorals, totes les formacions han incorporat en els seus programes propostes ecologistes, els verds, degut a la praxi política quotidiana, s'han vist obligats a posicionar-se en relació a l'eix dreta/esquerra, donant lloc a partits ecologistes progressistes i conservadors. I el mateix els hi passa als moviments sobiranistes amb voluntat transversal, ja que també topen amb la realitat d'una societat de contrastos i desigualtats que, tard o d'hora, els obliga a prendre posició sobre quin és el seu projecte social.

3. *Les diferències entre uns i altres són cada cop més petites.* L'electoralisme dels principals partits els impulsa a cercar la centralitat política, és a dir, a ocupar l'espai ideològic on s'ubiquen la majoria de la ciutadania. Però sovint, sobretot en moments de feblesa política dels governs, es confon la recerca

de la centralitat amb un viratge cap al centre. Així, és normal veure governs de dreta que, davant situacions de forta agitació social, apliquen mesures progressistes per apaivagar les tensions o per evitar haver de fer reformes més profundes; de la mateixa manera, també és normal veure governs d'esquerra que, incapaços d'afrontar les pressions, acaben aplicant mesures conservadores. Constatem, en canvi, que en el cas d'un govern fort i amb un bon índex de popularitat, aquest transvasament ideològic no apareix, per la qual cosa aplica polítiques clarament ancorades a les fonts ideològiques que l'alimenten. Així, la transferència programàtica ve d'una situació puntual de fortalesa o feblesa i no d'una veritable osmosi política.

4. *Tenen el mateix discurs; no es pot distingir un polític de dretes d'un d'esquerres.* A aquesta percepció no li és aliena el que podríem anomenar «la perversió del llenguatge», és a dir, l'ús per part de la dreta d'una terminologia progressista però modificant el significat original dels termes. Així, veiem com en nom de la llibertat —entesa com a llibertat d'elecció— es justifica la permanència de desigualtats en l'accés a serveis bàsics com l'educació o la salut. La desorientació política d'una part

de l'esquerra tradicional ha facilitat la impunitat d'aquesta tergiversació del llenguatge.

En definitiva, l'argumentari principal d'aquells que defensen la caducitat de la dualitat dreta/esquerra es fonamenta en qüestions de pràctica diària de la gestió política, però en cap cas es qüestiona l'existència d'uns projectes diferenciats que se sostenen en la prioritització de l'individu o de la societat. I és que la resposta a la qüestió del pes del diner o de la solidaritat en la comunitat segueix sent el barem que diferencia els valors progressistes dels conservadors. La negació d'aquesta diferència obre la porta a la perillosa afirmació del «tots són iguals». És a dir, el descrèdit de tota la classe política i que, com veiem arreu d'Europa, és el preludi de l'aparició d'una extrema dreta que presenta el neofeixisme com alternativa regeneradora de l'activitat política. L'ètica i la coherència política esdevenen així un baluard democràtic contra la intolerància. ◀

Crisi d'habitatge: la necessitat de dir prou

El 2008, el relator de l'ONU per a un habitatge digne, Miloon Kothari, va qualificar la situació de l'Estat espanyol d'«autèntic escàndol». El dret a l'habitatge, la funció social de la propietat i el deure d'impedir l'especulació són reconeguts per la Constitució i en diversos tractats internacionals de drets humans. No obstant això, del conjunt d'estats de la UE, l'espanyol és el que més ha construït, el que més immobles abandonats té i el que menys habitatge assequible posa al servei de la seva ciutadania.

Els enormes costos socials i ambientals del model urbanístic i immobiliari espanyol estan imbricats en polítiques dissenyades a les dècades de 1980 i 1990 basades en la propietat privada com a règim principal d'accés a l'habitatge, la progressiva liberalització del sòl i la privatització del règim urbanístic i immobiliari. Les conseqüències d'aquest model van conduir a diverses comunitats autònomes i al propi Estat a aprovar una sèrie de mesures que pretenien inscriure's en un horitzó urbanístic diferent. Les lleis de sòl basques, les lleis catalanes de barris i del dret a l'habitatge o la nova llei estatal del sòl, reflecteixen un propòsit d'esmena i l'assumpció de l'estrepitós fracàs de la gestió neoliberal de l'habitatge i del territori.

Però les expectatives generades, excepte honoroses excepcions, han quedat insatisfetes. El desenvolupament de les previsions normatives més garantistes ha estat insuficients. Les minses i moltes vegades discrecionals ajudes disten molt del que hauria de ser un servei públic orientat a garantir un autèntic dret i, en paral·lel, la consideració de l'habitatge com a bé d'inversió, com a motor de l'economia i de les arques públiques, ha continuat sent l'eix de la política estatal i de la majoria de les autonomies.

La recent crisi financera i immobiliària ha fet més evident l'escassa incidència d'aquestes polítiques. A les milers de persones que no podien accedir a un habitatge digne en el mercat de lloguer, s'hi sumen ara els milers de famílies —moltes immigrants— que

Del conjunt d'estats de la UE, l'espanyol és el que més ha construït, el que més immobles abandonats té i el que menys habitatge assequible posa al servei de la seva ciutadania

han perdut la seva casa o que corren el risc de perdre-la a causa d'hipoteques que s'han tornat impagables. En la línia dels seus homòlegs europeus, el Govern espanyol ha respost a la nova situació avantposant els interessos del mercat al de la ciutadania. Gairebé una tercera part del pressupost públic s'ha destinat a empreses i a institucions financeres que en molts casos, a més d'enriquir-se, han tingut una responsabilitat evident en la crisi. La voluntat exhibida per a socórrer a qui ha ordit la trama especulativa ha estat molt més decidida que la emprada per a rescatar les famílies que corren el risc de quedar sense sostre o que segueixen sense poder pagar-se'l en el mercat. Mesures com la moratòria en el pagament de les hipoteques o en l'ús dels comptes d'estalvi d'habitatge beneficien més als propis bancs que als col·lectius amb recursos més modestos. El sùmmum dels despropòsits és la recent aprovació de l'anomenada «lleï del desnonament express», que pretén afavorir l'accés al lloguer facilitant el desallotjament dels arrendataris més vulnerables.

Amb aquest panorama, no és estrany que els propis perjudicats hagin decidit passar a l'ofensiva. Associacions de veïns o col·lectius com la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca de Barcelona, assenyalen la urgència d'evitar que qui ha perdut el

lloc de treball es quedi, a més, sense sostre. I això passa per emprendre accions, aplicades a altres països europeus, destinades a paraitzar els desnonaments per raons de necessitat; garantir als afectats l'accés a la justícia gratuïta per a defensar-se dels processos de desnonament; regular la dació en pagament, de manera que si el banc es queda l'habitatge, el deute quedi saldat; fixar preus màxims de lloguer; actuar sobre l'estoc d'habitatge construït i no venut, forçant la seva mobilització cap al lloguer social i fins i tot penalitzant severament el manteniment injustificat d'habitatges buits; expropiar o comprar a un preu just el parc d'habitatges hipotecats amb l'objecte de destinar-lo a un parc públic d'habitatges de lloguer; promoure moratòries eficients i el refinançament assequible del deute, i fins i tot la condonació, sobretot quan les famílies ja hagin estat desnonades o quan la mala fe de les entitats financeres sigui provada.

En efecte, no és de rebut exigir el compliment dels contractes hipotecaris si les clàusules pactades són fraudulentos o amaguen un ús abusiu de la informació disponible. I menys quan aquestes irregularitats han estat encoratjades, per acció i omissió, per les pròpies polítiques públiques. Cal realitzar una auditoria pública sobre el funcionament real del mer-

cat hipotecari. Un govern no hauria de dubtar ni un moment a iniciar una democratització del sistema bancari i col·locar el dret a l'habitatge per sobre dels seus beneficis. Perquè defensar els qui tenen hipoteques impagables, els qui disposen d'un lloguer precari o als qui els manca el sostre, no és una apel·lació a la caritat. És una qüestió de justícia social i una exigència jurídica. Cal dir prou a les pràctiques especulatives, antiambientals i als exercicis antisocials del dret a la propietat que han conduït a l'actual catàstrofe de l'habitatge. Aquí ens hi juguem la reactivació sostenible de l'economia, capaç de garantir a tots una qualitat de vida digna. Però no només això. També ens hi juguem la credibilitat d'unes institucions davant d'una ciutadania a qui no se li hauria de suposar una paciència infinita. ◀

Reconciliar diplomàcia i democràcia

Des que l'estiu passat WikiLeaks va publicar unes gravacions esfereïdores sobre l'actuació de l'exèrcit dels EUA a l'Afganistan i l'Iraq, la marea de reaccions a favor i en contra a les filtracions massives no ha deixat de créixer. Per als seus defensors, WikiLeaks és una eina al servei de la democràcia, un aparador on exposar al món els comportaments poc ètics de polítics i empreses. Per als seus detractors, en canvi, és pur vandalisme informatiu, ja que viola el dret a la privacitat, entorpeix la funció de la diplomàcia i fins i tot —es diu— posa en risc la seguretat dels ciutadans. Sigui com sigui, WikiLeaks té com a mínim la virtut d'obligar-nos a reflexionar sobre la qualitat democràtica de la nostra política exterior i de seguretat, perquè parlem molt de la manca de transparència als EUA, però convé recordar que a Europa el control democràtic dels afers exteriors també té moltes deficiències.

Tradicionalment, l'àmbit de la política exterior i de defensa s'ha considerat com una àrea *sui generis*, una política excepcional i preeminentment reservada als governs. Això és degut a la creença que en qüestions vitals com la guerra i la pau no es poden aplicar els mateixos requeriments de transparència i participació democràtica que en els afers domèstics. Però ja fa temps que la distinció entre política interior i exterior va començar a perdre vigència. L'acceleració del procés de globalització ha contribuït a difuminar les fronteres, facilitant tant la circulació de mercaderies i persones com també la difusió de nous reptes com la sostenibilitat mediambiental, el subministrament energètic, el descontrol dels mercats financers o el crim transnacional. Per tant, ens trobem davant d'un món d'oportunitats i reptes que cal tractar tant des de l'interior com en col·laboració amb la comunitat internacional. Davant d'aquests canvis, ha resultat cada vegada més difícil justificar el blindatge de la política exterior a l'escrutini de la ciutadania. Per això, amb el temps, les societats democràtiques s'han anat equipant amb instruments per a la discussió pública i la fiscalització de la política exterior i de de-

fensa. Però malgrat tot, aconseguir un nivell adequat de control democràtic en un àmbit que sovint exigeix bones dosis de discreció, no ha estat una tasca fàcil.

En aquest sentit, encara són molts els elements que obstaculitzen arreu la transparència i la legitimitat democràtica de la política exterior. En el cas dels països de la UE, el repte és encara major que en d'altres democràcies pel fet que la política exterior, de defensa i de seguretat interior es duen a terme de manera cada vegada més integrada en l'àmbit comunitari. Si bé això suposa un avenç de cara a l'eficiència en la gestió d'aquestes qüestions, no ho és tant en termes de transparència. En tractar-se d'àmbits no plenament comunitaritzats, el Parlament Europeu no té poders per a controlar-los. I alhora, la majoria de parlaments dels Estats membres tampoc no ho fan, alguns per manca de poders i d'altres per falta de temps, informació o experiència. Ens trobem, doncs, amb una creixent àrea gris, on els governs fan i desfan, escàmpols a l'escrutini democràtic. Així, per exemple, és ben difícil per als parlamentaris tant europeus com estatals controlar l'activitat i el finançament de les operacions de pau que duu a terme una UE que, no ho oblidem, té capacitat per a desplegar fins a 60.000 soldats a l'exterior. Però fins i tot qüestions bàsi-

ques com conèixer els continguts d'una cimera bilateral, posem per cas entre la UE i la Xina, es converteixen sovint en una missió impossible per als parlamentaris.

Davant d'aquesta situació, fenòmens com els de WikiLeaks tenen el valor de denunciar les injustícies i excessos en l'exercici de la política exterior. En molts casos, les filtracions han servit per a demostrar que els mecanismes democràtics han fallat, ja sigui per l'extralimitació dels governs, la manca de control de l'oposició o en alguns casos fins i tot per la connivència dels poders judicials. Un bon exemple d'això són els documents filtrats per WikiLeaks, en els quals s'evidencia que el govern Zapatero i diverses personalitats de l'entorn judicial espanyol van contemporitzar amb les exigències dels EUA de no investigar la mort del periodista José Couso a Bagdad, víctima d'un atac nord-americà a l'hotel des d'on cobria la invasió de l'Iraq amb altres periodistes.

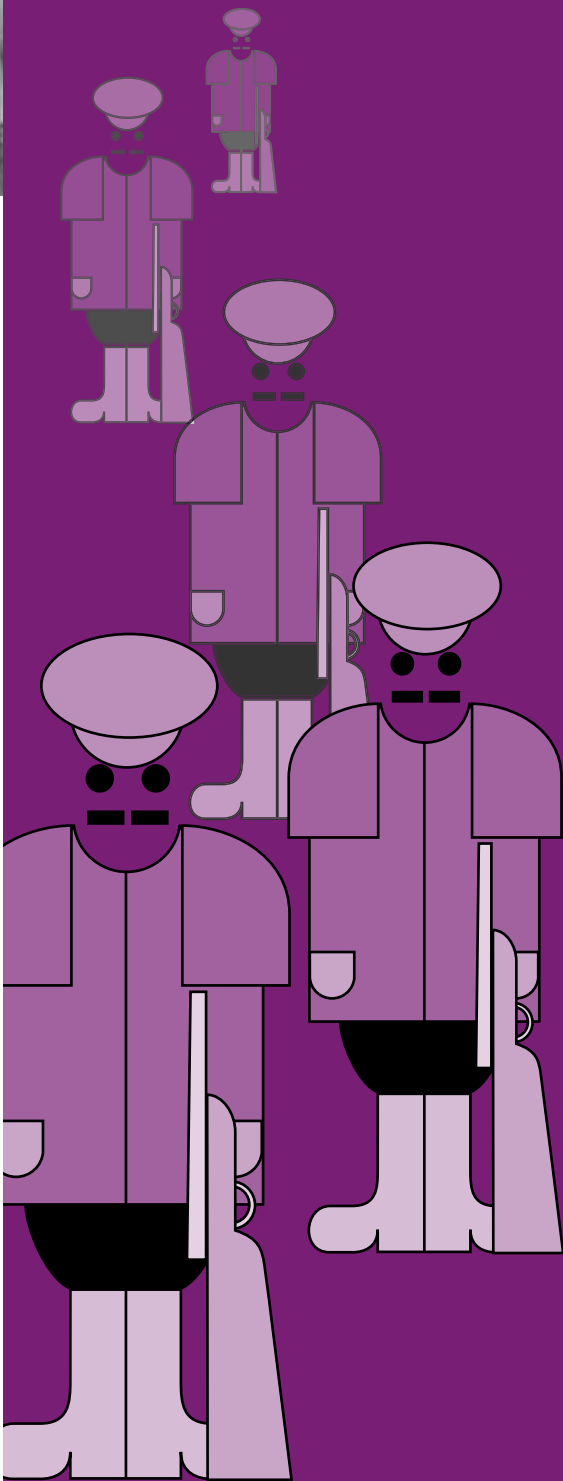
Malgrat això, la publicació de notícies basades en el material filtrat per WikiLeaks també ha contribuït a una certa trivialització d'un tema tan crucial com ho és la política exterior i de defensa. Quan bona part de les notícies només contenen fútils —com l'opinió dels diplomàtics nord-americans sobre les debilitats de Berlusconi per les faldilles, les tradicions nupcials de l'elit txetxena

o els tractaments facials amb botox de l'excèntric president libi— ens hem de preguntar si això contribueix a millorar la qualitat democràtica de la política exterior o simplement a alimentar el negoci de la xafarderia. Aquesta excessiva mediatització corre el risc de fer-nos caure en una falsa noció de transparència, quan precisament el que calen són mesures estructurals contra l'opacitat, el paternalisme i la despolitització que encara prima en l'àmbit de la política exterior. Fenòmens com WikiLeaks poden ser una gran contribució per fiscalitzar adequadament les actuacions dels governs, sempre i quan no ens distreguin de la necessitat d'aconseguir unes institucions públiques fortes, que fomentin el debat polític i la participació de la societat civil en qüestions de política exterior. ◀

Vidal Vidal
Escriptor
vidal@gencat.cat

...I TORNA AL BORN

L'escopeta nacional(ista)

Amb motiu de la mort recent, a finals de 2010, del cineasta Luís García Berlanga, hem tingut ocasió de reveure per televisió algunes seqüències de les seves pel·lícules més destacades, entre les quals sobresurt l'esperpèntica *La escopeta nacional*, de 1978. En aquella sàtira jocosa però alhora despietada del tardofranquisme, tenia un paper rellevant l'empresari català Jaume Canivell, encarnat a la pantalla per l'actor José Sazatornil. El tal Canivell és qui organitza i sufraga de la seva butxaca la cacera que serveix de marc a la trama delirant del film. El motiu de la jornada cinegètica amb notables convidats del règim que recrea el director —que ja s'havia fet un nom amb veritables obres mestres del setè art com *El vedugo*, *Plácido* o *Bienvenido Mister Marshall*—, no era l'amor de l'amfitrió a aquest esport o lleure a camp obert, sinó l'interès no gaire dissimulat per part del protagonista d'obtenir contactes amb aquells prohoms de la dictadura que li facilitessin el tancament d'un negoci amb l'administració pública, en concret la venda de centenars o potser fins i tot de milers de porters electrònics destinats a blocs d'habitatges de promoció oficial. Una bona entrada per a l'empresa del senyor Canivell, que bé mereixia les molèsties que aquest es prenia complimentant els seus hostes tan influents.

Berlanga dibuixa un retrat hilarant del personatge, en el fons bastant cruel, però també prou encertat: un negociant català arquetípic que s'arrossega davant del poder establert —foraster, però és el que hi ha, mana qui mana— per tal de treure'n un profit crematístic. Ja se sap que la pela és la pela. La caricatura berlanguiana pot semblar exagerada, però em temo que obeeix a una realitat inqüestionable, si volen portada al límit i estirada fins a extrems grotescos. El pobre home —que també és de plànyer de com s'ha d'arribar a humiliar— es rebaixa fins a fregar el més indigne dels servilismes, per tal de poder guanyar-se les garrofes. El preu de la subsistència o a la força els pengen. Vull dir que els catalans —empresaris o obrers, tant se val, cadascun en la seva mesura— ens hem vist i encara ens veiem obligats

A Madrid ens tenen presa la mida, saben com dividir-nos per vèncer-nos i com donar-nos peixet (al cove) perquè coneixen de sobres quin és el punt feble que ens acaba perdent

a freqüents exercicis similars per poder sobreviure en una situació política tan adversa. La prostració i el peatge —paga, català!— són encara, i potser per força temps, condicions connaturals al nostre estat de gent sense estat, vull dir que no disposa de ressorts de poder propis —a partir d'un determinat nivell, s'entén.

I aquesta constatació històrica i malauradament encara vigent, és tan vàlida pel que fa al món de l'economia com al de l'alta política, però també a qualsevol altre estadi de la vida quotidiana, per exemple en tot allò que es refereix a l'ús de la llengua del país. Quantes vegades no ens hem vist forçats o impel·lits a fer-nos els modestos, els simpàtics o els educats —sempre que es doni per bona l'equivalència entre educació i claudicació idiomàtica—, davant de qualsevol representant més o menys important d'aquella casta de gent tan ufana i tan superba, contra la qual ja ens adverteix el nostre himne. No serà que no n'estem, d'avisats...

Això succeïa amb el franquisme i continua, per bé que moderat per les actuals circumstàncies de major llibertat i teòrica igualtat, en els nostres dies. A Madrid ens tenen presa la mida, saben com tractar-nos, en l'equilibri just entre amenaça i afalac —el clàssic copet a l'esquena o l'elogi del pa amb tomaca i de la laboriositat del nostre po-

ble—, com dividir-nos per vèncer-nos més fàcilment, com desmoralitzar-nos i, en especial, com donar-nos peixet (al cove), perquè coneixen de sobres quin és el punt feble que ens acaba perdent. Una simple qüestió de caràcter nacional. Sobredosi de seny. Massa segles de supeditació, si us plau per força. I de procurar anar tirant malgrat aquesta posició subsidiària.

Això sí, de tant en tant ens agrada gallejar, alçar la veu per proclamar que ja n'hi ha prou, que la broma fa massa que dura. Que Cinca enllà ens sentiran i que tremoli l'enemic, etcètera. Després, calcats els ímpetus almogàvers i refredats els ànims irredemptistes, degudament aconsellats pels portaveus mediàtics del sentit comú, tornem capcots a comportar-nos tal com s'espera de nosaltres, súbdits assenyats, persones d'ordre, malgrat tot fidels vassalls. I no només hi accedeixen aquells conciutadans que se senten còmodes assumint identitats i autoritats foranes, sinó fins i tot bona part d'aquells altres que no paren de proclamar suposades conviccions patriòtiques i esgrimir greuges victimistes —víctimes amb raó, és clar, això no ho discutirem. D'una manera o altra, l'escopeta nacional, per més que es vanti de nacionalista, acaba sempre carregada de pólvora molla. Al capdavant, una escopeta de fira. ◀

Miren EtxezarretaCatedrática emèrita d'Economia de la UAB
miren.etxezarreta@uab.cat**Joan Gil**Professor d'Economia de la UB
joangil@ub.edu

La reforma de les pensions

RELATOR**Arnau Albert**

Un any després que el Govern espanyol engegés la reforma del sistema de pensions sota l'argument d'assegurar-ne la sostenibilitat, s'ha arribat a un acord amb els principals sindicats i patronals que estableix les noves regles de les prestacions de jubilació. En xifres, es retarda de forma gradual l'edat de jubilació dels 65 als 67 anys i s'exigeixen 38 anys i mig de cotització —en lloc de 35— a qui es vulgui jubilar als 65 anys cobrant la totalitat de la prestació; es passa l'edat de jubilació anticipada dels 61 als 63 anys; i s'utilitzen els darrers 25 anys treballats en lloc dels últims 15 per calcular la pensió.

Però en vistes de les diferents reaccions que ha suscitat el pacte, es fa evident que on uns hi veuen llums, altres hi veuen ombres. La catedrática emèrita d'Economia de la UAB Miren Etxezarreta i el professor d'Economia de la UB Joan Gil coincideixen en la possibilitat que a mig termini el sistema de pensions podia tenir problemes de sostenibilitat, ja sigui per la tendència a la inversió de la piràmide de població —com opina el professor Gil— o per la insistència a buscar solucions parcials en el marc de l'*status quo* actual —com exposa Etxezarreta. Així, com sovint succeeix quan un demana una segona opinió mèdica, les coincidències en el diagnòstic de vegades no resulten en un mateix tractament.

Etxezarreta estén un volant on es qüestiona si la solució passa per contenir la despesa associada a les pensions, tal com s'ha fet a l'actual reforma. I és que per ella, la clau de volta per assegurar la viabilitat del sistema rau en la necessitat de redistribuir més equitativament els recursos de l'Estat. Així, dolguda pel fet que la reforma va en detriment d'un dels sectors més vulnerables, la gent

Etxezarreta proposa finançar les pensions amb altres impostos i avançar cap a la renda bàsica. Gil creu que cal una despesa pública més progressiva per redistribuir millor la renda

gran, la catedràtica d'Economia planteja alternatives per complementar els ingressos, com equilibrar les pensions —ja que n'hi ha unes molt més altes que d'altres—, augmentar les cotitzacions o promoure una reforma fiscal que permeti complementar les pensions amb l'excedent d'altres impostos, perquè segons Etxezarreta, no hi ha cap motiu que justifiqui que el pressupost de les pensions s'hagi de nodrir únicament a través de les cotitzacions i no pugui finançar-se, com a mínim parcialment, a través dels Pressupostos Generals de l'Estat com passa amb l'Exèrcit, la Casa Reial o l'educació. Aquesta posició contrasta amb la del professor Gil, que dóna suport a la teràpia de contenció de la despesa perquè creu que un dels problemes és que el sistema ha estat relativament generós en haver-hi un decalatge entre el que es cotitza i el que es percep, sobretot en alguns règims especials. En aquest sentit, entén que amb la reforma avança cap a un sistema més proporcional, en què el que pagues durant la vida laboral respon al que cobres un cop jubilat.

Precisament, Etxezarreta retreu que el debat s'hagi centrat en l'edat de jubilació, quan realment, segons ella, la voluntat del Govern no eren els 67 anys,

sinó que les pensions siguin més baixes. Un fet que es produiria a través de dues vies: l'enduriment de les condicions per accedir al 100% de la prestació i l'aplicació dels anys computables per calcular la quantia de les pensions, atenent així la vida laboral on generalment el treballador percep un salari més baix. Gil no defuig aquests greus efectes secundaris, però des del seu punt de vista, que les pensions siguin minses és per les baixes retribucions salarials, les quals limiten les cotitzacions.

Un altre punt crític de la teràpia és l'impacte en el mercat laboral. Així, mentre Etxezarreta considera que la reforma contribuirà a engruixir el nombre d'aturats perquè les empreses no volen persones grans —com mostren les nombroses prejubilacions, que de retruc porten a unes pensions més baixes—, Gil defensa que els països on els majors de 65 anys treballen tenen un atur juvenil més baix. Són dos segments de població que no es fan la competència perquè la feina que desenvolupa una persona gran, per experiència i coneixements, no és la mateixa que fan els joves. Així, remet de nou al cas del mercat laboral espanyol, on l'atur juvenil és elevat i hi ha una baixa ocupació de les persones més grans.

Finalment, pensant en el llarg termini,

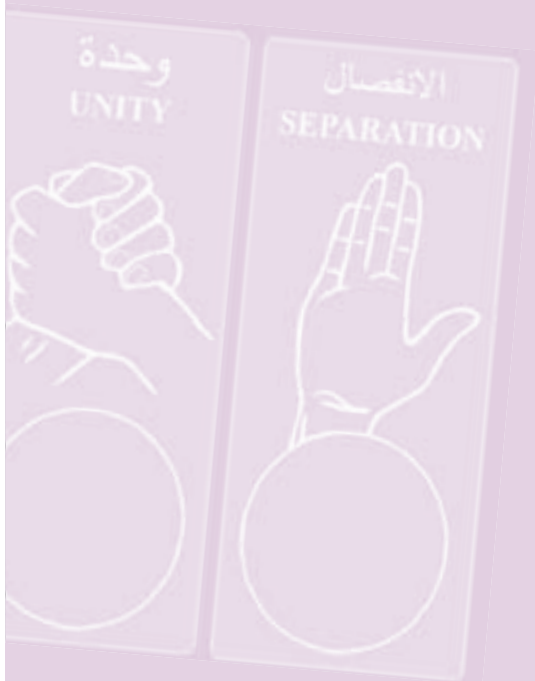
la rehabilitació que proposa Etxezarreta va encaminada a deslligar les pensions de les rendes del treball, que passa a considerar-les un dret de ciutadania seguint el model de la renda bàsica, com fa de manera parcial el Canadà. En contrast, Gil advoca per no posar en qüestió un sistema contributiu que fins avui s'ha mostrat exitós a l'hora de garantir la cohesió social. Però sí que considera important introduir-hi canvis per fer-lo més just. I és que Gil es mostra molt crític amb el model impositiu actual basat en impostos indirectes com l'IVA, i és del parer de primar la fiscalitat en funció de la renda i una despesa pública més selectiva. Així, defensa un copagament proporcional a la renda per accedir als serveis socials, de tal manera que aquest no afecti als sectors més vulnerables de la societat.

Vistos els pros i els contres, com li sol passar al pacient, no és fàcil optar per un tractament o per un altre. Ambdós volen curar una malaltia, però el contrast d'opinions demostra que cal continuar investigant per trobar una vacuna que garanteixi la salut a un estat del benestar que ha vist com el virus de la crisi econòmica li afectava un dels seus òrgans vitals: les pensions de jubilació. ◀

Antoni Segura
Catedràtic d'Història Contemporània
i director del Centre d'Estudis Històrics Internacionals de la UB
segura@ub.edu

ELECCIONS

República del Sud Sudan: el 54è estat africà

El passat 31 de gener, el vicepresident del Sudan, Ali Osman Mohamed Taha, anunciava que el govern sudanès acceptava la victòria en referèndum dels partidaris de la independència del Sud del Sudan i desitjava als «germans del Sud bona sort i un futur fructífer en l'organització de tots els afers relatius al nou país». Una respectuosa declaració que no deixa de sorprendre'ns venint d'un règim militar de tall islamista que, amb la independència del Sud Sudan, perd una quarta part del territori i un percentatge encara més gran de reserves de petroli. I això en un país en conflicte permanent des del seu naixement, el 1956, i que ha enfrontat un nord amb capital a Khartum, musulmà, de paisatge desèrtic però amb el control del poder polític, i un sud amb capital a Juba, cristià i animista amb una minoria musulmana, humit i ric en aigua però marginat del poder i sumit en la pobresa.

Khartum tenia molt poc marge de maniobra i alguna carta al seu favor. El Sudan està inclòs a la llista d'«estats canalles» de Washington per haver donat refugi a Bin Laden a la dècada dels 90 i el seu president, Omar al-Bashir, està acusat de genocidi a Darfur. Un aïllament internacional que agreuja la situació d'un dels països més pobres del món, però que, segons ha promès Obama, pot sortir de la isolació si respecta la decisió del Sud. A més a més, des de fa uns anys, el petroli s'ha convertit en el motor del país, ja que aporta un 60% dels ingressos, i Khartum controla la sortida del cru gràcies a l'oleoducte que connecta els jaciments amb el Mar Roig, encara que més del 80% de les reserves es trobin a Darfur —una regió encara en disputa—, a la regió fronterera d'Abyei —que haurà de decidir en referèndum si s'integra al Sudan o a la nova república— i al propi Sud Sudan. Així, la comercialització del cru és la carta que té Khartum mentre no es construeixi una ruta alternativa.

La independència del Sud Sudan posa fi al principi d'inalterabilitat de les fronteres heretades del colonialisme acordat per l'Organització per a la Unitat Africana el 1964

En aquest context es produeix la independència de la República Sud Sudan, amb el beneplàcit dels EUA i de les veïnes Uganda i Kenya i sense l'oposició d'una Xina que hi té interessos petrolers. La independència és fruit d'un llarg procés que culminà el 2005 quan el vicepresident Taha i el líder del Sudan People's Liberation Army/Movement (SPLA/M) John Garang —mort sis mesos després en un sospitós accident d'helicòpter— signaven a Nairobi l'Acord General de Pau que posava fi a la segona guerra civil, però que deixava viu el conflicte de Darfur. Prèviament, el 2002, el govern sudanès i el SPLA/M havien signat el Protocol de Matxakos que reconeixia al Sud el dret a l'autodeterminació.

La República del Sud Sudan serà el 54è estat d'Àfrica i posa fi al principi d'inalterabilitat de les fronteres heretades del colonialisme acordat per l'Organització per a la Unitat Africana el 1964. La vida de la nova república no serà, però, gens fàcil. Les dues guerres civils han deixat un pòsit de més de dos milions i mig de morts i el doble de refugiats que comencen ara a retornar al nou país, la qual cosa accentua les dificultats d'una república on el 90% de la població viu per sota del llindar de la pobresa. La manca d'aigua potable, una

agricultura de subsistència i una cabana ramadera malmeses per la guerra, una forta mortalitat relacionada amb la gestació i el part i els dèficits en la vacunació dels infants completen un escenari de fam i misèria. Per últim, les diferències tribals i lingüístiques són molt acusades, la qual cosa pot comportar tensions en casos de fidelitats

que desborden les fronteres del nou país. I tampoc cal descartar la ingerència de països veïns, especialment d'Uganda. Les esperances de la nova república es dipositen, doncs, en el petroli i, sobretot, en l'ajuda internacional. Esperem que la comunitat internacional no defraudi les il·lusions dipositades en la independència. ◀

Condicions per donar validesa al referèndum	%
Percentatge de participació mínima	60
Percentatge de vots mínim a favor de la independència	51

Resultat del referèndum	Total	%
Cens	3.947.676	100
Participació	3.851.994	97,58
Abstenció	95.682	2,42
Vots vàlids	3.837.406	99,62
Vots blancs	6.222	0,16
Vots nuls	8.366	0,22
Vots a favor de la independència del Sud Sudan	3.792.518	98,83
Vots a favor de la unitat amb el Sudan	44.888	1,17

Font: Southern Sudan Referendum Bureau.

CONNEXIONS

La complexitat del territori i els reptes de la Catalunya comarcal

VISTA PRÈVIA

Pobles, viles i ciutats. No n'hi ha dos d'iguals. Tots tenen unes dinàmiques polítiques, econòmiques, socials i culturals pròpies. Una identitat que els singularitza i just per això els fa únics. Però alhora, aquesta no és una diversitat inconnexa. Hi ha una interactuació entre municipis que els fa interdependents, que cohesiona el territori i articula la nació. Pobles, viles i ciutats vertebrun un país en xarxa.

Introducció

Aquest article és un conjunt de reflexions teòriques sobre el funcionament actual del territori del Principat de Catalunya. Deixa de banda les reflexions que tenen com objecte d'estudi específic l'organització politicoadministrativa del país, de llarga tradició a casa nostra¹, per concentrar-se en les causes i conseqüències que posen en qüestió la cohesió del territori català. Aquest fet no invalida que els diferents nivells políticoadministratius —municipi, comarca, província— no tinguin importància explicativa a l'hora d'entendre la complexitat territorial i que de la problemàtica actual no se'n puguin derivar propostes futures de tall organitzatiu.

L'espai geogràfic té una importància cabdal a l'hora d'entendre les transformacions territorials del nostre país. Un país, una nació o un estat no poden existir sinó es disposa d'un territori. És més, qualsevol procés social, polític o cultural, així com qualsevol conflicte, es produeix necessàriament en un lloc concret. L'espai geogràfic és part implicada directament en tots aquests processos, no n'és pas un agent passiu. Per exemple, en el moment de triar

1 El debat sobre la divisió politicoadministrativa troba com a efemèride important la divisió en comarques que es va aprovar el 1936 i que fou abolida el 1939. Els estudis es va reprendre a inicis de la dècada de 1980, un cop instaurada la democràcia, i es seguiren durant la última dècada arran del denominat *Informe Roca*. Una d'aquestes noves aportacions és la proposta de divisió territorial en vegueries duta a terme durant la legislatura 2006-2010, la qual, degut a les restriccions legislatives estatals, únicament pot desenvolupar funcions operatives per al planejament territorial.

Lluís Frago
Professor associat del Departament
de Geografia Humana de la UB
llfrago@ub.edu

» Qualsevol procés polític, social o cultural, així com qualsevol conflicte, es produeix en un lloc concret. L'espai geogràfic és part implicada en tots els processos, no un agent passiu

la localització de qualsevol equipament no desitjat, com pot ser un abocador o una incineradora, es cerquen aquells territoris menys densament poblats. Representatiu d'aquest fet n'és el pla de residus que es va aprovar fa aproximadament 20 anys i que projectava localitzar un abocador per a residus barcelonins en municipis petits i despoblats com Forès, a la Conca de Barberà. O els nombrosos parcs eòlics que s'han localitzat en petits municipis econòmicament dèbils de la Terra Alta, on la mobilització en contra també ha estat feble, donada la reduïda massa crítica que allà hi habita i la poca gent d'altres territoris que s'hi ha solidaritzat. I la localització dels grans polígons logístics també exemplifiquen la importància de l'espai geogràfic a l'hora d'entendre els processos econòmics. Aquests nodes des d'on es distribueixen les mercaderies s'han localitzat a petits municipis que disposen de grans extensions de terres agrícoles on fàcilment es pot canviar l'ús del sòl i fer-lo urbà, i que a la vegada volen créixer demogràficament, tal com a passat en terres de secà de comarques com el Bages i la Segarra.

La geografia també permet entendre els conflictes socials que afloren per culpa de la segregació social i de la creixent societat dual en què ens trobem inserits. En poden ser exemple els conflictes que s'han produït recent-

ment a ciutats treballadores com Salt, municipi on s'hi concentra la població popular de Girona que, a diferència del seu suburbi, és una ciutat turística i valorada socialment. Així mateix, la geografia també permet comprendre part de l'afloreament de partits d'extrema dreta en algunes ciutats i petits pobles, ja que sobretot aquest ascens es produeix en llocs tradicionalment conservadors i levítics. D'aquesta manera, les causes de tots aquests conflictes les podem trobar en l'espai geogràfic, i donar resposta al per què aquí i no en un altre lloc.

Unes clarificacions conceptuals

L'espai geogràfic és important per a la construcció d'una nació, però a la vegada és responsable de la seva descohesió. Malgrat aquesta paradoxa, existeix una important confusió a l'hora de conceptualitzar contemporàniament l'espai geogràfic, el territori i el paisatge. Aquest batibull entorpeix la realització d'anàlisis rigoroses del nostre territori que aguditzin l'acció política de cara a la integració nacional. Anem a clarificar-los.

L'espai geogràfic és allà on es produeix l'acció humana. És un lloc tridimensional, continu i il·limitat. Avui en dia, l'espai geogràfic és planetari i es

basa en fluxes d'informació. Les seves condicions ofereixen la possibilitat que des de qualsevol punt del planeta, una persona, i amb ella el seu territori, es pugui connectar en xarxa amb indrets molt allunyats. Aquest fet permet mantenir relacions fins i tot més profundes amb llocs separats entre si per milers de quilòmetres que no pas amb els propi veïnatge.

Dins aquesta concepció general d'espai geogràfic cal diferenciar diverses accepcions. Una d'elles és la de l'espai viscut. Aquest, comporta una concepció subjectiva i abstracta, la qual correspondria a la nostra intuïció i formaria part de la nostra experiència. Serien els símbols, significats i representacions que atorguem a cada lloc i que els acaben diferenciant entre ells. A tall d'exemple, des de l'escala nacional, bona part dels símbols que configuren la identitat catalana es concentren a la Catalunya Vella. En aquest sector s'estenen els grans boscos caducifolis i verds d'estil europeu com els de la fageda d'en Jordà, que ja foren profundament valorats pel poeta Joan Maragall (1860-1911). És allà on s'hi troben les terres fantasmagòriques i humides que ens traslladen a temps de bandolers i de llegendes a l'estil de la pel·lícula *Pa Negre*². A la vegada, és aquí on es dis-

2 VILLARONGA, *Pa Negre*.

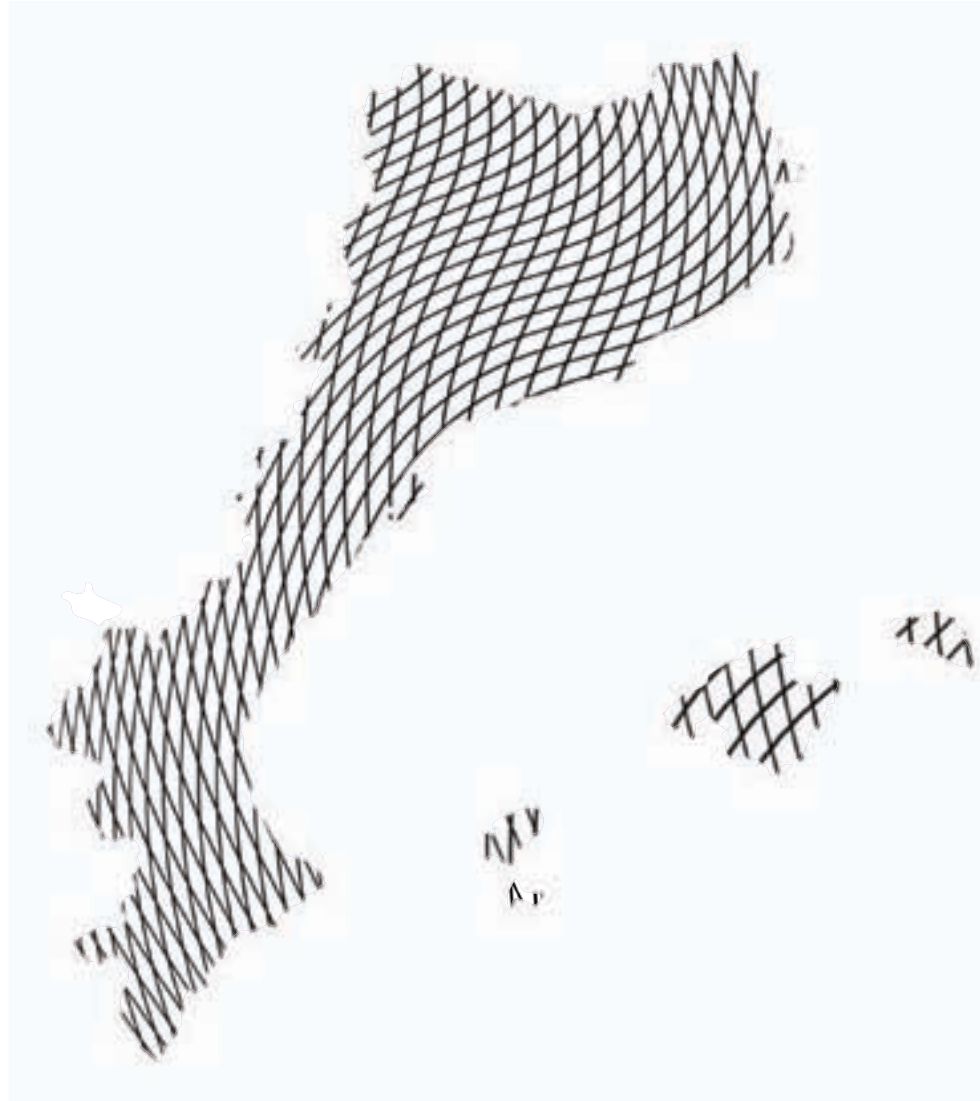
Catalunya no seria el que és actualment si no es tingués en compte que és l'únic territori peninsular que limita alhora amb la Mediterrània i l'Estat francès

tribueixen bona part de les construccions romàniques d'aquells primers segles de la Catalunya muntanyenca que troba en el mas i la figura de l'hereu un factor important de cohesió territorial i que avui en dia, en menor mesura, encara perdura.

Una altra accepció és la de l'espai cartesià. Correspondria a un espai mesurable i calculable, com per exemple la distància, l'altitud, la latitud i la superfície. Aquesta concepció ens permet afirmar que Catalunya té 32.106 km² i disposa de 580 quilòmetres de costa. O que els Països Catalans tenen una superfície de 68.896 km².

Una altra de les accepcions és la de l'espai relatiu, aquell que posa en relació diversos elements. Algunes de les característiques de Catalunya poden ser explicades des d'aquesta perspectiva relativa. Aquest triangle territorial que és Catalunya no seria el que és actualment si no es tingués en compte que és l'únic sector de la Península Ibèrica que limita amb la Mediterrània i que a la vegada fa frontera amb l'Estat francès. Gràcies a aquesta localització relativa singular s'han pogut mantenir històricament intercanvis comercials marítims amb els altres pobles de la Mediterrània i ens hem contagiats de les idees de la modernitat vingudes de terres franceses. Tampoc Girona seria com és ara, una ciutat turística i atrac-

» Les ciutats grans han xuclat la centralitat d'algunes capitals de comarca, canalitzant cap a elles els fluxos de persones, de capital i d'informació. Barcelona n'ha estat la gran beneficiada

tiva, si no fos per la influència francesa derivada de la seva localització geopolítica. O Lleida, que no mostraria el fort dinamisme econòmic actual si no es trobes localitzada entre l'aglomeració barcelonina i saragossana, entre altres variables a tenir en compte. Però també explica ciutats més petites, com la Seu d'Urgell, que no seria com és si no tingués Andorra al seu costat.

L'altre concepte important és el de territori, que procedeix etimològicament de «terra» i presenta un clar sentit històric i humà. Pretén concretar la noció d'espai físic, de superfície terrestre, que conté els canvis històrics, naturals i artificials, així com la societat humana, la seva inèrcia i la seva dinàmica històrica. D'aquesta manera, a diferència de la noció d'espai, el concepte de territori porta implícit el paper de l'home i la seva transformació social i contínua.

El territori del Principat de Catalunya: empremta del medi físic i del pas del temps

De totes les concepcions associades a l'espai geogràfic, no ens podem oblidar del paisatge, el qual fa referència a l'aparença externa del territori i el seu aspecte formal, que pot ser observat i que comprèn tota la combinació d'elements que conté i mostra un territori

concret. Quan parlem de paisatge no ens interessen els processos, ens interessa la impressió visual, la sensació que ens dóna la visió de les formes. La valoració del paisatge és totalment subjectiva. Dir que un paisatge és bonic o lleig és un judici subjectiu que pot canviar en el temps. En aquest sentit, és representatiu el cas de la Sagrada Família que a inicis del segle XX no era valorada gairebé per ningú i actualment és venerada pel món sencer.

El territori del Principat de Catalunya és petit però divers. Tant el medi físic com la història li han atorgat una elevada diversitat. Al llarg del seu territori es barregen sectors plans com els de l'Urgell, i muntanyosos com els dels Pirineus, boscos verds d'estil centre europeu del nord que contrasten amb els horitzons plans i semidesèrtics de comarques com el Segrià i la Ribera d'Ebre. És un territori on discorren principalment petits rius i rieres i on tan sols destaca, per sobre de tot, un gran riu: l'Ebre. Aquestes característiques han fet que històricament l'home s'adaptés als llocs de maneres molt diferents. A les cases de la Catalunya Seca —al sud del Llobregat— hi són freqüents els terrats, mentre a la Catalunya humida hi apareixen les teulades a dues aigües que en permeten un millor drenatge durant els mesos més plujosos. Tradicionalment, també les plantacions ce-

realístiques de les terres interiors contrasten amb les hortes que s'establiren al voltant de les primeres urbs.

La vella història també ha atorgat la seva pròpia empremta a aquest petit territori. Així, la Marca, que dividí durant uns segles el que es coneix com la Catalunya Vella i que s'emmotlla amb el que seria la Catalunya Humida, va determinar la forma d'assentament del poblament. A l'est, la seguretat va permetre un tipus de poblament dispers a partir de les tradicionals masies catalanes. A l'oest, la pertinença a una terra de frontera va requerir la construcció de pobles en llocs encimbellats i aturo-nats; unes diferències que a partir del segle XVI s'anaren atenuant però que avui en dia en configuren encara aquesta diversitat territorial.

El territori i la construcció nacional: el cas de la comarca

El pes del territori en la construcció nacional catalana ha estat molt important, un fet que el diferencia per exemple del cas basc, basat en plantejaments més antropològics. A Catalunya, la divisió territorial basada sobretot en comarques, i en menor mesura, en municipis, ha estat un aspecte transcendent en el moment d'unir el territori amb la catalanitat. La importància de la comarca

A banda de l'àrea de Barcelona, existeixen dues concentracions metropolitanes més que es situen a l'entorn de Tarragona-Reus i Girona-Costa Brava

en la construcció nacional catalana rau en dos factors. El primer, el significat catalanista i antifranquista de la divisió del territori de Catalunya en comarques en ser abolida pel franquisme després de ser aprovada el 1936 per un decret de la Generalitat de Catalunya, seguint el projecte presentat el 1931 per la ponència per a l'estudi de la Divisió Territorial de Catalunya. Fou recuperada el 1987, mantenint el seu significat catalanista, tot i que a nivell administratiu va passar a ser considerada com un ens local i no com un nivell que substituís a la província o a mig camí d'aquesta, tal i com es preveia el 1936.

En segon lloc, la manera com es delimitaren les comarques i es determinaren les capitals a inicis de la dècada de 1930 eleva aquestes entitats territorials com la forma genuïna de sentir-se i de fer de la ciutadania de Catalunya. Durant la ponència de 1936 es feren dos tipus de qüestions a tots els secretaris dels ajuntaments de Catalunya. Primerament, unes preguntes treballaven el sentiment i l'emoció, i buscaven saber de quina comarca es sentien els catalans i les catalanes. Es va cartografiar la resposta en un mapa base i arribaren a aflorar més de 50 topònims que parlaven d'aquest sentiment de pertinença. Alguns d'ells es remetien a diversos segles enrere i eren fortament reconeguts, mentre que altres disposaven

d'una reduïda adscripció popular i havien estat creats o trets de l'oblit per part de lletraferits o estudiosos locals.

D'altra banda, unes altres preguntes cercaven les àrees d'influència dels principals centres de mercat. El paper de la ciutat, a l'hora d'organitzar el territori comarcal, era tan estret i fort que algunes comarques s'anomenaven tradicionalment amb el nom de la ciutat principal amb què es desenvolupaven —un exemple n'és el nom de la comarca d'Osona, que venia d'*Ausa*, l'antic nom de Vic. Les formes d'integració del territori basades en els mercats rurals com els de Vic, Balaguer, la Seu d'Urgell, Figueres, Reus o Valls, presidien tota la vida tradicional catalana en un moment en què el carro era la unitat de mesura dels desplaçaments. Aquest fet volia dir que les persones havien d'utilitzar aquest mitjà de transport per anar a comprar i cercar serveis en aquelles capitals comarcals més properes a casa seva.

La proximitat, la connectivitat i la creixent complexitat del territori actual

En el moment que es va realitzar la divisió comarcal de 1936, el territori funcionava a partir de relacions basades amb la proximitat, i era gairebé impossible

que es produïssin relacions seguint un altre paradigma. Existia homogeneïtat en el funcionament de les diverses comarques catalanes. Els ritmes de la vida quotidiana es basaven anualment amb el temps cíclic del medi natural, que marcava les tasques agrícoles. Setmanalment s'articulava a partir dels mercats rurals, i allí era on es realitzaven les transaccions comercials, s'acudia als serveis i s'intercanviava informació amb la resta de residents a la comarca.

Actualment, el territori de Catalunya ha deixat de funcionar tal com ho feia el 1936, quan es realitzà la divisió en comarques. Les fronteres comarcals tradicionals, delimitades a partir de la mobilitat basada en animals de tir, s'han deslluït. Aquest fet ha comportat que moltes ciutats hagin perdut la seva centralitat tradicional, tal com passa amb Tortosa, Balaguer, Valls, Berga o altres capitals comarcals. Com vasos comunicants, han estat les ciutats més grans les que han xuclat la centralitat d'algunes d'aquestes capitals, canalitzant cap a elles els fluxos de persones, de capital i d'informació. A partir de la millora de les comunicacions, Barcelona n'ha estat la gran beneficiada econòmicament, tal com ha passat amb la resta de grans ciutats del món. És a la ciutat comtal on es concentren els equipaments de major prestigi i abast territorial i les seus de les grans empreses.

>> Al litoral català existeix una megalòpoli de més de sis milions de persones, connectada per l'Autopista AP-7, que s'ha convertit en el gran carrer major dels Països Catalans

A la vegada Barcelona, imparablement, ha seguit atraient a aquelles persones que volen ascendir socialment i econòmicament o que l'anonimat de la gran ciutat els hi permet construir la seva identitat individual més lliurement. La democratització de l'ús de l'automòbil a partir de les dècades 1960 i 1970 ha estat la gran responsable d'aquest procés. El cotxe ha profunditzat una dinàmica que ja havia estat iniciada de manera decidida pel ferrocarril, sobretot quan es consolidà el que el geògraf Pau Vila (1881-1980) va definir els anys 1930 com el vuit ferroviari al voltant de Barcelona. Aquells eren els inicis de l'àrea metropolitana que des d'aleshores no ha deixat d'augmentar la seva influència.

A banda de l'àrea metropolitana de Barcelona, no hem d'oblidar l'existència d'altres territoris que han tendit progressivament a funcionar amb lògiques metropolitanes. Existeixen dues concentracions metropolitanes més que es situen a l'entorn de Tarragona-Reus i Girona-Costa Brava. Són de mides diferents, gaudeixen d'un gran dinamisme i estan interconnectades, fet que en dificulta una delimitació clara i que ens podrien dur a parlar d'una megalòpoli³ catalana de més de sis mi-

lions de persones. El principal eix que connecta i integra aquestes àrees és l'Autopista AP-7, que s'ha convertit en el gran carrer major de Catalunya i dels Països Catalans, segons paraules del geògraf Carles Carreras.

El Camp de Tarragona ve configurat per un centre format per la conurbació de Tarragona-Reus, vinculada a la indústria pesada, i una franja turística litoral que s'estén des de Torredembarra fins a Salou. La perifèria d'aquesta àrea engloba els territoris de l'Alt Camp i de la Conca de Barberà. Dins d'un marc de desconcentració metropolitana, aquests territoris també es vinculen econòmicament amb l'àrea barcelonina en el moment d'assentar-s'hi importants centres logístics i d'emmagatzematge de reconegudes marques de distribució comercial.

El procés de metropolinització ve caracteritzat per relacions basades en el paradigma de la connectivitat dels territoris, que ofereix a les persones llibertat en el moment d'utilitzar-lo. A la ciutadania ja no li cal acudir als mercats que territorialment els queden més propers, sinó que existeix la possibilitat que cada individu es desplaci amb un curt lapse de temps fins aquells centres de consum que territorialment es

3 El concepte megalòpoli va ser emprat per Jean Gottmann a la dècada de 1960 per fer referèn-

cia a la urbanització de la franja costera del nord-est dels EUA.

Actualment, al Principat hi conviuen dues lògiques d'integració territorial: la proximitat, que el país troba en els mercats comarcals, i la connectivitat vinculada amb la metròpoli

troben més lluny però que la persona prefereix, com a decisió individual.

Actualment, al territori del Principat de Catalunya hi conviuen les dues lògiques d'integració territorial fins ara anomenades: la proximitat, que el país troba en els mercats comarcals, i la connectivitat vinculada amb la metròpoli. Aquestes són les possibilitats de comportament territorial que existeixen avui en dia, tot i diferir en temps i espai.

Aquests canvis comporten haver de parlar d'un territori que ha deixat de ser complicat per passar a ser complex. El dia a dia del territori ve caracteritzat per la contradicció, en precipitar en un mateix lloc lògiques amb intensitats diferents i direccions contraposades que en dificulten la seva comprensió i que, conseqüentment, invaliden les accions polítiques que parteixen d'una simplificació en el moment d'interpretar la realitat.

Aquesta complexitat actual comporta haver de parlar d'un territori que cada cop es comporta més fragmentadament des de les diverses escales geogràfiques. S'observen comportaments diferents entre regions, comarques i municipis, i també entre els diversos sectors d'un mateix municipi. A nivell municipal, es comprova com existeixen àrees que mostren una forta connectivitat amb la metròpoli. Aquest és el cas

d'algunes urbanitzacions que han passat a ser àrees de primera residència de població del centre de la metròpoli i que s'intercalen amb enclavaments que presenten mobilitats més tradicionals: la dels residents del poble antic del municipi, encara amb tradició d'acudir al cap de comarca.

Els nous reptes de la Catalunya comarcal i del municipalisme del segle XXI

Aquest comportament trenca amb la dinàmica tradicional seguida per les petites ciutats i municipis. Uns canvis que generen reptes —que en algunes ocasions esdevenen problemes— que fins fa poc mai s'havien plantejat i que a simple vista s'assimilen als de les grans ciutats. N'és representativa la creixent heterogeneïtat cultural que la globalització ha comportat, l'accelerada segregació residencial derivada del boom immobiliari de l'última dècada, la degradació del patrimoni urbà dels barris antics per abandonament residencial i descentralització comercial, la suburbialització que l'automobilització ha permès i la conseqüent manca d'aparcament i de congestió viària que això ha comportat.

Aquests reptes que amenacen la cohesió territorial no poden ser afrontats amb èxit aplicant les fórmules disse-

nyades a partir de l'experiència de les grans ciutats. Fa falta una anàlisi profunda i rigorosa de la problemàtica de les petites i mitjanes ciutats i del petit municipi. Aquesta anàlisi trobarà punts en comú entre els diversos llocs, però cada context espacial serà diferent per a cada municipi, i conseqüentment les solucions també seran específiques. A la vegada, l'anàlisi del municipi ha de ser continu en el temps per tal de readaptar-se ràpidament a les noves oportunitats que la realitat contemporània genera.

Al mateix temps, en tractar el futur dels municipis, s'ha deixat enrere l'etapa de les certeses per entrar en un període caracteritzat per la incertesa, i és que, molt més que abans, el que li passa a un lloc depèn del que el rodeja, i en aquests temps, des de qualsevol racó del món es pot influir al món sencer. Per tal de fer aquest exercici, es fa necessari el coneixement del comportament en el lloc de les diverses escales geogràfiques. Per exemple, ens serà impossible solucionar un problema d'escala global, com la crisi financera, des de l'escala local. Enmig d'aquesta incertesa tan sols podem parlar de possibles escenaris futurs i de les probabilitats que es donin uns o altres.

El municipalisme del segle XXI passa, doncs, pel treball intens de conèixer el territori en què s'integra el municipi, sempre tenint en compte les oportuni-

» El municipalisme passa pel treball intens de conèixer el territori tenint en compte les oportunitats i els reptes que plantegen les escales geogràfiques que van des de la local a la global

tats i els reptes que plantegen les diverses escales geogràfiques, que van des de la local fins a la global.

El coneixement del territori a partir de l'excursionisme d'inicis del segle XX va permetre realitzar el que moltes altres nacions estaven fent en aquells moments: l'exploració exhaustiva del territori, el seu mesurament i la inventarització dels diversos elements de la nació per tal de realitzar-ne la seva apropiació. Assolits aquells afanys, actualment el coneixement del territori s'ha de realitzar en un nivell basat en la comprensió de les transformacions que s'estan experimentant. És a partir d'aquest camí que la identitat catalana es podrà adaptar més eficaçment a les condicions canviants del període actual. ◀

MÉS INFORMACIÓ

BURGUEÑO, Jesús. *Història de la divisió comarcal*. Barcelona: Rafael Dalmau, 2003.

CARRERAS, Carles (dir.). *Geografia general dels Països Catalans*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1992.

CARRERAS, Carles i FRAGO, Lluís. *Barris antics de Catalunya*. Barcelona: Caixa Manresa, 2005.

NOGUÉ, Joan. *Els nacionalismes i el territori*. Barcelona: El Llamp, 1991.

SANTOS, Milton. *A natureza do espaço: técnica e tempo, razão e emoção*. Sao Paulo: HUCITEC, 1996.

VILA, Pau. *La Cerdanya*. Barcelona: Barcino, 1926.

VILA, Pau. *Una Divisió de Catalunya en comarques*. Barcelona: Casa del Vallès, 1931.

VILA, Pau. *La fesomia geogràfica de Catalunya*. Barcelona: Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya, 1937.

VILA, Pau i CASASSAS, Lluís. *Barcelona i la seva rodalia al llarg dels temps*. Barcelona: Aedos, 1974.

VILA, Pau. *La Divisió territorial de Catalunya*. Barcelona: Curial, 1977.

VILLARONGA, Agustí (dir.). *Pa Negre*. Barcelona: Massa d'Or Produccions, 2010.

Polítiques culturals com a polítiques urbanes? Una mirada sobre el valor públic i els límits de la cultura

Quan ens interroguem sobre què ha de tenir una ciutat per garantir la seva cohesió social, ens solem venir al cap un conjunt de serveis públics que poden anar des de l'escola bressol fins al centre d'atenció primària, el servei municipal d'ocupació, el casal de gent gran o el parc públic d'habitatge de lloguer. Però existeixen múltiples municipis, amb independència de la seva dimensió, que malgrat comptar amb tots aquests serveis, continuen tenint dificultats per garantir la inclusió social de la seva ciutadania. I aquí, la cultura rep la responsabilitat de construir una ciutadania dinàmica i inclusiva que teixeix els llaços socials necessaris perquè la comunitat arribi allà on els serveis públics no ho fan. Quin és el valor públic d'una mirada com aquesta? Quins són els seus reptes i les seves limitacions?

La cultura —en les seves diferents accepcions— ha adquirit un rol estratègic en l'organització de la societat i en el desenvolupament territorial que busca integrar una economia del coneixement amb la cohesió social, la governança i la sostenibilitat. Les idees i els valors assignats a la cultura han evolucionat fins a transformar-la en un terreny elàstic i omnipresent, un espai des del qual es busca promoure el desenvolupament econòmic i social. Aquesta condició s'ha accentuat en les últimes tres dècades a partir de fenòmens com ara la retracció de l'estat com a garant del benestar social, la desafecció envers la representació democràtica i la institucionalitat tradicional o la caducitat de les categories habituals d'identificació col·lectiva.

Aquest procés ha suposat un conjunt de reptes per a les polítiques culturals, que han intentat respondre als dilemes, freqüentment irreconciliables, que aquest nou ordre planteja. En paral·lel, el qüestionament de les institucions públiques com a àmbit principal de promoció cultural les ha portat a buscar noves lògiques d'intervenció, nous fonaments que puguin fer entendre per què les polítiques culturals han de seguir considerant-se un espai de polítiques públiques. Això ha implicat principalment dos processos. D'una banda, les polítiques culturals han acumulat objectius i instruments d'intervenció, vinculats no només al desenvolupament dels anomenats sectors de les arts i la cultura, sinó també al progrés econòmic i social. I de l'altra, el caràcter eminentment nacional de la cultura ha deixat pas a un model de gestió multi-nivell, en què les institucions locals adquireixen

Nicolás Barbieri
Investigador de l'Institut de Govern i
Polítiques Públiques (IGOP-UAB)
nicolas.barbieri@uab.cat

» La cultura juga un rol en l'organització social i en el desenvolupament territorial que busca integrar una economia del coneixement amb la cohesió social, la governança i la sostenibilitat

un paper més visible. La proximitat, entesa com la capacitat de les polítiques locals d'oferir respostes diversificades i integrals, democràtiques i eficaces, s'ha consolidat com a principal argument esgrimit, també, per part de les administracions culturals.

Si diferents actors públics i privats esperen que les polítiques culturals s'integrin en la promoció d'objectius tradicionalment vinculats a les polítiques socials en un sentit ampli —cohesió social, educació, interculturalitat, i fins i tot regeneració urbana o sostenibilitat—, resulta lògica la necessitat de replantejar els models d'avaluació basats en criteris estrictament d'eficiència econòmica o criteris estètics i de consum cultural. Però aquesta tasca no es pot iniciar sense una valoració de la incidència real de l'acció cultural en la millora de la qualitat de vida de les persones, en els beneficis generats per al conjunt de la ciutadania i, en definitiva, en la contribució al desenvolupament de societats inclusives i sostenibles. En quines esferes de la realitat social i de quina manera repercuteixen les accions culturals promogudes per les polítiques públiques? Quin és el seu valor públic? Són preguntes que fins ara no han trobat respostes en les perspectives tradicionals sobre l'impacte social de les polítiques culturals a escala local, marcades per una mirada restringida sobre

la institucionalització i la definició d'allò públic.

Una mirada a la transformació de les polítiques culturals

El principi de democratització de la cultura guia i legitima la majoria de polítiques culturals europees a partir de la dècada de 1960. Aquest paradigma, amb èmfasi redistributiu, així com el contracte entre agents culturals públics i privats, pren per base la cultura dels Estats nació. És a dir, ministeris de cultura o consells de les arts estatals, segons el model continental o anglosaxó, són els agents referents en el disseny i la implementació de les polítiques culturals. Al Principat de Catalunya —amb els evidents anys de decalatge respecte a la resta d'Europa i la manca dels recursos d'un estat propi—, l'exclusivitat de competències culturals que assenya l'Estatut d'Autonomia i la distribució imprecisa que planteja el sistema constitucional comporten tensions amb el Ministeri de Cultura del govern de l'Estat, però també un marc per al futur desenvolupament d'un model de govern multinivell amb responsabilitats per a la Generalitat, les diputacions i els ajuntaments. Al model de democratització aviat s'hi afegeix a bona part d'Europa les polítiques públiques de

foment de la democràcia cultural, amb la promoció d'espais de participació i d'expressió sociocultural. La democràcia cultural no només busca ampliar el consum cultural, sinó que es pregunta per l'accés als mecanismes de producció cultural. Però aquesta renegociació dels límits del que es considera allò públic i allò privat a la cultura i, per tant, la construcció de la lògica d'actuació de les polítiques públiques, implica reptes per a les administracions. D'una banda, la participació massiva necessària per al desenvolupament del model de la democràcia cultural no es produeix, i és l'administració qui es reafirma en el paper de productor cultural. I d'una altra, es tracta d'un procés en què es consolida la idea que les administracions locals estan en iguals o millors condicions que els nivells de govern superiors per emprendre les tasques de promoció de la cultura. Això implica que diferents administracions públiques i agents privats comencen a veure's legitimats per demandar la cessió de competències i un esforç de coordinació a les administracions centrals.

Però la dècada de 1980 també és la de l'inici del qüestionament de la idea de cultura com a dret fonamental, que necessita ser garantit pel servei públic. Amb les crítiques al paper de l'estat com a garant del benestar també es qüestiona l'autonomia de l'art i de la cultura:

Les polítiques culturals poden assegurar el desenvolupament de processos democràtics i inclusius de transformació de l'espai urbà

són un producte més, s'argumenta, que competeix pel temps, interès i diners del consumidor, i per tant ha de demostrar la seva utilitat social i econòmica. Les institucions públiques veuen llavors modificat el seu paper, i la relació públic-privat viu una nova reconfiguració significativa.

Amb la consolidació del concepte d'indústries culturals, la política cultural buscarà recolzar l'activitat artística i professional i el desenvolupament dels anomenats sectors culturals. De forma complementària, un altre objectiu prioritari serà l'estímul de la demanda cultural. Per tant, el consum cultural es consolida com a indicador del desenvolupament cultural de la societat i fins i tot, en algun cas, com a criteri d'avaluació de les polítiques públiques.

Aquest procés resulta més visible quan ens trobem en un moment en què, en paraules de l'antropòleg Arjun Appadurai¹, la cultura s'ha transformat menys en allò que el sociòleg Pierre Bourdieu entén com *habitus* —una esfera tàcita de pràctiques i maneres de ser reproduïbles— i més en un espai, una arena per a les representacions conscients, justificacions i presa de decisions. Cada vegada més explícitament, la política cultural s'enfronta a la

qüestió de la construcció de ciutadania, sobretot en el context de migracions massives de la última dècada. Construir ciutadania és el valor i la missió assignada a la cultura, molt especialment en un context d'aparició de noves desigualtats globals, en què les categories d'individualisme i comunitarisme es mostren caduques, en què les persones no troben la seva identitat col·lectiva ni en la sobirania individual ni en la participació política.

Així doncs, com ha afectat aquest procés a les relacions entre cultura i cohesió social a escala local? Quin camí han adoptat les polítiques culturals per intentar preservar la seva capacitat per generar benestar social?

L'impacte social a escala local: les externalitats de la cultura

Les primeres referències internacionals documentades sobre l'impacte social de les polítiques culturals es remunten a la dècada de 1980. A partir d'aquest moment, les experiències d'implementació de polítiques públiques —així com els estudis que se n'han fet— han anat guanyant més importància i rellevància per als agents implicats. La perspectiva adoptada ha centrat l'atenció en les externalitats de la cultura. Es destaca la suposada capacitat de les polítiques

1 APPADURAI, *Modernity at large: Cultural dimensions of globalization*.

» El valor públic de les polítiques culturals s'entén com la capacitat per promocionar un ambient cultural actiu com a part de la construcció integral de la ciutat

Taula 01

Impacte social de las polítiques culturals.

Àmbit de repercussió	Principals efectes de les polítiques culturals
Educació	<ul style="list-style-type: none">- Increment de les competències transferibles a la futura vida laboral i professional- Reducció de l'absentisme i del fracàs escolar- Apropament entre l'escola i la comunitat
Medi ambient	<ul style="list-style-type: none">- Increment de la connexió de les persones amb l'entorn natural- Conservació i preservació del patrimoni arquitectònic i natural- Promoció de productes i serveis ecològicament sostenibles
Salut	<ul style="list-style-type: none">- Millora de l'entorn, l'espai i la difusió de la salut pública- Millora dels tractaments (art com a instrument terapèutic)- Increment de l'autonomia dels pacients discapacitats

Font: elaboració pròpia.

culturals per contribuir a la consecució dels objectius d'altres polítiques públiques i les seves agendes: educació, salut, medi ambient, seguretat, urbanisme... Així, es defensa i s'argumenta en favor de la funció instrumental de l'acció cultural que rep suport per part de l'administració pública.

Una de les característiques d'aquesta perspectiva és que sobretot s'impulsa des d'experiències i iniciatives de

governos locals. Polítics i d'altres agents implicats en la formulació de les polítiques públiques en aquest nivell presten atenció i demostren un interès creixent en les capacitats instrumentals de l'art i de la cultura. Amb l'objectiu d'exemplificar aquesta perspectiva, la taula 1 presenta alguns dels efectes que inici-

atives públiques i investigacions acadèmiques han buscat destacar².

Quin és l'origen d'una mirada com aquesta? Les transformacions durant les dècades de 1980 i 1990, tant en la concepció de la cultura com en la de les polítiques públiques conformen el context per al desenvolupament d'aquesta perspectiva. D'una banda, la cultura es redueix a la categoria de producte o servei, però alhora s'amplia fins a constituir-se com a matèria prima del sistema de producció post-industrial, com a essència de l'economia en la pretesa societat del coneixement.

D'una altra banda, les polítiques públiques s'enfronten a les conseqüències de la caducitat dels seus discursos d'identificació col·lectiva, així com dels àmbits tradicionals de socialització. La resposta ha estat, en aquest cas, centrar la legitimitat de l'acció pública més en els beneficis generats per als consumidors a nivell individual i menys en les repercussions de caràcter col·lectiu. Aquesta individualització i incorporació de la racionalitat instrumental per part de la política pública també conformarà el marc per al desenvolupament de regles institucionals incloses en l'anomenada nova gestió pública.

² Per a una mirada exhaustiva en aquest sentit, es pot consultar la recerca SUBIRATS, FINA et al, *El retorn social de les polítiques culturals*.

Fer ciutadania és el valor assignat a la cultura quan l'individualisme i el comunitarisme es mostren caducs i la identitat col·lectiva no es troba en la sobirania individual ni en la participació política

Així doncs, en aquest context, però també davant del poc pes estructural de les polítiques culturals —comparat amb el d'altres polítiques públiques—, sobretot a nivell local, els agents culturals reben demandes per legitimar les seves actuacions amb a arguments de tipus econòmic i social. En aquest procés, resulta crucial el fet que els professionals de la cultura tinguin un nivell de visibilitat més alt en l'arena política, però sobretot que aquesta visibilitat hagi estat acompanyada d'una capacitat creixent del sector cultural públic per aprofitar i explotar recursos econòmics associats a pressupostos d'altres polítiques sectorials. Es tracta d'un fenomen anomenat *policy attachment*³, és a dir, una estratègia que permet a un sector de les polítiques públiques que té un pes en els pressupostos públics relativament baix, poder obtenir recursos suplementaris.

El paper de les polítiques culturals en la transformació de l'espai urbà és un dels aspectes més controvertits i complexos, i per tant més significatius, de l'anàlisi d'aquesta tendència general de les polítiques culturals a escala local. Sota la pressió del creixent nivell de competència entre ciutats basat en criteris de desenvolupament econòmic,

les polítiques culturals s'han convertit en una peça significativa d'estratègies globals de regeneració urbana. Una de les mirades sobre l'evolució de l'espai urbà més adoptades pels governs locals ha estat la de la teoria de les classes i les ciutats creatives⁴. Per a aquesta perspectiva, les polítiques públiques necessiten promoure el que s'anomena una estructura social de la creativitat, que afavoreixi l'establiment d'un ecosistema o hàbitat on les múltiples formes de creativitat puguin desenvolupar-se. Ara bé, es tracta d'un model discutit per diferents agents polítics i socials. Entre les crítiques principals, es considera que implica a la ciutadania en projectes de regeneració superficials i en processos de gentrificació⁵ en ciutats que presenten grans nivells de desigualtats socioeconòmiques. Així, es centra l'atenció en els efectes del que es considera una dinàmica de mercantilització dels recursos culturals i de la mateixa idea de convivència.

Límits i alternatives: polítiques culturals com a polítiques urbanes?

Sense subestimar la capacitat per fer visible el paper de l'acció cultural que pot tenir aquesta tendència que hem anomenat impacte social de les polítiques culturals, resulta útil reflexionar sobre les seves debilitats i les possibles alternatives. La instrumentalització de les polítiques culturals és un fenomen inherent al seu desenvolupament: la política cultural és alhora constitutiva i instrumental. Tanmateix, si el que busquem és comprendre millor els efectes que tenen les polítiques culturals en la construcció de ciutats cohesionades, el que resulta fonamental és reflexionar sobre la forma i la direcció actual d'aquesta instrumentalització.

El procés expansiu de la idea de cultura i dels àmbits d'intervenció de l'acció cultural comporta la seva vinculació directa amb altres àmbits i polítiques públiques, i això pot derivar tant en la sobrevaloració del seu impacte real, com en la falta de rigor conceptual en l'anàlisi dels seus resultats. Aquesta mirada ha generat expectatives i pressions desmesurades sobre els agents culturals. En comptes de debatre sobre què i com desenvolupen la seva tasca, les organitzacions i institucions culturals es poden trobar davant la necessitat de demostrar de quina manera han

3 GRAY, «Commodification and instrumentality in cultural policy»

4 FLORIDA, *The Rise of the Creative Class*.

5 Encara que el concepte de gentrificació té connotacions molt diverses, els processos de gentrificació urbana impliquen el desplaçament de residents habituals d'un espai davant la inversió econòmica i l'arribada de classes mitjanes-altes.

» Les polítiques culturals contribueixen a la creació, la potenciació i el manteniment de les identitats col·lectives i del sentit de pertinença comunitària

Taula 02

Perspectives sobre el retorn social de les polítiques culturals.

	Perspectiva tradicional	Nova perspectiva
Centrada en	Impacte social de la cultura	Valor públic de la cultura
Identifica i destaca	Externalitats: capacitats instrumentals i estratègiques de les polítiques culturals	Transversalitat: beneficis de les polítiques culturals per a la ciutadania

Font: elaboració pròpia.

contribuït a resoldre problemàtiques concretes d'altres agendes polítiques. I en definitiva, el reconeixement de la importància social de la cultura deriva, de vegades, en analgèsic per desinflamar desigualtats socials i econòmiques.

Davant la manca de reflexió i d'avaluació de les qualitats intrínseques de l'acció cultural, una perspectiva alternativa busca reconèixer, més enllà de l'impacte social de la cultura, el seu valor públic. Des d'aquesta vessant, s'assenyala la necessitat de desenvolupar un llenguatge que reconegui els elements afectius i intangibles de l'experiència i la pràctica cultural. Es tracta de desenvolupar polítiques culturals que fomentin una cultura segura del seu propi valor, de trobar la seva vinculació amb valors permanents com l'equitat o la justícia. La taula 2 compara les dues

perspectives assenyalades sobre el que podem anomenar retorn social de les polítiques culturals.

En aquest sentit, el valor públic de les polítiques culturals s'entén com la capacitat per promocionar un ambient cultural actiu com a part de la construcció integral de la ciutat. Es tracta d'incorporar diferents actors i demandes als processos de gestió de l'espai públic, però sense deixar de tenir en compte la complexitat de les noves i antigues desigualtats que troben escenari a les ciutats. Per tant, valorar els efectes de les polítiques culturals en aquests processos és una tasca que reclama tenir en compte qui resulta afavorit i qui no amb cada intervenció pública, qui hi pot guanyar i qui hi pot perdre.

Així doncs, les polítiques culturals s'enfronten molt especialment a una

de les preguntes centrals en la qüestió sobre les noves polítiques urbanes: com repensar-hi problemes i polítiques de resposta des d'una posició que reconegui la significació de l'espai i del territori, i que a la vegada conservi una perspectiva integral? Una mirada que permeti abordar transversals, pluridisciplinars i d'intervenció multinivell tot aprofitant el factor de proximitat⁶. En definitiva, un aspecte important en el debat actual sobre el futur de les ciutats passa per la reconsideració del concepte de polítiques urbanes, que pugui evitar perspectives que confonguin aquestes polítiques amb simples polítiques urbanístiques, merament locals o estre-

6 SUBIRATS i BLANCO, «¿Todo lo urbano es social y todo lo social es urbano?: dinámicas urbanas y dilemas de políticas públicas»

tament institucionals. I així es concep l'espai urbà com un àmbit que recull de manera integral i transversal problemàtiques molt diverses. Aquesta perspectiva implica, doncs, la necessitat d'una visió més àmplia sobre allò que es considera públic, més enllà de l'acció institucionalitzada i de l'esfera dels poders públics.

A Europa —Catalunya inclosa—, la tendència general en el tractament de la dimensió urbana per part de les polítiques públiques ha pogut diluir notablement la potencialitat del factor proximitat, la capacitat de repensar els problemes culturals més significatius i de generar respostes que tinguin especialment en compte el paper de l'espai i el territori. La promoció del factor proximitat —i de les idees i valors associats— s'ha trobat en bona mesura neutralitzada per la primacia de les polítiques urbanístiques. Tanmateix, les condicions de definició de la política cultural, és a dir, les característiques particulars que la defineixen com a política pública —avui a mig camí entre les polítiques socials i les polítiques de desenvolupament econòmic— fan pensar en la seva potencialitat com a polítiques urbanes, sobretot si tenim en compte determinades experiències d'intervenció a l'àmbit local.

Polítiques culturals urbanes: formes i continguts

Com construir un concepte sòlid, rigorós i precís que doni compte del significat del valor públic de les polítiques culturals a la ciutat contemporània? Amb més ànim d'obrir el debat que de concloure'l amb una perspectiva normativa, presentem cinc eixos on considerem que les polítiques culturals desenvolupen la seva condició urbana.

Transformació de l'espai públic. Les polítiques culturals poden assegurar el desenvolupament de processos democràtics i inclusivament de transformació de l'espai urbà. En aquests processos, l'espai públic a la ciutat no s'entén com un espai autònom i homogeni, sinó com un territori travessat per diferents demandes. Això comporta un tipus de gestió pública de la cultura que comença amb la construcció col·lectiva dels problemes socials, incloent-hi un diagnòstic de les desigualtats socioeconòmiques, i continua amb la implementació de respostes que respectin les voluntats identificades. En definitiva, s'aconsegueix d'aquesta manera una major qualitat democràtica, incorporant noves preocupacions a l'agenda política i evitant la mercantilització dels recursos culturals i del factor espacial o de proximitat. Així, els projectes de regeneració urbana incorporen com a condició l'existència

d'un procés deliberatiu de transformació plural de l'espai públic, amb un paper destacat dels propis residents.

Extensió de l'agència de les polítiques. Davant la significativa presència de l'administració pública en la programació de l'acció cultural a les ciutats, les polítiques culturals poden promoure l'extensió de l'agència —o de la capacitat d'acció i d'intervenció autònoma— basada en principis socials. Es tracta de la reubicació del procés de formulació i d'implementació de les polítiques culturals de tal manera que no només estigui en mans de les administracions públiques i, per tant, també hi puguem trobar la presència d'altres actors com ara el tercer sector. El fet que l'elaboració i la implementació de la política cultural no sigui considerada només una activitat limitada als poders públics ni tampoc exclusivament una tasca reactiva davant les necessitats i demandes dels grups sectorials, pot permetre evitar les pràctiques dirigistes, excloents o, en l'altre extrem, l'abandonament de les responsabilitats de l'administració.

Identitat, valors col·lectius i conflicte. Les polítiques culturals contribueixen a la creació, la potenciació i el manteniment de les identitats col·lectives i del sentit de pertinença comunitària. Així doncs, es desenvolupen imaginaris i referents compartits que es despleguen en una ètica compartida i en la pro-

» Les polítiques culturals que tenen com a destinatari final el conjunt de la ciutadania ajuden a la formació de persones capacitades per respondre a una realitat en constant transformació

tecció d'uns valors comuns acceptats. Les narracions col·lectives presents a la comunitat (en general vinculades a un passat reconstruït de manera col·lectiva) poden resultar suficientment flexibles per convidar a implicar-s'hi a aquelles persones novingudes. Com a condició, això implica el reconeixement del conflicte com a motor social i una concepció integral de la política pública que es legitima com a espai per a la gestió d'aquests conflictes. El que s'entén per un grup i comunitat cultural —és a dir, els seus límits— es torna més flexible i ampli, tot mantenint com a condició la llibertat de l'individu per entrar i sortir dels límits del col·lectiu.

Capital social: inclusió i acció col·lectiva. La generació i l'acceptació de normes i valors compartits permeten la consolidació dels lligams necessaris per al desenvolupament de les comunitats. Aquests processos es tradueixen en una reducció de l'aïllament social i en la consolidació de la cohesió social. Al mateix temps, les polítiques culturals fomenten el desenvolupament de comunitats culturals (artistes, gestors, usuaris, públic...) amb un alt grau de cooperació. S'impulsa així la participació i l'acció col·lectiva en diverses modalitats: el voluntariat i l'associacionisme d'una banda, o la cooperació entre organitzacions i el treball en xarxa d'una altra. Les polítiques culturals poden

assegurar que els interessos dels col·lectius menys representats a les xarxes tinguin un pes significatiu.

Desenvolupament autònom i promoció de la creativitat de les persones. La ciutat, l'espai públic, no es compona només d'actors institucionals, d'organitzacions privades o de serveis públics que desenvolupen accions culturals. El valor públic de les polítiques culturals es manifesta en el reconeixement i el foment del paper de les persones, de la seves capacitats per a interpretar, entendre i fer entendre als altres el món que ens envolta. Les polítiques culturals que tenen com a destinatari final el conjunt de la ciutadania col·laboren en la formació integral de persones capacitades per respondre a una realitat en constant transformació. Així, la innovació i la creativitat no només es valoren en termes de desenvolupament econòmic, sinó també com a eines de transformació social. La societat emancipada —que comprèn formes de relació, afeció, socialització, estructures de cooperació, intercanvis culturals, formes lingüístiques, migracions...— desenvolupa coneixement i és una gran font de creativitat per a la seva pròpia estructura.

Un canvi en la concepció de l'avaluació de les polítiques culturals

Com avançar en el desenvolupament d'una mirada com aquesta sobre el valor públic de l'acció cultural promoguda per les polítiques públiques a la ciutat contemporània? La resposta pot passar per repensar la darrera de les etapes que comporta el desplegament de qualsevol política pública: l'avaluació. Com hem explicat, la creació d'instruments per a l'avaluació de la política cultural implica identificar la magnitud dels beneficis que aquestes generen, però també les seves limitacions. És a dir, l'avaluació, lluny de ser un instrument tecnocràtic, hauria de ser considerada un procés d'aprenentatge col·lectiu. Però les poques experiències internacionals en valoracions d'aquest tipus permeten comprovar les dificultats d'aplicar de forma directa i indiscriminada els mateixos criteris i indicadors per avaluar diferents projectes, actors i escales territorials. El procés d'avaluació no és una tasca exclusivament tècnica i s'hauria de poder implicar els actors que probablement seran els futurs avaluats des del començament. Pràctiques d'aquest tipus no només poden servir com a orientació per a l'acció de l'administració —generant informació més precisa sobre l'eficàcia de les polítiques i les conseqüències de la seva implementa-

ció— sinó també, i principalment, poden aconseguir que sectors culturals organitzats, institucions públiques i ciutadania participin en la construcció de la legitimitat de la política cultural com a política urbana. ◀

MÉS INFORMACIÓ

APPADURAI, Arjun. *Modernity at large: Cultural dimensions of globalization*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1996.

FLORIDA, Richard. *The Rise of the Creative Class*. Nova York: Basic Books, 2002.

GRAY, Clive. «Commodification and instrumentality in cultural policy». *A International Journal of Cultural Policy*, 2007, vol. 13, núm. 2, p. 203–215.

SUBIRATS, Joan i BLANCO, Ismael. «¿Todo lo urbano es social y todo lo social es urbano?: dinámicas urbanas y dilemas de políticas públicas». *A Medio ambiente y urbanización*, 2009, vol. 70, núm. 1, p. 3-13.

SUBIRATS, Joan, FINA, Xavier, BARBIERI, Nicolás, PARTAL, Adriana i MERINO, Eva. *El retorn social de les polítiques culturals* [en línia]. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat, 2008. Disponible a: <http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/SSCC/GT/Arxius%20GT/ESTUDI_11_C.pdf>

EXPOSICIONS ITINERANTS

1859-1933

FRANCESC MACIÀ

UNA CATALUNYA LLIURE,
JUSTA, PRÒSPERA I GLORIOSA

1882-1940

LLUÍS COMPANYS

POLÍTIC FINS A LA MORT

Més Informació

www.irla.cat/expomacia

www.irla.cat/expocompanys

FUNDACIÓ

JOSEP IRLA

La promoció econòmica dels territoris: estratègies per al desenvolupament local

VISTA PRÈVIA

Durant molt de temps, bona part dels ajuntaments han centrat les polítiques de promoció econòmica en la construcció de polígons industrials sense tenir en compte les necessitats específiques del seu teixit empresarial i les característiques socials, institucionals, mediambientals, culturals, infraestructurals i tecnològiques del municipi i de la seva àrea d'influència. Una mala gestió de les demandes i dels recursos de què disposa el món local per potenciar la seva economia i la qualitat de vida dels seus ciutadans i ciutadanes.

L'article que presentem és fruit de la publicació del *Manual per a la gestió de polítiques de promoció econòmica i desenvolupament local*¹ que va editar el Col·legi de Politòlegs i Sociòlegs de Catalunya amb la col·laboració del Departament d'Economia i Finances de la Generalitat de Catalunya el passat desembre, i que hem coordinat conjuntament. Aquest treball emmarca els conceptes que intervenen en els processos de promoció econòmica i de desenvolupament local dels territoris des d'una perspectiva teòrica, mitjançant la identificació dels recursos —físics, econòmics, financers, tecnològics i socioculturals— i dels actors —administració pública, organismes privats i altres institucions—, així com de les relacions establertes entre aquests. Aquesta anàlisi evidencia la importància de les fórmules per a la planificació del territori i les estratègies de gestió del canvi fonamentades en l'anàlisi del seu entorn, dels escenaris previsibles per al desenvolupament i de la situació desitjable.

Si bé el *Manual* pretén ser un marc de referència per a la definició d'un determinat model de desenvolupament local, aquest article analitza els aspectes clau vinculats al concepte de territori com a element estructurador, i al paper que els governs

1 MAXÉ i MUÑOZ, *Manual per a la gestió de polítiques de promoció econòmica i desenvolupament local*. A banda dels coordinadors, Germà Bel i Queral, Joan Botella i Corral, Mateo Hernando López, Andreu Lope Peña, Antoni Niubó Herranz, Dolors Paniagua Garcia i Francisco Ramos Martin també han participat en l'elaboració de l'obra.

Vanessa Maxé
Col·legi de Politòlegs
i Sociòlegs de Catalunya
vanessa.maxe@colpis.cat

Alfons Muñoz
Col·legi de Politòlegs
i Sociòlegs de Catalunya
desenvolupament.local@colpis.cat

>> Aprofitant els recursos endògens i la cooperació entre l'àmbit públic i el privat es pot estimular el creixement econòmic i crear ocupació per millorar la qualitat de vida de les poblacions locals

locals exerceixen en la formulació i l'impuls de les seves polítiques.

Per abordar aquesta qüestió, en primer lloc, ens centrarem en el concepte de desenvolupament local, entès com aquella política pública que té com a objectiu afavorir un procés reactivador de l'economia i dinamitzador de les societats locals, i que, mitjançant l'aprofitament dels recursos endògens existents en un territori i la cooperació entre l'àmbit públic i el privat, és capaç d'estimular i fomentar el seu creixement econòmic, creant ocupació, a fi de millorar la qualitat de vida i el benestar social de les poblacions locals².

Aquesta definició introdueix tres conceptes bàsics que abordarem de manera transversal, com ho són el creixement econòmic, la diversificació de l'economia local, i la millora del nivell de vida i d'ocupació de la ciutadania dels diferents pobles i ciutats. Aquests objectius convergeixen, conjuntament amb el potencial del territori, en els seus actors públics i privats que, de manera concertada, hauran de dissenyar i impulsar les línies estratègiques que promouran els processos de desenvolupament local. Per tant, es tracta de posar de manifest la importància d'intervenir i d'impulsar processos que

donin resposta a les necessitats dels ciutadans i ciutadanes i millorin les seves condicions de vida econòmica i social, a través del lideratge dels governs locals que coneixen de prop les seves realitats.

Les especificitats del territori

La visió de desenvolupament local que volem transmetre ha de tenir en compte les especificitats del territori, i entén que aquest procés va més enllà del suport a activitats econòmiques inconexes. En aquest sentit, cal entendre'l com un conjunt de factors o recursos econòmics, socials, tecnològics, institucionals, infraestructurals, mediambientals, i fins i tot d'índole cultural, que constitueixen la seva identitat i el seu potencial de desenvolupament.

Part d'aquests recursos o bé no han estat explotats o bé es troben infrautilitzats. A partir de la seva potenciació, es podrà articular un procés orientat a possibilitar el creixement econòmic i la transformació econòmica local. Tots plegats formaran el potencial per possibilitar un model de desenvolupament d'un territori que anomenarem «endogen» i que constitueix un dels factors que defineixen el desenvolupament local.

² Concepte definit i ampliat a HERNANDO, *Desenvolupament local*

El conjunt de recursos econòmics, socials, tecnològics, institucionals, infraestructurals, mediambientals i culturals constitueixen el potencial de desenvolupament d'un territori

Ara bé, seria erroni restringir aquest concepte sense tenir en compte el dinamisme exogen dels territoris, és a dir, la seva capacitat per atreure empreses i inversions externes que impulsin el creixement econòmic. L'antagonisme entre desenvolupament endogen i exogen no té sentit, més aviat es tracta de dos conceptes que necessàriament han de ser complementaris. En aquest sentit, moltes iniciatives es fonamenten en l'aprofitament d'oportunitats de dinamisme exogen. La qüestió és saber «endogeneitzar» aquestes oportunitats externes dins d'una estratègia decidida localment i dirigida a la creació d'un entorn territorial innovador per al desenvolupament empresarial i per a la creació d'ocupació³.

Tanmateix, si l'enfocament de desenvolupament local pren el territori com a principal unitat d'actuació, a la pràctica, el terme «local» encobreix realitats espacials de naturalesa diversa. D'entrada, és important entendre que les fronteres dels municipis i províncies com a delimitacions territorials administratives no responen ni a la lògica de l'activitat econòmica ni al funcionament dels mercats de treball. Estem parlant

de sistemes productius locals que habitualment, transcendeixen aquestes delimitacions administratives. Malgrat estar força assumida aquesta falta de coincidència, no sembla que aquesta òptica tingui encara la força suficient com per a orientar de forma més correcta les polítiques de desenvolupament.

S'ha d'entendre, doncs, l'àmbit local com una mera demarcació administrativa? Entenem que no, ja que més aviat l'haurem d'entendre com un espai geogràfic amb unes característiques similars que es tradueixen en una realitat socioeconòmica comuna. Els seus problemes i necessitats, les seves tradicions i cultura com a factors potencials de desenvolupament, han de ser recollides en el diagnòstic territorial que es formuli dins del procés d'elaboració de l'estratègia de desenvolupament del territori.

Creixement o desenvolupament?

La definició del territori com a unitat d'actuació en el marc del desenvolupament local necessita un apunt conceptual a l'hora de definir el model referencial del que partim. La confrontació dels termes «creixement» versus «desenvolupament» ens permet puntualitzar i posar en relleu alguns aspectes que intervenen en la nostra anàlisi.

És important assenyalar que «desenvolupament» és creixement econòmic amb impacte social. És un concepte més ampli que el de «creixement», ja que mentre el primer inclou una millora qualitativa en l'economia i en la societat a través d'una millor divisió social del treball, una major qualitat de l'ocupació, la incorporació de les innovacions tecnològiques i la millor utilització dels recursos naturals i del capital, el segon concepte es refereix únicament a l'augment quantitatiu de la riquesa o del producte per capita sense incloure les dimensions de desenvolupament a què ens venim referint.

Des d'aquesta perspectiva entenem que el desenvolupament ha de plantejar-se no només com un procés d'integració de les dimensions econòmica i social, sinó que també ha de tenir en compte altres dimensions, com l'ocupacional, l'ambiental, la institucional o la cultural, que fomentin les potencialitats territorials i la participació de les societats locals millorant el seu benestar i satisfent alhora les seves necessitats bàsiques.

La concertació dels actors del territori i l'impuls dels governs locals

El model de desenvolupament local que analitzem, basat en la mobilització

3 Els conceptes de desenvolupament endogen i exogen s'aborden amb més profunditat al Bloc 1 de MAXÉ i MUÑOZ, *Manual per a la gestió de polítiques de promoció econòmica i desenvolupament local*, elaborat per Mateo Hernando.

»» Mentre el concepte creixement només té un valor quantitatiu de generació de riquesa, el desenvolupament vol una millora qualitativa de l'economia i de la societat

de recursos endògens i la creació de les condicions adequades per al desenvolupament empresarial i la capacitat de creació d'ocupació, necessita de la participació i la cooperació dels actors públics i privats per construir un projecte territorial. L'aliança i la concertació entre aquests optimitzarà els resultats de les diferents polítiques sectorials i permetrà generar dinàmiques i mecanismes per a la definició compartida de les polítiques que afecten a l'entorn local. Per establir aquest tipus d'escenari de codecisió cal superar els rols clàssics d'una administració pública com a reguladora i proveïdora de recursos econòmics i la d'un sector privat subjecte a la seva fiscalització.

Els processos de cooperació publicoprivada han de generar xarxes d'actors articulades a través d'una cultura de treball col·laboratiu. En aquest sentit, un dels instruments necessaris i imprescindible per afavorir la creació d'aquest tipus de cultura participativa i l'establiment d'espais per a la concertació entre els actors, és la planificació estratègica.

Aquest mètode permet acomodar interessos, ordenar decisions i millorar la implementació d'accions amb una mateixa finalitat. En aquest procés, per tant, s'afavoreix l'establiment d'una estratègia compartida entre la xarxa d'actors del territori liderada inicialment

pels governs locals i que, en conseqüència, facilita la governança dels territoris. Aquest protagonisme compartit en la transformació del model econòmic genera una desconcentració progressiva fins a aconseguir una governança multinivell de caràcter horitzontal⁴.

Tanmateix, és evident que existeix un distanciament important entre aquest discurs i l'actual praxi. Tot i que, com ja hem deixat palès, el desenvolupament local no només és desenvolupament municipal, les actuals polítiques de promoció econòmica estan dissenyades en bona part pels governs locals que adquireixen en aquest punt un paper fonamental, no només pel que fa al seu impuls, sinó també a la seva gestió.

Val a dir que, el rol que porten a terme les administracions locals actualment, té el seu origen en la transició democràtica, quan van decidir, en un marc de profunda crisi econòmica, assumir els reptes i les demandes no resoltes en l'etapa anterior. Després de més de 40 anys de dictadura franquista en què els

ajuntaments i els ens locals havien suportat una forta dependència política i financera respecte de les administracions estatals, arribava l'oportunitat de donar respostes concretes i adequades a les necessitats de les poblacions locals.

Aquesta voluntat d'adquirir noves responsabilitats va venir de la interpretació que els governs locals de l'època van fer de la noció d'autonomia local apareguda a la Constitució del 1979. Es permetia, per tant, que els ajuntaments decidissin sobre les seves atribucions amb total llibertat i que busquessin les fórmules que consideressin més adequades per donar resposta a les demandes de la ciutadania⁵.

És en aquest context que la promoció econòmica i el desenvolupament local dels municipis passa, en gran part, a mans dels governs locals. Es produeix de manera notable un canvi de competències dels governs locals en adquirir noves funcions d'impuls i de gestió de projectes.

Però, tot i tenir una ferma voluntat política, els problemes de finançament dels governs locals —que es remunten a l'etapa de la transició i que continuen fins a l'actualitat— debiliten el seu lideratge i la seva mateixa organització. Els recursos econòmics, humans i

4 Eukén Sesé (Fomento de San Sebastián) va aprofundir sobre la qüestió de la governança multinivell com a fita a assolir a través de la transformació del model econòmic dels territoris, i sobre la superació dels rols tradicionals de l'administració i el sector privat, a la *Jornada sobre desenvolupament econòmic local a Catalunya*, organitzada pel Servei d'Ocupació de Catalunya, i portada a terme el 22 setembre de 2010.

5 BOTELLA, *La ciudad democrática*

tècnics dels que disposen dificulten la configuració d'una estratègia territorial compartida i una concertació dels actors territorials.

Si, com hem anant veient, per promoure processos de desenvolupament local és imprescindible iniciativa política i atracció del talent i de la creativitat, perquè això sigui factible també cal lideratge institucional i capacitat de gestió, que només serà possible a través de noves fórmules organitzatives que facilitin la conjunció d'aquests elements.

Aquest nou model d'organització local que es proposa haurà de permetre la concertació territorial que entenem com a imprescindible perquè els diferents actors puguin interactuar, intervenir i treballar de manera coordinada en el desenvolupament de programes i projectes. La recerca de models i bones pràctiques ja establertes a d'altres àmbits territorials ens ha de permetre conèixer els instruments necessaris per a portar a terme aquest treball conjunt i ha de facilitar, per tant, la tasca de reorganització de les administracions locals.

En aquesta línia, diverses experiències de l'Estat i de l'àmbit internacional —especialment europees i llatinoamericanes— posen en evidència que les agències de desenvolupament local, com a organitzacions interdependents, són les més adequades per exercir

aquest paper i poden ser una de les possibles respostes a les limitacions que presenten les actuals administracions locals.

En termes generals, les agències de desenvolupament local es podrien definir com a instruments o institucions generalment públiques o de naturalesa publicoprivades, que responen a les necessitats identificades pels actors locals d'un determinat territori, per a implementar una estratègia de desenvolupament, coordinar i gestionar les accions i prestar serveis integrals a les iniciatives locals de desenvolupament, a les empreses i a les societats. La seva principal funció serà, per tant, la de promoure el disseny i gestionar l'execució del pla estratègic dissenyat o dels programes de desenvolupament local.

Tanmateix, tot i partir d'un model predefinit i desenvolupat amb èxit, aquest tipus d'organització haurà d'adaptar-se a les especificitats i a les dimensions dels territoris en què es vulguin constituir, i també a la maduresa de les seves institucions. Si no ho fan, la seva capacitat de concertació dels actors i de gestió de programes i projectes serà limitada.

Conclusions

En l'actual conjuntura de crisi social i econòmica, i davant dels nous reptes que implica el món globalitzat, plantejarem un model de creixement responsable basat en la cultura del desenvolupament endogen en què els principals objectius seran la millora de la competitivitat sense deixar de banda la conservació del patrimoni i la cohesió social.

Per això, cal definir i apostar per un model de desenvolupament de país en què els territoris tinguin més autonomia operativa i més pes en el disseny de polítiques públiques, en què el lideratge polític *bottom up* sigui determinant en l'articulació territorial i en la configuració de nous espais de cooperació intermunicipal i de participació social. La sostenibilitat d'aquest procés, però, ha de venir confirmada per un marc regulador que defensi els principis d'autonomia competencial i financera.

Com s'ha demostrat en els darrers anys, els ajuntaments i els governs locals han resultat insubstituïbles en la vertebració territorial, en l'ordenació, l'adequació, la concentració, la concertació i l'optimització de les diverses polítiques sectorials. Malgrat aquest balanç, els municipis, en comptades ocasions han participat d'una manera activa, dinàmica i codecisòria en la

Les agències de desenvolupament local, com a organitzacions interdependents, poden ser una bona resposta a les limitacions que presenten les actuals administracions locals

definició i en el disseny de polítiques promogudes per altres administracions que afectaven a l'entorn local.

Ha existit, per tant, un divorci entre els organismes que han promulgat les normes reguladores de la concessió d'ajudes i els agents que les han engegat. Fruit d'això, el flux d'ingressos — subvencions — té un caràcter vertical i discontinu en el temps, en alguns casos discrecional i condicionat als objectius i prioritats d'altres nivells de govern, que no coincideixen en moltes ocasions amb els locals.

Paral·lelament a la necessitat d'enfortir el lideratge dels governs locals a través de la millora de la seva autonomia política i financera, també es fa imprescindible l'adaptació de les estructures administratives per tal d'evitar duplicitats i donar resposta a les veritables necessitats del territori, on moltes vegades els municipis tenen una capacitat d'actuació molt limitada. En aquest sentit, l'aliança entre els àmbits regionals i locals presenten un saldo favorable a les primeres en les seves reivindicacions respecte als governs locals, per això s'ha d'aprofundir en el que s'ha denominat «segona descentralització».

En definitiva, la resposta a problemes com la deslocalització d'empreses, la baixa productivitat i la competitivitat del teixit empresarial, els alts nivells

de desocupació o la manca d'un model territorial, entre d'altres, exigeixen una nova cultura organitzativa per part de les administracions.

A la pràctica, el desenvolupament econòmic local sempre serà un procés que suposarà la formació de noves institucions, l'impuls de noves activitats econòmiques i d'indústries alternatives, la millora de les capacitats de la mà d'obra existent i la promoció de noves empreses. En aquest sentit, la política de suport al teixit empresarial i de foment de l'activitat econòmica, les polítiques sectorials, la política de desenvolupament rural, les polítiques del mercat de treball, les polítiques d'ocupació i de cohesió social, són, entre d'altres, polítiques íntimament vinculades al desenvolupament local i la promoció econòmica local.

Per això, és necessari superar la lògica municipalista i apostar per estratègies de cooperació territorial articulades a través d'instruments i institucions públiques, com ho poden ser les agències de desenvolupament local, en què ha de tenir lloc la promoció d'una nova cultura de participació activa de tots els agents del territori.

Sens dubte, ens queda molt per recórrer, tot i que no partim de zero. Experiències d'altres territoris ens poden marcar el camí a seguir i ens poden ensenyar tant dels seus encerts com de

les seves errades, per tal que nosaltres les adaptem a la nostra realitat política, econòmica i social. ◀

MÉS INFORMACIÓ

BOTELLA, Joan. *La ciudad democrática*. Barcelona: Serbal, 1999.

MAXÉ, Vanessa i MUÑOZ, Alfons (coords.). *Manual per a la gestió de polítiques de promoció econòmica i desenvolupament local*. Barcelona: Col·legi de Politòlegs i Sociòlegs de Catalunya, 2010.

HERNANDO, Mateo. *Desenvolupament local*. Barcelona: Editorial UOC, 2007.

DOTADA AMB
6.000 €

BECA D'ESTUDI PRESIDENT IRLA 2011

www.irla.cat/becairla2011

FUNDACIÓ

JOSEP IRLA

Síndrome Nimby

VISTA PRÈVIA

Hi ha una sèrie d'infraestructures que el sentit comú ens diu que són necessàries. Tothom coincidiria en què les persones que han comès un delictes greus han de restar recloses temporalment en un centre penitenciari. O a tots ens sembla evident que cal habilitar espais per a gestionar els residus que generem a la nostra vida quotidiana. Però, paradoxalment, posem el crit al cel davant la hipòtesi que ens construeixin una presó o un abocador al nostre municipi, víctimes de la síndrome Nimby, el qual desapareix en el moment que la presó o l'abocador es construeix a distància de casa nostra.

Introducció

No a l'abocador de Pinós, no a l'abocador de Vacamorta, no al parc eòlic d'Horta, no al Tren de Gran Velocitat pel centre de Girona... Els temps, definitivament, han canviat i avui la política local ja no està sola. Dia a dia els noticiaris ens demostren que «la cultura del no» està en plena ebullició entre una societat cada vegada més desafectada i insatisfeta políticament. És en aquest context on a l'administració pública catalana se li planteja el repte de reconduir tot aquest potencial mobilitzador cap a postures constructives que acabaran definint el futur del país, ja que, en cas contrari, davant d'una perspectiva econòmica desfavorable i d'un sistema polític cada vegada més qüestionat, són cada vegada menys les perspectives d'optimisme.

Els nous temps han deixat enrere la fase on l'administració es limitava a informar als ciutadans de les accions que portava a terme per entrar en una fase on la comunicació juga un element central en l'activitat política. A la vista està, no obstant, que aquest model no està absent de mancances i, per aquest motiu, el següent pas a fer passa necessàriament per comptar amb la participació activa dels actors socials pels quals es regula. La governança amb el ciutadà i no pel ciutadà. Ja no es tracta de comunicar què es fa, sinó d'involucrar a la població en la formulació de les polítiques públiques.

Guillem López i Bonafont
Polític i Màster en Màrqueting Polític i
Estratègies de Comunicació Política
glbonafont@gmail.com

«La cultura del no» ha estat vista per molts com el resultat de la maduresa democràtica del país, però també com una evidència que hi ha quelcom que falla en l'actual sistema de representació

Les arrels de la síndrome Nimby

Era a l'abril de 2008 quan Antón Costas, catedràtic de política econòmica a la Universitat de Barcelona, publicava un article en què textualment deia «Catalunya és la comunitat espanyola on és més difícil portar a terme noves inversions i construir infraestructures»¹. En la seva anàlisi, Costas posava el punt de mira en un fenomen que, sens dubte, és molt present en la societat actual i que està provocant un desgast polític i econòmic considerable en una conjuntura econòmica d'allò més delicada: la síndrome Nimby, de l'expressió anglesa *Not In My BackYard*². Aquesta síndrome, que sovint es defineix a Catalunya com «la cultura del no», ha estat vista per molts com el resultat de la maduresa democràtica del país, però també una evidència que hi ha quelcom que falla en l'actual sistema de representació. Els moviments Nimby poden adoptar formes i estructures molt diferents, però sempre parteixen d'un mateix denominador comú, que és l'oposició a un projecte de base territorial, i d'aquí la importància d'anar a les arrels d'aquesta oposició.

En la filosofia política moderna ja trobem bones aproximacions a aquest

dilema, que és de tot menys recent. Els mateixos Thomas Hobbes (1588-1679) i John Locke (1632-1704) coincidien en centrar l'arrel de tot conflicte en el principi de propietat —ja sigui per preservar allò propi o per la voluntat d'ampliar-la— i alertaven que l'origen de tota acció política es fonamenta en relació a aquest principi. El concepte de propietat, no obstant, no es centra exclusivament en una vessant material, ja que, com Hobbes destacava, també existeix una vessant territorial i una altra d'abstracta que parteixen d'un sentiment identitari i que traspassen l'esfera individual per adoptar una esfera col·lectiva. Aquí és on apareixen les primeres evidències de la possibilitat d'una acció col·lectiva en defensa d'un bé, des d'aquest punt de vista, no material com el territori i, per tant, l'evidència que la síndrome Nimby no és més que l'evolució dels conflictes d'interessos inherents en la naturalesa humana.

Malgrat que fos al segle XVI quan la teoria política assentava les bases de l'anàlisi dels actuals conflictes territorials, val a dir que la seva anàlisi, des del món acadèmic, és força més recent. En aquest sentit, és interessant destacar l'obra de Matthew J. Kiefer, professor de la University of Harvard i soci de l'empresa Goulston & Storrs, qui ofereix una aproximació a les arrels històriques i

emocionals de la síndrome Nimby arreu del món classificant-les en sis fases.

- a) La primera cal ubicar-la en la segona meitat del segle XX, i es caracteritza pel sorgiment del concepte Nimby com a tal. Segons el mateix Kiefer, «el concepte Nimbyisme, és suficientment conegut per merèixer una entrada al diccionari d'anglès d'Oxford, que identifica el seu primer ús el 1980, a la publicació *Christian Science Monitor*»³.
- b) La segona es dona durant les dècades de 1950 i 1960 quan, gràcies a la complaent prosperitat econòmica que portaven aquells anys, es va veure fortament intensificat el creixement de l'activisme ciutadà.
- c) La tercera fou als anys 1970, i va ser a causa de l'augment de l'activisme mediambiental. Aquest moviment canvià la connotació de la paraula *creixement*, que passaria a ser el motor de la creixent desconfiança a tot el que suposava algun tipus de desenvolupament.
- d) La quarta es troba a la dècada de 1980, quan la iniciativa privada prenia el seu màxim exponent i paral·lelament creixia la desconfiança amb el govern. Segons publiquen els professors del Massachusetts Institute

1 COSTAS, «Catalanes (des)informados»

2 No al meu pati.

3 KIEFER, «The Social Functions of NIMBYism»

Davant la crisi de les formes tradicionals d'associació, les plataformes ciutadanes han trobat una oportunitat que els permet presentar-se com les úniques defensores dels interessos ciutadans

of Technology, Lawrence Susskind i Patrick Field, la confiança amb el govern central americà va baixar del 76% al 28% en menys de 30 anys⁴.

- e) Posteriorment, a la darrera dècada del segle XX, neix el moviment de justícia mediambiental, el qual protagonitzà un enfrontament directe amb les cada vegada més freqüents estratègies privatitzadores dels governs locals.
- f) Per últim, la sisena etapa es dona amb l'entrada del segle XXI, quan el model canvia cap a l'economia intensiva en coneixement i, en conseqüència, es reurbanitzen la majoria de les grans ciutats.

Però si això era a nivell internacional, com és habitual, la realitat catalana viua una important demora ocasionada pel franquisme. En el nostre entorn, són quatre els factors més destacats a tenir en compte a l'hora d'entendre l'evolució dels moviments territorials:

A. El passat de les associacions de veïns: del «recuperem els carrers» a «l'economia social»

Al Principat de Catalunya, les associacions de veïns neixen en els darrers

anys de dictadura —oficialment, un cop passada aquesta—, amb la voluntat de reclamar un paper social en la vida pública. Llavors eren moviments poc professionalitzats que feien front a una administració altament tecnificada i, per tant, la seva acció es fonamentava en la voluntat dels seus participants. Amb l'arribada de la democràcia, les associacions de veïns prenen un important paper social a l'hora de capitalitzar les reclamacions d'infraestructures pels respectius barris. És l'època que es parla de la campanya «recuperem els carrers», en la qual líders veïnals encapçalen un moviment opositor al règim i són referent de la societat civil. Llavors mancaven les infraestructures més bàsiques i, per aquest motiu, la seva funció era molt ben valorada per tota la població. Amb el pas del temps, però, molts d'aquests líders veïnals van fer carrera política i es van allunyar de les associacions perquè creien que els podia anar en contra. En certa manera es va procurar, des de l'elit política, treure rèdits electorals utilitzant aquestes associacions, i això va provocar una primera segregació entre partits polítics i associacions de veïns. La segona segregació va produir-se un temps més tard, quan amb la globalització apareixen les primeres ONG i baixa la participació a les associacions de veïns. Llavors és quan les associacions veïnals agafen el

rol de propulsores de l'economia social i s'arriba a la situació actual, en què tant associacions de veïns com ONG es troben en un relatiu període de crisi que ha anat a favor del sorgiment de plataformes veïnals de caràcter temporal i centrades en projectes concrets —ja no hi ha una mentalitat basada en principis i valors atemporals, sinó que prepondren interessos privats.

B. Augment de la desafecció política i la desconfiança

A la situació de crisi de les associacions de veïns, se li ha de sumar també el progressiu creixement de la desafecció política entre la ciutadania i l'augment de la desconfiança amb els polítics i les administracions públiques. En aquest sentit, s'ha teoritzat molt respecte la generació d'un cert desencís amb el sistema que es va experimentar ja en els primers anys de democràcia. Aquest sentiment ha anat en augment els darrers anys, i per primera vegada en la història del nostre país, ja no són només els polítics els que reben una mirada crítica, sinó que les institucions públiques també comencen a viure moments difícils.

Per poc rellevant que això pugui semblar, en realitat comporta importants efectes en la manera d'actuar de la gent, ja que si no es confia en les administracions, es deixa de creure en la

⁴ SUSSKIND, i FIELD, *Dealing with an angry public. The mutual gains approach to resolving disputes.*

» Els Nimby tenen com a desencadenant un projecte que afecta un lloc concret, de procedència forana i vist com una amenaça per la qualitat de vida

figura de l'estat paternalista que tant ha caracteritzat l'Europa del benestar per entrar en un context en el qual els ciutadans comencen a reclamar el seu protagonisme polític i la seva capacitat d'autogestió.

Totes aquestes qüestions es corroboraven a l'informe que el Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació de la Generalitat de Catalunya va publicar anys enrere amb el títol «Actituds polítiques i comportament electoral a Catalunya». A més, ja fa temps que les dades del Centre d'Estudis d'Opinió no deixen de demostrar que la població catalana, tot i no sentir-se representada per la classe política, considera que té capacitat d'influència, és a dir que és més pròxima a influir en les polítiques públiques a través de mecanismes no tradicionals i inclús no contemplats pel sistema.

C. El renaixement del lloc i la vindicació de la identitat.

Com destaca Oriol Nel·lo al llibre *Aquí, no!*, la proliferació d'aquests conflictes no és, ni molt menys, un fenomen únicament català, sinó que en la majoria de països desenvolupats es poden trobar avui dia moviments d'aquest tipus. El procés que han seguit han estat encapçalats per l'anomenat renaixement del lloc, el qual parteix de la situació de reducció parcial o eliminació total de

les barreres entre territoris i el consequent augment de la interdependència que aquesta ha causat. No obstant, la reducció de fronteres no ha portat a una uniformització del territori, sinó que cada vegada són més rellevants les característiques específiques de cadascun d'ells, ja que existeix una creixent competència entre ciutats. Com diu Luigi Bobbio, «les protestes contra les localitzacions indesitjades no són, de fet, més que l'altra cara de la competència que es manifesta entre les ciutats i entre els llocs per tal d'atraure inversions productives i localitzacions de prestigi»⁵. La dinàmica que porta a reduir fronteres i a internacionalitzar costums, alhora, ha portat al que s'anomena «identitats de resistència», les quals es basen en la recerca de sentit i cohesió per part d'actors que es troben en posicions devaluades i estigmatitzades per les lògiques econòmiques, socials o territorials dominants.

Aquestes tenen, com a font principal, la pertinença territorial, ja que davant dels perills de la globalització, les persones cerquen seguretat i sentit en allò que els és més proper. L'entorn immediat esdevé un recer i la població s'apropia de tot allò que el forma.

5 BOBBIO, *Perche Proprio Qui: Grandi Opere E Opposizioni Locali*.

D. Els orígens immediats i la temàtica dels conflictes: intervenció exterior i reacció local.

Quan es parla de moviments veïnals que es caracteritzen cadascun d'ells per la seva particularitat —és a dir els Nimby—, resulta difícil concretar uns elements comuns entre ells. No obstant, sí que és possible arribar a destacar coincidències, ja que, per començar, tots ells tenen com a fet desencadenant un projecte, actuació o esdeveniment que afecta un lloc concret, sovint de manera relativament sobtada; projecte, actuació o esdeveniment que sol ser, a més, de procedència forana. Aquesta procedència provoca en molts casos que la intervenció es vegi —per part dels veïns— com una amenaça per a la seva qualitat de vida, per al medi ambient, per al paisatge, per als recursos, per a la seguretat o per al patrimoni.

En definitiva, la crisi de les associacions de veïns i la societat civil, l'augment de la desafecció política, el resorgiment de la identitat territorial i els aspectes concrets de cada projecte són els principals facilitadors que els grups Nimby vagin en escreix els últims temps, i que els moviments socials oblidin cada vegada més la vessant atemporal que els caracteritzava en el segle XX per adoptar una perspectiva temporal i fronterera.

Les plataformes d'obstrucció adopten posicions conservadores des del moment que actuen amb la voluntat generalitzada de preservar els béns en joc —patrimoni, medi ambient... <<

Característiques del conflicte

La complexitat dels conflictes Nimby, si prenem de referència els esquemes tradicionals dels moviments socials, és tal que un govern local està obligat a entendre la seva dinàmica i composició per poder-lo gestionar de forma òptima. En aquest sentit, cal recordar d'entrada que els actors implicats en una disputa d'aquestes característiques es poden classificar en quatre senzilles categories, que són:

- a) El grup d'afectats
- b) El grup d'interessats
- c) L'administració pública
- d) Els mitjans de comunicació

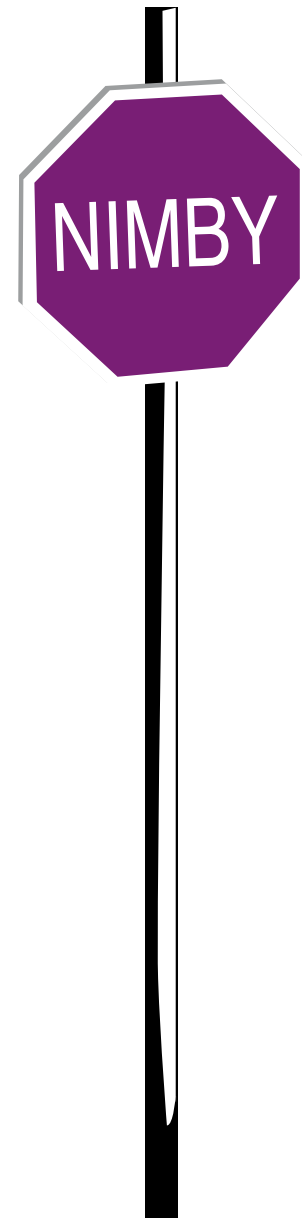
La relació entre aquests quatre grups definirà l'evolució del conflicte i marcarà la durabilitat de cadascuna de les seves fases i els efectes polítics que pugui ocasionar.

Per entendre aquesta relació, no obstant, és important conèixer abans què caracteritza els moviments Nimby i la seva manera d'actuar. Només així, l'administració local serà capaç d'estandarditzar unes normes mínimes de relació amb aquests moviments que agilitzarà el procés d'impuls de nous projectes i en reduirà el seu cost. Aquestes característiques són:

a) Organització: en la pràctica totalitat dels casos, la forma organitzativa

que prenen els moviments veïnals d'obstrucció denominats Nimby no coincideix amb cap entitat o institució preexistent, sinó que es crea una plataforma ciutadana *ad hoc*. S'inicien en molts casos a través de la promulgació d'un manifest o d'una recollida de signatures impulsada per persones afectades directament. A mesura que la plataforma va rebent adhesions, s'adopten formes poc reglamentades, obertes, flexibles i molt variades que en la majoria dels casos deriven en models assemblearis dominats per un reduït nucli dur de qui en depèn la seva supervivència. No acostumen a ser excessivament professionalitzades, però sí que en ocasions reben suport econòmic d'altres entitats i partits polítics. En aquest sentit, hi ha una alta politització de les plataformes, encara que hi ha discrepàncies a l'hora d'establir l'ordre dels factors i la seva causalitat. Òbviament, a efectes públics, totes les plataformes defugen d'aquests lligams amb els partits.

b) Objectius: com s'ha dit, essencialment, l'objectiu d'una plataforma és l'obstrucció d'un projecte, és a dir, la seva retirada o la limitació dels seus efectes. Això no vol dir que cada moviment requereixi una solució diferent, però sí que significa que les solucions necessàriament hauran de

» Els Nimby presenten arguments poc racionals, ja que parteixen de percepcions i rumors fonamentats en el desconeixement

ser adaptables a requeriments específics.

- c) Caràcter del moviment: com apuntàvem en parlar de la forma d'organització, les plataformes solen tenir una alta politització, però malgrat això, cal dir que generalment els Nimby es caracteritzen pel seu apoliticisme. Aquest es detecta en el seu rebuig a anunciar lligams polítics i també en la seva essència de crítica al món polític i institucional, malgrat rebre, en molts casos, el suport de diferents actors polítics.
- d) Arguments: els arguments més habituals que acompanyen els Nimby són el rebuig al risc que suposa un projecte, als efectes ambientals que pot ocasionar i la manca d'equitat territorial que se li atribueix.
- e) Rendiment: la frase feta «l'èxit justifica l'acció» resumeix el rendiment del conflicte per part dels moviments territorials. Això els porta a adoptar un ampli ventall de tècniques de pressió que, en casos com el de la narcosala de la Vall d'Hebron —que va despertar un rebuig unànime pels repetits talls de la Ronda de Dalt—, poden ser obertament contraris a l'interès general.
- f) Conflicte d'interessos: és el que defineix essencialment el conflicte i que serà important tenir en compte a l'hora d'iniciar els contactes entre líders

polítics i líders veïnals. Desglossar els interessos reals en joc facilitarà el procés de negociació.

- g) Aversió al risc: la principal causa que afavoreix el sorgiment d'un Nimby és l'aversió de la societat al risc que comporta un canvi causat per un nou projecte.
- h) *Status quo*: seguint en la mateixa línia del concepte anterior, els Nimby es caracteritzen per defensar la situació d'*status quo* davant d'un projecte proposat per l'administració o per l'àmbit privat. Això crea rebuig a la novetat i a la innovació.
- i) Conservadorisme: la defensa de l'*status quo* porta necessàriament a posicions conservadores, i això es complementa amb la voluntat generalitzada de preservació dels béns en joc —patrimoni, medi ambient...
- j) Síndrome de David contra Goliat: aquesta síndrome fa referència a l'hàbit a situar-se sempre a favor del feble davant la percepció d'un conflicte amb desigualtat de poder. Així, moviments Nimby acostumen a presentar-se com a víctimes i això afavoreix la captació d'adeptes. A Catalunya, novament, aquesta síndrome és més present que en altres indrets, ja que les identitats de resistència definides per Bobbio són majors.
- k) Irracionalitat: els Nimby presenten els seus arguments amb altes càr-

regues d'emotivitat i acostumen a ser poc racionals, ja que parteixen de percepcions i rumors fonamentats en el desconeixement. Entendre que allò que entra en conflicte són moltes vegades percepcions i no fets és elemental per conduir la relació amb la resta d'actors.

- l) La lluita per l'etiqueta de defensor del feble: davant la crisi de les associacions de veïns, unida a la crisi dels partits, de les ONG i de la Sindicatura de Greuges, les plataformes ciutadanes han trobat una finestra d'oportunitat que els permet presentar-se com els únics defensors dels interessos ciutadans.

Analitzada la morfologia del grup d'afectats en un conflicte territorial, només queda veure els efectes de les diferents disputes sostingudes entre les parts. En aquest sentit, la realitat catalana sovint ve acompanyada per un enfrontament que no és exclusivament veïnal, sinó que també s'hi barregen disputes entre nivells administratius. Llavors és quan la manca de mecanismes institucionalitzats de resolució de conflictes d'aquesta tipologia porta a una cursa per guanyar el suport de l'opinió pública. En aquesta cursa, plataformes veïnals acostumen a valer-se de mitjans de comunicació disposats a sobrerrepresentar-les per entrar en una

Els moviments Nimby acostumen a presentar-se com a víctimes, la qual cosa afavoreix la captació d'adeptes, i utilitzen uns mitjans de comunicació disposats a sobrerrepresentar-los

col·lisió directa amb entitats públiques i promotors per l'ús d'un territori que acaba generant tres tipus diferents d'impacte en les polítiques públiques. Aquests impactes són:

- a) Incidència en la dimensió substantiva: impactes que han generat canvis concrets en els continguts de les polítiques territorials. Es tracta, per tant, d'impactes finalistes, perquè s'evidencien en els resultats de la política i en relació als objectius de les mobilitzacions: la creació, derogació o modificació de plans i projectes, canvis en els objectius i en els instruments de les polítiques territorials, etc.
- b) Incidència en la dimensió relacional i operativa: capacitat d'alterar les regles del joc i les relacions entre els actors polítics. Inclou la possibilitat de denunciar les formes d'actuar en els processos de decisió, de fer emergir nous actors en l'arena política, de modificar els patrons d'interacció entre els actors de la xarxa de polítiques forçant noves aliances o visibilitzant contradiccions i de provocar canvis en la representativitat i/o legitimitat d'aquests actors. En la mesura que aquests impactes incideixen en la configuració i en les interaccions de la xarxa de polítiques, també ho fan en la distribució de poder a la xarxa,

alterant els patrons d'asimetria en la distribució de recursos jurídics, cognitius, econòmics o polítics. Aquests impactes poden tenir un caràcter instrumental si a través d'aquests s'obtenen també impactes substantius.

- c) Incidència en la dimensió simbòlica i conceptual: capacitat de generar canvis en els sistemes de valors, en les percepcions, opinions, actituds i conductes socials en relació a l'ús i a la gestió del territori. Aquests impactes acostumen a transcendir en polítiques concretes, en la mesura que incideixen en els marcs cognitius i normatius dels actors polítics i de la ciutadania. També poden acabar tenint una incidència més substantiva i/o operativa si aconsegueixen canviar els referents de les noves polítiques territorials. Per tant, també poden tenir un caràcter més o menys instrumental.

De totes tres, la dimensió que presenta un impacte major a curt i mitjà termini és, sens dubte, la segona. En aquest sentit, la realitat ens ofereix diferents exemples que van des de petits canvis en la relació de vots, fins a casos en que un Nimby fins i tot ha afavorit un canvi de govern. En el cas del conflicte del Carmel, per exemple, el moviment va acabar derivant fins i tot en la formació d'un nou partit

polític que es denominà Partido Azul. Aquest és un rara avis en aquesta tipologia de conflictes, però sí que ens trobem casos molt emblemàtics en els quals la prolongació d'un Nimby s'ha acabat consolidant i institucionalitzant com un actor rellevant de la societat civil. Tot plegat ens permet veure els Nimby com a una eina electoral més encaminada, sobretot, al desgast del partit del govern, és a dir que és més pròpia de candidats a l'oposició. Una eina que té una alta efectivitat si se sap administrar bé, però que d'altra banda presenta un alt risc davant la manca de control.

Nimby versus Yimby màrqueting

El concepte de Nimby màrqueting —i en contraposició el de Yimby màrqueting⁶— prové d'aquesta última aproximació als conflictes Nimby com a una dinàmica electoralista més. Així, el concepte defineix la utilització dels Nimby part de partits polítics com a mecanismes de desgast del govern i estableix les tècniques per potenciar aquest efecte. Malgrat que el Nimby màrqueting sempre s'han vinculat més als partits d'es-

⁶ En contraposició al Nimby apareix el Yimby, acrònim de *Yes in my BackYard*, és a dir, sí al meu pati.

»» Generalment, els Nimby es caracteritzen pel seu apoliticisme, malgrat rebre, en molts casos, el suport de diferents actors polítics —habitualment de l'oposició per desgastar al govern

guerra a l'oposició per la seva relació a moviments ecologistes, actualment, els seus màxims exponents són els partits més propers a l'extrem dret de l'eix ideològic. Casos com la Plataforma per Catalunya evidencien que la proximitat amb aquests moviments garanteix l'extensió de la seva xarxa d'influència i permet obtenir un substancial rèdit electoral. Avui, les temàtiques ja no es limiten a una tipologia mediambiental, sinó que serveix qualsevol disputa local que atempti contra els interessos dels veïnat, com l'augment de taxes causat per plans urbanístics o la instauració del servei de zona blava en una àrea residencial.

És per aquest creixement del Nimby màrqueting que cada dia es fa més evident la necessitat de les administracions públiques en el perfeccionament del Yimby màrqueting, concepte que recull les tècniques destinades a assolir l'escenari oportú per contrarestar el desgast provocat pels moviments Nimby.

A continuació es detallen les etapes més habituals que acompanyen els conflictes territorials d'aquest estil i es defineix quin és l'objectiu perseguit per cadascuna de les parts:

a) Sorgiment del rumor: aquesta etapa fa referència al moment en què una informació relativa a un projecte pú-

blic transcendeix a l'opinió pública i especialment als potencials afectats. Aquest moment acostuma a arribar a causa de filtracions internes a les institucions públiques o perquè una part implicada difon un rumor interessadament basat en un conflicte latent. Per evitar-ho, administracions públiques destinen importants esforços a la cohesió i la comunicació interna dins de l'organització, i desenvolupen plans de comunicació de crisi que els permetin actuar àgilment en cas de detecció d'un brot d'enueig per part del veïnat d'un territori limitat. Orientant degudament els serveis locals que estan en contacte amb el ciutadà, com les oficines d'atenció ciutadana o els serveis de mediació, per exemple, molts municipis han optimitzat aquest rastreig.

b) Extensió del rumor: en una segona instància, la informació filtrada s'escampa entre els potencials afectats a través d'espais d'expressió informals i improvisats. Qui busqui potenciar el conflicte s'ocuparà en aquest punt d'accelerar el fenomen boca-orella, procurant controlar el missatge i els canals i prenent la iniciativa. En aquest moment, les administracions es preocupen per matisar degudament el rumor filtrat i identifiquen els principals agitadors. Reforçar els mecanismes de permeabilitat i res-

ponsabilitat en els òrgans de poder és de gran valor afegit a l'hora d'evitar que el conflicte s'estengui per vies no oficials.

c) Primer contacte: quan la informació ja s'ha estès entre els potencials afectats, aquests fan el primer contacte amb l'administració per verificar o desmentir els rumors. És aleshores quan l'instigador procura postular-se com a únic punt de contacte directe amb l'administració i cerca tot indici de no transparència per potenciar el clima de crispació. En aquesta fase, l'administració fa una mostra de transparència organitzant una trobada en la qual és important involucrar el màxim nombre d'afectats i d'òrgans de poder possible per evitar possibles manipulacions.

d) Organització del grup: és quan el grup d'afectats decideix organitzar-se col·lectivament formant una plataforma veïnal que, per ser més difícil de controlar, adoptarà una forma horitzontal, voluntarista i centrada en l'alta connexió entre tots els seus cooperants. Crear una xarxa d'actors partidaris del projecte, en canvi, és una pràctica menys habitual que sí ha generat bons resultats en casos com el *Recovery Plan* d'Obama, a través de la plataforma Organizing for America —des d'on el president nord-americà demanava la mobilització ciutadana a favor

Està demostrat que els projectes polèmics que compten amb el suport de tots els grups polítics d'un consistori han estat absents de problemàtiques veïnals destacades

del pla i construïa coalicions amb totes les entitats que n'eren partidàries—, per citar-ne tan sols un exemple. A més, en aquest estadi és molt important el paper que juguen associacions paral·leles de representació del territori, com ho són les associacions de veïns. La seva perdurabilitat en el temps permet superar el dilema del presoner que defineix la teoria de jocs gràcies a la repetició de les negociacions i a la possibilitat d'oferir un tracte que transcendeixi la frontera temporal del projecte en qüestió. D'altra banda, l'administració no pot desapropiar l'ocasió d'involucrar la plataforma en processos de decisió estandarditzats, com per exemple en consells locals.

- e) Adhesió d'entitats: una vegada la plataforma veïnal ja ha iniciat la seva activitat, aquesta busca estendre el seu àmbit d'influència a actors externs adherint entitats que donin suport a la seva causa i aconseguint així una major credibilitat. Aquest és el punt en el qual l'administració planifica el procés de participació a l'entorn del projecte i acorda la primera audiència pública amb la plataforma veïnal.
- f) Primers enfrontaments: quan la plataforma veïnal i l'administració es troben, inevitablement es produeixen els primers enfrontaments. Aquí la plataforma procura cohesionar al

màxim el grup i defineix alguns criteris innegociables. D'altra banda, a l'administració li convé apostar per obrir el procés el màxim possible, integrant altres punts de vista. L'objectiu de la reunió ha de ser fer aflorar tots els temors i acabar-la amb un procés de síntesi per assolir un mínim acord entre les parts.

- g) Creixement de l'organització: si el primer enfrontament no mitiga l'oposició de la plataforma, aquesta en surt reforçada i passa a reestructurar-se. És llavors quan acostuma a produir-se una procedimentació i una semiprofessionalització de l'activitat comunicativa de l'organització, fet que implica l'entrada dels mitjans de comunicació en escena. Aleshores l'administració entra també en el joc dels mitjans, posant més èmfasi en el per què de l'obra que en els detalls tècnics, i aportant tots els recursos necessaris per reduir els temors generats pel desconeixement.
- h) Contactes amb polítics: si s'arriba a aquesta etapa, és perquè la plataforma veïnal ha passat a exercir de grup de pressió i busca aliats en el món polític. Aquí, partits opositors seran fàcilment seduïts a no ser que el govern els involucri en la implementació del projecte. La història ha acabat demostrant que aquells projectes polèmics que contaven amb el suport

de tots els grups polítics d'un consistori, han estat absents de problemàtiques veïnals destacades.

- i) La batalla dels informes: aquesta és possiblement la disputa més emblemàtica dels conflictes territorials, i fa referència a la presentació d'informes amb els quals ambdues parts volen reforçar els seus posicionaments. És aleshores quan hi ha una «cacera» ferotge en busca del suport d'experts del món acadèmic. Aquí, només els millors connectats amb aquest món seran capaços d'aprofitar aquesta oportunitat per dotar de legitimitat acadèmica els seus plantejaments.
- j) Negociació/mediació: quan l'administració endega el procés de negociació o de mediació amb la plataforma, és quan es reconeix aquesta com un actor representatiu en el conflicte i se la situa a un mateix nivell. És llavors quan les plataformes adopten la seva actitud més propositiva aportant alternatives al projecte. L'administració, en canvi, procura involucrar al màxim l'equip tècnic en la negociació i fa valdre la legitimitat democràtica de la institució.
- k) Procés participatiu: encetar un procés participatiu per decidir col·lectivament la resolució final sobre el projecte és el que acostuma a precedir a la negociació. És aleshores quan la plataforma mobilitza el màxim nom-

» Avui, la forma de governar no exigeix comunicar què es fa, sinó involucrar la població en la formulació de les polítiques públiques. La governança amb el ciutadà i no pel ciutadà

bre possible dels seus membres per tal de dominar tot el procés. Si això passa, tot el procés està condemnat al fracàs, com en el cas de la consulta sobre la reforma de la Diagonal, per exemple, i per aquest motiu és important garantir la representació de tots els punts de vista en la dinàmica participativa. A més, com que generalment arribats a aquest punt el clima dominant és de confrontació, l'administració ha de destinar molts esforços comunicatius a l'extensió de la seva xarxa i a la construcció de coalicions, cosa poc habitual però de gran efectivitat. En aquest procés, és molt important que les parts interessades s'impliquin amb tots els mitjans possibles.

- l) Resolució del conflicte: quan la institució competent dicta a favor o en contra, el conflicte desapareix, i la plataforma veïnal perd la seva raó de ser. En ocasions, el cansament del procés porta a les administracions a adoptar mesures coercitives. Un cas paradigmàtic és el del líder del govern d'Ontario, al Canadà, qui va aprovar una llei que impedia a governs locals i entitats veïnals fer front a la instal·lació de turbines eòliques. No obstant, aquestes dinàmiques acostumen a ser la pitjor solució i acaben derivant en disputes a les instàncies judicials.

En definitiva, hi ha moltes tècniques destinades a apropar l'administració a la ciutadania. Des de les populars Oficines de Participació Comunitària dels EUA, fins als Plans d'Apropament a la Comunitat del Canadà, passant per una immensa amalgama de tècniques comunicatives. No obstant, l'evidència empírica demostra que cap d'elles ha resultat efectiva sense un previ canvi de mentalitat a l'hora d'afrontar el paradigma de la nova governança. La realitat social ens demostra que ja no es pot administrar el ciutadà sense abans persuadir-lo i fer-lo partícip del procés de presa de decisions. Avançar cap a aquesta mentalitat ja no és una opció interessant a ulls de pocs governants, sinó que passa a ser una necessitat de tots els agents de l'administració pública, tant en el seu perfil tècnic com polític. ◀

MÉS INFORMACIÓ

BOBBIO, Luigi. *Perche Proprio Qui: Grandi Opere E Opposizioni Locali*. Milano: FrancoAngeli, 1999.

COSTAS, Anton. «Catalanes (des)informados» [en línia]. A *El País*, de 1 d'abril de 2008. Disponible a: <http://www.elpais.com/articulo/cataluna/Catalanes/des/informados/elpepiespcat/20080401elpcat_3/Tes>

KIEFER, Matthew J. «The Social Functions of NIM-BYism» [en línia]. A *Planetizen*, 25 d'agost de 2008. Disponible a: <www.planetizen.com/node/34505>

NEL-LO, Oriol. *Aquí, no!*. Barcelona: Empúries, 2003.

SUSSKIND, Lawrence i FIELD, Patrick. *Dealing with an angry public. The mutual gains approach to resolving disputes*. Nova York: The Free Press, 1996.

VALLÈS, Josep Maria. *Actituds polítiques i comportament electoral a Catalunya* [en línia]. Barcelona: Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació de la Generalitat de Catalunya, 2008. Disponible a: <http://www10.gencat.cat/drep/binaris/Informe%20_Desafeccio_maig08__tcm112-74962.pdf>

Països Catalans

**Mapa comarcal
i municipal**
escala 1:500 000

Puzle de 385 peces
48x68 cm, amb peces
retallades amb la forma
de cada comarca

www.irla.cat · info@irla.cat

FUNDACIÓ

JOSEP IRLA

NAVEGADOR

La cooperació intermunicipal a l'Estat francès

VISTA PRÈVIA

A les dècades de 1960 i 1970, diversos països de l'Europa Occidental van fusionar diferents municipalitats per tal d'acabar amb una fragmentació que dificultava oferir a la ciutadania uns serveis amb la màxima eficàcia i eficiència. Un problema que també tenen uns Països Catalans amb 1.857 ajuntaments, i que pot trobar en el model de cooperació intermunicipal francès una bona manera d'aglutinar esforços entre pobles veïns sense que això signifiqui la pèrdua de la identitat local.

Des de 1992, la cooperació intermunicipal a l'Estat francès ha fet un llarg camí, generant figures i pràctiques amb la intenció de compensar una mapa municipal atomitzat i de fer més eficient la prestació de serveis públics, tot plegat en el marc d'una cultura política uniformista. I és que a l'hora de parlar de l'organització territorial francesa, sempre ens ve al cap la idea de centralisme. Realment el jacobinisme ha impregnat l'estructura i el funcionament des del mateix moment de la creació dels municipis —una *commune* per cada parròquia... i només cal veure la quantitat de campanars!— o dels mateixos departaments. Aquest uniformisme —expressió una mica esbiaixada de la igualtat— i una tradició jurídica continental de codificació, han produït un sistema en el qual tot ha d'estar previst, reglat i mesurat. Inclosa l'organització del territori. Aquests darrers anys, però, s'ha anat generant una reforma important de les formes de cooperació intermunicipal. I tot i que és una realitat amb una organització territorial i una cultura política diferent a la nostra, hi ha elements que val la pena observar de prop.

El món local francès, sobretot, es caracteritza per la seva fragmentació. L'Estat francès va quedar al marge de les onades de reforma municipal de les dècades de 1960 i 1970 que es van donar a Anglaterra, Països Baixos, Bèlgica o Suècia, estats on el nombre de municipis va ser reduït significativament per un sistema de fusions obligatòries. En un territori de 547.036 km² i 65.027.000 habitants, hi ha 36.682 municipis. Això vol dir una dimensió mitjana de 1.772,7 habitants i de 14,91 km². Si ho

Robert Casadevall
Professor de Geografia de la URV
robert.casadevall@urv.cat

» El món local francès es caracteritza per la seva fragmentació. En 547.036 km² i 36.682 municipis hi ha 65.027.000 habitants

Taula 01

Distribució de municipis en funció del nombre d'habitants (2010)

	Nombre de municipis	% dels municipis	% de la població
de 1 a 499 habitants	20.364	55,51%	7,20%
de 500 a 1.999 habitants	11.352	30,95%	17,40%
De 2.000 a 4.999 habitants	2.974	8,11%	14,30%
De 5.000 a 9.999 habitants	1.062	2,90%	11,50%
De 10.000 a 19.999 habitants	486	1,32%	10,60%
De 20.000 a 49.999 habitants	319	0,87%	15,10%
De 50.000 a 99.999 habitants	84	0,23%	8,50%
10.0000 i més habitants	41	0,11%	15,40%
Total	36.682	100,00%	100,00%

Font: Ministère de l'Intérieur. Direction Générale des collectivités locales.

comparem amb els Països Catalans, l'atomització municipal de la qual és coneguda, la dimensió mitjana dels municipis és de 7.599,69 habitants i 37,1 km².¹ Amb dades d'1 de gener de 2010, la taula 1 recull la distribució dels municipis en funció del nombre d'habitants per exemplificar aquesta acusada fragmentació.

1 Cal tenir en compte que les dades relatives a la Catalunya Nord queden recollides tant en les xifres mitjanes de l'Estat francès com en les dels Països Catalans.

Els antecedents de la cooperació

Aviat es van emprendre mesures per pal·liar l'atomització municipal. Així, a mitjans del segle XIX es van crear les comissions sindicals —enteses com una comunitats de béns— per administrar els béns comuns. Malgrat això, no és fins el 1890 que es creen per llei els sindicats municipals², com a fórmu-

2 Estat francès. Loi du 22 mars 1890 sur les syndicats de communes.

la estable de cooperació entre municipis, a través de la creació d'un nou ens, els anomenats SIVU —de l'acrònim de *syndicat intercommunal à vocation unique*—, dedicat a una única funció. Molt més endavant, a mitjans del segle XX, es permet la creació de sindicats mixtos —és a dir, agrupant municipis i altres ens locals i establiments públics—, i també sindicats per diversos objectius, els SIVOM, *syndicat intercommunal à vocation multiple*.

Paral·lelament, en diverses ocasions es va plantejar la fusió voluntària de municipis que, com era d'esperar, va ser pràcticament inexistent. El primer procés es va iniciar el 1959 i va aconseguir onze anys després 350 fusions que afectaven 746 municipis. De la mateixa manera, el 1971 es va aprovar una llei³ que, malgrat pretendre assolir prop de 3.500 fusions, es va quedar en 581, amb 1.465 municipis afectats i, encara pitjor, a finals de la dècada de 1980, alguns municipis fusionats van fer marxa enrere, de manera que el nombre absolut va passar de 36.394 al 1981 a 36.749 el 1988.

Dins del camp de la cooperació intermunicipal, també es van promoure els districtes (1959), uns òrgans similars a les mancomunitats, amb competències donades d'ofici —equipaments,

3 Estat francès. Loi n°71-588 du 16 juillet 1971.

Totes les lleis, des del 1992, han anat dirigides a reforçar els instruments de cooperació, a fer-los més fàcils i atractius per als ens locals, i a dificultar els camins de tornada

serveis contra incendis i aquells serveis que prestessin els sindicats preexistents, exclusivament dins l'àmbit del districte. De la mateixa manera, també es van promocionar les comunitats urbanes (1966), les quals reuneixen un conjunt de municipis limítrofs, amb una població superior als 50.000 habitants, i pertanyents tots al mateix departament. Per llei, foren creades les comunitats de Lilla, Bordeus, Estrasburg i Lió⁴. Les comunitats tenien, sobretot, competències en matèria de planificació urbanística, equipaments, aigua, sanejament, xarxa viària i transports.

Però aquestes dues figures tampoc van tenir una aplicació gaire marcada. El 1979, hi havia 9 comunitats urbanes, que agrupaven 251 municipis i 3.979.523 habitants, i 152 districtes, amb 1.310 municipis i 5.409.012 habitants. En canvi, hi havia 1.962 SIVOM, amb 18.588 municipis i 21.148.048 habitants, i 10.874 SIVU.

A partir del 1982, hi ha un nou impuls descentralitzador important, amb el qual desapareix la tutela administrativa dels prefectes sobre els ajuntaments, de tal manera que el control passa a ser a posteriori, i els acords municipals passen a ser executius *per se*. Aquests canvis, però, no comporten

pràcticament novetats en matèria de cooperació intermunicipal.

La primera onada de la nova cooperació

No serà fins la llei de l'administració territorial de 1992⁵ que hi haurà importants canvis. Des del punt de vista institucional, la llei crea dues figures noves, la comunitat municipal (*communauté de communes*) i la comunitat de ciutats (*communauté de villes*).

En ambdós casos es tracta d'agrupacions municipals —en el segon, cal una població mínima de 20.000 habitants. El procediment de creació, però, permet la incorporació de municipis que no hagin manifestat la seva voluntat de fusionar-se, sempre que hagin estat consultats. El marc de creació és el departament, i l'anomenat esquema departamental de cooperació intermunicipal, un mena de pla marc elaborat per la comissió departamental de cooperació intermunicipal.

Les competències d'ambdues figures segueixen un esquema similar: una, obligatòria, d'ordenació territorial i desenvolupament econòmic⁶, i almenys

una altra d'entre les competències de protecció del medi ambient, equipaments, xarxa viària, cultura, esports i ensenyament (en aquest cas, circumscrit als equipaments).

A l'hora de parlar de competències, cal tenir en compte, però, que majoritàriament es tracta d'atribucions de gestió i no d'ordenació, en un marc on l'Estat és preponderant a l'hora de dir què i com ha de ser fet. Tenen un paper més gran la concertació i la programació —en el mateix procés de descentralització dels anys 1980 es va passar del Pla únic a plans-contracte de base regional—, però amb una relativa autonomia local.

Aquesta onada, després àmpliament superada, va establir el criteri general de la cooperació, basat en:

- *Principi d'especialitat funcional*: els Ens Públics de Cooperació Intermunicipal (EPCI) només són competents en allò que els ha estat transferit o delegat de manera explícita. No tenen una clàusula general de competències indeterminades en defensa del territori —com ara els ens territorials en la legislació catalana—, i encara menys les funcions de representació política de la co-

4 Estat francès. Loi n°66-1069 du 31 décembre 1966.

5 Estat francès. Loi n° 92-125 du 6 février 1992.

6 *L'expressió aménagement de l'espace* tindria un sentit més ampli que el de planejament o urbanisme. De fet, el fonament de la

cooperació segons la llei és l'elaboració de «projectes comuns de desenvolupament en el si dels paràmetres de solidaritat».

» Paradoxalment, en un estat centralista com el francès, i amb una tradició jurídica uniformista, hi ha una gran varietat de figures de cooperació intermunicipal

munitat, que continuen en mans dels ajuntaments.

- *Principi d'especialitat territorial*: els EPCI operen exclusivament dins del territori dels municipis que els integren.
- *Principi d'exclusivitat*: els EPCI ostenten en exclusiva les competències transferides —en els termes de la transferència—, de manera que els ajuntaments no poden preveure, als seus pressupostos, despeses relatives a les matèries sobre les quals els han transferit la competència.

La segona onada de la nova cooperació

El 1999 comença una segona onada de descentralització amb la Llei de simplificació de la cooperació intermunicipal⁷. Aquesta llei refon les diferents figures de cooperació, de manera que, a més dels sindicats, hi ha tres grans tipus d'EPCI: les comunitats municipals (*communautés de communes*), les comunitats d'aglomeració (*communautés d'agglomération*) i les comunitats urbanes (*communautés urbaines*).

La creació de les tres figures segueix un procediment força semblant, si bé amb matisos. Per a tots, s'exigeix una proposta que tingui continuïtat territorial i sense enclavaments. Històricament, sindicats i altres ens havien estat possible sense reunir aquestes dues característiques, però les noves lleis ho impedeixen, alhora que faciliten la conversió dels antics.

Per bé que majoritàriament es basa en la voluntarietat dels membres —els municipis concernits— hi ha un paper important del prefecte del departament, que pot impulsar d'ofici la creació d'un EPCI, i és qui —prèvia consulta a la comissió departamental de cooperació intermunicipal, amb majoria d'electes locals— fixa el perímetre del nou ens. Després hi ha una consulta específica a tots els ajuntaments i, per a la creació de l'EPCI i l'aprovació dels estatuts, cal una majoria favorable que aglutini, com a mínim, dues terceres parts dels ajuntaments i més del 50% de la població, o bé més del 50% dels ajuntaments que suposin dues terceres parts de la població.

Les comunitats municipals no tenen cap requisit mínim de població. Es tracta d'una figura dirigida fonamentalment al món rural. En canvi, per a les comunitats d'aglomeració, cal un mínim de 50.000 habitants, amb una ciutat de més de 15.000. I per a les comunitats ur-

banes, un mínim de 500.000 habitants.

El sistema de govern també és molt similar en tots els casos. Els EPCI tenen un òrgan deliberatiu, compost de delegats de tots els ajuntaments, d'acord amb els criteris de repartiment que acordin als propis estatuts, sempre que tots els ajuntaments tinguin almenys un delegat, i cap no en tingui més de la meitat del total. Elegeixen un president, auxiliat per un o més vicepresidents, i disposen de personal propi, ja sigui reclutat *ex novo* o cedit pels ajuntaments membres.

Pel que fa a les competències de les comunitats d'aglomeració, hi ha les mateixes que la llei de 1992 estableix per a les comunitats municipals, sumant-hi l'habitatge social i les polítiques urbanes —desenvolupament urbà i cohesió econòmica i social—, atenent, sobretot, al caràcter més urbà de la comunitat. A més, també poden assumir competències sobre medi ambient, sanejament, residus, lluita contra la contaminació acústica i de l'aire, energia, equipaments culturals i esportius, i serveis socials.

En les comunitats urbanes, les competències necessàries comprenen el desenvolupament econòmic, social i cultural, l'ordenació de l'espai comunitari, la cohesió social, la gestió de serveis d'interès col·lectiu, i la protecció i promoció del medi.

⁷ Estat francès. Loi n° 99-586 du 12 juillet 1999.

Les figures de la cooperació tenen necessàriament unes determinades competències. És a dir, no es crea cap ens que no tingui almenys una competència concreta

En tot cas, cal tenir en compte que sempre parlem de transferències entre competències municipals, de manera que no hi ha descentralització. Tot i això, en determinats casos, com veurem, hi pot haver delegacions i acords entre departaments i regions —per tant, dins l'àmbit local.

La reforma de 1999, a més de fixar els tres tipus bàsics d'EPCI descrits, també empen una sèrie d'iniciatives per a reforçar la cooperació. Així, es disposa que un mateix municipi no pot pertànyer a més d'un EPCI amb fiscalitat pròpia. També es facilita la transformació d'un tipus d'EPCI amb fiscalitat pròpia en un altre, sense necessitat de dissoldre l'existent ni iniciar tot el procés de creació del nou ens.

Pel que fa al finançament, aquesta nova forma d'ens de cooperació es caracteritza perquè reforça la fiscalitat pròpia. Les comunitats reben una transferència de l'Estat —la *Dotation Globale de Fonctionnement* (DGF)—, els rendiments de la fiscalitat directa que els és assignada, i les taxes corresponents als serveis públics que gestionin. Hi ha tres tipus de règim fiscal:

- Taxa Professional Única (TPU), equiparable al nostre Impost sobre Activitats Econòmiques (IAE). La comunitat substitueix els municipis membres en la recaptació

de la TPU i en la fixació del tipus, que és comú a tots els municipis. Això permet corregir desequilibris i, a més, té la lògica derivada del fet d'agrupar municipis que es basen en projectes comuns de desenvolupament, és a dir, amb una clara vesant de promoció econòmica. En contrapartida, cada municipi continua recaptant i decidint les quotes corresponents als tributs d'habitatge i de terrenys, equivalents, *grosso modo*, a l'Impost sobre Béns Immobles (IBI). La TPU és obligatòria per a les comunitats d'aglomeració i per a les noves comunitats urbanes, i opcional per a les comunitats urbanes existents i per a les comunitats municipals.

- Fiscalitat addicional. Només d'aplicació a les comunitats de municipis. La comunitat percep una part del rendiment dels quatre tributs locals directes (TPU, habitatge, i sobre els terrenys, edificats i no edificats). La quota dels tributs, votada per la comunitat, s'afegeix a la votada pels municipis.
- Fiscalitat mixta. És la suma de les dues anteriors. La comunitat percep el rendiment de la TPU i fixa

les quotes —i en percep el rendiment— addicionals als altres tres tributs.

Un nou impuls ve donat per la llei de 2004 relativa a les llibertats i les responsabilitats locals⁸. Aquesta llei manté els tipus d'EPCI i emprèn diverses mesures per a reforçar la cooperació. Així, facilita la fusió de diversos EPCI — sempre que com a mínim tinguin fiscalitat pròpia— per a crear-ne un de nou —també amb fiscalitat pròpia— que els substitueixi. També facilita la transformació dels sindicats existents cap als EPCI, a la vegada que facilita la dissolució dels sindicats inactius.

Des del punt de vista financer, flexibilitza la destinació de la DGF, permet que els sindicats substitueixin els ajuntaments en la percepció del tribut sobre electricitat i, en conjunt, augmenta la capacitat de gestió dels diferents ens.

Finalment, modifica un conjunt de normes anteriors, de cara a ampliar els supòsits de cooperació entre els EPCI i els ajuntaments, permetre la delegació de competències de departaments i regions cap als EPCI i clarifica regles de creació i funcionament de l'EPCI i dels sindicats.

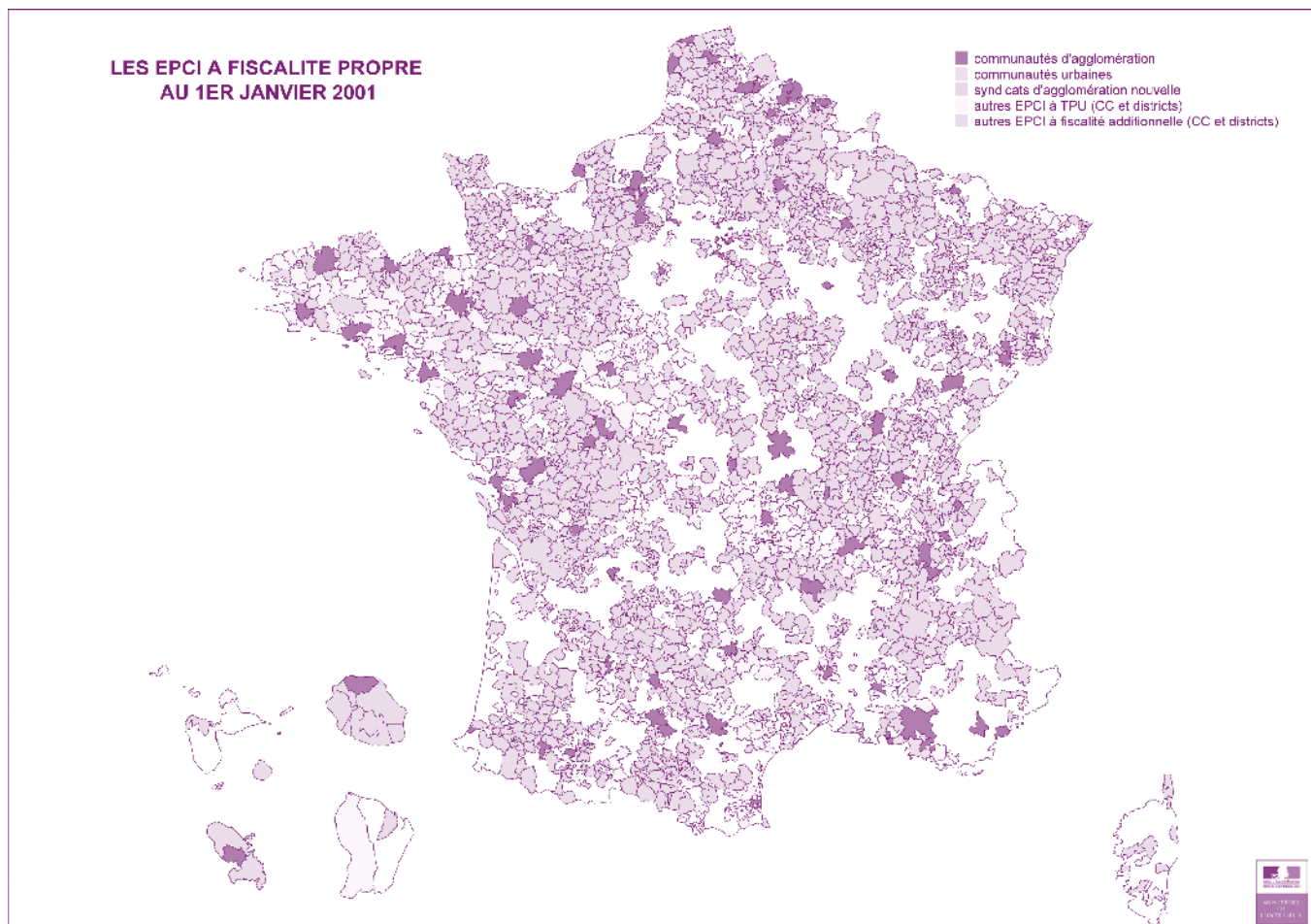
L'estat actual i l'evolució de la cooperació el podem veure a través dels ma-

⁸ Estat francès. Loi n° 2004-809 du 13 août 2004.

- >> Els municipis transfereixen la competència, no la deleguen,
i això ajuda a exercir-la de manera molt més àgil
i desacomplexada per part del nou ens

Mapa 01

Cooperació intermunicipal (2001)

La transferència de determinats tributs fa que els EPCI disposin de recursos amb un marge d'autonomia en l'ingrés i en la despesa que els fa finançament autònoms

Taula 02

EPCI amb fiscalitat pròpia

	Nombre	Municipis agrupats	Població agrupada
Comunitats urbanes	16	413	7.638.702
Comunitats d'aglomeració	181	3.107	22.472.555
Comunitats de municipis	2.409	31.225	27.509.582
Sindicats d'aglomeracions noves*	5	29	323.756
Total	2.611	34.774	57.944.595
Municipis sense intermunicipalitat		1.908	7.086.109

Font: Elaboració pròpia

*Figura limitada a les *villes nouvelles*, les ciutats creades entre les dècades de 1960 i 1970 i constituïdes com a municipis *ex novo*.

pes 1 i 2, que recullen l'estat al 2001 i al 2010. Com podem veure, gairebé tot el territori de l'Estat francès és dins d'una o altra figura de cooperació intermunicipal. De la mateixa manera, el còmput total d'EPCI amb fiscalitat pròpia a 1 de gener de 2010 queda reflectit a la taula 2. En total, la taxa de cobertura de municipis és del 94,8%, que representen el 89,1% de la població.

Més figures de cooperació

Al marge de les analitzades fins ara, hi ha més figures de cooperació intermunicipal, si bé amb un paper residual. Així, a banda dels sindicats estàndard, encara molt presents, podem trobar:

- *Sindicats mixtes tancats*: compostats de municipis i d'EPCI similars als consorcis, en la mesura que agrupen diferents tipus d'ens —no només ajuntaments— i sense competències pròpies, només les delegades expressament pels ens que els componen.
- *Sindicats mixtes oberts*: compostats d'ens locals, grups d'ens locals, i d'altres corporacions de dret públic, com ara cambres de comerç, cambres agràries, etc.
- *Acord intermunicipal*⁹: conveni en-

tre municipis, sindicats o EPCI, sense personalitat jurídica, sovint amb finalitats molt concretes.

- *Pays*: establerts per les lleis d'ordenació territorial del 1995¹⁰ i del 1999¹¹ i per la llei d'urbanisme de 2003; es defineixen com un espai de reflexió i d'elaboració d'un projecte de desenvolupament comú. A inici-

ativa dels ajuntaments o dels EPCI, el territori ha de presentar una «cohesió geogràfica, cultural, econòmica o social, a l'escala d'un projecte de vida o d'ocupació», una definició molt àmplia i que podria recordar la definició de comarca que fa la llei d'organització comarcal de Catalunya¹². Bàsicament, és el marc on té lloc un projecte de desenvolupament que s'emmarca en els contractes entre el Pays i l'Estat, la regió o el departament. Poden pren-

Seria semblant a les comunitats de municipis regulades als articles 123 i següents de Generalitat de Catalunya. Decret Legislatiu 2/2003.

10 Estat francès. Loi n°95-115 du 4 février 1995.

11 Estat francès. Loi n° 99-533 du 25 juin 1999.

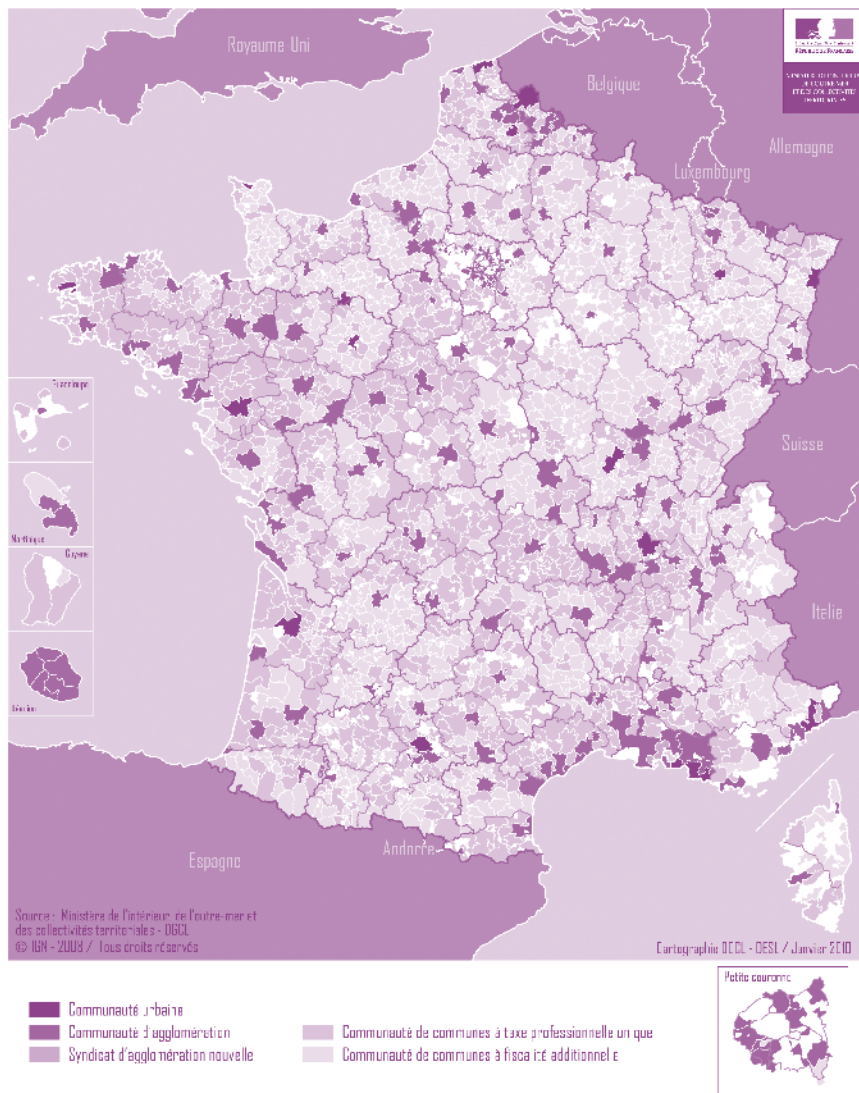
12 Generalitat de Catalunya. Llei 6/1987.

9 El nom original és *entente intercommunale*.

Mapa 02

Cooperació intermunicipal (2010)

INTERCOMMUNALITÉS À FISCALITÉ PROPRE AU 1ER JANVIER 2010

dre la forma de sindicat mixt, de federació d'EPCI i d'ajuntaments o d'associació. S'assemblaria, en part, als pactes territorials per l'ocupació, o als grups *Liaison entre actions de développement de l'économie rurale* (LEADER).

Finalment, també cal tenir en compte altres fórmules, com les xarxes de ciutats, les cooperacions entre departaments, els districtes transfronterers, etc. que no analitzarem en detall en sobrepassar els objectius del present article.

Una valoració

L'actual estat dels instruments de cooperació intermunicipal a l'Estat francès presenta algunes característiques notables:

- *Heterogeneïtat*. Paradoxal en un estat centralista com el francès, i amb una tradició jurídica uniformista i detallista. Certament, hi ha una gran varietat de figures, molt adaptables a cadascuna de les necessitats. Des dels grans trets —les comunitats municipals, més dirigides a àmbits rurals i amb municipis petits, i les comunitats d'aglomeració, eminentment urbanes— fins a les possibilitats de competències a la carta. Això, més el manteniment

En l'aspecte financer, el principi general és el d'assegurar un incentiu econòmic, de manera que el conjunt d'ens locals agrupats rep més que la suma dels rendiments individuals

—amb matisos— de les fórmules més lleugeres, com els sindicats i les associacions, i la llibertat d'associació amb ens no municipals, fa que cada municipi pugui trobar la fórmula més convenient, inclosa la compatibilitat de més d'una fórmula.

- *Contingut competencial.* Les figures principals de la cooperació tenen necessàriament unes determinades competències, i algunes altres a elecció de les parts. És a dir, no es crea cap ens que no tingui, almenys, una competència concreta. Tenint en compte les minses competències de l'àmbit locals a l'Estat francès, això és cert, però no hi ha continent sense contingut. Aquest contingut, a més, té la condició de competència pròpia del nou ens. Els municipis transfereixen la competència, no la deleguen, i això ajuda a exercir-la de manera molt més àgil i desacomplexada per part del nou ens. D'altra banda, l'abast concret de la competència ve fixat pel mateix acord de creació de l'ens i de la seva atribució, de manera que el conjunt —no per separat— dels municipis poden avaluar el grau de desapoderament.
- *Autonomia financera.* Els EPCI amb fiscalitat pròpia disposen de finançament automàtic. La transferència de determinats tributs, inclosa la

capacitat de regulació de la quota —en els mateixos termes que la tenien els municipis, això sí— fa que disposin de recursos amb un marge d'autonomia en l'ingrés i en la despesa. És especialment significativa la possibilitat d'atribució de la TPU —regulació i rendiment— si tenim en compte que molt sovint els EPCI es basen en aspectes de promoció econòmica. Això fa que un tribut basat en l'activitat econòmica retorni a l'àmbit d'aquesta activitat, que sovint no és estrictament municipal.

En l'aspecte financer, però, cal dir que el principi general és el d'assegurar un incentiu econòmic, de manera que el conjunt d'ens locals agrupats rep més —per modificacions en la tributació, o pel càlcul de la DGF— que la suma dels rendiments individuals. Igualment, hi ha fórmules de compensació per als municipis que han traspassat el rendiment d'algun tribut.

- *Complexitat.* La cultura política francesa i la tradició jurídica han fet que la regulació dels ens locals sigui molt detallista. Així, hi ha normes molt precises sobre l'ampliació o la modificació dels EPCI, la modificació dels estatuts, o la transferència de competències, béns i drets.

Una nova onada

Aquest procés iniciat a principis de la dècada de 1990 ha generat un paisatge institucional complex —reflex, en el fons, de la mateixa complexitat de la realitat a ordenar. Tot i la valoració positiva del resultat, a finals de 2009 va sortir a la llum l'Informe Balladur¹³ sobre la reforma dels ens locals i, posteriorment, a finals del 2010, la llei de reforma dels ens locals¹⁴, una novetat legislativa que suposa un canvi important en la cooperació intermunicipal.

La presentació de la llei ja deixava clar que «per la multiplicació dels actors i de les legislacions especials, la majoria de les competències es reparteixen entre multitud d'ens locals i fins i tot entre ens locals i Estat. L'excés de la pràctica dels finançaments creuats, que n'és majoritàriament el corollari, afegeix encara més complexitat.» I més endavant afegeix: «convé suprimir les estructures que han esdevingut obsoletes o redundants, acabar amb els reagrupaments necessaris diferits durant massa temps, articular de manera més estreta la intervenció dels ens locals i

¹³ BALLADUR, *Comité pour la réforme des collectivités locales. «Il est temps de décider». Rapport au Président de la République.*

¹⁴ Estat francès. Loi n° 2010-1563 du 16 décembre 2010.

» El 2010 gairebé tot el territori de l'Estat francès està dins d'una figura de cooperació intermunicipal: es cobreix el 94,8% de municipis, que representen el 89,1% de la població

clarificar l'exercici de les competències entre els diferents nivells de l'administració local.»

Per aconseguir això, la llei es proposa:

- Reorganitzar els ens locals al voltant de dos nuclis: departaments-regions i municipis-intermunicipalitat.
- Acabar la cobertura de l'intermunicipalitat i suprimir els nivells superflus.
- Crear metròpolis, més adequades a les grans aglomeracions.
- Clarificar les competències i el finançament dels diferents nivells locals.

Les novetats més significatives són:

- *Elecció i distribució dels delegats dels ajuntaments als EPCI.* En lloc de ser per elecció entre els consellers municipals, ara obtindran aquesta condició directament de l'elecció municipal. Els primers llocs de la llista electoral —en la quantitat de delegats a escollir— seran candidats. Alhora, es garanteix un delegat per municipi, i la resta es distribueix proporcionalment entre els que resten segons la població, tot i que cap municipi pot tenir més del 50% del llocs.
- *Creació de les metròpolis, com a noves EPCI.* Amb un mínim de 450.000 habitants, el seu objectiu és «un pro-

jecte d'ordenació i de desenvolupament econòmic, ecològic, educatiu i cultural del seu territori». Disposa de competències sobre desenvolupament econòmic, urbanisme, habitatge, transports, infraestructures i educació, amb caràcter extensiu. També rep competències dels departaments —transports escolars i gestió de les carreteres departamentals—, i en pot rebre més, tant del departament com de la regió, per acord mutu.

- La metròpoli substitueix tots els EPCI amb fiscalitat pròpia existents al seu territori, amb plena transferència de tots els béns, drets, competències i personal. El seu finançament ve de la unificació dels quatre tributs locals directes i de la DGF dels EPCI preexistents, i dels municipis integrats.
- *Pols metropolitans.* Concebuts com una forma més lleugera de cooperació intermunicipal, segueix el model dels sindicats mixtes. Vol afavorir la cooperació entre EPCI amb fiscalitat pròpia per a objectius específics d'interès metropolità en matèria de desenvolupament econòmic, ecològic, educatiu, de promoció de la innovació, d'ordenació territorial, i d'infraestructures i serveis de transport. Ha de suposar un conjunt d'EPCI d'almenys 450.000 habi-

tants, un dels quals sigui d'almenys 200.000 habitants.

- *Fusió de municipis.* Facilita la fusió de municipis, rebaixant els mínims de l'acord exigit. A la vegada, preveu la creació de les *communes déléguées* com a forma de representació institucional dels antics municipis, una fórmula molt similar a les entitats municipals descentralitzades que coneixem.
- *Desenvolupament de l'intermunicipalitat.* Aquest és el punt més important de la llei. Es proposa que, el 2014, tot el territori francès —amb l'excepció de l'Île-de-France, que tindrà un estatut particular— estigui integrat en l'intermunicipalitat. Es faculta els prefectes per tal que, d'acord amb els ens locals, a través de la comissió departamental de cooperació intermunicipal, puguin refer el mapa d'EPCI del seu departament, de cara a racionalitzar el perímetre dels EPCI, suprimir estructures obsoletes i eliminar enclavaments i superposicions. Hi ha també un conjunt de mesures per a facilitar la dissolució d'ens sempre que sigui per a integrar-se en un EPCI o bé per a facilitar la transferència de competències municipals als EPCI.

Tot i la valoració positiva del procés iniciat fa 20 anys, actualment s'està impulsant una nova reforma per simplificar la complexitat del paisatge institucional francès

Com veiem, de fet, la nova llei suposa la creació d'una nova planta territorial basada en els EPCI, sense que això suposi la desaparició dels municipis, que continuen exercint la representació institucional. Ara bé, aquesta nova regulació ha generat algunes discussions. D'una banda, una certa pèrdua d'autonomia local, en la mesura que la integració dins d'un EPCI no és del tot voluntària, tot i que la Constitució francesa no recull el principi d'autonomia local. I de l'altra, en paral·lel, hi ha hagut la supressió de la TPU, una de les principals fonts de finançament dels EPCI i, com hem vist, un instrument força redistribuïdor de l'activitat econòmica¹⁵. És cert que la supressió de la TPU es compensa amb una transferència de fons de l'Estat, però evidentment es perd l'autonomia financera que suposava l'establiment de quotes per part de l'EPCI, i la mateixa evolució positiva o negativa de la gestió del propi ens. Els nous fons transferits surten de la contribució econòmica territorial, que integra la tributació sobre els béns immobles de les empreses i una part de l'Impost sobre el Valor Afegit.

Conclusió

En un procés llarg, iniciat fa prop de vint anys, s'està dibuixant una nova planta local, on es desdobra la representació institucional —que continua en mans dels ajuntaments—, i on la prestació de serveis es distribueix en una panòpia de figures associatives molt diverses en funció de les característiques de cada municipi, però també tenint en compte una certa lògica territorial i funcional. Aquesta nova planta, en un futur proper, ha de cobrir la totalitat del territori, la qual cosa, paradoxalment, va en detriment d'una part de la flexibilitat del model, en la mesura que empeny cap a la inclusió dels municipis en un sol EPCI amb fiscalitat pròpia, i això limita la possibilitat de diversificació en funció de la matèria, malgrat que és evident que simplifica i clarifica el resultat final. A la vegada, decisions en matèria fiscal afecten el model general, en llevar-los autonomia financera, malgrat que es continua assegurant l'existència d'una dotació econòmica directa als nous ens.

Totes les lleis, des del 1992 ençà, han anat dirigides a reforçar els instruments de cooperació, a fer-los més fàcils —i sovint més atractius— per als ens locals, i a dificultar els camins de tornada. Desfer un EPCI, o simplement sortir-ne, és molt més difícil.

El lligam ens-competència-finançament i l'aplicació dels principis d'exclusivitat i d'especialització permet, a priori, evitar —o almenys minorar— duplicitats i engegar una dinàmica irreversible cap a la creació de nous ens que, teòricament, no tenen un contingut polític. Caldrà veure l'evolució de figures potents —les metròpolis, o les comunitats d'aglomeració— i el paper que prenen com agents territorials en un futur. ◀

¹⁵ Només cal comparar-ho amb les dificultats de creació de polígons industrials de promoció plurimunicipal i l'atribució del rendiment de l'IAE —quan hi és— i de l'IBI.

MÉS INFORMACIÓ

BALLADUR, Edouard. *Comité pour la réforme des collectivités locales. «Il est temps de décider». Rapport au Président de la République* [en línia]. Paris: La Documentation française – Fayard, 2009. Disponible a: <<http://lesrapports.ladocumentationfrancaise.fr/BRP/094000097/0000.pdf>>

Estat francès. Loi du 22 mars 1890 sur les syndicats de communes. *JORF* del 6 març de 1890, p. 91
Estat francès. Loi n°71-588 du 16 juillet 1971 sur les fusions et regroupements de communes [en línia]. Disponible a: <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=LEGITEXT000006068419&dateTexte=20110217>>

Estat francès. Loi n°66-1069 du 31 décembre 1966 relative aux communautés urbaines [en línia]. Disponible a: <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000880380&fastPos=1&fastReqId=535348557&categorieLien=cid&oldAction=rechTexte>>

Estat francès. Loi d'orientation no 92-125 du 6 février 1992 relative à l'administration territoriale de la République (1). [en línia]. Disponible a: <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000722113&fastPos=1&fastReqId=1324551090&categorieLien=id&oldAction=rechTexte>>

Estat francès. Loi n°95-115 du 4 février 1995 d'orientation pour l'aménagement et le développement du territoire [en línia]. Disponible a: <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000531809&fastPos=3&fastReqId=548417202&categorieLien=cid&oldAction=rechTexte>>

Estat francès. Loi n° 99-533 du 25 juin 1999 d'orientation pour l'aménagement et le développement durable du territoire et portant modification de la loi n° 95-115 du 4 février 1995 d'orientation pour l'aménagement et le développement du territoire [en línia]. Disponible a: <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000760911&fastPos=1&fastReqId=643564227&categorieLien=cid&oldAction=rechTexte>>

Estat francès. Loi n° 99-586 du 12 juillet 1999 relative au renforcement et à la simplification de la coopération intercommunale [en línia]. Disponible a: <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000396397&fastPos=1&fastReqId=509013140&categorieLien=cid&oldAction=rechTexte>>

Estat francès. Loi n° 2004-809 du 13 août 2004 relative aux libertés et responsabilités locales (1) [en línia]. Disponible a: <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000804607&fastPos=1&fastReqId=1328177423&categorieLien=cid&oldAction=rechTexte>>

Estat francès. Loi n° 2010-1563 du 16 décembre 2010 de réforme des collectivités territoriales (1) [en línia]. Disponible a: <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT00000239624&fastPos=1&fastReqId=1436165368&categorieLien=cid&oldAction=rechTexte>>

Generalitat de Catalunya. Llei 6/1987, de 4 d'abril, de l'organització comarcal de Catalunya. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, de 8 d'abril de 1987, núm. 826

Generalitat de Catalunya. Decret Legislatiu 2/2003, de 28 d'abril, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei municipal i de règim local de Catalunya [en línia]. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, de 20 de maig de 2003, núm. 3887, p. 10237. Disponible a: <<https://www.gencat.cat/diari/3887/03125008.htm>>

Guide pratique de l'intercommunalité. Paris: Ministère de l'Intérieur et de l'aménagement du territoire, 2006.

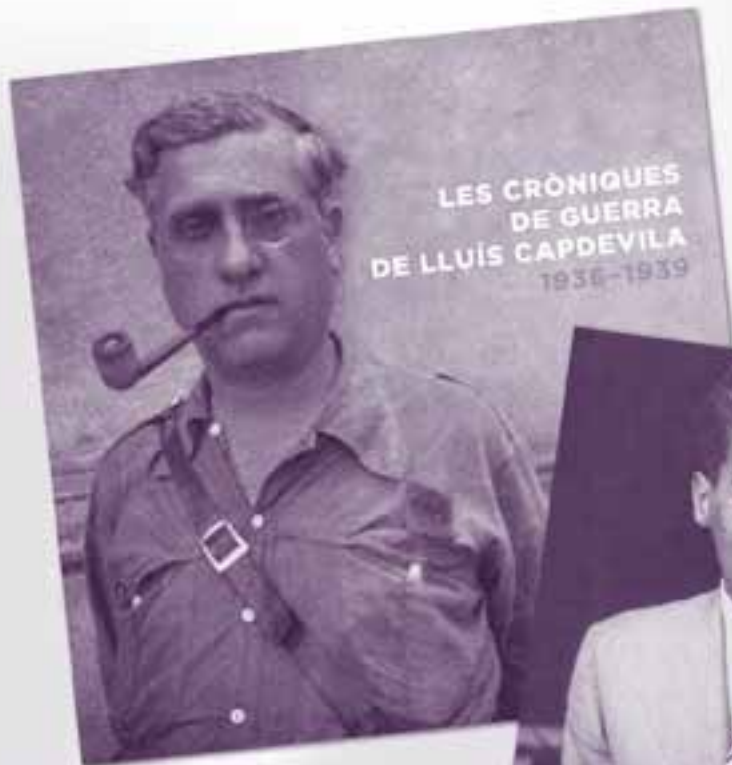
MOREAU, Jacques. *Administration régionale, départementale et municipale*. Paris: Dalloz, 1999.

RÉMOND, Bruno i BLANC, Jacques. *Les collectivités locales*. Paris: Presses de la Fondation Nationale des Sciences Politiques – Dalloz, 1992.

21a Convention nationale de l'intercommunalité. *Communes-communautés: pour de nouveaux pactes* [en línia]. Dijon: 2010. Disponible a: <<http://www.adcf.org/files/CP-AdCF-Convention-J-7-2010.pdf>>

ENLLAÇOS

Ministère de l'Intérieur. Direction Générale des collectivités locales
<http://www.dgcl.interieur.gouv.fr/>

LES CRÒNIQUES
DE GUERRA
DE LLUÍS CAPDEVILA
1936-1939

MIGUEL BADIA
VIDA I MORT
D'UN LÍDER
SEPARATISTA

FERRI BUBIALTA

FUNDACIÓ JOSEP IRLA

MONOGRAFIES D'HISTÒRIA

www.irla.cat/botiga

FÒRUM

Jaume Font

«La identificació de la ciutadania amb el seu municipi és un factor de cohesió social»

Una conversa amb Jordi Ausàs

Des dels seus respectius àmbits, Jaume Font (L'Esquirol, 1951) i Jordi Ausàs (La Seu d'Urgell, 1960) han tractat i parlat molt del territori, la sostenibilitat, el desenvolupament local... En una paraula, del municipalisme. Font és doctor en Geografia per la UB, universitat on dóna classes des de 1995. Com a geògraf, s'ha especialitzat en Catalunya i els Països Catalans, centrant-se sobretot en l'ordenació i l'organització del territori, des de la divisió territorial fins al desenvolupament local o l'etern dèficit d'infraestructures del país. Per la seva part, Ausàs, filòleg i mestre, fa temps que vetlla pel territori des de la política, els últims anys com a conseller de Governació i Administracions Públiques de la Generalitat de Catalunya, el departament més vinculat al món local, des d'on ha intentat aplicar la seva experiència en política de proximitat cultivada des de l'alcaldia de la seva ciutat, la Seu d'Urgell, i com a diputat al Parlament de Catalunya, on ha sigut la veu de les comarques del Pirineu entre el 1995 i el 2008.

Marta Vilalta: L'estructura d'un territori, els seus ens, les relacions entre ells, influeixen en la manera de ser d'un país, de la seva gent i del seu desenvolupament. Quina és la radiografia del nostre mapa municipal?

Jordi Ausàs: Dificilment trobaríem a nivell europeu una forma similar d'organització territorial a la del nostre país. Tant des del punt de vista del nombre de municipis com de la seva realitat. Exactament, el Principat de Catalunya té 947 municipis, però és que en només 23 s'hi concentra el 55% de la població. Tenim un mapa on hi ha més de 600 municipis amb menys de 2.000 habitants. A Europa aquest esquema és únic.

Jaume Font: Hi ha molts models de mapa municipal. Un és el dels països nòrdics amb pocs municipis però molt grans. L'altre el trobem a l'Estat francès, Alemanya o Itàlia que tenen molts municipis. Per tant, hi ha una mica de tot. Els 947 municipis catalans són molts o pocs? Això depèn del paper que els hi vulguem assignar.

El mapa té, a primera vista, l'inconvenient del gran nombre de petits municipis que hi trobem. Ara bé, això també té algunes avantatges. La primera és la identificació de la gent amb el seu municipi. En un món tan complex com l'actual, és molt important tenir punts de referència, com ara sentir-se d'un lloc. És a dir, tenir identitat. I el primer element identitari de molta gent és el seu municipi. Per tant, el manteniment de la personalitat dels municipis ajuda a la integració i a la cohesió social.

Jordi Ausàs: Precisament, el sentiment de pertinença és clau per a la vertebració i per a la cohesió social del país. Amb aquest mapa amb molts municipis i de petites dimensions, és ben clar que qualsevol estratègia nacional ha de passar per la vertebració i la cohesió. El paper dels municipis és clau per vetllar pel sentiment de pertinença.

Jaume Font: Aquesta és una de les avantatges més importants que té el nostre mapa municipal. La identificació de la ciutadania amb el seu municipi és

» Ausàs: L'administració de proximitat és una garantia de tenir el país endreçat i viu

un factor de cohesió social. És molt diferent que davant d'un problema tinguis un interlocutor proper i directe, com l'alcalde del teu poble, que no pas dependre d'un poder llunyà i distant. I això s'ha de procurar mantenir.

Jordi Ausàs: A vegades hi ha una actitud pejorativa envers l'administració, sobretot per la complicació dels tràmits, per la burocràcia... Però l'administració de proximitat és una garantia de tenir el país endreçat i viu. Cal recordar la dècada de 1970, quan es van anar tancant ajuntaments i es van anar concentrant nuclis en un mateix municipi. D'aquells nuclis, saps quins pobles van continuar tirant endavant, en detriment d'aquells que, fins i tot, van perdre el nom? Doncs els que van conservar la seva institució, és a dir, l'Ajuntament. I això també ho veiem ara, en els municipis que mantenen i s'organitzen en les Entitats Municipals Descentralitzades. Per tant, l'administració local és aquella que cohesiona, que vertebrava i que vetlla pel municipi.

Jaume Font: Antigament, en el medi rural, la parròquia era un gran element de cohesió; però a dia d'avui, en els pobles petits, l'Ajuntament sol ser l'únic element aglutinador de la comunitat local, on es pot reunir i trobar la gent. Però a banda del paper integrador del municipi, també cal parlar de les seves funcions en matèria de prestació de serveis. I el que és evident en aquest camp és que molts municipis petits no poden respondre a les noves demandes socials i prestar serveis de qualitat. I és molt necessari aportar solucions perquè els municipis puguin prestar els serveis d'acord amb les seves competències.

Marta Vilalta: Quines poden ser aquestes solucions? Cal una reformulació dels municipis tal com els entenem?

Font: En una estructura municipal com la catalana, basada en petits municipis, la prestació de serveis només es podrà garantir a partir de la cooperació intermunicipal

Jaume Font: Per resoldre això, no hi ha més remei que recórrer a la cooperació intermunicipal. En una estructura basada en petits municipis, la prestació de serveis només es podrà garantir a partir de la cooperació. Una altra via és fomentar i incentivar les agrupacions voluntàries de municipis. Hi ha exemples reeixits d'això, com les fusions de Rupit i Pruit, la creació del municipi de la Vall d'en Bas o la unió de les Lloses i Matamala. En aquests casos, els habitants dels antics municipis estan contents de l'experiència. Ara bé, perquè la cosa funcioni, l'agrupació ha de ser de voluntària, mai forçosa.

Jordi Ausàs: I en tot cas, l'administració pot incentivar-ho, però sobretot s'ha de tenir en compte que no comporti perdre la personalitat de cadascun dels municipis. Està clar que hi ha d'haver la possibilitat de federar-se entre municipis per tal de poder oferir més i millors serveis. Però mantenir la identitat, per no posar en risc la cohesió, és imprescindible.

Jaume Font: Alguns experts diuen que les agrupacions voluntàries no resolen el problema perquè se'n fan molt poques i, per tant, és millor forçar les

fusions. Però jo no hi crec, en això. Em penso que és millor impulsar les figures de cooperació intermunicipal previstes per la llei, com les mancomunitats i els consorcis, o bé potenciar el paper dels consells comarcals de cara a la prestació de serveis al petit municipi.

Jordi Ausàs: De fet, ja funcionen consorcis com els del Moianès i el del Lluçanès. I si volem anar més enllà, es pot fer ús de la Llei Comarcal de Catalunya, que deixa clar quins són els criteris que s'han de complir per crear una nova comarca, en el cas que hi hagi la voluntat de fer-ho.

Jaume Font: Un conegut estudi de la dècada de 1980 d'en Lluís Casassas i d'en Joaquim Clusa ja proposava organitzar Catalunya en unes 120 unitats municipals o «municipalies», i dos únics nivells de l'administració catalana, les «municipalies» i la Generalitat¹. Ara bé, una reducció tan dràstica de municipis és inviable. Per això defenso fomentar les agrupacions voluntàries. Els municipis s'ajuntaran si hi surten guanyant. Ja buscaran la manera de compartir

serveis i estalviar despeses. Però el que no es pot fer és imposar-ho.

Jordi Ausàs: La Generalitat i els ajuntaments són els dos actors institucionals fonamentals de la Catalunya moderna. La Generalitat, en tant que competent en matèria de cooperació local i per desenvolupar l'autogovern, i els municipis, com a garants de la cohesió. Si anem més enllà i ens centrem en les competències que han de tenir els ajuntaments, crec que hem de parlar d'un model flexible. Hi ha municipis que podrien adquirir més competències i altres que no.

Jaume Font: És el cas de Barcelona, que com a gran ciutat i capital, té moltes més capacitats per poder assumir competències que municipis de dimensions reduïdes i de pressupostos escassos.

Jordi Ausàs: Sempre fem cap al mateix lloc. És molt difícil poder impulsar polítiques locals sense recursos. Fa falta una llei de finances locals, que és la mare dels ous, de tal manera que es puguin redistribuir els recursos provinents de l'Estat amb els criteris que estableixi el Parlament de Catalunya, que és on ha de recaure el poder tributari, segons

¹ CASASSAS, Lluís i CLUSA, Joaquim. *L'Organització territorial de Catalunya*. Barcelona: Publicacions de la Fundació Jaume Bofill, 1981.

Ausàs: La Generalitat en matèria de cooperació local i els ajuntaments com a garants de la cohesió social són els dos actors institucionals fonamentals de la Catalunya moderna

l'Estatut. La necessitem com l'aire que respirem.

Jaume Font: Del finançament local se n'ha parlat molt, però tot depèn de les competències i funcions que tinguin els municipis. En el model nòrdic, per exemple, basat en grans municipis, aquests arriben a administrar fins el 30% o més del pressupost públic, mentre que aquí ens movem entre el 12 i el 14%. És evident que cal millorar molt el finançament per poder fer front al paper del municipi com a element bàsic de la nostra organització pública.

Jordi Ausàs: El principal problema és que les lleis de bases en matèria de règim local han estat sempre molt invasives, i les d'hisendes locals encara ho han estat més. D'altra banda, el finançament s'ha utilitzat per atacar la nova organització territorial. Hi ha qui deia que el Pirineu es convertiria en la vegueria dels pobres, o que seria inviable. I jo em pregunto, per què? Mentre no tinguem la llei de finances locals és el Parlament, que en sessió plenària o en la Comissió de pressupostos, ha de decidir com es redistribueixen els diners. Catalunya ha de rebre els recursos que l'Estat destina a les diputacions i aquí, des del Parlament de Catalunya,

els hem de redistribuir amb els criteris que es considerin convenients. Per tant, com es finançaran les vegueries? De la mateixa manera com es financen les diputacions. Ara bé, la redistribució no es podrà fer amb criteris de demografia, de població, sinó que ha de tenir en compte altres aspectes, basats en les necessitats. Així s'ha estat fent des del departament de Governació, a través del Pla Únic d'Obres i Serveis de Catalunya. Per exemple, si al Pirineu hi viu l'1% de la població de Catalunya, el PUOSC hi destina el 10% dels recursos. No se m'acut altra manera de fer-ho.

Marta Vilalta: El finançament és clau, però vista la radiografia, potser el principal problema és que ens trobem davant d'un binomi urbà i rural, molts municipis petits i pocs municipis molt grans. És a dir, una Catalunya dual.

Jordi Ausàs: És evident que hi ha un país a dues velocitats. Una part més industrialitzada i un altre rere país. És per això que és imprescindible impulsar polítiques públiques d'equilibri territorial. I això no vol dir fer un discurs d'equilibri i omplir-se la boca amb grans paraules. Cal determinació. Que el Govern, sigui del color que sigui, tingui un model de país cohesionat. I això, com deia, passa

per distribuir els recursos en funció de les necessitats i no en funció dels habitants. Aquesta ha de ser una màxima constant i tossuda, sobretot per equilibrar aquelles parts del país que històricament han estat la Ventafochs. Hi ha territoris del país que per raons diverses, s'han anat despoblant amb més facilitat. I per tant, la línia lògica és que es treballi per equilibrar i per desplegar la nova organització i superar o reduir les desigualtats.

Jaume Font: Hi ha amenaces i perills de naturalesa diversa. A les zones urbanes, el gran perill és la desintegració social, tal com passa en alguns barris degradats o en perill de degradació de les zones més congestionades. I la lluita contra aquest perill l'han de protagonitzar els propis municipis. A l'extrem contrari hi ha la Catalunya perifèrica, que té moltes dificultats per mantenir les oportunitats i els estàndards de qualitat de vida. El món rural continua patint el problema de l'abandonament de les activitats tradicionals, perquè no tenen sortida. També en fuig la seva població més jove i més ben formada. Però si volem tenir un país viu cal invertir aquesta tendència. Un altre perill és la pèrdua de vitalitat econòmica de molt pobles com a resultat de la concentració cada

vegada més gran de la indústria i el comerç en punts molts concrets de cada comarca. D'aquesta manera, molts pobles que abans tenien vitalitat econòmica industrial i comercial corren el perill de convertir-se en pobles dormitori. L'única manera de combatre aquests perills és poder tirar endavant polítiques municipals de proximitat.

Jordi Ausàs: El paper del municipalisme és clau. És l'espai privilegiat per capacitar la democràcia de proximitat, per garantir la convivència i la cohesió. I molt especialment en les grans aglomeracions. De fet, fa i ha fet moltes més coses de les que li toca fer. No li preguntis a un municipi si té o no competències en polítiques socials, en educació de zero a tres anys... hi ha necessitats que s'han de cobrir, i l'Ajuntament no se'n pot desentendre.

Jaume Font: Hi ha qui diu que cada vegada hi ha menys diferència entre la ciutat i el camp, però això no és veritat. El món urbà sempre ofereix més oportunitats de promoció personal i això només es pot corregir amb polítiques actives d'equilibri territorial. El catalanisme polític sempre ho ha tingut clar. En temps de la Mancomunitat, cent anys enrere, ja es deia que calia que les infraestructures —carreteres, aigua, llum, telèfon...— arribessin fins el racó més apartat del país per tal d'eliminar les desigualtats. De fet, no hi ha cap país solvent que hagi deixat d'atendre els seus territoris perifèrics, encara que això representi un cost econòmic afegit. No m'imagino que Suïssa, Suècia o Finlàndia deixin de banda les seves àrees rurals i de muntanya.

Jordi Ausàs: Precisament el catalanisme polític sempre ha tingut clara la necessitat d'una organització territorial prò-

Font: Catalunya i els Països Catalans no podem dissenyar les infraestructures en funció dels nostres interessos. Sempre hoquem amb un Estat interessat en «controlar» el territori

pia, que superi la visió provincial, lligada al territori, i no imposada.

Jaume Font: Del tema de l'organització territorial fa més de cent anys que en parlem. Possiblement si haguéssim tingut un país lliure, la qüestió s'hauria resolt fa molt de temps.

Jordi Ausàs: Hem de partir de la base que en termes territorials ningú no té la veritat absoluta. Però la divisió provincial i l'organització territorial de Javier de Burgos de 1833 ha restat inalterable fins avui. Aquell model d'organització centralitzat espanyol encara és vigent. El catalanisme històric sempre s'ha aixecat contra aquest model de país, ja que el vol de proximitat i eficient. Al meu parer, és imprescindible una organització pròpia, buscar consensos, parlar amb tothom, sabent que al final, el que cal fer és prendre decisions. Per això s'ha de desplegar la llei de vegueries. I s'ha d'anar més enllà i englobar-la dins d'un tot més ampli, com és la llei de Governos Locals, que ha de resituar el paper dels consells comarcals i la seva càrrega política, i el paper dels municipis.

Jaume Font: Crec que el més útil és defensar el que diu l'Estatut sobre l'orga-

nització territorial i no entrar en noves discussions. L'Estatut defineix els diversos nivells —vegueries, comarques i municipis— i jo no em mouria d'aquest esquema, de manera que el primer pas a fer és suprimir les Diputacions i desenvolupar la Llei de Vegueries.

Jordi Ausàs: A més, quan parlem de Vegueries ho fem en el terme de dues ànimes: una és la de la cooperació local, és a dir, la que substituiria les diputacions, i l'altra és l'ànima de la desconcentració, la demarcació veguerial, l'àmbit territorial de la Generalitat. A Catalunya trobem diverses visions de país, l'espanyolista i la catalanista, i tenim representants de tots els tipus. I per això el consens és tan difícil. Però no per això podem deixar de desenvolupar una organització pròpia.

Jaume Font: Tocar un esquema territorial que té prop de dos segles d'existència, com les diputacions, és complicat, però en un moment o altre s'ha de fer. És una qüestió de voluntat política i no convé deixar passar cent anys més donant voltes al tema.

Jordi Ausàs: Es pot fer de manera molt pragmàtica. Els estudis que vam fer des de Governació marcaven un procés

gradual, començant per la vegueria de les Terres de l'Ebre. I una altra cosa, si l'Estat vol mantenir la província com a circumscripció electoral, doncs endavant, no és cosa nostra. Però està clar que la nostra organització, i en aquest cas, les vegueries, han d'anar lligades també a la nostra llei electoral. No tindria cap sentit que en unes eleccions catalanes, algú de les Terres de l'Ebre esculli els seus representants per la província de Tarragona. Però fins i tot el Tribunal Constitucional, ha posat traves a la creació de la vegueria de l'Ebre, que és la que tenia més consens. Hi ha un discurs polític molt furibund contra Catalunya.

Jaume Font: La divisió provincial del 1833 va ser criticada des d'un primer moment, sobretot perquè comportava eliminar els territoris històrics. Pau Vila, per exemple, deia que representava «lesquarterament» de Catalunya. El cas és que només el País Basc i Navarra van saber defensar i mantenir la seva antiga organització territorial basada en els furs. Però la resta, incloses les províncies catalanes, ha restat inamovible fins avui. Durant la Transició, el Parlament va proposar convertir Catalunya en província única i passar després a una divisió pròpia en vegue-

ries i comarques, però una sentència contrària del Tribunal Constitucional ho va impedir, i la cosa va quedar en un no res fins el dia d'avui.

Marta Vilalta: Com comentàveu, potser la dificultat de desenvolupar una organització territorial pròpia és que xoquen diversos models de com entendre el país.

Jaume Font: És evident que hi ha moltes teories i models territorials de país. És el cas de les àrees residencials estratègiques, les ARE, per exemple, que comporten caminar cap a un model de grans

aglomeracions urbanes en detriment del sistema tradicional de petits assentaments. No comparteixo la filosofia de les ARE, ni crec que sigui una opció d'esquerres. Desenvolupar les ARE és retornar a l'urbanisme de les grans barriades dels anys seixanta que tants problemes han ocasionat a tot arreu —a l'Estat francès, a Anglaterra...—, amb barris massificats, conflictius i desintegrats socialment.

Jordi Ausàs: El model de país i de ciutats impersonals xoca amb la funció del municipi que explicàvem al principi.

Jaume Font: Perquè la massificació va en contra de la cohesió social. És molt més fàcil la integració mitjançant petites actuacions d'habitatge en municipis com Almoixera o Olost, que no pas a partir de macrourbanitzacions de 6.000 habitatges com a Reus. El problema és que a Catalunya s'ha fet hegemònica una manera de veure el territori exclusivament en clau metropolitana. I aquest és el pensament que s'ha considerat autènticament progressista. En canvi, el catalanisme progressista no ha estat capaç de construir un discurs territorial convincent i alternatiu al metropolità. Esquerra, com a partit arrelat al terri-

Ausàs: Les polítiques públiques d'equilibri territorial són imprescindibles. Cal distribuir els recursos tenint en compte les necessitats, no en funció del nombre d'habitants

tori, ho va saber fer els anys trenta, en temps del President Macià, però la posada al dia d'aquest discurs encara està per fer. És per això que defenso retornar a les arrels i inspirar-nos en el discurs territorial d'en Pau Vila i els republicans del seu temps. A ells devem una manera pròpia d'entendre el país.

Jordi Ausàs: Malauradament durant anys, creure en el territori ha estat més un discurs que ha anat calant que una realitat. És com si s'hagués abandonat el discurs des d'una visió nacionalment catalana, a favor d'una visió que s'ha quedat amb el patrimoni de la modernitat i dels valors del progrés, lligada al cosmopolitisme. Com si la manera d'entendre el territori que hem defensat en aquest últim Govern —i que agafa els elements tradicionals del catalanisme polític que ens són propis— no fos de progrés.

Marta Vilalta: Institucions, polítiques públiques, estructura, models teòrics... tots aquests elements influeixen en el desenvolupament d'un territori. Però fins a quin punt podem parlar de relació directa entre organització territorial arrelada al territori i desenvolupament econòmic?

Jaume Font: Les divisions territorials són un contenidor a partir del qual actua l'administració pública. No hi ha d'haver necessàriament una vinculació directa entre aquest marc i les possibilitats de desenvolupament, però a l'hora de la veritat sí que n'hi ha. No era el mateix, per exemple, la capacitat econòmica de la Diputació de Barcelona per construir carreteres que la de les altres diputacions catalanes. I aquesta diferència de capacitats ha influït, sens dubte, en el millor o pitjor desenvolupament econòmic i social del territori.

Jordi Ausàs: Una organització territorial, el que fa és impulsar el desenvolupament econòmic d'un territori, fa que un territori existeixi, dins la planificació dels serveis i dels plans territorials. Si un territori existeix i és reconegut a l'hora de planificar, aquell territori compta, i es donen les condicions perquè hi pugui haver desenvolupament econòmic.

Jaume Font: Això és el mateix que si ho apliques a escala estatal o europea: només pel fet d'existir i tenir personalitat política com a municipi o comarca ja hi ets comptat... En cas contrari, t'ignoren. Jordi Ausàs: Com també és cabdal el tema de les infraestructures, per al desenvolupament d'un territori.

Jaume Font: De vegades se les ha magnificat, en el sentit que només pel sol fet que existeixi una infraestructura ja es pensa que arribarà el desenvolupament. Hi ha qui diu què només pel fet de tenir TGV ja arribarà el desenvolupament, o bé que si es construeix una autopista o una autovia, tot anirà rodat. Però tot i que no sempre ha estat així, tenir infraestructures és una condició necessària per avançar. En temps de la Mancomunitat, se les considerava com el sistema nerviós del territori. Sense infraestructures, el territori no podia funcionar. I això és cert. El Pirineu català, per exemple, va poder sortir una mica a la llum quan hi van arribar les infraestructures que el van connectar amb la resta del país.

Jordi Ausàs: Exactament. I sobretot, quan es van fer túnels i es van connectar els territoris. Les infraestructures són necessàries perquè es produeixi desenvolupament, després fan falta moltes més coses, però sobretot crec que la planificació de les infraestructures ha d'estar al servei del desenvolupament econòmic. No fer-les per fer-les, ni a l'inrevés. La planificació s'ha de poder decidir des de dins, que és la manera que tenim més probabilitat d'encertar-la. I en aquest sentit, tenen

Ausàs: Cal una organització pròpia en Vegueries i englobar-la dins d'un tot més ampli, la Llei de Governos Locals, que resitui el paper dels consells comarcals i dels municipis

importància els plans territorials com a eines de disseny del que han de ser les grans infraestructures.

Jaume Font: El problema és que ni a Catalunya ni als Països Catalans podem dissenyar les infraestructures en funció dels nostres interessos. Sempre xoquem amb la visió de l'Estat, més interessat en «controlar» el territori i comunicar-lo amb el centre administratiu de Madrid, que no pas en dissenyar infraestructures a partir de les necessitats de la indústria i del comerç. Avui dia no s'entén que ni el corredor mediterrani, ni el corredor de l'Ebre no siguin considerats prioritaris.

Jordi Ausàs: El cas més clamorós és el corredor del mediterrani. És l'absurd. És claríssim que no s'han posat els recursos on hi ha l'activitat i la gent, i que aquest corredor per unir el Principat amb el País Valencià i comunicar-nos amb Europa no s'ha fet per raons polítiques.

Jaume Font: I no només és bàsic tenir les infraestructures necessàries que permetin desenvolupar el país, sinó que és tant o més important poder gestionar-les com en el cas dels ports i els aeroports. Al llarg dels anys ha quedat

demonstrat que el criteri ha estat invertir més en l'interès administratiu que en termes d'interès econòmic. I això, als catalans, ens ha perjudicat sempre, des que el 1761 es va començar a configurar la xarxa radial de carreteres de l'Estat espanyol.

Jordi Ausàs: I, a més, s'han tingut en compte massa vegades les fronteres polítiques. I en canvi, els i les catalanes, moguts pel dinamisme econòmic, hem volgut superar sempre les fronteres polítiques. Per exemple, l'aposta per l'euroregió configurada per l'eix València, Barcelona, Marsella i Lió.

Jaume Font: De fet, només en algun moment puntual s'ha trencat la concepció radial de les infraestructures espanyoles. És el cas, per exemple, de les orientacions del Banc Mundial durant el Pla d'Estabilització del 1959, que van possibilitar la construcció de l'autopista AP-7, entesa en aquell moment com a element impulsor del turisme.

Jordi Ausàs: I per tant tornem a anar a parar al principi: la importància de la planificació de les infraestructures vinculades al servei del territori. Però no només les infraestructures enteses com a carreteres. Hi ha les tecnologies

Font: Cal inspirar-se en Pau Vila i els republicans per construir un discurs d'esquerres alternatiu al metropolità. A ells els devem una manera pròpia d'entendre el país

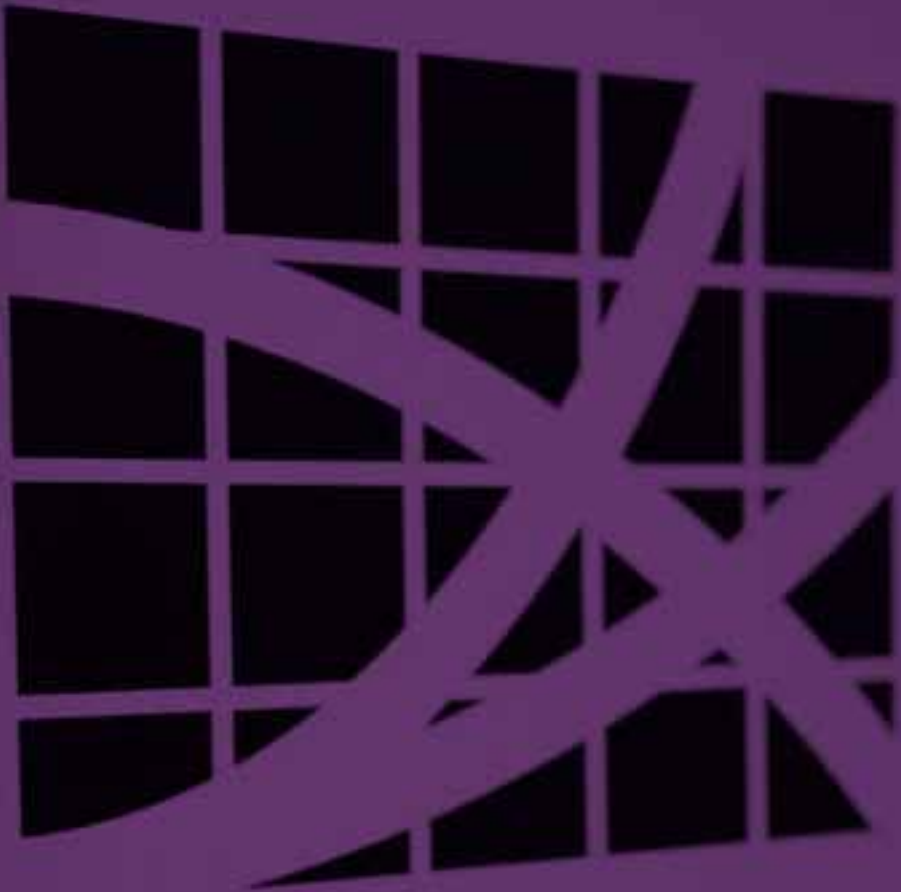

de la comunicació que ens permeten fer curtes les distàncies del coneixement i de les oportunitats. Igualar territoris.

Jaume Font: La fibra òptica és com el cervell. I és primordial que el país estigui ben equipat, perquè sinó es fa impossible tenir fàbriques de tecnologia punta al territori. Catalunya ha de tenir activitat en el conjunt del seu territori, i això només ho podem fer possible mitjançant les infraestructures. Si no podem garantir uns nivells adequats de dotació en territoris com la Vall del Segre, o la del Ter, Ripoll, o l'Alt Llobregat, què podran fer aquests territoris? Viure del turisme només? El que queda clar, és que si es vol mantenir una certa activitat i un país viu, els territoris han d'estar ben equipats.

Jordi Ausàs: Personalment crec que va ser un gran encert situar, en l'anterior govern, la Secretaria de Telecomunicacions dins del Departament de Governació, un departament tan territorial. Perquè l'Internet, la banda ampla, la TDT o la telefonia mòbil ja arriben a la primera àrea metropolitana, i no cal que l'administració hi faci cap esforç, perquè el mercat i el marge de benefici ja hi són. La problemàtica és que arribin als llocs menys poblats. I així es va treballar amb

el Pla Catalunya Connecta, que va forçar que les operadores anessin allà on hi ha la carn però també allà on hi ha els ossos. Una garantia de vertebració, perquè arriben els mateixos serveis a territoris desiguals. S'ha avançat molt en els últims anys, des del punt de vista de la planificació, del detall territorial. I per tant, és per aquí on hem d'anar. Planificar el creixement i l'equilibri del país. ◀

VARIABLES

La participació política dels immigrants a Barcelona

Quan parlem de la integració dels nous vinguts solem circumscriure'ns a l'acceptació compartida d'unes pautes de convivència. A com cohabitam a l'espai públic per mantenir la cohesió social. Però sovint, obviem que aquest punt de trobada també ha d'anar acompanyat del dret a decidir quin futur compartit volem dibuixar. De drets polítics. Perquè la integració no només és aprendre a viure a la societat d'acollida i que aquesta s'adapti a la nova realitat que l'envolta. És, per damunt de tot, el pas de la consideració d'immigrant a ciutadà, per passar a ser un més, amb els mateixos drets i els mateixos deures.

Els resultats presentats provenen del projecte Capsocinmig, finançat pel Ministeri d'Educació i Ciència i la Fundació Bofill, sota la coordinació i col·laboració institucional de la Universidad de Murcia i de la UAB, i la coordinació científica de Laura Morales i Eva Anduiza.

Introducció

La importància de la participació política

El sistema de govern democràtic, amb les seves mancances i deficiències, és el preferit per la immensa majoria de la població catalana. És possible que més que una vinculació positiva, es tracti d'una acceptació passiva davant la inexistència d'alternatives viables; o altrament, que els individus acabin defensant aquest sistema per raons molt i molt diferents, donat que són possibles múltiples arranjaments institucionals i culturals en un marc democràtic. El fet, però, és que nou de cada deu ciutadans la prefereixen davant d'altres formes de govern¹. En contraposició als altres règims polítics, el sistema democràtic té la seva arrel fonamental en el principi de la sobirania popular. Sense entrar a parlar de les diferents visions sobre el grau d'implicació política que idealment s'hauria de donar en els nostres sistemes democràtics², la participació política dels ciutadans és necessària, tant per escollir de manera periòdica els seus representants, com per fer-los arribar, mitjançant diverses accions, les seves

1 VALLÈS, *Actituds polítiques i comportament electoral a Catalunya: Materials per a un debat social*.

2 Vegeu una síntesi d'aquestes visions a ANDUIZA i BOSCH, *Comportamiento político y electoral*. Barcelona.

Eva Anduiza
Professora de Ciència Política
de la UAB
eva.anduiza@uab.cat

Laia Jorba
Professora de Ciència Política
de la UAB
laia.jorba@uab.cat

Laura Morales
Professora de Ciència Política
de la University of Manchester
laura.morales@manchester.ac.uk

Josep San Martín
Professor de Ciència Política a
la UAB
josep.sanmartin@uab.cat

» Conèixer el grau de participació dels nouvinguts ajuda a definir accions d'integració política i social adequades a la societat receptora i a garantir la governabilitat en contextos de pluralitat

demandes. Per aquest motiu, podem dir que en basar-se en la sobirania popular, la participació política dels ciutadans contribueix a legitimar i enfortir el propi sistema democràtic³.

La democràcia, que s'ha estès com a forma de govern dels estat nació liberals, es va construir sobre la base d'una societat homogènia, en què se sabia qui formava part del cos polític, quins drets i deures se li atribuïen i quina era la relació entre representants i representats. La simplicitat i claredat meridiana d'aquests tres elements ha entrat en contradicció i ha generat ambigüitats creixents a mesura que les fronteres s'han fet més poroses i la presència de la immigració, estable o no, fa més complexa la governabilitat. En aquest sentit, les societats multiculturals i globalitzades ens enfrontem al dilema de definir de nou el concepte de ciutadania, de determinar-ne les fronteres de la seva aplicació, de decidir quins drets es garanteixen i per a quins col·lectius i, entre d'altres, analitzar quins són els representants polítics legítims⁴.

3 Vegeu PATEMAN, *Participation and democratic theory* i BARBER, *Democracia fuerte*.

4 Per a una anàlisi dels dilemes de ciutadania i política en relació a la immigració, vegeu CRONIN, GREIFF i HABERMAS, *The inclusion of the other: studies in political theory*; BENHABIB, *Los derechos de los otros: extranjeros, residentes y ciudadanos*; GIUGNI, KOOPMANS, STAT-

Part dels interessos acadèmics i polítics s'han centrat a estudiar i conèixer el grau de participació dels nouvinguts per tal de poder definir accions d'integració política i social adequades a la societat receptora i garantir la governabilitat en contextos de pluralitat⁵. La «necessària» integració dels immigrants a les seves noves societats s'explica per la voluntat de garantir un grau de cohesió mínima de la ciutadania davant l'obliscació de compartir l'espai públic, així com els seus limitats serveis.

En aquest sentit, la integració és més complexa a les àrees urbanes, on es concentra un número elevat de col·lectius d'immigrants. Per exemple, el 2008, la població d'origen estranger resident a Barcelona era de gairebé el 20%⁶, fet que va fer de la capital catalana un bon laboratori per aproximar-nos a la participació política dels col·lectius d'immigrants.

Les anàlisis que es presenten en aquest article es troben segmentades

HAM, i PASSY, *Contested Citizenship. Immigration and Cultural Diversity in Europe*; i SOYSAL, Yasemin, *Limits of Citizenship: Migrants and Postnational Membership in Europe*.

5 Vegeu KOOPMANS, i STATHAM (ed.), *Challenging Immigration and Ethnic Relations Politics. Comparative European Perspectives* i LEIGHLEY, *Strength in Numbers? The Political Mobilization of Racial and Ethnic Minorities*.

6 Dades de l'Institut Nacional d'Estadística (INE).

en les dades sobre participació electoral i aquelles que fan referència a la participació política no electoral. Totes les anàlisis es basen en les enquestes realitzades en el marc del projecte de recerca Capsocinmig a la ciutat de Barcelona afegint, amb la finalitat d'aportar més dades i contextualitzar-les, els resultats de l'anàlisi conjunta de les mostres espanyoles de la primera i segona edició de l'Enquesta Social Europa (ESE)⁷. Les dades de la recerca esmentada s'han limitat a tres col·lectius

7 La primera edició es va realitzar els anys 2002-2003 i la segona els anys 2004-2005. Les mostres per a totes les edicions realitzades a l'Estat espanyol es van extraure del Padró Municipal d'Habitants, que inclouen tots els residents del país, sense tenir en compte la seva nacionalitat i la seva situació legal. Per aquesta raó, les mostres de l'ESE a l'Estat espanyol inclouen els immigrants en situació irregular. La principal limitació d'aquestes anàlisis és la dimensió del subconjunt d'enquestats d'origen immigrant, ja que tot i sumar els resultats de les dues edicions, únicament disposem de 173 individus per analitzar. Aquesta limitació resulta especialment important quan es desitja diferenciar els diversos tipus d'enquestats d'origen immigrant —per exemple, entre els naturalitzats i els no naturalitzats—, donat que en aquest cas les xifres disminueixen de manera considerable. Malauradament, l'Enquesta Nacional d'Immigració realitzada per l'INE el 2007 no inclou preguntes sobre acció política i, per tant, no és una font alternativa per estudiar el conjunt de la població immigrada a l'Estat espanyol en relació als temes que es tracten en aquest article.

Hi ha un important *gap* participatiu entre els col·lectius d'immigrants i els ciutadans d'origen autòcton, tot i que també existeixen diferències entre els diversos grups d'origen immigrants

d'immigrants: equatorians, marroquins i un grup barrejat d'andins —bolivians, peruans i colombians—, ja que aquests grups són dels més nombrosos a la ciutat de Barcelona. Les dades han estat recopilades mitjançant enquestes personals amb un disseny de la mostra estratificada segons l'origen dels individus. Respecte a la dimensió de la mostra, es pretenia aconseguir entre 200 i 300 individus de cada grup, de les que finalment es varen obtenir 258 del grup d'equatorians, 254 del col·lectiu d'altres andins⁸ i 226 de persones d'origen marroquí; finalment, es va afegir un grup de ciutadans autòctons —amb 302 enquestes— que s'usa a tall de comparació.

L'anàlisi d'aquestes dades ens aporta informació sobre el comportament electoral dels col·lectius d'immigrants. En aquest sentit, per exemple, ens permet extreure conclusions en relació a si aquests col·lectius tendeixen a reproduir el recolzament al sistema de partits propi de Catalunya o si per contra, reproduïx el paradigma estatal donant suport als dos grans partits espanyols —el PSOE i el PP— i accentuant, així, el bipartidisme. Les dades també ens permetran veure fins a quin punt els immigrants estan mobilitzats i quin ti-

pus d'acció política desenvolupen amb major freqüència.

Cal advertir que, fins ara, pràcticament no existeixen estudis empírics i sistemàtics sobre les actituds cíviques i polítiques dels immigrants, ni tampoc sobre les pautes de participació política que presenten. En aquest sentit, la recerca en què es basa aquest article és un intent d'aconseguir i facilitar dades útils per a conèixer la realitat sobre la integració política dels immigrants a la nostra societat.

Participació electoral

Per analitzar la participació electoral hem de tenir en compte una limitació rellevant derivada del fet que a Catalunya, igual que succeeix en el conjunt de l'Estat espanyol, els ciutadans no nacionalitzats que provenen de països de fora de la Unió Europea (UE) no tenen el dret de sufragi actiu ni passiu en cap tipus d'elecció, és a dir, no poden participar mitjançant el seu vot en els diferents processos electorals que es realitzen periòdicament ni tampoc es poden presentar com a candidats. De fet, l'única via per la qual aquests ciutadans tenen accés a aquests drets polítics és amb l'obtenció de la ciutadania.

Davant d'aquesta situació, i tenint present que únicament entre el 10% i

el 25% dels individus que formen part dels grups d'immigrants enquestats tenen la nacionalitat espanyola, la nostra capacitat per estudiar el nombre de votants «reals» dels col·lectius d'immigrants es veu sensiblement limitada pel volum de les mostres aconseguides⁹. Aquesta advertència significa que els resultats presentats a la taula 1 han de ser interpretats amb certa precaució i sempre tenint present aquests importants condicionants. Per tant, les dades que presentem simplement ens mostren quines són les pautes probables de participació electoral dels grups d'immigrants estudiats.

La primera dada que considerem que cal destacar és la important diferència o *gap* participatiu que s'ha detectat entre la majoria dels col·lectius d'immigrants estudiats i el grup de ciutadans d'origen autòcton. Al mateix temps, també es pot apreciar diferències significatives entre els propis grups d'origen

9 El grup amb uns percentatges superiors de ciutadania espanyola és el de les persones d'altres orígens andins, amb el 28% de nacionalitzats. Per la seva part, els marroquins —amb un 17%— i el col·lectiu d'equatorians —amb únicament el 15%— són els grups que presenten unes dades més baixes d'individus naturalitzats. Majoritàriament, aquestes diferències s'expliquen per la durada de la seva residència a l'Estat espanyol i per les diferents normatives que estableixen durades variables a l'hora d'adquirir la nacionalitat en funció de la procedència.

8 Entre aquestes, 50 són fetes a bolivians, 90 a colombians i 114 a persones d'origen peruà.

» Els col·lectius d'immigrants de Barcelona tenen una clara preeminència cap al PSOE i el PP, ja que la majoria d'*inputs* els reben a través dels mitjans de comunicació d'àmbit estatal

Taula 01

Participació electoral de persones amb dret a sufragi actiu i passiu (%)

	Autòctons	Altres Andins	Equatorians	Marroquins
Afirmen haver votat a les eleccions municipals de 2003	80 (284)	60 (50)*M	30 (23)***	29 (34)***A
Afirmen haver votat a les eleccions al Parlament de Catalunya de 2003	75 (290)	49 (59)***	26 (31)***	41 (37)***
Afirmen haver votat a les eleccions al Congrés de Diputats de 2004	81 (290)	66 (56)*M	29 (24)***	49 (35)***A

Font: enquesta Capsocinmig

Entre parèntesi el número total de casos sobre els que s'ha calculat el percentatge de participació.

Els asteriscs indiquen diferències de mitjanes significatives entre cada grup d'immigrants i els autòctons per a un nivell de confiança: *** del 99%; ** del 95%; * del 90%.

A (altres andins), E (equatorians) i M (marroquins) indiquen diferències de mitjanes significatives respecte a altre col·lectiu d'immigrants per a un nivell de confiança del 95%.

immigrant. En general, els ciutadans d'origen equatorià presenten una menor tendència a participar en qualsevol tipus d'eleccions, mentre que la resta d'immigrants procedents de països andins afirmen fer ús en major mesura del seu dret a vot. Tanmateix, resulta interessant assenyalar que semblen existir pautes diferenciades de mobilització pels diferents grups en funció del tipus

de convocatòria electoral que es tracti. Així, per exemple, els ciutadans d'origen marroquí que tenen la nacionalitat espanyola i poden votar, mostren una tendència notablement inferior a participar a les eleccions municipals respecte a les eleccions al Parlament de Catalunya i sobretot a les del Congrés de Diputats. D'altra banda, les persones del col·lectiu d'andins semblen

mobilitzar-se en un grau sensiblement inferior a les eleccions d'àmbit català mentre que, com també succeeix en el col·lectiu de marroquins, les eleccions espanyoles són les que reflecteixen un grau superior de participació en aquest grup. Finalment, a la taula 1 també podem apreciar com aquests diferents comportaments tampoc es reproduïxen en els cas dels ciutadans equatori-

Els ciutadans d'origen estranger tenen una menor predisposició a participar en qualsevol tipus de convocatòria electoral, fins i tot una vegada han aconseguit la nacionalitat espanyola

Taula 02

Intenció de vot a les eleccions municipals i al Parlament de Catalunya de la totalitat de la mostra (%)

	Autòctons	Altres Andins	Equatorians	Marroquins
Intenció de vot a les eleccions municipals	71 (304)	75 (258)	75 (259)	73 (224)
Intenció de vot a les eleccions al Parlament de Catalunya	71 (304)	77 (258)	74 (259)	71 (224)

Font: enquesta Capsocinmig.

Entre parèntesi el número total de casos sobre els que s'ha calculat el percentatge de participació.

ans, ja que aquests mostren una pauta diferenciada constant; és el col·lectiu que sistemàticament mostra un grau de participació electoral inferior —única-ment al voltant d'un de cada deu equatorians afirma haver participat en algun tipus dels comicis electorals— esvaint-se les diferències entre els diferents tipus de convocatòries electorals sobre les que tenim dades.

El menor grau de participació electoral entre els ciutadans dels col·lectius d'origen estranger que disposen del dret a participar respecte la població autòctona és un patró de comportament que es veu confirmat amb les anàlisis de les mostres estatals de l'ESE. Així, per contextualitzar, aquestes dades ens mostren que mentre el 79% dels autòctons afirmen haver participat en les darre-

res convocatòries electorals al Congrés de Diputats, aquest percentatge es redueix sensiblement en els cas dels immigrants amb dret a vot —ja siguin immigrants de primera o de segona generació: únicament el 54% de les persones d'aquest col·lectiu afirmen haver participat en aquests mateixos comicis electorals.

Per tal de superar les mancances derivades de la reduïda quantitat d'immigrants que han aconseguit la nacionalitat, podem utilitzar de manera alternativa la variable d'intenció de vot per tal de perfilar millor les diferències referents a la participació electoral. Amb aquesta nova estratègia, es presenta al conjunt d'enquestats la situació hipotètica d'unes eleccions immi-nents, en les quals tots gaudirien del

dret a participar en els comicis. La taula 2 ens mostra els resultats aconseguits amb aquesta nova estratègia per estudiar la predisposició a participar dels diferents col·lectius d'immigrants¹⁰.

Tal com podem veure, la predisposició a participar sembla ser bastant similar en tots els col·lectius d'immigrants, presentant nivells pràcticament idèntics a la detectada entre els autòctons, difuminant-se així les diferències presentades a la taula 1. A més, segons aquestes

¹⁰ Tanmateix, és possible que en molts casos aquest tipus de pregunta pugui incentivar unes respostes que es basarien en criteris de desitjabilitat i de correcció social. Tot i aquestes possibles respostes distorsionadores, els resultats aconseguits ens mostren certes pautes interessants, ja que podrien estar dibuixant quin seria el grau de participació en cas de disposar dels drets polítics.

Taula 03

Partit polític al que es votaria en les eleccions municipals si es tingués el dret a vot (%)

	Autòctons	Altres Andins	Equatorians	Marroquins
CiU	15,0	15,0***	3,0***	2,0***
PSC	22,0	44,0***	39,0***	42,0***
Esquerra	7,0	1,0***	2,0***	4,0
ICV-EUiA	6,0	2,0	0,0***	1,0***
PP	4,0	9,0	11,0**M	3,0 ^E
Altres	6,0	2,0	7,0	1,0
NS/NC	40,0	38,0	37,0	46,0
Total	100,0 (304)	100,0 (258)	100,0 (259)	100,0 (224)

Font: enquesta Capsocinmig

Entre parèntesi el número total de casos sobre els que s'ha calculat el percentatge de participació.

Els asteriscs indiquen diferències de mitjanes significatives entre cada grup d'immigrants i els autòctons per a un nivell de confiança: *** del 99%; ** del 95%; * del 90%.

A (altres andins), E (equatorians) i M (marroquins) indiquen diferències de mitjanes significatives respecte a altre col·lectiu d'immigrants per a un nivell de confiança del 95%.

dades, el nivell de participació no variaria de manera substancial entre les eleccions municipals i les convocatòries al Parlament de Catalunya, participant tres de cada quatre membres tant dels col·lectius d'immigrants com dels autòctons inclosos en aquesta recerca.

Respecte a les preferències de vot dels col·lectius d'immigrants, les nostres dades ens indiquen que la majoria

d'aquests grups estan, en certa manera, més propers al PSC, ja que mostren una major predisposició cap a aquesta opció política. Així, la taula 3 mostra com la tendència a votar el PSC a les eleccions municipals és clarament majoritària en tots els col·lectius, i de forma especial entre els grups d'origen immigrant. D'aquesta manera, mentre el PSC recull un suport entre la pobla-

ció immigrant que oscil·la entre el 39% dels ciutadans d'origen equatorià i el 44% dels altres andins, es queda en una intenció de vot del 22% entre l'electorat autòcton.

Un altre punt a destacar de la taula 3 és aquell que fa referència al possible recolzament electoral que podria rebre el PP en el cas que els col·lectius d'immigrants poguessin participar a les eleccions municipals¹¹. Així, si per una banda es dibuixa un comportament força similar entre els autòctons i els ciutadans originaris del Marroc amb una intenció declarada a votar el PP d'un percentatge reduït dels seus membres, per una altra banda, el recolzament a aquesta opció política creix substancialment entre els membres dels dos col·lectius provinents d'Amèrica Llatina, ja que al voltant d'un de cada deu dels seus membres indiquen que optarien per aquesta opció.

Observant les dades que fan referència al suport electoral que podrien aconseguir els partits d'àmbit estrictament català, s'aprecia que tant CiU com

11 És necessari tenir present que —tradicionalment— els vot als socialistes acostuma a estar sobreestimat a les enquestes, mentre que, per exemple, el vot al PP acostuma a estar subestimat. Aquesta és la lògica que es dona i es repeteix habitualment entre la població general i, per tant, podria ser lògic pensar que els ciutadans d'origen immigrant no serien una excepció.

No s'aprecien grans diferències entre els tres col·lectius d'immigrants estudiats i les pautes d'acció política no electoral que presenten els ciutadans autòctons

Esquerra i ICV-EUiA rebrien un recolzament electoral sensiblement inferior al que aconseguen entre els autòctons, sent aquesta disminució especialment important en el cas de la coalició nacionalista com a conseqüència de ser l'opció que rep més suport del col·lectiu d'autòctons¹².

Aquest diferent comportament electoral dels col·lectius d'immigrants reflectit a les anàlisis presentades, necessita ser complementat amb altres recerques amb la finalitat d'aportar llums i raons que puguin explicar-lo. En aquest sentit, i com a simple suposició, es pot assenyalar que aquests col·lectius residents a la ciutat de Barcelona tendeixen a reproduir el paradigma de comportament electoral existent a l'Estat espanyol amb la clara preeminència dels dos grans partits —PSOE i PP—, oblidant-se en gran mesura de les opcions polítiques d'àmbit català com a conseqüència del fet que la majoria d'*inputs* els reben a través dels mitjans de comunicació d'àmbit estatal. Així, per raons lingüístiques, els col·lectius d'origen estranger estarien coneixent el sistema polític espanyol i català des de l'òptica dels grans mitjans de comunicació d'àmbit estatal, els quals donen una informació més àmplia en el que el rol, l'atenció i la im-

portància dels partits d'àmbit no estatal acostuma a ser força més reduïda.

Finament, cal destacar l'elevat percentatge d'enquestats que no han declarat quin seria el seu vot a nivell local, com ho mostra el fet que al voltant de quatre de cada deu persones dels quatre col·lectius estudiats no tindrien clara quina seria la seva orientació de vot o simplement no contestarien la pregunta per no fer pública la seva preferència electoral. Aquest gran volum de gent que ha acabat per no posicionar-se, afegeix un plus d'incertesa en els resultats abans esmentats, ja que les dades podrien variar de forma substancial si els entrevistats que no s'han decantat per cap opció participessin, finalment, en el procés electoral.

Les dades mostren que, en general, els grups d'immigrants tendirien a adaptar les seves preferències partidistes al context local, tot i que reflectirien algunes peculiaritats. També cal assenyalar que les dades que fan referència a les eleccions al Parlament de Catalunya són força similars a les mostrades per la convocatòria municipal i, a grans trets, no s'aprecien canvis substancials que alterin les conclusions mostrades sobre les preferències partidistes dels quatre grups d'estudi.

Tot i que aquests resultats únicament poden i han de ser interpretats com una primera aproximació a la par-

ticipació electoral i a l'orientació del vot dels col·lectius d'immigrants estudiats a la ciutat de Barcelona, com a resum hem d'assenyalar que totes les dades de les quals disposem semblen indicar que els ciutadans d'origen estranger tenen una menor predisposició a participar en qualsevol tipus de convocatòria electoral, fins i tot una vegada han aconseguit la nacionalitat espanyola. Entre els enquestats que sí estarien disposats a participar, s'aprecia una clara preferència pel PSC, que com ja hem assenyalat, és sensiblement superior a la detectada en el cas dels autòctons. Tanmateix, cal esmentar que les lleialtats o preferències partidistes dels diferents grups no poden ser considerades fixes o immutables, ja que aquestes identitats partidistes, que es desenvoluparien si se'ls concedís el dret a votar en les eleccions municipals, rebrien *inputs* i estímuls des dels partits polítics per crear i consolidar nous recolzaments electorals¹³.

¹³ Així mateix, les lleialtats partidistes dels immigrants no provenen d'un procés de socialització tradicional i poden estar vinculades no solament a la visibilitat de determinades opcions polítiques, tal com hem comentat anteriorment, sinó també amb els referents i interlocutors que tenen a l'administració i al govern, que són qui, en definitiva, incideixen més en la seva vida quotidiana.

¹² D'entre els tres partits d'àmbit estrictament català.

» La menor participació electoral, i en alguns casos no electoral, dels immigrants mostra que cal seguir treballant per millorar el seu grau d'integració política

Taula 04

Acció política no electoral. Enquestats que han participat en cada tipus d'acció política en els dotze mesos anteriors a la realització de l'enquesta (%).

	Autòctons	Altres Andins	Equatorians	Marroquins
Contactar amb un representant polític	6,6	3,5	1,5**	4,0
Contactar amb alguna autoritat o funcionari públic	6,3	11,6	10,8	9,4
Posar-se en contacte amb algun mitjà de comunicació	3,6	4,3	3,5	3,6
Posar-se en contacte amb algun advocat o presentar una demanda en un jutjat per motius no estrictament personals	2,3	6,6	5,4	5,8
Col·laborar amb una plataforma d'acció ciutadana	3,0	3,1	1,2	2,7
Col·laborar amb un partit polític	3,6	0,4**	1,2	0,9*
Afiliar-se o participar en un partit polític	3,3	2,7	0,4**	0,9
Portar o mostrar lemes o adhesius d'alguna campanya	5,9	8,9	4,6	8,0
Participar en manifestacions autoritzades	14,9	8,5*	4,6***	8,9
Participar en una vaga	1,7	2,3	1,2	2,2
Signar una petició	17,5	16,7	16,2	11,6
Donar diners a un grup o organització política	5,0	10,1*	5,0	6,7
Boicotejar o deixar d'utilitzar determinats productes	6,9	4,7	3,5	3,6
Comprar deliberadament determinats productes per motius polítics, ètics o mediambientals	7,3	9,3	5,4	4,9

Font: enquesta Capsocinmig

Entre parèntesi el número total de casos sobre els que s'ha calculat el percentatge de participació.

Els asteriscs indiquen diferències de mitjanes significatives entre cada grup d'immigrants i els autòctons per a un nivell de confiança: *** del 99%; ** del 95%; * del 90%.

A (altres andins), E (equatorians) i M (marroquins) indiquen diferències de mitjanes significatives respecte a altre col·lectiu d'immigrants per a un nivell de confiança del 95%.

Cal abordar de manera separada les orientacions i les afinitats polítiques i partidistes dels diferents grups d'immigrants perquè no s'està parlant d'una mateixa realitat

Participació no electoral

Quan parlem de les diferents activitats que es poden realitzar per incidir en les decisions o polítiques públiques impulsades pels representants polítics o, simplement, per fer públic el nostre posicionament respecte diferents qüestions, també ens podem preguntar si es donen les mateixes pautes a les descrites en el cas de la participació electoral. Amb la finalitat d'esbrinar si es tornarien a reproduir les pautes anteriors o si les dades ens mostrarien unes lògiques diferents de funcionament, la taula 4 presenta els resultats referents a l'acció política de cada col·lectiu per les diferents activitats de participació política no electoral. Seguint l'esquema desenvolupat fins ara, s'afegeixen també les dades referents al grup de ciutadans autòctons amb la finalitat de poder comparar els comportaments dels diferents col·lectius.

Una primera conclusió que suggereixen els resultats de la taula 4 és que, en termes generals, no s'aprecien grans diferències entre els tres col·lectius d'immigrants estudiats i les pautes d'acció política no electoral que presenten els ciutadans autòctons. De manera esporàdica i únicament en unes poques activitats, existeixen diferències significatives entre els nivells de participació dels grups d'origen immigrant i la població

autòctona; fins i tot, en algunes formes de participació, determinats grups d'immigrants presenten un grau de participació superior a la dels autòctons, tot i que també cal d'assenyalar que en aquestes excepcions les diferències no són estadísticament significatives.

De manera més concreta, es poden destacar algunes dades de la taula 4. Així, per exemple, sobre el percentatge de ciutadans que han contactat amb un representant polític, s'aprecia una major participació entre els autòctons, ja que el 7% d'aquests assenyalaren haver-ho realitzat durant l'any anterior, xifra que es redueix al 4% entre els col·lectius de marroquins i altres andins i és pràcticament nul en el cas dels equatorians. Aquesta pauta de participació es reproduïx en altres tipus d'accions com la col·laboració amb un partit polític o la participació en manifestacions —en aquesta darrera acció, el percentatge d'autòctons és del 15%, del 9% entre els ciutadans marroquins i altres andins, mentre que es redueix més, fins al 5%, entre els equatorians. És a dir, en determinades formes d'acció s'aprecia un menor grau de participació en el ciutadans equatorians en comparació amb els marroquins i altres andins, tot i que aquesta pauta presenta les seves excepcions. En aquest sentit, l'acció de signar una petició, que és l'acció realitzada per més ciutadans, mostra

unes dades similars en els diferents col·lectius —al voltant del 17%—, exceptuant els individus originaris del Marroc, ja que en aquest grup, el percentatge es redueix en cinc punts percentuals.

Discussió final

Les dades analitzades en aquest article mostren com el nivell de participació electoral dels immigrants, així com en algunes accions de la participació no electoral, és inferior al detectat en el cas dels autòctons assenyalant, per tant, la necessitat de seguir treballant per millorar el seu grau d'integració política. D'altra banda, l'intent per conèixer quina seria la seva orientació electoral si tinguessin el dret de votar, ens ha mostrat una tendència a dirigir el seu suport cap als dos grans partits d'àmbit estatal —tot i que de manera molt més accentuada cap al PSC— superior als ciutadans autòctons, i mostren un grau de suport electoral inferior als partits d'àmbit català. Respecte a la participació no electoral, no s'han constatat grans diferències entre els col·lectius d'immigrants i els autòctons, tot i que les dades mostren que, en general, el grau de participació en els grups d'estrangers és lleugerament inferior a la dels autòctons.

En conjunt, es mostra la necessitat d'estudiar i abordar de forma separada les orientacions i les afinitats polítiques i partidistes dels diferents grups d'immigrants perquè no s'està parlant d'una mateixa realitat. Tampoc es pot esperar l'equiparació i l'adaptació de les pautes de comportament i d'afinitat dels immigrants a la població autòctona, fins i tot tenint en compte els individus naturalitzats. Això indica que l'aproximació dels governs locals i català, així com l'estatal, per a la gestió de la diversitat i la integració política, ha d'incorporar necessàriament aquest element diferencial, tant dels immigrants amb els autòctons com entre els diferents col·lectius d'immigrants. ◀

MÉS INFORMACIÓ

ANDUIZA, Eva i BOSCH, Agustí. *Comportamiento político y electoral*. Barcelona: Ariel, 2004.

BARBER, Benjamin. *Democracia fuerte*. Córdoba: Almuzara, 2004.

BENHABIB, Seyla. *Los derechos de los otros: extranjeros, residentes y ciudadanos*. Barcelona: Gedisa, 2005.

CRONIN, Ciaran, GREIFF, Pablo de i HABERMAS, Jürgen (eds.). *The inclusion of the other: studies in political theory*. Cambridge i Massachusetts: MIT Press, 1998.

GIUGNI, Marco, KOOPMANS, Ruud, STATHAM, Paul i PASSY, Florence. *Contested Citizenship. Immigration and Cultural Diversity in Europe*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2005.

KOOPMANS, Ruud i STATHAM, Paul (ed.). *Challenging Immigration and Ethnic Relations Politics. Comparative European Perspectives*. Oxford: Oxford University Press, 2000.

LEIGHLEY, Jan E. *Strength in Numbers? The Political Mobilization of Racial and Ethnic Minorities*. Princeton i Oxford: Princeton University Press, 2001.

PATEMAN, Carole. *Participation and democratic theory*. Cambridge: Cambridge University Press, 1970.

SOYSAL, Yasemin. *Limits of Citizenship: Migrants and Postnational Membership in Europe*. Chicago: University of Chicago Press, 1994.

VALLÈS, Josep Maria (et al...). *Actituds polítiques i comportament electoral a Catalunya: Materials per a un debat social*. Barcelona: Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació de la Generalitat de Catalunya, 2008.

ENLLAÇOS

Capsocinmig
www.um.es/capsocinmig

European Social Survey
www.europeansocialsurvey.org

FUNDACIÓ JOSEP IRLA

ESTUDIS SOCIOECONÒMICS

www.irla.cat

FULL DE CÀLCUL

Una perspectiva integral de la cadena agroalimentària per revaloritzar l'agricultura

En ple segle XXI, l'agricultura i la ramaderia són vistes com el germà pobre d'un món dominat per la indústria i els serveis. Però, al marge del seu valor econòmic, tot té un impacte que no sol sortir als comptes de resultats. Un paper social extern al mercat que, en el cas del sector primari, es constata amb una custòdia del territori que posa en valor, més enllà de les seves aportacions al PIB, el rol dels pagesos i ramaders del segle XXI.

El sector alimentari, fortament integrat amb l'agricultura i molt especialment amb el sector ramader —i en concret el porquí i l'aviram—, és el principal sector industrial de l'economia catalana amb una participació en el Producte Interior Brut (PIB) superior al 15%. Però, tot i la importància econòmica de la indústria alimentària, la participació directa de l'agricultura al PIB català és inferior a l'1'5% del total, i la població activa en aquest sector tot just arriba a les 60.000 persones.

És ben coneguda —i acceptada— la percepció del sector agrari i alimentari com una cadena integrada —allò que els francesos en diuen la *filière agroalimentaire*. En els darrers temps, també s'ha intensificat —i acceptat per la major part dels agents— una percepció sobre la importància econòmica de les funcions ambientals —per exemple, la preservació de la biodiversitat—, socials —com la millora de la qualitat de vida de la població rural— i territorials —el desenvolupament més eficient de mercats— de l'agricultura a Catalunya. Malgrat la seva existència innegable, aquestes funcions externes al mercat o «sense preu» sovint es continuen considerant com si no formessin part real de l'activitat econòmica del sector agroalimentari. D'aquí la rellevància d'aconseguir unes dades bàsiques que permetin la quantificació d'aquests efectes externs —tan positius com negatius—, així com la possible negociació de la metodologia utilitzada en la possible quantificació.

El que proposem en aquest treball és que les funcions socials, ambientals o territorials externes al mercat es considerin amb normalitat com un es-

Óscar Alfranca
 Professor del Departament
 d'Enginyeria Agroalimentària i Biotecnologia de la UPC
 osca.alfranca@upc.edu

>> La visió integral de la cadena agroalimentària inclou factors externs al mercat, com l'impacte mediambiental o la cohesió social, a part de l'agricultura i la indústria alimentària

glaó més de la cadena agroalimentària. El càlcul d'aquest valor podria afavorir el desenvolupament de les polítiques agràries, amb una base més clara i senzilla, per la qual cosa seria molt important que aquestes dades fossin consultables a través de fonts estadístiques accessibles pel sector.

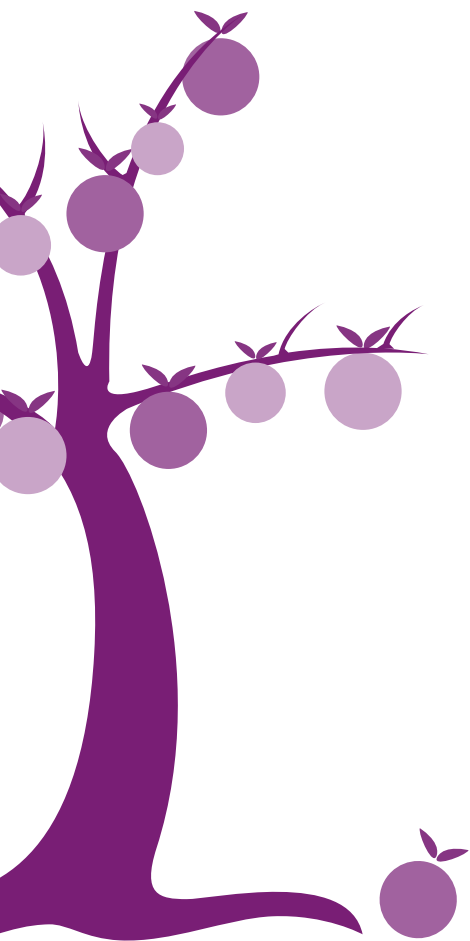
En qualsevol cas, aquesta no és una qüestió fàcil de solucionar tècnicament. La complexitat associada a la quantificació i a la valoració dels efectes externs al mercat vinculats als diferents subsectors de la cadena agroalimentària fa impossible pensar en una solució tècnica del problema a curt termini. Però malgrat això, cal fer passes per avançar en aquesta direcció, com per exemple, analitzar algunes de les forces principals que determinen el sector agroalimentari des d'una perspectiva múltiple: agrària, alimentària i ambiental. D'aquesta manera, el treball presenta, en primer lloc, alguns dels canvis que s'albiren a l'entorn a la Política Agrària Comunitària (PAC) de la UE, en ser el principal organisme que determina el present i el futur del sector agrícola del continent. I en segon lloc, es plantegen alguns dels aspectes prioritaris per explicar el funcionament de l'esglaó ambiental i social de la cadena agroalimentària a Catalunya. Tot plegat per intentar copsar la necessitat d'introduir una perspectiva més àmplia

sobre l'agricultura en el si de la societat catalana més enllà de la seva aportació al PIB.

1. De la protecció de les PAC a la liberalització del mercat agrícola

L'agricultura catalana i europea està determinada —a banda de les estretes relacions amb el sector alimentari i de les condicions ambientals— per una força essencial com ho és l'evolució de la PAC, una de les atribucions més importants de la UE, amb diversos objectius, com ara incrementar la productivitat del sector; garantir un nivell de vida equitatiu a la població agrícola; establir els mercats; garantir la seguretat dels proveïdors; i assegurar al consumidor el subministrament d'aliments a preus raonables.

Però si, des d'una perspectiva territorial, haguéssim de concretar els diferents escenaris futurs de la política agrària, ens hauríem de basar en l'evolució de la Ronda de Doha de l'Organització Mundial del Comerç, un projecte que té per objectiu liberalitzar el comerç agrícola a escala global i que va ser desenvolupat el 2008. A partir d'aquests elements fonamentals, les circumstàncies principals que condicionen l'evolució de la PAC a la UE, cap el 2020 són: la intensificació de la re-

La propera dècada preveu importants canvis en el si del sector agrícola europeu, ja que es perdran bona part de les mesures de protecció que venia gaudint fins ara

forma —molt especialment en el camp del desacobrament dels ajuts; la desaparició de les mesures d'intervenció; el creixement de la retirada de terres; el desenvolupament de la producció de mercaderies produïdes en condicions més favorables al medi ambient; i l'augment del control sobre les condicions financeres en què són produïdes les mercaderies alimentàries.

Moltes d'aquestes propostes no són en absolut noves. De fet, ja fa temps que són conegudes —tant pels productors com pels gestors de les polítiques agràries públiques— i han estat sotmeses a un intens procés de negociació entre les diferents parts afectades. Per tant, la propera dècada preveu importants canvis en el si del sector agrícola europeu, perdent bona part de les mesures de protecció que venia gaudint fins ara. I tot això, cal sumar-ho a l'impacte d'altres variables, cada cop més rellevants, com per exemple les relacionades amb la producció tecnològica i de coneixement o amb la gestió de molts recursos ambientals, especialment l'aigua.

2. Impacte econòmic, ambiental i social de l'evolució dels mercats en el sector agroalimentari

El contingut d'aquest apartat s'estructura en quatre àmbits en què es visua-

litza clarament la transcendència econòmica, ambiental i social de l'evolució dels mercats en el si de l'agricultura catalana i europea. Aquests quatre eixos són: la venda directa i les seves relacions creixents amb l'agricultura periurbana; les connexions fonamentals entre la producció vitivinícola i el sector turístic com a forma de revitalització del territori; la interrelació entre formació i qualitat alimentària; i la presència dels factors ambientals en el plantejament i gestió de l'activitat empresarial.

2.1. La venda directa i l'agricultura periurbana

El procés de formació dels marges de benefici que obtenen els intermediaris entre el productor i el consumidor a la indústria agroalimentària pot esdevenir una greu dificultat en el funcionament del sector, ja que, habitualment, a l'hora de reduir costos per fer més competitius els productes, l'agricultor és qui en sol sortir més perjudicat. De fet, aquest problema va ser àmpliament debatut al Parlament Europeu el març de 2009 i entre les propostes per reduir els marges de comercialització excessius va sortir la de fer més curtes i eficients les distàncies recorregudes per les mercaderies, emfatitzant el concepte de menjar local, és a dir, el consum de proximitat. Una política que no només acabaria reduint els costos econòmics de

la distribució —millorant el marge de benefici del productor sense que se'n veiés perjudicada la competitivitat—, sinó que també acabaria repercutint en una millora de l'impacte mediambiental derivat del transport.

Però al marge del paper dels intermediaris, els beneficis de les explotacions agràries també es veuen perjudicats per les deficiències de les instal·lacions relacionades amb la distribució alimentària. En aquest context, les solucions per millorar el funcionament de la cadena agroalimentària molt sovint es concentren en la desaparició d'alguns dels seus esglaons més ineficients, fet que ens condueix de nou a la política del consum de productes locals.

Així, la venda directa obviant els intermediaris permet reforçar el poder dels productors locals davant les grans cadenes agroalimentàries. A més, en el cas de l'agricultura periurbana, en localitzar-se a les rodalies de les ciutats, no només permet als productors gestionar la demanda dels aliments, sinó també la dels serveis recreatius i educatius associats, molt sovint vinculats al medi ambient. De la mateixa manera, els productors agroalimentaris disposen de la possibilitat d'aprofitar-se de la proximitat a les fonts de coneixement i de la tecnologia que normalment es localitzen a les zones urbanes. Així, en conjunt, els productors periurbans dis-

» El consum de proximitat no només reduiria el cost de la distribució i milloraria els beneficis dels productors, també ajudaria a mitigar l'impacte mediambiental del transport

posen de més oportunitats per diversificar la seva activitat econòmica i els agricultors per ser pluriactius.

2.2. Producció vitivinícola i sector turístic: revaloritzar el territori per frenar l'abandonament del conreu de la terra

El problema de l'abandonament de l'activitat agrícola és un dels objectius principals de les polítiques agràries en els darrers anys, no només per l'impacte que això té en el mercat agroalimentari, sinó també per les conseqüències que té sobre la custòdia del territori. Segons dades d'Eurostat, el número d'unitats agrícoles a la UE-15 s'ha reduït en 7.700.000 entre el 1995 i el 2007. Una tendència especialment intensa a països com Itàlia, on el nombre d'empreses agràries passa de 2.600.000 el 1990 a 1.600.000 el 2007, amb un percentatge d'abandonament del 6,5%. Aquest patró no només apareix a la UE, sinó que també es repeteix als EUA.

Per fer front a aquest greu problema, cal endegar polítiques per revaloritzar el sector agrícola. I en aquest camp, la vinculació entre la producció vitivinícola i el sector turístic és un clar exemple de com generar expectatives de futur al sector agrícola. Perquè el vi és una de les mercaderies que millor singularitza el territori. De fet, sovint es considera que el vi, com altres productes tradici-

onals, representa l'herència d'una cultura o d'una civilització. I aquesta vinculació del vi amb el territori i la cultura esdevé una mostra paradigmàtica de com la producció agrícola ajuda a construir atributs per a determinats productes turístics.

Per exemple, quan el vi és consumit durant una estada turística, es transforma en un producte dirigit no solament als experts, sinó essencialment als defensors del territori, de les tradicions locals i dels béns artístics. Per tant, i com altres aliments tradicionals, el vi podria definir-se com un producte «intensiu en territori». El fonament d'aquesta definició rau en les condicions de producció i en les referències diverses a la terra.

El turisme vitivinícola s'organitza habitualment a partir d'itineraris. Els itineraris es relacionen amb zones caracteritzades per la producció de vins de qualitat, que ofereixen als visitants l'oportunitat de conèixer les principals característiques culturals i ambientals del territori. Des d'aquesta perspectiva, els productes vitivinícoles es podrien considerar com l'aliment tradicional vinculat al territori, amb el que presenten una relació recíproca. Aquesta idea és la que hi ha al darrera de zones amb una forta implantació de turisme vitivinícola com ho són algunes regions d' Austràlia, Sud-àfrica, Xile, Califòrnia,

Itàlia i molt especialment, de l'Estat francès. Un bon exemple de turisme vitivinícola és el d'un vi jove rosat francès, el Beaujolais, que, amb independència de quines siguin les seves característiques organolèptiques i de producció, la comercialització de la producció de l'any —el tercer dijous de novembre— es converteix en un esdeveniment gastronòmic i cultural que atreu gent vinguda d'arreu.

2.3. Formació i qualitat alimentària: l'impacte social de l'agricultura

La qualitat és un atribut essencial dels aliments, i particularment de les fruites i verdures. La qualitat en la producció de fruites i verdures es determina essencialment per dos factors: la qualitat intrínseca de la fruita i la verdura —per exemple, el gust, el color o la textura— i la qualitat dels serveis addicionals —per exemple, la facilitat del transport gràcies a l'empaquetat o la manipulació del producte final (pelat, trossetat o rentat). Ara bé, al marge de la qualitat, hi ha diferents factors que dificulten la viabilitat dels productors de fruites i verdures catalans i europeus. Un clar exemple el trobem en la fragmentació de la producció, la qual constitueix un problema per les cadenes detallistes, donat que aquestes normalment necessiten grans volums de producció amb unes qualitats homogènies.

La vinculació entre el sector vitivinícola i el turisme és un clar exemple de com generar expectatives de futur al món agrícola, revaloritzant una activitat clau per la custòdia del territori

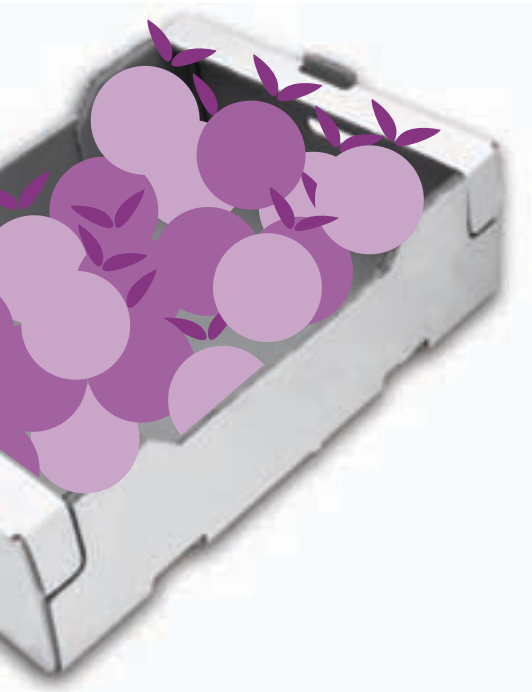
Però segurament, un dels problemes més importants és el de la competència entre distribuïdors, la qual es concreta en baixades de preus i, molt especialment, en la disminució de la retribució que perceben els petits productors. De fet, aquesta competència permet explicar en bona part la davallada dels preus que s'ha enregistrat durant els darrers mesos als mercats de fruites i verdures, ja que en la situació actual, les cadenes de distribució alimentària tracten d'obtenir —per part dels productors— el màxim valor al preu més baix possible.

Una estratègia per assolir aquest objectiu és la comercialització de productes importats elaborats a partir d'una explotació intensiva de la mà d'obra, ja que el cost dels treballadors als països en desenvolupament és significativament inferior als de la UE. Fins ara, aquesta situació s'intentava pal·liar a través de la qualitat, una avantatge competitiva dels productes europeus davant dels baixos preus de les importacions. Però aquest argument resulta cada cop més difícil de defensar, ja que les distribuïdores sud-americanes i asiàtiques disposen, cada vegada més, de sistemes de certificació que els hi permeten satisfer els requeriments de qualitat exigits per les cadenes de supermercats. I davant d'aquesta competència quantitativa i qualitativa de les produccions foranies, els productors

europeus han d'innovar els sistemes de producció per ser competitius. I això passa per la formació.

Tot sovint es fa referència a la necessitat de millorar la formació dels treballadors dels diferents sectors agroalimentaris, alhora que s'afirma amb certa freqüència que cal que les institucions d'educació superior ajustin la seva oferta formativa a les necessitats de la indústria i solucionin la manca de titulacions properes a les demandes reals de les empreses. És a dir, cal resoldre el decalatge entre l'oferta formativa del món universitari —que produeix un personal sobrequalificat— i les demandes del món empresarial. De fet, quan es parla de la sobrequalificació dels treballadors, sovint es fa referència a la infrautilització de les seves capacitats. Perquè, queixar-se per la sobrequalificació dels treballadors seria equivalent a referir-se a la qualitat excessiva d'una llavor o als resultats desmesuradament bons d'una màquina en l'activitat agrària. Si es dóna la sobrequalificació és perquè es produeix una utilització incompleta o ineficaç de les habilitats i coneixements de la mà d'obra. Un fenomen que es dóna a tots els sectors de l'economia.

La realitat és que tant una formació excessiva com una formació insuficient de la mà d'obra acaben incidint en la productivitat de les explotacions agrà-

» Davant la competència quantitativa i qualitativa de les importacions, els productors europeus han d'innovar els sistemes de producció per ser competitius. I això passa per la formació

ries. En el cas de la sobrequalificació, la principal conseqüència és que els treballadors no són capaços d'utilitzar totes les seves potencialitats, i això acaba produint insatisfacció, disminucions en la productivitat i, per tant, una caiguda en els beneficis de l'explotació o de l'empresa agrària.

Els problemes amb la sobrequalificació estimulen la reconsideració de la despesa en educació per part dels propis treballadors, els quals prefereixen destinar els seus recursos a qualsevol altra activitat amb uns rendiments superiors. L'efecte esperat és la disminució en la demanda d'educació. El problema es podria solucionar amb canvis en l'organització de la producció que permetessin utilitzar millor totes les capacitats dels treballadors. La reorganització podria consistir en redissenyar els llocs de treball, de manera que fos possible aprofitar tot el potencial de la plantilla. Algunes alternatives són la creació de grups de treballadors amb més autonomia —és a dir, amb més capacitats de decisió i major marge de maniobra i de responsabilitat— o també mitjançant l'apropament de la mà d'obra a les funcions de gerència i direcció. D'aquesta manera, la inversió en educació no només ha de ser entesa com una forma de millorar la productivitat i la competitivitat de l'explotació, sinó també una bona manera de pro-

mocionar socialment els treballadors del sector agrícola.

2. 4. Factors ambientals

Aquesta secció es concentra en la necessària col·laboració de l'administració pública per promoure una producció agroalimentària sostenible. Seguidament es discuteixen alguns aspectes relacionats amb l'agricultura i el canvi climàtic, per copsar com l'accés dels agricultors a recursos naturals, com ho pot ser l'aigua, esdevé un element de primer ordre per entendre la seva supervivència.

Biogàs i producció lletera: la producció agroalimentària sostenible

A la UE, només el 5% de les mercaderies es produeixen a partir de productes reciclats. Però un dels principals objectius de molts governs europeus és que la producció agroalimentària sigui neta i eficient. Una intenció lloable però alhora molt difícil d'assolir. I aquí, un exemple paradigmàtic, és el d'algunes explotacions lleteres a Holanda, que utilitzen el biogàs —un gas compost essencialment de metà, diòxid de carboni i altres gasos a través de la descomposició de restes orgàniques— per produir l'energia elèctrica que necessiten.

Algunes variables a tenir en compte per explicar les dificultats per impul-

sar una planta de producció lletera que utilitza el biogàs com a font d'energia són els costos d'inversió, el preu del gra i la política de subvencions del cost de l'energia elèctrica. En el cas d'Holanda, tenint en compte aquests elements, la inversió necessària per una granja de producció lletera amb biogàs se situa entre 2.850.000 i 3.100.000 d'euros, aproximadament, i els ingressos esperats no són, en cap cas, suficients per recuperar els costos de la planta. De fet, si es calcula el Valor Actualitzat Net del projecte amb una perspectiva d'entre quinze i vint anys —i després de realitzar una anàlisi de sensibilitat per les principals variables—, els resultats esperats són sempre negatius. Amb uns resultats com aquests, la conclusió és immediata: sí que és possible produir llet a granges que funcionen amb biogàs, però aquesta producció només podria sostenir-se amb l'ajut públic.

Agricultura i canvi climàtic: l'accés a recursos hídrics

El clima és el factor exogen amb més incidència sobre el sector agrari. Dins de les variables climàtiques, potser les que presenten una influència més evident són la temperatura i les precipitacions. Totes dues molt vinculades al què avui es considera una variable fonamental: el canvi climàtic.

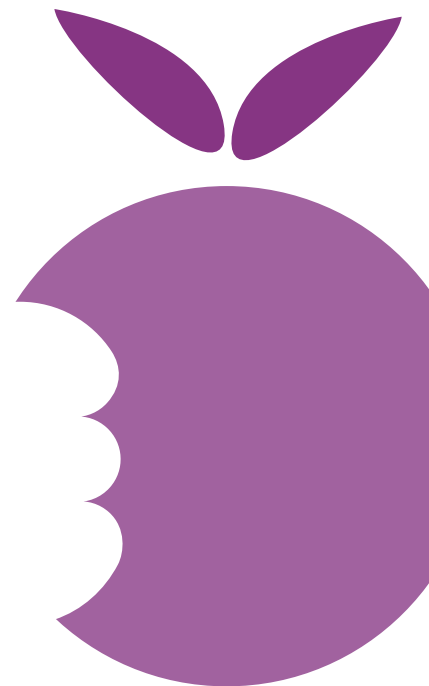
El cert és que la influència d'aquestes variables és innegable. Segons el Grup Intergovernamental d'Experts sobre el Canvi Climàtic (GIECC), la producció global d'aliments pot incrementar-se si l'augment de la temperatura se situa entre 1 i 3 graus centígrads. En canvi, pujades més intenses de les temperatures podrien suposar una disminució de la producció. Però els possibles efectes positius de temperatures mitjanes més elevades estarien fortament correlacionats amb la disponibilitat de l'aigua. Segons el GIECC, és previsible un increment de la demanda d'aigua que vindria determinat per l'increment de l'evapotranspiració, la qual podria situar-se entre el 5% i el 8% el 2070. Aquest escenari fa pensar en la intensificació de l'estrès hídric per l'agricultura i, per tant, en un increment del cost d'opunitat de l'aigua utilitzada en el reg agrari, fet que fa pensar en un possible increment del preu de l'aigua de reg.

3. Conclusions

Com hem pogut veure, la cadena agroalimentària catalana i europea és molt diversa, amb diferents factors que hi interactuen, per la qual cosa, una perspectiva integral no només ha de contemplar els sectors tradicionals d'agri-

cultura i indústria alimentària, sinó que també ha de tenir en compte factors externs al mercat.

Algunes d'aquestes activitats es relacionen amb la gestió de l'aigua, el paisatge o la cultura rural. I aporten millores des del punt de vista econòmic, però sobretot, a nivell social i mediambiental. Per tant, cal quantificar la importància d'aquestes activitats externes al mercat per poder considerar amb normalitat els valors específics dels diferents factors que intervenen en la política agrària i així poder intercedir per revaloritzar el sector agrícola. ◀

ARXIU

La construcció de l'hegemonia política: Esquerra, 1931-1933

VISTA PRÈVIA

Confluència i síntesi. Segurament, aquests són els termes que millor defineixen la fundació d'Esquerra Republicana de Catalunya el 1931. La recerca d'un horitzó comú entre l'obrerisme, el republicanisme i el catalanisme per bastir una alternativa democràtica als defensors de l'status quo de la Restauració. Tot en un moment on la majoria de la societat catalana se situava, amb diferents matisos, en el si del catalanisme d'esquerres. I Esquerra va saber traduir el desig de llibertat de tot un poble amb una victòria incontestable a les urnes. Un impuls per erigir-se com la formació hegemònica durant la dècada republicana.

Esquerra Republicana de Catalunya va néixer ara fa 80 anys en la Conferència d'Esquerres Catalanes celebrada en comissions el 17 de març de 1931 a l'Ateneu Republicà de Gràcia i en sessió plenària el 18 i 19 del mateix mes al Foment Republicà de Sants. En aquesta conferència, s'abordà la necessitat de crear un partit que aglutinés els republicans d'esquerres a Catalunya, per tal de dotar-los d'un instrument democràtic però amb una disciplina única. El partit, que s'havia d'anomenar inicialment Partit Republicà Socialista de Catalunya, va acabar prenent el nom de d'Esquerra Republicana de Catalunya sobretot per les pressions dels grups republicans locals que hi eren presents. L'esmentada Conferència era una idea llençada uns mesos abans pel grup que publicava *L'Opinió* —d'ideologia socialdemòcrata i dirigit per Joan Lluhí (1897-1944)— i pel Partit Republicà Català —republicà, catalanista i obrerista, dirigit per Lluís Companys (1882-1940)—, i en ella hi participaren a part d'aquests dos grups, els independentistes d'Estat Català —comandats per Francesc Macià (1959-1933)— i els principals dirigents de la Unió de Rabassaires —com el propi Companys i Amadeu Aragay (1886-1966)¹. A més, hi participaren una unió de grups locals, la majoria dels quals provenien del republicanisme, ja fos federal o catalanista, com per exemple la Joventut Nacionalista La Falç de Josep Tarradellas (1899-1988); la Joventut

¹ Lluís Companys no va poder assistir personalment a la Conferència, ja que tenia una ordre de detenció en contra. Malgrat això, Joan Lluhí va dirigir als assistents unes paraules en nom del líder del PRC.

Raimon Soler
Investigador del Centre d'Estudis Antoni de Capmany
en Economia i Història Econòmica de la UB
raimonsofer@ub.edu

» Esquerra va néixer fa 80 anys davant la necessitat de crear un partit que aglutinés els republicans d'esquerres a Catalunya

Republicana de Lleida d'Humbert Torres (1879-1955); el reusenc Foment Republicà Nacionalista de Josep Andreu i Abelló (1906-1993); la Federació Republicana Socialista de l'Empordà de Josep Puig i Pujades (1883-1949); el Centre Republicà Federal Català, de Sant Feliu de Guíxols, de Josep Irla (1876-1958); o el Centre Democràtic Federalista, de Vilanova i la Geltrú, de Joan Ventosa i Roig (1883-1961). Finalment, també hi assistiren membres de la Unió Socialista de Catalunya (USC) com a observadors.

Tothom reconeix la sorpresa que va causar que Esquerra guanyés les eleccions municipals que es van celebrar el 12 d'abril de 1931 a Barcelona, cosa que va permetre, hores abans que es fes a Madrid, que Companys proclamés la República. I Macià la República Catalana. Això, sumat a la visió excessivament barcelonina de la majoria dels historiadors catalans i a la manca d'estadístiques per municipis, ha fet que molt sovint quedés en un segon terme el fet que l'hegemonia aconseguida per Esquerra va ser un procés que es va dilatar durant els anys 1931 i 1932. D'aquesta manera, sovint es resumeix la història de les eleccions d'abril de 1931 expressant que fou Esquerra qui les va guanyar, fent extensiva la victòria del partit a Barcelona a la resta del país. El que ens proposem demostrar aquí,

doncs, és que això no fou així i que l'hegemonia política d'Esquerra culminà en el 2n Congrés Nacional ordinari de juny de 1933.

El 12 d'abril de 1931 Catalunya no era d'Esquerra

Tal com hem dit, la majoria d'historiadors han acabat resumint les eleccions d'abril de 1931 amb la victòria d'Esquerra a la ciutat de Barcelona. Del que ningú no dubta és que la victòria republicana va ser contundent als Països Catalans. Tret de les Illes, a Catalunya i al País Valencià el nombre de regidors republicans superà el 50% dels electes —inclosos els que ho foren per l'article 29². En algunes províncies, com Girona i Lleida, aquest percentatge va ser encara més gran —73,5% i 81,1% respectivament. És evident, doncs, que a la majoria de poblacions, qualsevol formació que pogués ser considerada com a hereva de la monarquia, en qualsevol de les seves versions, va ser escombrada per un allau de vot popular. Això, al Principat, també incloïa la Lliga Regio-

2 La llei electoral vigent determinava en aquest article que si en un municipi o en un districte el nombre de candidats no superava els llocs a cobrir, aquests quedaven automàticament proclamats sense necessitat de passar per eleccions.

nalista que, fins el darrer moment, havia volgut liderar la transició del règim dictatorial a un de constitucional, però sense qüestionar la monarquia.

Tanmateix, la realitat política sorgida de les eleccions del 12 d'abril fou força complexa³. A la major part de poblacions es van presentar coalicions republicano-socialistes, en les quals no necessàriament Esquerra en fou la força majoritària. Tot depenia de l'arrelament del grup local adherit al nou partit. En poques poblacions va passar el mateix que a Barcelona, és a dir, que Esquerra guanyés —tot i que a la capital del país ho va fer en el marc d'una coalició amb la USC. Aquest és el cas de Figueres, ciutat on la Federació Republicana Socialista s'imposà clarament a la coalició formada pels federals i pels radicals. També es presentà en solitari a altres poblacions com a Montblanc o Vilanova i la Geltrú, on tenia dos centres adherits. En altres, el partit fou majoritari en les coalicions formades, com per exemple a la Bisbal d'Empordà, Cervera, Girona, Manresa i Sant Feliu de Llobregat.

Però aquesta no va ser la tònica dominant al conjunt del país, i Esquerra va tenir un paper secundari en moltes de les coalicions. A Badalona, hi van haver dues coalicions republicanes, una integrada per Esquerra, el Partit

3 Veure Taula 03

Sovint es resumeixen les eleccions del 1931 dient que les va guanyar Esquerra, fent extensiva la victòria del partit a Barcelona a la resta del país

Catalanista Republicà (PCR)⁴ i la USC, i l'altra pel Partit Republicà Radical (PRR), els Federals i la Derecha Liberal Republicana. A Mataró n'hi hagué, una de sola, de coalició republicana (Centre Republicà Federal, adherit a Esquerra, el PCR i el PSOE-UGT). A Sabadell i a Vilafranca del Penedès el grup dominant era el dels federals. A les comarques del Berguedà, Osona o el Vallès Oriental el partit que dominà fou el PCR, bé fos en solitari, bé en coalició; a Berga, empatà amb els monàrquics, a Vic dominaren amplament la coalició —9 regidors del PCR sobre 11— i a Granollers, el PCR es presentà en solitari i guanyà les eleccions i Esquerra quedava fora del consistori. A la ciutat de Tarragona, el PCR també era el partit majoritari a la coalició; a Reus, Esquerra només obtingué 6 dels 21 regidors republicans, i al

Vendrell el PCR també dominava la coalició republicana triomfant. A les terres de l'Ebre, el que dominava era el Partit Republicà Radical Socialista (PRRS) de Marcel·lí Domingo (1884-1939), el qual no va acabar d'integrar-se a la disciplina d'Esquerra, malgrat formar part del seu Directori.

A mesura que ampliem el focus, i no tenim en compte només les capitals de comarca, aquesta diversitat encara es fa més palesa. A ciutats com Cornellà de Llobregat, qui va guanyar van ser els del PRR, de la mateixa manera que a la Seu d'Urgell. A Arenys de Mar i a Mollet del Vallès va guanyar el PCR en solitari. Per no parlar d'aquells municipis on, malgrat les forces del canvi, encara van guanyar les forces monàrquiques —inclosa aquí la Lliga: Alcanar, Banyoles, Calella, Gavà, Igualada, Ripoll, Sant Boi de Llobregat, Sant Carles de la Ràpita, Sant Cugat del Vallès, Sitges, Tàrraga, Ulldecona i Vielha, entre les ciutats més importants de Catalunya⁵.

El procés de construcció de l'hegemonia política, 1931-1933

Per tant, la consolidació d'Esquerra Republicana de Catalunya com a força hegemònica es va produir després de les eleccions, fonamentada sobretot en la victòria del partit a Barcelona, però també en la seva ampla extensió territorial, que era el tret que diferenciava Esquerra de la resta de grups republicans. La distribució regional de les entitats participants a la Conferència d'Esquerres ens demostra que, malgrat no ser el grup dominant, tenia una implantació molt més àmplia que partits com el PCR o el PRRS. També cal destacar, però, que es va produir un procés d'ampliació de la influència territorial que es va desenvolupar entre el 14 d'abril de 1931 i el 2n Congrés Nacional ordinari de juny de 1933, que es va manifestar en dos vessants. Un, el de la mateixa organització i, en segon terme, des del punt de vista electoral.

L'organització real del partit es va dur a terme durant la tardor de 1931, quan s'inicià el procés que conduiria al 1r Congrés Nacional ordinari d'Esquerra Republicana de Catalunya, celebrat el 13 i el 14 de febrer de 1932 a Barcelona. Això fou així perquè en el termini de temps que transcorregué entre el 12 d'abril i l'agost, la tasca central dels republicans catalans va ser la de l'es-

4 Partit fundat formalment una setmana després que Esquerra i dirigit per personatges com Lluís Nicolau d'Olwer (1888-1961), Antoni Rovira i Virgili (1882-1949), Amadeu Hurtado (1875-1950), Manuel Carrasco i Formiguera (1889-1938) o Lluís Vila i d'Abadal (1889-1937). Era la fusió d'Acció Catalana i d'Acció Republicana de Catalunya, partits que durant tot el 1930 ja actuaven de facto com un de sol. El març de 1931 disposava de dos diaris a la ciutat de Barcelona: *La Publicitat* i *La Nau*. El partit es va anar desintegrant a partir de l'abril del mateix 1931. El 1933 canvià de nom per denominar-se Acció Catalana Republicana, nom amb el qual també és conegut. Vegeu BARAS, *Acció Catalana: 1922-1936*.

5 *Baluart de Sitges*, 18-4-1931; *El Correo de Tortosa*, 16-4-1931; *El Dia d'Igualada*, 16-4-1931; *Diario de Gerona*, 16-4-1931; *El Diluvio*, 16-4-1931; *Heraldo de Tortosa*, 16-4-1931; *La Publicitat*, 16-4-1931; *La Vanguardia*, 16-4-1931; *La Veu de Catalunya*, 16-4-1931; CORNELLÀ, «Banyoles 1931: algunes notes entorn de les eleccions municipals»; GABERNET, *El Gavà dels anys 30. Experiències viscudes*; i GUTIÉRREZ i TARDÀ, «La Segona República i la Guerra Civil a Cornellà de Llobregat».

La consolidació d'Esquerra com a força hegemònica es va produir després de les eleccions, fonamentada sobretot en la victòria del partit a Barcelona i en la seva ampla extensió territorial

tructuració de les institucions de la República: constitució de la Diputació provisional de la Generalitat, eleccions a les Corts constituents (28 de juny de 1931) i referèndum per votar l'Estatut de Núria (2 d'agost de 1931).

Com podem veure a la taula 1, entre la Conferència d'Esquerres i el 1r Congrés Nacional ordinari es va produir una allau d'adhesions d'entitats, de centres i de militants a Esquerra que va tenir com a conseqüència que comptés a finals de 1931 amb organització a pràcticament totes les comarques. De les 82 entitats adherides a la Conferència d'Esquerres que representaven 16.722 afiliats, es va passar a 322 entitats adherides i 34.650 afiliats a finals del mateix any. Per tant, en aquesta primera fase, el que es va produir fou l'expansió territorial, de manera que en aquest 1r Congrés Nacional hi trobem representades totes les comarques excepte l'Alta Ribagorça, la Garrotxa, el Pla de l'Estany i la Vall d'Aran⁶.

En una segona fase, entre el 1r i el 2n Congrés Nacional, el que es produeix és una consolidació organitzativa. La implantació territorial es completa: l'única comarca no representada al Congrés Nacional de juny de 1933 fou

l'Alta Ribagorça i encara hem de tenir en compte el fet que hi va haver unes 65 entitats (16.491 afiliats) que no van assistir al mateix, per motius diversos. Però no és això el que destaca, sinó que el nombre de militants es va tornar a doblar en un any i mig passant dels 34.650 de 1931 als 68.615 de 1933.

Una anàlisi per regions, ens mostra que la majoria de la militància es concentrava a Barcelona, a la regió de Girona i a Lleida. Tot i això, la distribució comarcal en aquestes regions no era homogènia. Així, a la regió de Barcelona, la ciutat de Barcelona —amb 13.888 militants el 1933—, el Baix Llobregat i el Vallès Occidental eren els nuclis forts del partit. A la de Girona, aquesta militància es concentrava en tres comarques: l'Alt Empordà —infra-representada el 1933—, el Baix Empordà i el Gironès; a la de Lleida eren les Garrigues, el Pla d'Urgell i el Segrià els principals nuclis organitzats del partit. Al Camp de Tarragona, el nucli principal era la comarca del Baix Camp i la seva capital, Reus. En canvi, l'Alt Pirineu i les Terres de l'Ebre sempre van ser territoris de difícil implantació.

Cal posar, però, el nombre d'afiliats en relació a la població per aproximar-nos al grau d'implantació del partit —veure mapes 1 i 2. En aquest cas, la major intensitat es dona a la regió de Girona i a la de Lleida, i podem comprovar com

s'avançà entre 1931 i 1933 en les del Camp de Tarragona i en l'Ebre, la qual cosa explica que Esquerra arrabassés l'hegemonia política al PRRS en aquestes zones al preu, però, de perdre la majoria electoral, tal com veurem més endavant. En definitiva, Esquerra es convertí en aquest període en el partit hegemònic a Catalunya gràcies, sobretot, a l'extensió de la seva organització.

Aquesta hegemonia es traduí electoralment en les diverses ocasions en què els electors foren cridats a votar. El punt àlgid, però, es va produir en les eleccions al Parlament de Catalunya. Després dels comicis de juny de 1931 per escollir les Corts constituents —les quals es trobaren encara marcades per la influència del 12 d'abril—, Esquerra es decidí a afrontar la construcció de l'autonomia catalana i arrencà, no sense concessions, l'aprovació de l'Estatut de les Corts constituents. Per aquest motiu, optà per afrontar les eleccions al Parlament de Catalunya pràcticament en solitari. Així o ho feu a Barcelona-ciutat, a Barcelona-província⁷, a Girona i a Lleida, mentre que a Tarragona formava una coalició amb la USC i amb el Partit Radical Autònom. Els resultats demostren la capacitat del partit de ca-

6 Per motius tècnics, s'ha utilitzat com a base del treball estadístic les comarques i regions actuals amb què s'estructura Esquerra.

7 En les dues circumscripcions de Barcelona incloïa membres d'altres formacions com la USC, entre d'altres

Ningú no dubta de la contundent victòria republicana als Països Catalans. Tret de les Illes, a Catalunya i al País Valencià el nombre de regidors republicans superà el 50% dels electes

Taula 01

Entitats adherides i afiliació a Esquerra (1931-1933)

Regió	Conferència d'Esquerres (1931)		1r Congrés Nacional (1932)		2n Congrés Nacional (1933)	
	Entitats	Afiliats	Entitats	Afiliats	Entitats	Afiliats
Barcelona	32	sd	123	13125	130	22416
Girona	13	sd	27	6925	79	7806
Penedès	6	sd	29	1225	29	2519
Camp de Tarragona	9	sd	18	1000	48	4068
Ebre	3	sd	10	175	17	2171
Catalunya Central	4	sd	44	2350	48	4800
Lleida	15	sd	36	9200	49	6960
Alt Pirineu			35	650	17	1384
Sense dades					65	16491
Total	82	16722	322	34650	482	68615

Fonts:

Conferència d'Esquerres (1931): IVERN, *Esquerra Republicana de Catalunya (1931-1936)*, Volum 1, p. 58-59; *L'Opinió*, 17-10-1930 i 31-10-1930

1r Congrés Nacional ordinari (1932): les dades de les entitats procedeixen de *L'Opinió*, 16-9-1931 i 9-10-1931 i les de l'afiliació de *L'Opinió*, 28-10-1931.

En el cas de l'afiliació es tracta d'una estimació.

2r Congrés Nacional ordinari (1933): *La Humanitat*, 24-6-1933.

Les dades de Girona, el Vallès Oriental i la província de Tarragona han estat corregides amb les informacions procedents de: CARLES, «Documentació sobre Esquerra Republicana de Catalunya a l'Arxiu de la Guerra Civil a Salamanca»; GONZÁLEZ, «ERC al Vallès Oriental (1931-1936): implantació territorial, militància i resultats electorals»; AA.DD., «Notícies d'E.R.C a les comarques tarragonines».

Només s'han tingut en compte aquelles entitats constituïdes abans de l'estiu de 1933.

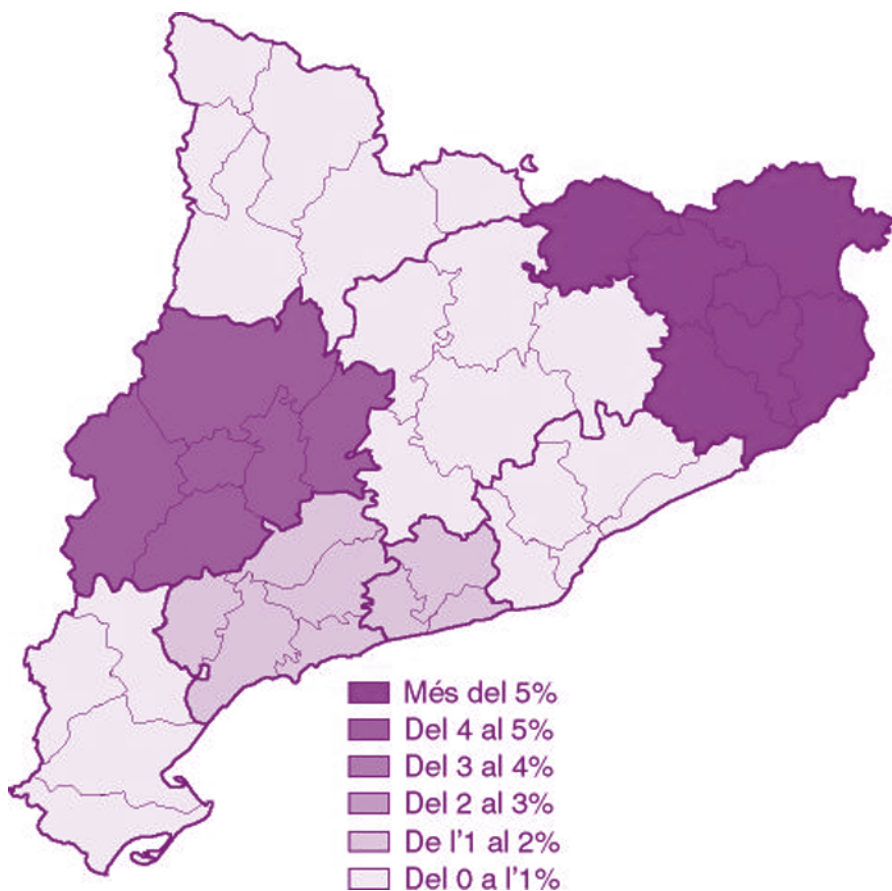
pitalitzar la instauració del règim republicà i autonòmic. El sistema majoritari donà a Esquerra un ampli avantatge de 56 diputats sobre 85, mentre que el principal competidor, la Lliga, n'obtenia només 16.

En canvi, l'hegemonia política del partit fou discutida en les eleccions de novembre de 1933. Malgrat guanyar les eleccions en nombre de vots —però no en escons—, Esquerra perdia a Barcelona-ciutat, Lleida i Tarragona, i mantenia els feus de Girona i Barcelona-província, amb la qual cosa aconseguia 17 diputats a les Corts espanyoles, contra els 22 de la Lliga Catalana. Només en tres regions se superà el 50% dels vots: al Penedès —amb un ampli suport dels rabassaires—, a la regió de Girona —sobretot a l'Alt i el Baix Empordà i al Gironès— i a l'Alt Pirineu —una zona menys poblada a la circumscripció lleidatana, que no arribà a compensar les pèrdues de la regió de Lleida. La victòria de la Lliga s'explica en bona part per la divisió de les esquerres. La ruptura d'octubre de 1933 entre el grup de Lluhí i Tarradellas i Esquerra —que conduí als que abandonaren la formació a crear el Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra (PNRE) i coaligar-se amb el PCR— tingué greus conseqüències per al partit de Macià i Companys —veure taula 2. Tanmateix, els comicis van posar en evidència que Esquerra era

» Entre el 14 d'abril de 1931 i el 2n Congrés Nacional de 1933 es produeix un important procés d'extensió territorial i organitzativa que es tradueix en l'hegemonia electoral

Mapa 01

Implantació territorial d'Esquerra. 1r Congrés Nacional ordinari (1932)

Nota: el mapa expressa el grau d'implantació entès com la relació entre el nombre d'afiliats de cada regió dividit pel nombre d'habitants de la mateixa.

Fonts:

Conferència d'Esquerres (1931): IVERN, *Esquerra Republicana de Catalunya (1931-1936)*, Volum 1, p. 58-59; *L'Opinió*, 17-10-1930 i 31-10-1930.

1r Congrés Nacional ordinari (1932): les dades de les entitats procedeixen de *L'Opinió*, 16-9-1931 i 9-10-1931 i les de l'afiliació de *L'Opinió*, 28-10-1931. En el cas de l'afiliació es tracta d'una estimació.

2n Congrés Nacional ordinari (1933): *La Humanitat*, 24-6-1933. Les dades de Girona, el Vallès Oriental i la província de Tarragona han estat corregides amb les informacions procedents de CARLES, «Documentació sobre Esquerra Republicana de Catalunya a l'Arxiu de la Guerra Civil a Salamanca»; GONZÁLEZ, «ERC al Vallès Oriental (1931-1936): implantació territorial, militància i resultats electorals»; AA.DD., «Notícies d'E.R.C a les comarques tarragonines». Només s'han tingut en compte aquelles entitats constituïdes abans de l'estiu de 1933.

Dades demogràfiques: Idescat

Fins el 1r Congrés es va produir una allau d'adhesions d'entitats i de militants que li va permetre estar estructurada pràcticament a totes les comarques a finals de 1931

Mapa 02

Implantació territorial d'Esquerra. 2n Congrés Nacional ordinari (1933)

Nota: el mapa expressa el grau d'implantació entès com la relació entre el nombre d'afiliats de cada regió dividit pel nombre d'habitants de la mateixa.

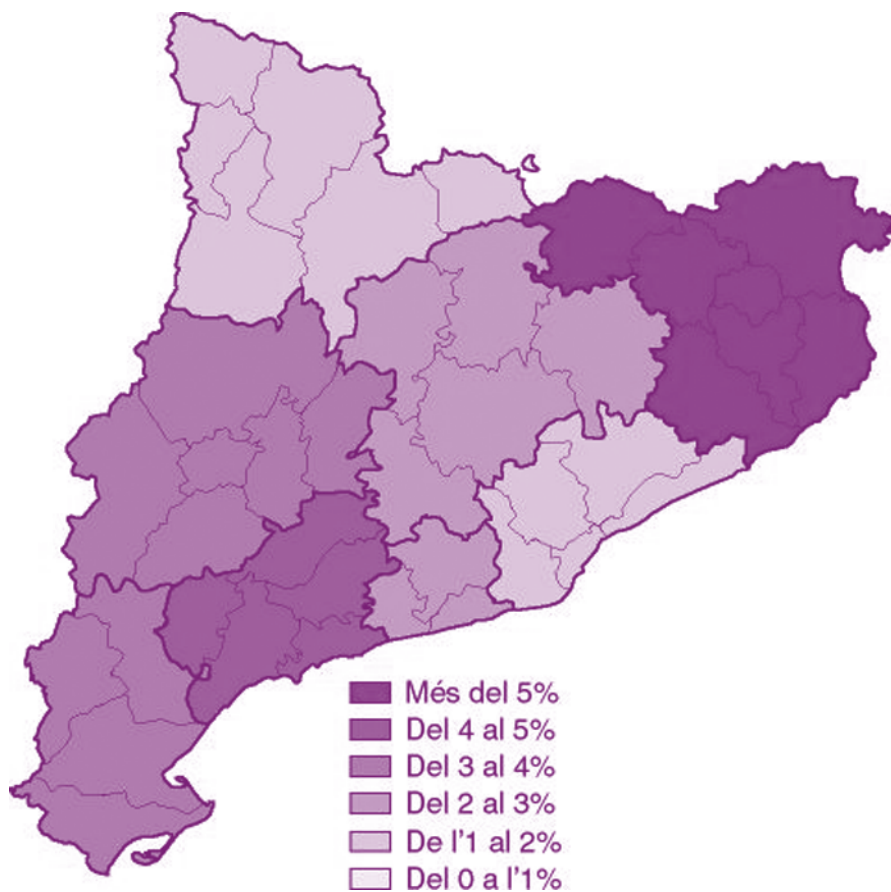
Fons:

Conferència d'Esquerres (1931): IVERN, *Esquerra Republicana de Catalunya (1931-1936)*, Volum 1, p. 58-59; *L'Opinió*, 17-10-1930 i 31-10-1930.

1r Congrés Nacional ordinari (1932): les dades de les entitats procedeixen de *L'Opinió*, 16-9-1931 i 9-10-1931 i les de l'afiliació de *L'Opinió*, 28-10-1931. En el cas de l'afiliació es tracta d'una estimació.

2n Congrés Nacional ordinari (1933): *La Humanitat*, 24-6-1933. Les dades de Girona, el Vallès Oriental i la província de Tarragona han estat corregides amb les informacions procedents de CARLES, «Documentació sobre Esquerra Republicana de Catalunya a l'Arxiu de la Guerra Civil a Salamanca»; GONZÁLEZ, «ERC al Vallès Oriental (1931-1936): implantació territorial, militància i resultats electorals»; AA.DD., «Notícies d'E.R.C a les comarques tarragonines». Només s'han tingut en compte aquelles entitats constituïdes abans de l'estiu de 1933.

Dades demogràfiques: Idescat

» La divisió de les esquerres explica la victòria de la Lliga el 1933. Tanmateix, s'evidencia que qualsevol fórmula d'unitat de les esquerres, havia de partir de les files d'Esquerra

el partit hegemònic de les esquerres a Catalunya i que, qualsevol fórmula d'unitat, havia de partir de les seves files: per primera vegada Esquerra superà l'aliança PCR-PRRS al Camp de Tarragona i a l'Ebre. Així s'aprengué la lliçó, i a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934, la unitat republicana es va recuperar en la majoria de poblacions catalanes. El primer pas el donà Lluís Companys, quan formà un govern de concentració republicana amb cinc consellers d'Esquerra, un de la USC, un del PNRE i un d'Acció Catalana Republicana —abans PCR. Això facilità la coalició d'aquests partits a Barcelona i en moltes altres poblacions arreu de Catalunya permetent, per tant, una victòria generalitzada de les esquerres en les esmentades municipals.

Els fonaments de l'hegemonia política

És evident que l'hegemonia política d'Esquerra es basà en la seva victòria a Barcelona el 1931. Aquesta es produí sobretot perquè el partit va aparèixer davant l'electorat popular com l'única alternativa real al règim monàrquic. La classe mitjana i la classe obrera es mobilitzà per una ruptura total amb el passat. A més, hi hem d'afegir l'indubtable prestigi de Francesc Macià i la ca-

pacitat d'aglutinar sectors com el grup de *L'Opinió* o persones com Companys, amb gran prestigi entre les classes populars. El que va acabar de reblar el clau fou la visió de Companys i Macià, els quals proclamaren, successivament, la República —hores abans que es fes a Madrid— i la República Catalana. Això va permetre que Macià i el seu govern provisional —format significativament per tots els sectors republicans: USC, UGT, PCR i PRR— es convertissin en l'únic interlocutor entre Catalunya i el govern provisional de la República. A més, un cop instaurada la Generalitat provisional, va permetre que fos Esquerra qui determinés el camí a recórrer per aconseguir l'autonomia de manera que s'arribà a la celebració del referèndum de l'Estatut amb el suport de pràcticament totes les forces polítiques catalanes.

Però la victòria a Barcelona no era suficient. Esquerra, malgrat no ser el partit majoritari a moltes poblacions, partia d'una situació d'avantatge respecte altres forces republicanes. Les entitats que participaren a la Conferència de les Esquerres Catalanes significaven una àmplia implantació territorial. Els altres partits republicans no disposaven, malgrat tot, d'una xarxa tan àmplia de centres. El PRR es concentrava sobretot a Barcelona, i la seva derivada el va situar en una posició mar-

ginal a Catalunya. El PCR només tenia un suport ferm en algunes comarques —Vallès Oriental, Berguedà, Osona—, i després del 14 d'abril es va anar desintegrant paulatinament. El Partit Federal es trobava fragmentat i la major part dels centres federals històrics van acabar adherint-se a Esquerra entre el març de 1931 i el juny de 1933. El PRRS de Marcel·lí Domingo no va poder estendre la seva influència més enllà de les Terres de l'Ebre. La USC reconeixia la seva inferioritat tot establint el que, de facto, era una aliança. I el PSOE tenia a Catalunya una presència marginal.

Finalment, malgrat tots els problemes interns, Esquerra es va demostrar com un partit capaç d'aglutinar l'ampli espectre de les esquerres catalanes durant la dècada de 1930. Bona part dels centres federals de comarques, grups socialistes i catalanistes, militants de la CNT, personatges i centres del PCR, hi van ingressar després de l'abril de 1931. A més, fins a la constitució del Parlament de Catalunya, Macià i Esquerra van incorporar als seus governs elements de procedència diversa: membres de la USC, de la UGT —fent entrar en crisi aquesta organització—, del PCR i, fins i tot, del PRR. A això hi hem de sumar la capacitat d'establir coalicions diverses en cada moment. A més de l'aliança estratègica amb la USC, Esquerra va pactar fins al 1933 en dife-

Esquerra va aconseguir una implantació territorial i una hegemonia política que mai més cap organització de les esquerres catalanes ha assolit

rents ocasions i circumscripcions amb el PRRS, amb la Derecha Liberal Republicana, amb el PRR, amb diversos sectors dels Federals i amb el PSOE. Amb tot això, Esquerra va aconseguir una implantació territorial i una hegemonia política que mai més cap organització de les esquerres catalanes ha assolit. ◀

Taula 02

Resultats de les eleccions al Parlament de Catalunya (20 de novembre de 1932) i al Congrés de Diputats (19 de novembre de 1933). Mitjana dels percentatges per regió (%)

Regions	Eleccions al Parlament de Catalunya (1932)					Eleccions al Congrés de Diputats (1933)				
	ERC	LC	PCR	PRR	Altres	ERC	LC	CEC	PRR	Altres
Barcelona	52,1	30,3	1,8	8,2	7,6	43,8	42,3	6,5	5,7	1,7
Girona	52,3	27,8	5,9	1,7	12,3	52,8	35,3			11,9
Penedès	62,2	24,0	3,4	2,2	8,1	55,5	36,3	3,0	1,9	3,9
Camp de Tarragona	43,3	29,6	22,9	0,7	3,5	41,6	40,3	16,1		1,9
Ebre	28,9	35,5	33,3	1,3	0,9	28,3	49,6	21,9		0,2
Catalunya Central	51,4	40,7		2,1	7,8	43,1	52,3	3,6	2,0	0,2
Lleida	52,9	41,2			5,9	46,5	49,0			4,5
Alt Pirineu	60,2	36,4	7,6	0,2	1,8	50,8	48,2			1,0
TOTAL	47,8	29,6	8,4	5,7	8,4	42,6	40,6	7,2	4,7	4,8

Notes: LC: Lliga Catalana o les coalicions que formà (Concòrdia Ciutadana, Unió Ciutadana, Front Proporcionalista...). - PCR: Partit Catalanista Republicà. - PRR: Partit Republicà Radical - CEC: Coalició d'Esquerres Catalanes formada pel PCR, el Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra, el Partit Republicà Radical Socialista i Acció Republicana (delegació catalana del partit de Manuel Azaña, Izquierda Republicana). - **Eleccions del 20 de novembre de 1932:** A Barcelona ciutat i província, Esquerra es presentava en solitari incloent a les seves llistes membres de la USC, de la Unió Catalanista i del Partit Republicà Democràtic Federal (PRDF). A Girona i a Lleida es presentava en solitari. I a Tarragona en la coalició Esquerra Republicana juntament amb el Partit Radical Autònom i la USC. - **Eleccions del 19 de novembre de 1933:** A Barcelona-ciutat i a Girona es presentà en solitari, incloent membres del PRDF i de la USC; a Barcelona-província en solitari amb membres de la Unió de Rabassaires, la USC i el PRDF. A Lleida es presentà amb el nom d'Esquerra Republicana incloent a les llistes un membre d'Acció Republicana. A Tarragona també va presentar-se amb el nom d'Esquerra Republicana incloent a les llistes un representant del PSOE i l'independent Daniel Mangrané (1884-1969).

Fons: VILANOVA, *Atles electoral de Catalunya durant la Segona República*; Per als resultats de la província de Barcelona de 1933 veure SOLER, «La Esquerra de los «rabassaires». La participación política del campesinado en el Penedès, 1931-1936».

Taula 03

Resultats de les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 a les capitals de comarca (nombre de regidors)

	Republicans						Subtotal	Lliga i altres	TOTAL
	ERC-USC	PCR	PRR	Federals	Altres	CRS		Subtotal	
BARCELONA									
Barcelona	25		12	1			38	12	50
Badalona						17	17	15	32
Sant Feliu de Llobregat	9					4	13	0	13
Mataró	6	6				5	17	9	26
Sabadell	3	1	5	13			22	11	33
Terrassa	8	5				8	21	10	31
Granollers			13				13	5	18
GIRONA									
Figueres	12			6	1		19	1	20
La Bisbal d'Empordà	7	1					8	4	12
Olot	4	3				4	11	11	22
Girona	11	4					15	8	23
Banyoles	5					1	6	7	13
Ripoll						1	1	13	14
Santa Coloma de Farners			8				8	4	12
PENEDÈS									
Vilafranca del Penedès	3	4	1	7	1		16	1	17
El Vendrell						7	7	5	12
Vilanova i la Geltrú	15						15	6	21
CAMP DE TARRAGONA									
Valls						13	13	5	18
Reus	6	5				10	21	8	29
Montblanc	8						8	6	14
Falset						7	7	4	11
Tarragona	7	10				2	19	9	28

Nota: PCR: Partit Catalanista Republicà PRR: Partit Republicà Radical CRS: Coalició de republicans i socialistes de la qual no s'ha pogut determinar la filiació política dels regidors.

Fonts: Acció Ciutadana, Acció Comarcal, Aires de la Conca, El Autonomista, Avui, Cervera, Correo de Tortosa, El Deber, El Dia d'Igualada, El Dia de Manresa, El Dia de Terrassa, Diari d'Igualada, Diari

de Vich, Diario de Gerona, El Diluvio, Empordà Federal, Foment, La Galeria, El Heraldo de Tortosa, Pueblo, Pla i Muntanya, La Publicitat, Renovació, La Vanguardia i La Veu de Catalunya.

Taula 03 (cont.)

Resultats de les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 a les capitals de comarca (nombre de regidors)

	Republicans						Subtotal	Lliga i altres	TOTAL
	ERC-USC	PCR	PRR	Federals	Altres	CRS		Subtotal	
EBRE									
Tortosa						21	21	10	31
Amposta						8	8	8	16
Móra d'Ebre									sd
Gandesa						7	7		7
CATALUNYA CENTRAL									
Igualada	8						8	10	18
Manresa					2	15	17	11	28
Berga		7					7	7	14
Vic		9			2		11	8	19
Solsona						7	7	4	11
LLEIDA									
Les Borges Blanques			8				8	4	12
Balaguer						9	9	4	13
Mollerussa									sd
Cervera	4	2					6	4	10
Lleida						22	22	8	30
Tàrraga		3			1		4	9	13
ALT PIRINEU									
La Seu d'Urgell			7				7	4	11
El Pont de Suert									sd
Puigcerdà						7	7	3	10
Tremp		7			1		8	2	10
Sort		2	6				8		8
Vielha e Mijaran							0	7	7
TOTAL	141	90	39	27	43	140	480	257	737

CARRERAS i VALL, *La II República a Badalona, 1931-1936: una població industrial en crisi*.
CASTELLS, *Sabadell Informe de l'Oposició IV. Del terror a la Segona República 1918-1936*.

CORNELLÀ, «Banyoles 1931: algunes notes entorn de les eleccions municipals».
MANTÉ, «La Segona República a Mataró. De l'entusiasme a les dificultats».

«Manresa. La República en un clic» <www.memoria.cat/republica>
«Tots els noms» <www.totselsnoms.org>

MÉS INFORMACIÓ

AA.DD. «Notícies d'E.R.C a les comarques tarragonines». A *Quaderns d'Història Contemporània. Extra Revolució i Guerra Civil. Recerques a l'Arxiu Històric Nacional de Salamanca* (.S.G.C.). Tarragona: Departament d'Història Contemporània, 1983, p., 223-226.

ALQUÉZAR, Ramon, MARÍN, Enric, MORALES, Mercè (coords.), *Esquerra Republicana de Catalunya. 70 anys d'història (1931-2001)*. Barcelona: Columna, 2001.

BARAS, Montserrat. *Acció Catalana: 1922-1936*. Barcelona: Curial Edicions, 1984.

BURRULL, Jaume. *Les comarques de Lleida durant la Segona República (1930-1936)*. Barcelona: L'Avenç, 1986.

CARLES, Francina. «Documentació sobre Esquerra Republicana de Catalunya a l'Arxiu de la Guerra Civil a Salamanca». A *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 1982, vol. 26, p. 273-310.

CARRERAS I SERRA, Montserrat i VALL I SERRA, Núria. *La II República a Badalona, 1931-1936: una població industrial en crisi*. Badalona: Museu de Badalona, 1987.

CASTELLS, Andreu. *Sabadell Informe de l'Oposició IV. Del terror a la Segona República 1918-1936*. Sabadell: Edicions Riutort, 1980.

CORNELLÀ, Pere. «Banyoles 1931: algunes notes entorn de les eleccions municipals». A *Revista de Girona*, 1979, núm. 87, p. 83-89.

CULLA, Joan B.. *El catalanisme d'esquerra: del grup de «L'Opinió» al Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra: 1928-1936*. Barcelona: Curial Edicions, 1977.

FERRAN, Marc, SUBIRATS, Òscar i TOUS, Jordi. «Del Foment a l'Esquerra. 1906-2002». A *Foment*, 2002, Va època, núm. 6, p. 9-25.

GABERNET, Assumpta. *El Gavà dels anys 30. Experiències viscudes*. Gavà: Institut Municipal de Gestió del Patrimoni Cultural i Natural de Gavà, 2007.

GONZÁLEZ, Arnau. «ERC al Vallès Oriental (1931-1936): implantació territorial, militància i resultats electorals». A *Ponències. Anuari del Centre d'Estudis de Granollers 2007*. Granollers, 2008, p. 11-48.

GUTIÉRREZ, Gregorio i TARDÀ, Joan. «La Segona República i la Guerra Civil a Cornellà de Llobregat». A AA.DD.. *Cornellà de Llobregat. Estudis d'Història*. Cornellà de Llobregat: Ajuntament de Cornellà, 1987, p. 253-335.

IVERN, M. Dolores. *Esquerra Republicana de Catalunya (1931-1936)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988-1989, 2 volums.

MANTÉ, Marta. «La Segona República a Mataró. De l'entusiasme a les dificultats» A *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, 1982, núm. 13, p. 13-17.

MOLAS, Isidre. *El sistema de partits polítics a Catalunya, 1931-1936*. Barcelona: Edicions 62, 1972.

PUJOL, Enric (dir.). *El somni republicà. El republicanisme a les comarques gironines 1900-1936*. Barcelona: Viena Edicions, 2009.

SALLÉS, Anna. *Quan Catalunya era d'Esquerra*. Barcelona: Edicions 62, 1986.

SÀNCHEZ, Josep (coord.). *El republicanisme a les Terres de l'Ebre*. Barcelona: Fundació Josep Irla, 2007.

SOLER, Raimon. «La Esquerra de los «rabassaires». La participació política del campesinado en el Penedès, 1931-1936». Comunicació presentada al XIII Congrés de la Sociedad Española de Historia Agraria, Lleida, 12-14 de maig de 2011.

VILANOVA, Mercè. *Atles electoral de Catalunya durant la Segona República*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill – Edicions La Magrana, 1986.

ENLLAÇOS

Manresa. La República en un clic.
www.memoria.cat/republica/

Memòriaesquerra.cat
www.memoriaesquerra.cat

Tots els noms
www.totselsnoms.org

FABÈTICA

A

Abelló i Filella, Antonia
(1913 - 1984)

MEMÒRIAesquerra.cat

LA HIPERENCICLOPÈDIA
D'ESQUERRA REPUBLICANA
DE CATALUNYA

Aiguader i Miró, Jaume
(1882 - 1943)

Aiguader i Miró, Artemi
(1889 - 1946)

Aleixandri i Babot, Joaquim
(1906 - 2002)

Amat-Piniella, Joaquim
(1913 - 1974)

FUNDACIÓ

JOSEP IRLA

EXPLORADOR

Un fals dilema: Islam i democràcia

Panoràmica de la situació actual al món àrab

VISTA PRÈVIA

Alguna cosa es mou en el món àrab. I a Occident, de nou, ens ha agafat per sorpresa. Com ja va succeir amb la caiguda del bloc soviètic, que vam ser incapaços de veure que sota els règims hi ha una ciutadania amb uns valors molt més similars als nostres del que ens pot semblar a simple vista. La defensa de la justícia i la llibertat. El món àrab ja es mou. I ara falta que Occident l'ajudi a avançar cap a la democràcia.

Introducció

Revolució de Gessamí? Revolució dels Faraons? Revolució 2.0? Els recents esdeveniments transcorreguts al món àrab han sacsejat, literalment, el panorama geopolític de la Mediterrània, amb conseqüències i reminiscències més enllà del *Mare Nostrum*, des de la Xina passant pels EUA o l'Iran.

Tot va començar el 17 de desembre de 2010, amb la immolació de Mohamed Bouazizi, un llicenciat en informàtica de 26 anys, a la ciutat de Sidi Bouzid, a Tunísia, per protestar contra la precarietat econòmica. La seva situació era, i és, anàloga a la de molts joves de tot el món àrab. Des que va acabar la carrera que no havia trobat feina i es dedicava a vendre fruites i verdures al carrer, fins que la policia tunisiana li va confiscar el carro perquè no tenia llicència, i el va humiliar i vexar públicament. En resposta, uns dies després, Bouazizi es va immolar.

Aquesta immolació no va ser l'inici de tot. Va ser-ne el detonant, ja que des de llavors se succeeixen les protestes, les manifestacions i tot un seguit d'accions reivindicatives a bona part dels països del món àrab. Com veurem, les condicions perquè les revoltes calin existeixen des de fa temps. Resumidament, aquestes sorgeixen de la combinació d'una població jove formada i preparada però sense oportunitats laborals —com mostra l'altíssima taxa d'atur juvenil (al voltant d'un 40%)— amb la manca de llibertats civils i polítiques i la corrupció i el nepotisme.

Aquesta situació insostenible alimenta les demandes de canvi de la població. «Molts de vosal-

Sergi Figueres
Màster en Relacions Internacionals per l'IBEI
i assistent d'investigació del CIDOB
sergi.figueres@gmail.com

» La immolació del jove tunisià Bouazizi va ser el detonant. Però les condicions perquè les revoltes calin existeixen des de fa temps

tres sou escèptics, no creieu que el canvi real pugui esdevenir. Hi ha massa por, massa falta de confiança. Tanmateix, si escollim seguir vivint en el passat, oblidats i ancorats en ell, mai ens mourem. Vull dir, especialment a la gent jove de qualsevol creença, de qualsevol país, que vosaltres, més que ningú, sou els que teniu l'habilitat per refer el nostre món»¹. Amb aquestes paraules pronunciades el juny de 2009 al Caire, el president nord-americà Barack Obama traslladava la responsabilitat del canvi als joves. Un canvi que significa democràcia i drets humans. I uns joves que amb la mort de Bouazizi s'han adonat que només rebel·lant-se podran ser lliures.

Tunisia

Tunisia ha estat la llavor, l'exemple a seguir. Va ser el primer lloc on la Revolució de Gessamí —anomenada així per la flor associada al món àrab— va triomfar, després d'obligar el president del règim autoritari instaurat el 1987, Zine al-Abidine Ben Ali (1936) a fugir sense destí, recalat a l'Aràbia Saudita un cop va ser rebutjat per l'Estat francès. Amb el triomf de les protestes populars, el fins aleshores primer ministre Moham-

med Ghannouchi (1941) va assumir la presidència interina del país, i afirmava que respectaria la Constitució i que iniciaria una transició cap a la democràcia. Com apunta el director del CIDOB Jordi Vaquer, «els primers passos del nou executiu han estat prometedors»². Entre d'altres mesures, s'ha establert una amnistia per als presos polítics, un permís especial perquè els exiliats puguin tornar al país, l'eliminació de qualsevol tipus de censura a Internet i als mitjans de comunicació, la legalització de tots els partits polítics i la detenció de la camarilla i dels més propers a Ben Ali que no van aconseguir fugir del país. Malgrat això, les protestes continuen, ja que l'oposició no accepta que membres de l'antic govern tutel·lin les reformes democràtiques. Així, a finals de febrer, Ghannouchi es va veure obligat a dimidir.

Però, què volien els tunisians? Per què van sortir al carrer a lluitar contra una dictadura malgrat l'amenaça de la repressió violenta que des de 1987 sostenia el règim? El periodista tunisià Béchir Ben Yahmed no té dubtes. I és que per ell, «el que volen els tunisians és un Islam tolerant i una democràcia autèntica. Ni més ni menys. Estan cansats d'humiliacions, injustícies i desigualtats d'oportunitats. El govern que

aporti la democràcia respectant l'Islam tindrà l'adhesió popular»³.

Algunes dades socioeconòmiques i sociodemogràfiques ens ajuden a obtenir una imatge més nítida de les causes que han fet de Tunisia el laboratori i el port exportador de la Revolució. Amb una població de 10.589.025 habitants, segons el *The CIA World Factbook*, i una mitjana d'edat de 29,7 anys, Tunisia té una taxa d'alfabetització del 74,3%,— 83,4% entre els homes i 65,3% entre les dones—, una taxa d'atur del 14% i un 3,8% de població que viu sota el llindar de la pobresa. Així, doncs, podem veure com Tunisia té una estructura social formada per una incipient classe mitjana, amb joves formats que tenen a la seva disposició una bona connexió a Internet —3.500.000 usuaris— i a la telefonia mòbil —9.750.000 aparells. I si a aquest progrés social hi afegim la manca de llibertats polítiques, la corrupció i un nepotisme brutal que es constata amb l'enriquiment personal de Ben Ali i, sobretot, de la seva segona esposa, Leila Trabelsi (1957) i tota la seva família, podem entendre que la situació fos explosiva.

L'informe d'Amnistia Internacional de 2010 detalla la situació dels drets humans a Tunisia. Estipula que «la llibertat d'expressió, d'associació i de reunió

1 OBAMA, «Obama's Speech in Cairo (discurs)».

2 VAQUER, «Túnez tras la revolución».

3 BEN YAHMED, «Une nouvelle Tunisie».

La combinació de joves formats i preparats però sense oportunitats laborals amb la manca de llibertats civils i polítiques, la corrupció i el nepotisme són el caldo de cultiu de les revoltes

segueixen essent severament restringides. Els crítics amb el govern, incloent els periodistes, els defensors dels drets humans i els activistes universitaris han estat perseguits i amenaçats. Centenars de persones han estat empresonades seguint judicis injustos, acusats de delictes associats amb el terrorisme. La tortura i els maltractaments són a l'ordre del dia, així com les miserables condicions de les presons»⁴. Si a això hi afegim que no hi ha mitjans de comunicació lliures i plurals que permeten rebre informació veraç, expressar-se lliurement i denunciar tots aquests fets, podem entendre la crispació general de la societat tunisiana. L'Índex de Llibertat de Premsa de 2010 de Reporters Sense Fronteres situa Tunísia en la posició 164 de 178 estats, entre Uzbekistan i Vietnam⁵.

En ser el país on tot es va desencadenar, que va iniciar una cadena d'abast encara incalculable, Tunísia ha estat posada d'exemple en nombroses comparatives i ha agafat una imatge en part utòpica. Una bona mostra d'aquesta mitificació la trobem en el periodista francès Jean Daniel, quan diu que «la revolució tunisiana ens fa recordar tres moments històrics. En primer lloc, la immolació de l'estudiant convertit en

venedor ambulat ens recorda Jan Palach, que també va immolar-se a Praga abans de la primavera de 1968. El segon record és el de la insurrecció dels oficials portuguesos abans de la Revolució dels Clavells de 1974. I el tercer record és que la decisió de la Unió General de Treballadors tunisians cridant a la vaga general ens recorda Lech Walesa i la revolució polonesa de principis dels anys 80»⁶. Certament, té un punt d'utopia i d'idealisme. Tanmateix, la Revolució ha aconseguit que Ben Ali abandonés el poder i, per tant, ha complert el seu objectiu principal.

Egipte

La Revolta dels Faraons, com es coneix la Revolució de Gessamí a Egipte, també ha triomfat. I Egipte és un país molt rellevant, tant si ho mirem des d'un punt de vista polític, econòmic o cultural, com des de la vessant geoeconòmica. Amb 82.000.000 d'habitants, una situació geogràfica a cavall d'Orient i Occident —amb el cabdal Canal de Suez— i una potència cultural que s'expandeix per tot el món àrab —com mostren, entre d'altres, les telesèries de producció pròpia—, Egipte no és Tunísia. Així, si l'efecte contagi tunisià

cap a Egipte és innegable, el d'Egipte cap a la resta del món àrab és més que destacable. I és que la influència que Egipte exerceix sobre Jordània, Síria, Palestina, Líbia, Iemen o Aràbia Saudita és molt elevada.

No es pot entendre la situació actual a Egipte, i en part, la mentalitat de la població en tot el que fa referència a la Revolta dels Faraons sense conèixer la història d'Egipte i, molt especialment, el paper de Jamal Abdel Nasser (1918-1970), el líder egipci més rellevant del segle XX, el qual va aconseguir un ampli suport popular gràcies a tres elements claus que va crear i potenciar: el socialisme àrab; autoerigir-se com a símbol de la unitat d'Egipte i del progrés del món àrab; i fer d'Egipte la potència àrab líder en el marc de Guerra Freda (1947-1991), dins del bloc dels no-alineats. Egipte, doncs, sempre ha tingut somnis —o esperances— de grandesa. Per tot el que van ser a l'època dels faraons i per tot el que semblava que podia arribar a ser en època de Nasser. I aquest somni encara perdura.

I com que perdura, la societat egípcia s'ha mobilitzat contra qui obstaculitza la consecució d'aquest somni, d'aquests anhels i esperances: Hosni Mubàrak (1928), que s'ha mantingut al poder des de 1981, quan va succeir Anwar al-Sadat (1918-1981), després del seu assassinat. La situació soci-

⁴ *The State of the World's Human Rights 2010*.

⁵ *Press Freedom Index 2010*.

⁶ DANIEL, «Renaissance d'une nation».

» Ben Ali i Mubàrak han estat víctimes de la modernització de la societat, amb l'emancipació de la dona i el desenvolupament de l'ensenyament, la cultura i la laïcitat

al era anàloga a Tunísia, i si hi sumem l'efecte contagi, la revolta era imminent. Com detalla el periodista francès Maurice Szafran, «des de fa trenta anys, la família del rais Mubàrak no sols ha controlat la política egípcia, sinó que ha dominat sectors sencers de l'economia, sobretot, el financer. Corrupció, nepotisme, aquí i allí»⁷. Avui, Egipte, té una població amb una mitjana d'edat de 24 anys, una taxa d'alfabetització del 71,4%, —83% entre els homes i 59,4% entre les dones—, una taxa d'atur del 9,7% i un 20% de població que viu sota el llidar de la pobresa. Unes dades similars a les tunisianes però amb alguna diferència. Així, la menor taxa d'atur contrasta amb la major proporció de la població que viu per sota del llidar de la pobresa. El caldo de cultiu per a la Revolució també existia des de feia temps. Pel que fa a les comunicacions, veiem com Egipte també gaudeix d'una connexió a Internet força elevada, amb 20.136.000 persones que hi tenen accés, i 55.352.000 aparells de telefonia mòbil, sempre segons *The CIA World Factbook*. Prou similituds com perquè la Revolució de Gessamí de Tunísia impregnés el país dels faraons.

En el cas específic d'Egipte, un cop derrocat el règim de Mubàrak, cal tenir molt en compte el paper dels Germans

Musulmans, el partit degà de l'islamisme polític en ser fundat el 1928 per Hassan al-Banna (1906-1949). El seu projecte passa per construir un país laic on es respecti la tradició musulmana, perquè com afirma Hamdy Hasan (1949), exportaveu parlamentari dels Germans Musulmans, «un govern religiós no serveix per a Egipte»⁸. Per Hasan, cada país ha de seguir els seus propis passos, però considera Turquia un model que ha portat bons resultats.

Per contra, el prestigiós historiador Eric Hobsbawn ens descriu els Germans Musulmans com un «moviment fonamentalista fortament hostil al liberalisme i al comunisme»⁹. De la mateixa manera, el filòsof francès Bernard-Henri Lévy creu que «res permet afirmar que hagin canviat tan profundament, com fan distingits estudiosos de l'Islam polític que venen encadenant patinades i errors d'anàlisi durant els últims 30 anys»¹⁰. I en la mateixa línia, l'historiador nord-americà Walter Laqueur exposa que «és cert que els islamistes sunnites són, en conjunt, menys fanàtics que els xiïtes. Suposem que els Germans Musulmans es comportin de la millor manera possible. Això no impedirà que segueixin defensant la teo-

8 Entrevista a Hamdy Hasan

9 HOBBSAWN, *Historia del Siglo XX*.

10 LÉVY, «Preguntas sobre la revolución egípcia».

7 SZAFRAN, «Dictateur, un métier difficile».

Si l'efecte contagi tunisià cap a Egipte és innegable, el d'Egipte cap a la resta del món àrab és més que destacable

cràcia (*wilayat al faqih*), que s'oposin a la igualtat de drets de les dones i de les minories, que proposin la lapidació de les dones com a forma de càstig... Potser donen menys importància a la *jihad*, però tampoc renunciaran a ella, perquè és l'essència de la seva ideologia»¹¹.

Aquest contrast d'opinions es produeix perquè els Germans Musulmans no són un cos uniforme, sinó que dins seu existeix una pugna entre diversos corrents. Però el que és cert és que tenen molt present —de forma anàloga al partit An-Nahda de Tunísia— que no podran provocar un retrocés en els drets i llibertats adquirits al llarg del temps per la població dels seus respectius països, i en especial, no poden anar enrere en el paper de la dona a la societat. A més, cal relativitzar el seu pes polític, ja que no s'espera que sobrepassin el 15% dels vots en les futures eleccions generals, segons la major part de sondejos existents¹². Com afirma l'especialista de la London School of Economics, Fawaz A. Gerges, els Germans Musulmans «no són els responsables de l'actual aixecament, i ells ho saben. La punta de llança de la revolta contra l'*status quo* és la classe mitjana acorralada pels problemes econòmics. Si bé constitueixen el grup opositor més poderós i ben orga-

nitzat, els Germans Musulmans saben que els altres grups, i en especial els juvenils, poden inclinar el poder en favor d'el-Baradei¹³ o d'altres figures, com el dissident de tendència liberal Ayman Nur o com Amro Musa, secretari general de la Lliga Àrab i un polític popular a Egipte. Així, doncs, la situació és fluida i incerta»¹⁴.

De la mateixa manera, també cal tenir en compte el paper que ha jugat i juga l'exèrcit en la vida política a Egipte, no exempt de riscos per a la democràcia. Un exèrcit potent, ja que Egipte és el segon país que rep més ajuda militar dels EUA —com a recompensa per la pau signada amb Israel el 1979. Al llarg de la Revolució, l'exèrcit ha actuat de forma neutra i, en ocasions, de forma ambigua i contradictòria. Si bé és cert que va declarar que no actuaria en contra dels manifestants anti-Mubàrak, tampoc va fer res quan grups hostils als manifestants, contractats per Mubàrak i alliberats de les presons, els van atacar a la plaça de Tahrir. Això és així perquè

a l'exèrcit egipci hi conviuen comandaments afins a Mubàrak —ja que ell mateix va ser un alt membre de la jerarquia militar— amb soldats de lleua, és a dir, ciutadans comuns que en bona part tenen els seus amics i familiars entre els manifestants.

Però al marge d'aquesta divisió entre estaments, cal destacar que una part important de la cúpula militar s'oposava que el fill de Mubàrak fos el successor del seu pare. Com explica el coordinador del Programa Mediterrània del CIDOB, Eduard Soler, «un sector integrat per membres del partit governamental, el Partit Nacional Democràtic, en aliança amb una elit empresarial enriquida ràpidament gràcies a un procés de privatitzacions i liberalització econòmica, confiava en Gamal Mubarak, principal exponent d'aquest sector. Les forces armades mai han tingut especial estima ni tampoc han vist amb bons ulls que Egipte es convertís en una república hereditària»¹⁵. Ara bé, això tampoc vol dir que la cúpula militar vulgui encapçalar la transició cap a la democràcia. I és que com diu el catedràtic de ciències socials de la UPF Vicenç Navarro, «és improbable que l'exèrcit permeti una transició democràtica. Permetrà establir un sistema multipartidista, molt li-

11 LAQUEUR, «Egipto, mañana».

12 CASTELLS, «Revolución en Egipto».

13 Mohamed el-Baradei (1942) va guanyar el Premi Nobel de la Pau el 2005 per la seva tasca al capdavant de l'Agència Internacional de l'Energia Atòmica per impedir la proliferació d'armes nuclears. Amb l'esclat de la revolta a Egipte, es va traslladar al país amb la intenció d'encapçalar la transició cap a la democràcia.

14 GERGES, «Egipto y los Hermanos Musulmanes».

15 SOLER, «Ejército y poder en las protestas de Egipto».

La joventut ha estat el motor de les revoltes, Internet l'eina de contagi i Al-Jazeera l'eina de conscienciació de la població

mitat i supervisat per l'exèrcit, pel qual l'enemic número u no és el fonamentalisme islàmic, tot i que així ho presenti per tal d'aconseguir el suport del govern federal dels EUA i de la UE, sinó la classe treballadora i les esquerres, que són les úniques que eliminarien els privilegis»¹⁶.

Causes comunes

Després de les revolucions a Tunísia i a Egipte, altres països s'han alçat. Des de Líbia, Algèria, Marroc, Jordània o Palestina fins al Iemen, Oman, Bahrain, Aràbia Saudita o Iran. I tots ells —exceptuant Iran—, són països del món àrab amb unes característiques comunes òptimes per a la revolució: règims en decadència, sense llibertats civils ni polítiques i amb uns mitjans de comunicació controlats i censurats; autòcrates d'avançada edat, envoltats d'una camarilla fidel, que practiquen impunement el nepotisme i la corrupció de forma generalitzada; un context de crisi econòmica, de falta d'oportunitats laborals i d'augment de preus dels productes bàsics; una societat on predomina una població jove, cada vegada més formada i habituada a emprar les noves tecnologies. En resum, un còctel

explosiu que ha iniciat unes revoltes protagonitzades pels «muristes», els joves que no tenen cap més feina que «aguantar els murs» de ciutats com Casablanca, el Caire o Alger. La joventut ha estat el motor, Internet l'eina de contagi i Al-Jazeera l'eina de conscienciació.

Aquest caldo de cultiu és ben palpable. La Freedom House —think tank nord-americà que avalua periòdicament l'estat de la democràcia al món— situa el món àrab en un panorama fosc. En el seu índex de 2010¹⁷ —que indica el grau de drets polítics i llibertats civils que gaudeix la població d'un estat—, la major part de països de la zona són considerats com a «no lliures», englobant Egipte, Tunísia, Algèria, Líbia, Síria, Jordània, Iemen o Aràbia Saudita. En canvi, Marroc, Bahrain o el Líban són considerats com a «parcialment lliures». Però al marge de les dades, tots ells són països on els seus líders estan perdent l'autoritat moral en coartar les llibertats de la població. I com apuntava el general xinès Sun Tzu al segle IV a.C, l'autoritat moral és «allò que fa que el poble estigui en harmonia amb els seus dirigents, de forma que els seguirà en la vida i en la mort»¹⁸.

Si contrastem aquesta classificació amb l'Índex de Llibertat de Premsa 2010,

veiem que els països àrabs no respecten algunes premisses bàsiques de la democràcia, com la llibertat d'expressió i d'informació. Egipte (127), Algèria (133), Marroc (135), Bahrain (144), els territoris palestins (150), Aràbia Saudita (157), Líbia (160), Tunísia (164), Iemen (170) i Síria (173), d'un total de 178 països estudiats, se situen a les darreres posicions de la llista¹⁹.

En no existir mitjans de comunicació lliures —excepte alguna honorable excepció—, els joves universitaris i els activistes han hagut de buscar nous canals alternatius per expressar-se i informar-se. Així, els nous mitjans de comunicació digitals i les eines 2.0 —com per exemple el Twitter i, molt especialment, el Facebook— han estat eines claus per a l'inici, el manteniment i l'èxit de les revoltes. En el discurs «Encerts i errors d'Internet: reptes en un món interconnectat» Hillary Clinton, Secretària d'Estat dels EUA, deia en referència a Tunísia i a Egipte que «Internet s'ha convertit en l'espai públic del segle XXI. La plaça del poble a nivell mundial, la classe, el mercat, la cafeteria i la discoteca»²⁰. De la mateixa manera, el sociòleg Manuel Castells es posiciona de forma similar, tot afirmant que «no

16 NAVARRO, «Lo que no se conoce sobre Egipto».

17 *Map of Freedom in the World 2010*.

18 SUN TZU, *El arte de la guerra*.

19 *Press Freedom Index 2010*.

20 CLINTON, «Internet Rights and Wrongs: Choices & Challenges in a Networked World (discurs)».

va ser una revolució per Internet. Però sense Internet aquesta revolució concreta mai no s'hauria produït. Per Internet van arribar imatges i informacions de Tunísia [a Egipte]. I les xarxes socials van ser la plataforma de mobilització, de coordinació, de solidaritat i de popularització de l'objectiu d'acabar amb Mubàrak. Es va passar immediatament del ciberespai a l'espai urbà»²¹.

De la mateixa manera, també trobem punts en comú quan analitzem la situació socioeconòmica dels diferents països. Per exemple, al Marroc, segons el professor de Ciència Política de la UNED José Ignacio Torreblanca, «molts elements que han desencadenat les revolucions a Tunísia i Egipte hi són presents, i les demandes dels joves marroquins són molt similars»²². Però, en canvi, a Algèria i a Líbia, on també hi ha hagut protestes, les condicions socioeconòmiques són diferents als casos exposats. Segons el periodista Ignacio Cembrero, «[Algèria] es diferencia de Tunísia i Egipte per la riquesa —com succeeix a Líbia— de les arquees de l'Estat gràcies als hidrocarburs —115.000.000 d'euros— i per un règim polític bicèfal, amb un cap civil, [Abdelaziz] Buteflika, i un altre de militar, el potent servei DRS

[Direcció d'Investigació i Seguretat]»²³. És a dir, pa i garrot. I és que Abdelaziz Buteflika (1937) i Muammar el Gaddafi (1942) empenen la violència com a mètode repressiu molt més durament que els altres règims autoritaris. De fet, entre el 17 i el 20 de febrer, 173 persones van morir a Líbia a causa de la repressió governamental, segons un informe de Human Rights Watch²⁴.

En tots els casos, al llarg del món àrab, podem veure com la situació socioeconòmica no era òptima, i s'ha acabat destacant com una de les causes principals de les revolucions. L'informe sobre el desenvolupament humà de 2010, elaborat pel Programa de les Nacions Unides pel Desenvolupament (PNUD)²⁵ situa Tunísia en la posició 81, Egipte en la 101, Algèria en la 84, Líbia en la 53, Marroc en la 114, Síria en la 111 i Iemen en la 133, d'un total de 168 casos estudiats, per citar alguns dels països del món àrab en què s'han portat a terme revoltes.

Els riscos i el fals dilema

Tot canvi comporta riscos. I no ens referim als riscos per Occident, sinó els que

amenacen el mateix món àrab. Ens referim al paper que jugaran els islamistes i, sobretot, les seves intencions si arribessin al poder. Heus aquí el gran i, al nostre entendre, fals dilema. L'Islam i democràcia. És viable que la democràcia prosperi al món àrab? És incompatible la democràcia amb la religió i fe islàmiques?

Com apunta el títol escollit per aquest article, el fet d'adjectivar el dilema com a fals ja denota que, per a nosaltres, aquest és inexistent. És més, des del nostre punt de vista, el fet de proposar aquesta qüestió com una disjuntiva —o Islam o democràcia— ja està condicionant la resposta i ho ubica tot en un *frame* determinat: el de la impossibilitat que la democràcia triomfi en els països àrabs.

Però no tothom comparteix aquesta perspectiva pejorativa envers l'Islam. L'expresident de la URSS Mikhàil Gorbtxov afirma que «les doctrines islàmiques defensen enèrgicament la justícia social i la pau. Un Islam que posi l'èmfasi en aquests valors pot tenir un gran potencial. Els processos democràtics i els autèntics avenços socioeconòmics de països com Turquia, Indonèsia i Malàisia donen peu a l'optimisme»²⁶.

21 CASTELLS, «Anatomía de una revolución».

22 TORREBLANCA, «Marruecos debería preocuparnos».

23 CEMBRERO, «Argelia, ¿la tercera revolución?»

24 Libya: Governments should demand end to unlawful killings.

25 PNUD, *El desenvolupament humà, la veritable riquesa de les nacions*.

26 GORBATXOV, «Règims autoritaris: Egipte us crida».

L'Índex de Llibertat de Premsa 2010 constata que la majoria dels països àrabs no respecten algunes premisses bàsiques de la democràcia com la llibertat d'expressió i d'informació

Si bé és cert que no hi ha experiències de sistemes plenament democràtics —amb els estàndards occidentals— a països del món àrab o de fe islàmica, això no implica que no puguin existir. I és que realment, tampoc es creia que molts estats d'Amèrica Llatina, entre les dècades de 1950 i 1970 poguessin esdevenir democràcies; o bé a Europa de l'Est; o Portugal i l'Estat espanyol. I ho han aconseguit, alguns amb més èxit que d'altres. Com afirma Jordi Vaquer, «es van equivocar llavors els que veien la història d'Espanya com a prova irrefutable de la incompatibilitat de la democràcia amb el caràcter espanyol, i convingria no repetir els errors amb el món àrab»²⁷. En aquest sentit, el periodista Salem Zenia fa una recomanació interessant quan ens impulsa a «aprendre la lliçó de la tragèdia algeriana de 1990 per tal d'evitar errors»²⁸.

Realment, seria adoptar una posició molt paternalista pensar que la democràcia no encaixa amb el món islàmic —perquè no estan preparats o suficientment madurs. Aquest plantejament et porta indefectiblement a pensar que la democràcia va lligada, gairebé de forma exclusiva, a un model social i un procés històric determinats. I en part, és cert. La L·lustració va permetre a les socie-

tats occidentals evolucionar i crear un corpus de normes, valors, conceptes, idees i teories que han anat, dinàmicament, evolucionant fins a permetre que la democràcia s'estableixi i prosperi. Però al nostre entendre, la democràcia no és un model tancat, sinó flexible, que s'ha d'adaptar a cada model cultural, històric i polític. Una democràcia per a cada lloc, però amb el denominador comú del respecte als drets polítics, a les llibertats civils, a la possibilitat real d'alternança política, a la separació clara de poders i a un llarg etcètera.

L'exemple de Turquia és paradigmàtic, i és un model a seguir per molts demòcrates dels països islàmics. Així ho creuen l'acadèmic suís Tariq Ramadan quan diu que «l'exemple de Turquia hauria de ser motiu d'inspiració»²⁹, i el periodista Lluís Bassets quan afirma que «l'aparició d'una nova generació postislamista i l'evolució de molts islamistes cap a la democràcia estan a l'estela de l'experiència turca»³⁰.

La Revolució de Gessamí beu directament de l'expresident de Tunísia entre 1957 i 1987 Habib Bourguiba (1903-2000), i la democràcia —relativa— de Turquia és filla de Mustafà Kemal Atatürk (1881-1938), o el pluralisme polí-

tic del Líban ve del pluralisme religiós inscrit a la seva Constitució. Ben Ali i Mubàrak han estat víctimes de la modernització de la societat, amb l'emancipació de la dona, el desenvolupament de l'ensenyament i la cultura i la laïcitat relativa de les institucions.

Com afirma l'intel·lectual francès Jacques Julliard, «el món àrab-musulmà, avui dia es mou entre tres models polítics: el despotisme laic —l'Iraq de Saddam Hussein, la Tunísia de Ben Ali o la Síria de Bachar al-Assad—, el totalitarisme religiós de l'Iran o de l'Àrabia Saudita, i la democràcia pluralista a l'estil Occidental —aquí encara no hi ha cap nom, ja que Turquia té elements de cadascun dels tres models. A la pregunta de si l'Islam és compatible amb la democràcia, cal respondre que sí, sempre que es tracti d'un Islam laic o quasi laic»³¹. La clau rau en el fet d'assolir un sistema que permeti que la gent vegi les seves necessitats satisfetes, no només les materials. Hem de tenir molt present que un sistema que no satisfaci les necessitats de la seva població està condemnat al fracàs. «Són nuls els projectes polítics a llarg termini que no són un sistema atractiu per a la població, ni tan sols per a les capes més desafavo-

27 VAQUER, «No son sátrapas».

28 ZENIA, «Cap a una revolució?»

29 RAMADAN, «La Turquia democràtica es el modelo».

30 BASSETS, «Desislamización».

31 JULLIARD, «La Tunisie est-elle contagieuse?»

Si bé és cert que no hi ha experiències de sistemes plenament democràtics a països del món àrabs o de fe islàmica, això no implica que no puguin existir

rides»³², afirma l'expert en món àrab Carlos Varona Narvi3n.

Per3o qu3 s'hauria de complir per tal que existís una democràcia islàmica? Ali M. Ansari respon que «la clau per una democràcia islàmica rau en el fet de que es puguin atorgar drets a fi de complementar les obligacions dels fidels. Un nou contracte social amb una fe renovada i modernitzada donaria garanties que la societat seguís essent creient i, per extensió, l'estat també»³³.

En definitiva, les democràcies s'han d'adaptar a la hist3ria, a les tradicions i a la cultura de cada lloc, sempre respectant els m3nims exigits perquè puguem parlar de democràcia. Com diu el catedràtic de ci3ncia pol3tica de la UPF Ferran Requejo, «les democràcies sempre s3n incomplertes respecte als seus propis valors, però algunes, 3s clar, ho s3n m3s que altres. Del que es tracta 3s de veure quin 3s l'estat de dret m3s adequat a un context específic»³⁴. Si s'aconseguís una democràcia, un estat de dret, que fos vàlida pel context específic del món àrab, que permetés satisfer les necessitats de la poblaci3, cauria definitivament el mite i el fals dilema. I,

sobretot, com apunta el professor de pau i desenvolupament de la University of Maryland Shibley Telhami, «estaríem sent testimonis del pitjor malson d'Osama Bin Laden»³⁵.

Per3o, podríem trobar-nos davant d'una quarta onada democratitzadora, seguint la terminologia establerta pel polit3leg Samuel P. Huntington al llibre *La tercera ola?* Huntington va estipular que existeixen cicles que generen democràcies per regions, seguint un obvi efecte contagi. L'autor va determinar que havien existit tres grans onades hist3riques, essent la darrera la que va començar a Europa a partir de la coneguda Revoluci3 de Vellut a Txecoslovàquia i la dels Clavells a Portugal. Però avui, encara 3s massa aviat per poder respondre a aquesta pregunta, ja que la realitat 3s dinàmica i desconeixem cap a on desembocaran les revoltes que tot just comencen. No podem saber si els nous governs que apareixeran seran democràtics i respectaran els drets pol3tics i les llibertats civils o si, per contra, es prosseguirà amb els vells r3gims autoritaris però amb nous dictadors o amb governs militars. I en aquesta disjuntiva, Occident, hi juga un paper determinant.

32 VARONA NARVI3N, «¿Democracia árabe? Una presencia que se abre paso más allá del espejismo».

33 ANSARI, «Los futuros alternativos del Islam».

34 REQUEJO, «Estat de dret i pluralisme».

35 TELHAMI, «Bin Laden's nightmare in Egypt».

Les democràcies s'han d'adaptar a la història, a les tradicions i a la cultura de cada lloc, sempre respectant els mínims exigits perquè puguem parlar de democràcia

Interessos o valors?

L'actitud occidental

El periodista nord-americà Fareed Zakaria situa un interessant debat quan es pregunta si «els EUA volen impulsar els seus propis interessos particulars a l'exterior o desitgen crear una estructura de regles, pràctiques i valors pels que es regeixi el món [...]». Què han de fer els EUA? Què ha de fer Europa? Segons Zakaria, «en una època de noves potències en ascens, la meta primordial dels EUA ha de ser aquesta última»³⁶. Atorgar preponderància als interessos propis —com s'ha fet històricament— recordant el clàssic interès nacional o ser coherents amb els valors cardinals de les democràcies occidentals i exigir-los arreu?

Aquest debat entre interessos i valors fa referència a la tria entre règims autoritaris i fonamentalisme islàmic. Així, els estats occidentals han defensat i ajudat a règims autoritaris, en contra dels seus discursos democratitzadors i de defensa dels drets humans, per tal de contenir la immigració irregular, el tràfic de drogues, el fonamentalisme religiós i, molt especialment, el terrorisme transnacional.

I és cert que europeus i nord-americans han fet prevaldre en la relació amb

el món àrab, sempre o gairebé sempre, els seus interessos —la clàssica *realpolitik*— als valors. De fet, i tal i com afirma Jordi Vaquer, «els països occidentals es van equivocar en no condicionar la seva política cap al món àrab a la posada en pràctica de principis com el respecte als drets humans i a la democràcia. Les revoltes àrabs no desacrediten aquests principis universalistes, sinó precisament el seu abandonament»³⁷.

Així, cada cop hi ha més veus crítiques que s'alcen per reclamar un canvi en aquest model d'actuació. Gràcies a la conscienciació pública global, als mitjans de comunicació transnacionals, a les noves tecnologies, a Internet, al 2.0... part de la població occidental reclama actuacions estatals coherents amb els valors proclamats i no només una persecució de l'interès nacional. El periodista nord-americà Nicholas D. Kristof és d'aquest parer: «siguem coherents amb els nostres valors. Al Pròxim Orient hem assajat una *realpolitik* que ha demostrat anar en contra nostra»³⁸. I a Europa també sentim veus que apunten a aquesta direcció, com per exemple, el filòsof eslovè Slavoj Žižek, quan afirma que «la hipocresia dels demòcrates occidentals és sorprenent:

abans donaven suport públicament a la democràcia, però ara, quan el poble s'aixeca contra la tirania per defensar, no la religió, sinó una llibertat i una justícia laiques, es mostren profundament preocupats»³⁹.

Una doble moral, una doble vara de mesurar. Es proclama una cosa, se'n fa una altra, moltes vegades en completa contradicció amb el que s'havia afirmat. I això, òbviament, va en contra dels interessos del propi estat perquè comporta una pèrdua de credibilitat i de legitimitat, tant a nivell nacional com a nivell internacional. «Durant més de mig segle, la diplomàcia nord-americana, així com les europees, han actuat a l'Orient Mitjà predicant el contrari del que feien: per una banda, proclamaven el seu compromís amb la llibertat, però, al mateix temps, donaven suport als autòcrates»⁴⁰. Així de contundent descriu Xavier Batalla, president del Centre Internacional de Premsa de Barcelona, l'actuació duta a terme al llarg del segle XX per les diplomàcies occidentals.

L'opinió pública i publicada cada cop és més crítica amb aquest tipus d'actuacions: s'informa, es critica, es dóna a conèixer a la població i això incideix en el sentit del vot. Per tant, va en contra

36 ZAKARIA, «El mundo después de USA».

37 VAQUER, «Democracia sin adjetivos».

38 KRISTOF, «Egipte: Quatre lliçons als EUA».

39 ŽIZEK, «Caos bajo los cielos: qué magnífica situación».

40 BATALLA, «Como en 1952».

Tradicionalment, europeus i nord-americans han fet prevaldre en la relació amb el món àrab els seus interessos —la clàssica *realpolitik*— als valors democràtics

dels propis interessos d'un partit que ostenta el poder actuar d'acord amb els valors imperants a la societat, i no exclusivament en funció de l'interès nacional. En aquesta línia, el columnista de *La Vanguardia* Lluís Foix afirma que «els EUA i Europa s'han dedicat a mantenir governs corruptes i dictatorials per tal de lluitar contra el terrorisme i a tancar les portes del continent a les allaus de persones que cerquen una vida més digna»⁴¹. Avui en dia, doncs, ja no funciona l'excusa del terrorisme, de la immigració massiva, del tràfic de drogues, de la contenció de l'islamisme fonamentalista per tal de mantenir governs autoritaris i dictatorials. La política exterior clàssica ha caducat perquè hem de tenir present que, com afirma el comentarista polític nord-americà David Brooks, «les autocràcies són molt més fràgils que les democràcies»⁴².

Però què hi diu el món àrab? L'egipci Mohamed El-Baradei, Premi Nobel de la Pau el 2005, afirma que «Occident ha d'entendre que no hi pot haver estabilitat si no és el poble qui escull lliurement el seu govern. Occident creu cegament que no hi ha cap altra opció que la dels règims autoritaris o els gihadistes. És fals. A Egipte hi ha un ampli espectre de persones laiques, liberals, partidà-

ries del mercat lliure. Si es poguessin organitzar, elegirien un govern modern i moderat»⁴³.

Efectivament, la diplomàcia i els governs occidentals han fracassat a l'hora de tractar amb aquestes revolucions. Han anat tard, a remolc dels esdeveniments i amb una actitud reactiva, no proactiva. En especial, el paper de la UE ha estat frustrant, encara més lenta que la diplomàcia nord-americana. No s'ha vist ni sentit el president del Consell Europeu Herman Van Rompuy o l'Alt Representant de la Unió per a Assumptes Exteriors i Política de Seguretat Catherine Ashton al llarg de les revolucions, almenys fins a un estadi ja força avançat d'aquestes. I això, per no comentar l'actuació de la diplomàcia francesa, amb Michèle Alliot-Marie al capdavant, o les frases fora de lloc del president italià Silvio Berlusconi.

Una perspectiva que constata el propi Javier Solana quan afirma que està «decebut amb la resposta europea. Obama ha fet equilibris extraordinaris dins del seu propi govern, però ha marcat ell la línia i, sense cap mena de dubte, l'ha marcat bé. Ha tingut una postura clara»⁴⁴. Obama va dir que ens havíem de situar al costat correcte de la Histò-

ria. I, sens dubte, els EUA s'han avançat a Europa. Una Europa desapareguda, incapaç de donar respostes i de projectar-se internacionalment amb una sola veu. «Massa poc i massa tard»⁴⁵, diu el periodista Francisco G. Basterra. I això que Europa hauria de ser la principal interessada en la regió, tenint en compte que comparteix amb el món àrab la riba de la Mediterrània.

De fet, la pròpia Unió pel Mediterrani, amb seu a Barcelona, no se sap molt bé quin paper juga i quina funció ha de tenir a partir d'ara amb un secretari general dimitit des del gener de 2011 —el jordà Ahmad Masa'deh— i sota la presidència compartida de Nicolas Sarkozy i Hosni Mubàrak. El que va ser un intent del president francès de crear una política mediterrània fora de la UE, tot dirigint un projecte restringit als països de les ribes del *Mare Nostrum*, s'ha convertit en un clar exemple de com es prioritzen els interessos per sobre dels valors. La Unió pel Mediterrani quedava estructurada sobre projectes concrets, com l'energia solar, la descontaminació del mar, la protecció civil, les PIMES, les infraestructures i les universitats, obviant qüestions bàsiques com la democràcia i els drets humans.

Així, hem pogut veure com la UE ha quedat en fora de joc. Una actuació la-

41 FOIX, «Una revolta sense líders».

42 BROOKS, «The Quest for Dignity».

43 EL-BARADEI, «Gli USA e l'Europa abbandonino i regimi che hanno sostenuto».

44 Entrevista a Javier Solana

45 BASTERRA, «Mientras Europa dormita».

» Davant de les dictadures, molts àrabs van creure que el canvi real era l'integrisme islàmic. Però la revolta tunisiana demostra que també existeix l'alternativa democràtica

mentable que se suma a la desenvolupada per alguns grups polítics. Com la Internacional Socialista, que ha expulsat a Ben Ali i a Mubàrak un cop les revolucions ja havien triomfat. Fins llavors, i sense cap tipus de pudor, aquests dos dictadors havien format part del grup polític. Un fet tan lamentable com la recent visita de José Bono i Josep Antoni Duran i Lleida al règim dictatorial de Guinea Equatorial, atorgant legitimitat a Teodoro Obiang. Una mostra més de la incoherència de molts estats a l'hora de dur a terme una política exterior fonamentada en els interessos en lloc de en els valors democràtics.

En definitiva, manllevant unes paraules de l'historiador britànic Timothy Garton Ash, «si la UE no ofereix una resposta generosa, imaginativa i estratègica a tot el que està succeint a la riba sud del Mediterrani, serà un fracàs, i en pagarem les conseqüències algun dia a tots els carrers àrabs d'Europa, que no són pocs»⁴⁶.

Conclusions

Qui som nosaltres per decidir qui pot i qui no pot ser una democràcia? Per decidir qui està preparat i qui no ho està?

De les revolucions de Tunísia i d'Egipte, i de les que estan en camí, en podem extreure dues conclusions. La primera, que món àrab i democràcia no són incompatibles, que és possible desenvolupar amb èxit la democràcia en un país de fe islàmica. De fet, davant de les dictadures, molts àrabs van creure que un canvi radical de la situació sols podia venir de la mà dels integristes. És aquesta «maledicció»⁴⁷, segons Mahmoud Hussein, la que el poble tunisià ha trencat. La seva revolució, conjuntament amb la d'Egipte, ha dit «no» a l'estat despòtic modern i a l'estat teològic medieval, i ha dit «sí» a la separació entre la política i la religió.

La segona conclusió és que els interessos i els valors no són incompatibles. Els governs i les autoritats occidentals, europees i nord-americanes, han pecat habitualment de paternalistes i d'interessades, sempre posant per davant els interessos als valors, i proclamant de portes endins el que no apliquen de portes enfora, en especial, envers al món àrab. Atès que no hi ha hagut coherència entre les idees, els discursos i les accions, han perdut legitimitat, tant a nivell nacional com a nivell internacional. No ha de quedar cap dubte que ser

coherent amb els teus valors va lligat amb els teus interessos. Occident, donant suport i mantenint les «dictadures amigues»⁴⁸, en paraules del periodista Ignacio Ramonet, ha fet un mal negoci.

Falsos dilemes. Marcs mentals que t'obliguen a escollir entre una cosa i una altra, quan en realitat, aquesta disjunció no existeix. Democràcia o Islam; interessos o valors. Heus aquí dos dels falsos dilemes que ens presenta el segle XXI. ◀

46 GARTON ASH, «Un mensaje de esperanza y advertencia».

47 HUSSEIN, «Après la Tunisie, l'Égypte cherche sa liberté. Les régimes arabes ont perdu leur légitimité».

48 RAMONET, «Esas 'dictaduras amigas'».

MÉS INFORMACIÓ

ANSARI, Ali M. «Los futuros alternativos del Islam». A *La Vanguardia Dossier*, 2002, núm. 1, p. 39-43.

BASSETS, Lluís. «Desislamización» [En línia]. A *El País*, 2011. Disponible a: <www.elpais.com/articulo/internacional/Desislamizacion/elpepiint/20110213elpepiint_4/Tes>

BASTERRA, Francisco G. «Mientras Europa dormita» [En línia]. A *El País*, 2011. Disponible a: <www.elpais.com/articulo/internacional/Mientras/Europa/dormita/elpepiint/20110219elpepiint_11/Tes>

BATALLA, Xavier. «Como en 1952» [En línia]. A *La Vanguardia*, 2011. Disponible a: <www.lavanguardia.es/opinion/articulos/20110212/54113453926/como-en-1952.html>

BEN YAHMED, Bechir. «Une nouvelle Tunisie». A *Jeune Afrique*, de 23 de gener de 2011, p. 3.

BROOKS, David. «The Quest for Dignity» [En línia]. A *The New York Times*, 2011. Disponible a: <www.nytimes.com/2011/02/01/opinion/01brooks.html?_r=1&ref=davidbrooks>

Tunisia [En línia]. CIA World Factbook, 2011. Disponible a: <www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ts.html>

CASTELLS, Manuel. «Revolución en Egipto» [En línia]. A *La Vanguardia*, 2011. Disponible a: <www.lavanguardia.es/opinion/articulos/20110212/54113455186/revolucion-en-egipto.html>

CASTELLS, Manuel. «Anatomía de una revolución». A *La Vanguardia*, de 19 de febrer de 2011, p. 21.

CEMBRERO, Ignacio. «Argelia, ¿la tercera revolución?» [En línia]. A *El País*, 2011. Disponible a: <www.elpais.com/articulo/internacional/Argelia/tercera/revolucion/elpepiint/20110214elpepiint_8/Tes>

CLINTON, Hillary. (2011) «Internet Rights and Wrongs: Choices & Challenges in a Networked World» [En línia]. Disponible a: <www.state.gov/secretary/rm/2011/02/156619.htm>

DANIEL, Jean. «Renaissance d'une nation». A *Le Nouvel Observateur*, de 27 de gener de 2011, p. 40.

EL-BARADEI, Mohamed. «Gli USA e l'Europa abbandonino i regimi che hanno sostenuto». A *La Repubblica*, de 28 de gener de 2011, p. 19.

Entrevista a Hamdy Hasan [En línia]. A *El País*, 2011. Disponible a: <www.elpais.com/articulo/internacional/Egipto/debe/ser/pais/laico/elpepiint/20110215elpepiint_5/Tes>

Entrevista a Javier Solana [En línia]. A *El País*, 2011. Disponible a: <www.elpais.com/articulo/internacional/modelo/escoja/Egipto/fijara/toda/region/elpepiint/20110219elpepiint_7/Tes>

FOIX, Lluís. «Una revolta sense líders» [En línia]. A *Avui*, 2011. Disponible a: <www.avui.cat/noticia/article/7-vista/8-articles/364773-una-revolta-sense-liders.html>

GARTON ASH, Timothy. «Un mensaje de esperanza y advertencia» [En línia]. A *El País*, 2011. Disponible a: <www.elpais.com/articulo/opinion/mensaje/esperanza/advertencia/elpepiopi/20110219elpepiopi_4/Tes>

GERGES, Fawaz A. «Egipto y los Hermanos Musulmanes» [En línia]. A *La Vanguardia*, 2011. [Online] Disponible a: <www.lavanguardia.es/opinion/articulos/20110210/54112997153/egipto-y-los-hermanos-musulmanes.html>

GORBATXOV, Mikhaïl. «Règims autoritaris: Egipte us crida». A *Ara*, de 19 de febrer de 2011, p. 32.

HOBSBAWN, Eric. *Historia del Siglo XX*. Barcelona: Crítica, 1995.

HUSSEIN, Mahmoud. «Après la Tunisie, l'Égypte cherche sa liberté. Les régimes arabes ont perdu leur légitimité». A *Le Monde*, de 28 de gener de 2011, p. 18.

JULLIARD, Jacques. «La Tunisie, est-elle contagieuse?». A *Marianne*, de 22 de gener 2011, p. 3.

KRISTOF, Nicholas D. «Egipte: Quatre lliçons als EUA» [En línia]. A *Ara*, 2011. Disponible a: <www.ara.cat/ara_premium/debat/Egipte-quatre-lli-cons-als-EUA_0_427757236.html>

LAQUEUR, Walter. «Egipto, mañana» [En línia]. A *La Vanguardia*, 2011. Disponible a: <www.lavanguardia.es/opinion/articulos/20110203/54109451848/egipto-manana.html>

LÉVY, Bernard-Henri. «Preguntas sobre la revolución egipcia» [En línea]. A *El País*, 2011. Disponible a: <www.elpais.com/articulo/internacional/Preguntas/revolucion/egipcia/elpepiint/20110220elpepiint_5/Tes>

Libya: Governments should demand end to unlawful killings [En línea]. Human Rights Watch, 2011. Disponible a: <www.hrw.org/en/news/2011/02/20/libya-governments-should-demand-end-unlawful-killings>

Map of Freedom in the World 2010 [En línea]. Freedom House, 2011. Disponible a: <www.freedom-house.org/template.cfm?page=363&year=2010>

NAVARRO, Vicenç. «Lo que no se conoce sobre Egipto» [En línea]. A *Público*, 2011. Disponible a: <blogs.publico.es/dominiopublico/3047/lo-que-no-se-conoce-sobre-egipto/>

OBAMA, Barack. «Obama's Speech in Cairo» [En línea]. Disponible a: <www.nytimes.com/2009/06/04/us/politics/04obama.text.html?pagewanted=1&_r=3>

Press Freedom Index 2010. Reporters Sense Fronteres, 2011. Disponible a: <<http://en.rsf.org/press-freedom-index-2010,1034.html>>

RAMADAN, Tariq. «La Turquía democrática es el modelo» [En línea]. A *El País*, 2011. Disponible a: <www.elpais.com/articulo/opinion/Turquia/democratica/modelo/elpepiopi/20110210elpepiopi_11/Tes>

RAMONET, Ignacio. «Esas 'dictaduras amigas'» [En línea]. A *Rebelión*, 2011. Disponible a: <www.rebelion.org/noticia.php?id=121614>

REQUEJO, Ferran. «Estat de dret i pluralisme» [En línea]. A *Ara*, 2011. [Online] Disponible a: <www.ara.cat/ara_premium/debat/dret-pluralisme_0_421757826.html>

SOLER, Eduard. «Ejército y poder en las protestas de Egipto» [En línea]. A *El Periódico*, 2011. Disponible a: <www.cidob.org/es/prensa/cidob_en_los_medios/ejercito_y_poder_en_las_protestas_de_egipto>

SUN TZU. *El arte de la guerra*. Madrid: MR Ediciones, 1999.

SZAFRAN, Maurice. «Dictateur, un métier difficile». A *Marianne*, de 29 de gener de 2011, p. 6.

TELHAMI, Shibley. «Bin Laden's nightmare in Egypt» [En línea]. A *Político*, 2011. Disponible a: <www.politico.com/news/stories/0211/49333.html>

The State of the World's Human Rights 2010 [En línea]. Amnistía Internacional, 2010. Disponible a: <thereport.amnesty.org/en/download>

TORREBLANCA, José Ignacio. «Marruecos debería preocuparnos» [En línea]. A *El País*, 2011. Disponible a: <www.elpais.com/articulo/internacional/Marruecos/deberia/preocuparnos/elpepiint/20110211elpepiint_15/Tes>

VAQUER, Jordi. «Democracia sin adjetivos» [En línea]. A *El País*, 2011. Disponible a: <www.elpais.com/articulo/internacional/Democracia/adjetivos/elpepiint/20110208elpepiint_9/Tes>

VAQUER, Jordi. «No son sátrapas» [En línea]. A *El País*, 2011. Disponible a: <www.elpais.com/articulo/internacional/satrapas/elpepiint/20110125elpepiint_9/Tes>

VAQUER, Jordi. «Túnez tras la revolución» [En línea]. A *El País*, 2011. Disponible a: <www.elpais.com/articulo/opinion/Tunez/revolucion/elpepiopi/20110215elpepiopi_13/Tes>

VARONA NARVIÓN, Carlos. «¿Democracia árabe? Una presencia que se abre paso más allá del espejismo» [En línea]. A *Real Instituto Elcano - ARI*, 2011. Disponible a: <www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_es/zonas_es/ari31-2011>

ZAKARIA, Fareed. *El mundo después de USA*. Madrid: Espasa, 2009.

ZENIA, Salem. «Cap a una revolució?». A *Ara*, de 18 de febrer de 2011, p. 26.

ZIZEK, Slavoj. «Caos bajo los cielos: qué magnífica situación» [En línea]. A *El País*, 2011. Disponible a: <www.elpais.com/articulo/opinion/Caos/cielos/magnifica/situacion/elpepiopi/20110203elpepiopi_4/Tes>

Casa Irla

Sant Feliu de Guíxols

Algavira, 65-69
Telèfon 972 11 74 39
casa@irla.cat
www.irla.cat

✓ **HORARI D'ESTIU**
De dimarts a diumenge, de 18 a 21 h
Dissabte i diumenge, de 10 a 13 h
Dilluns tancat

HORARI D'HIVERN
Divendres i dissabte, de 17 a 20 h
Dissabte i diumenge, de 10 a 13 h

FUNDACIÓ JOSEP IRLA

FINESTRA

Cerimònia de lliurament del Premi Nobel de la Pau 2010 a Liu Xiaobo

Discurs de presentació, a càrrec de Thorbjørn Jagland,
president del Comitè Nobel de Noruega

Oslo, 10 de desembre de 2010

Han passat 110 anys des de que es va guardonar a Jean Henri Dunant i Frédéric Passy amb el primer Premi Nobel de la Pau. I malgrat tot, la voluntat d'Alfred Nobel de distingir a aquelles persones i institucions que treballen per la fraternitat entre nacions, per l'abolició o la reducció dels exèrcits i les armes, i per la promoció dels congressos de pau, continua vigent. El 2010, el mèrit va recaure al pres polític xinès Liu Xiaobo (1955), per la seva lluita no-violenta en defensa dels drets humans a la Xina. Però les autoritats xineses no van permetre a Xiaobo ni a cap dels seu familiars assistir a la cerimònia del Nobel. I tot hi això, l'intel·lectual xinès es va refermar en el seu al·legat final: no tinc enemics.

Nota:

«No tinc enemics: el meu al·legat final» és una traducció de la versió anglesa de l'escrit original en xinès de Liu Xiaobo realitzada per J. Latourelle.

Ambdós textos, el «Discurs de presentació, a càrrec de Thorbjørn Jagland, president del Comitè Nobel de Noruega» i «No tinc enemics: el meu al·legat final» han estat traduïts i reproduïts amb el permís de Fundació Nobel. Copyright © Fundació Nobel 2010.

Traducció de Gerard Sugranyes.

Majestats, excel·lències, senyores i senyors,

«El Comitè Nobel de Noruega ha decidit atorgar el Premi Nobel de la Pau 2010 a Liu Xiaobo, per la seva llarga trajectòria de lluita pacífica pels drets humans fonamentals a la Xina. El Comitè Nobel de Noruega sempre ha cregut que hi ha un profund lligam entre els drets humans i la pau. Aquests drets són un prerrequisit per a la «fraternitat entre nacions» de què Alfred Nobel parlava en el seu testament.»

Aquest era el primer paràgraf de l'anunci fet pel Comitè Nobel de Noruega el 8 d'octubre en què es comunicava el guanyador del Premi Nobel de la Pau d'enguany.

Lamentem que avui el premiat no pugui ser present aquí. Es troba reclòs en règim d'aïllament en una presó al nord-est de la Xina. Tampoc la seva dona, Liu Xia, ni cap dels seus familiars més propers no poden ser amb nosaltres. Així doncs, no podem fer-li lliurament de cap medalla o diploma en aquest acte.

Aquest sol fet posa de manifest que el Premi era necessari i apropiat. Felicitem Liu Xiaobo pel seu Premi Nobel de la Pau d'enguany.

Hi ha hagut altres ocasions en què s'ha impedit a la persona premiada assistir a recollir el Premi. De fet, en moltes d'aquestes ocasions s'ha demostrat, a la llum de la història, que aquells Premis han estat veritablement significatius i honorables. Fins i tot quan la persona premiada ha pogut assistir a la cerimònia, en molts casos posteriorment ha estat severament condemnada per les autoritats del seu propi país.

Hi va haver moltes dificultats el 1935, quan el Comitè va atorgar el premi a Carl von Ossietzky. Hitler es va posar furiós, i va prohibir a tots els alemanys acceptar cap Premi Nobel. El Rei de Noruega no va assistir a la cerimònia. Ossietzky no va venir a Oslo, i va morir al cap de poc més d'un any.

També hi va haver molta indignació a Moscou quan Andrei Sàkharov va rebre el Premi Nobel el 1975. A ell també se li va impedir poder rebre el Premi en persona, però hi va poder assistir la seva dona. El mateix va succeir amb Lech Walesa el 1983. Les autoritats birmanes es van enfurismar quan Aung San Suu Kyi va rebre el Nobel de

El sol fet que Xiaobo no pugui assistir a la cerimònia de lliurament del Premi Nobel en estar aïllat en una presó de la Xina, posa de manifest que el Premi era necessari i apropiat

la Pau el 1991. De nou, la persona premiada no va poder venir a Oslo.

El 2003, la iraniana Shirin Ebadi va rebre el Premi Nobel de la Pau. Va poder venir. Es podrien dir moltes coses de la reacció de les autoritats iranienes, però l'ambaixador iranià va assistir a la cerimònia.

El Comitè Nobel de Noruega ha atorgat quatre premis a Sud-àfrica. Tots els premisats van viatjar a Oslo, però els Premis atorgats a Albert Lutuli el 1960 i a Desmond Tutu el 1984 van provocar una gran indignació en el règim de Sud-àfrica caracteritzat per l'apartheid, abans de l'entusiasta acollida que van tenir els Premis atorgats a Nelson Mandela i a Frederik W. de Klerk el 1993.

Evidentment, l'objectiu d'aquests Premis mai no ha estat ofendre ningú. La intenció del Comitè Nobel és destacar la relació que hi ha entre drets humans, democràcia i pau, i és important recordar al món que aquests drets de què tanta gent avui gaudeix van ser conquerits per persones que van lluitar per ells i que van assumir grans riscos personals.

Ho van fer pels altres. Per això Liu Xiaobo mereix el nostre reconeixement.

Tot i que cap dels membres del Comitè ha conegut Liu personalment, tenim la impressió de conèixer-lo. Hem estat estudiant les seves passes durant molt de temps.

Liu va néixer el 28 de desembre de 1955 a Changchun, a la província xinesa de Jilin. Va estudiar la carrera de Literatura a la Universitat de Jilin i un màster i un doctorat a la Universitat Normal de Pequín, on també va ser professor. Entre les seves estades a l'estranger s'hi inclouen visites docents a Oslo, a Hawaii i a la Universitat de Columbia de Nova York.

El 1989 va tornar a la Xina per participar en l'incipient moviment per la democràcia. El 2 de juny, ell i uns amics van iniciar una vaga de fam a la plaça de Tiananmen per protestar contra l'estat d'emergència que s'havia decretat al país. Van fer públic un manifest democràtic de sis punts, redactat per Liu, en contra de la dictadura i a favor de la democràcia. Liu es va oposar a qualsevol lluita física contra les autoritats per part dels estudiants i va intentar trobar una solució pacífica a la tensió creada entre els estudiants i el govern. La «no violència» ja despuntava de forma preeminent en el seu missatge. El Quatre de Juny, ell i els seus amics van intentar impedir un enfrontament entre l'exèrcit i els estudiants. Només ho van aconseguir en part. Es van perdre moltes vides, la majoria fora de la plaça de Tiananmen.

Liu va dir a la seva dona que li agradaria que el Premi Nobel de la Pau d'enguany estigués dedicat «a les vides perdudes el Quatre de Juny». Per a nosaltres és un plaer satisfer el seu desig.

Liu va dir que «la grandesa de la resistència no violenta és que, fins i tot quan l'ésser humà s'enfronta a una tirania imposada per la força i al consegüent patiment, la víctima respon a l'odi amb amor, al prejudici amb tolerància, a l'arrogància amb humilitat, a la humiliació amb dignitat i a la violència amb la raó».

Tiananmen es va convertir en un punt d'inflexió en la vida de Liu.

El 1996, Liu va ser condemnat a tres anys en un camp de treball per «escampar rumors i calúmnies». Va ser president del PEN Club independent xinès del 2003 al 2007. Ha escrit prop de 800 assaigs, dels quals 499 els va escriure a partir del 2005. Va ser un dels principals artífexs de la Carta 08, feta pública el 10 de desembre de 2008 i que va ser escrita, en paraules del Preàmbul del document, «en ocasió del centenari de la primera Constitució xinesa, el 60è aniversari de la promulgació de la Declaració Universal dels Drets Humans, el 30è aniversari del Mur de la Democràcia i el 10è aniversari de la signatura per part del govern xinès del Pacte Internacional dels Drets Civils i Polítics.» La Carta 08 defensa els drets humans fonamentals i ha estat signada per diversos milers de persones, tant a la Xina mateix com a l'estranger.

El 25 de desembre de 2009, Liu va ser condemnat a onze anys d'empresonament i dos anys de privació de drets polítics per, en paraules de la sentència,

La intenció del Nobel és destacar la relació que entre drets humans, democràcia i pau, i és important recordar que aquests drets van ser conquerits per persones que van lluitar per ells

«incitació a enderrocar el poder i el sistema socialista de l'estat i la dictadura democràtica del poble». Liu sempre ha denunciat que aquesta sentència viola tant la pròpia Constitució xinesa com els drets humans fonamentals.

Hi ha molts dissidents a la Xina, i les seves opinions difereixen en molts punts. La dura sentència imposada a Liu el va convertir en quelcom més que un des-tacat defensor dels drets humans. Pràcticament de la nit al dia es va convertir en el símbol, tant a la Xina com a nivell internacional, de la lluita pels drets humans en aquell país.

Majestats, senyores i senyors,

Durant la Guerra Freda es van posar en dubte els lligams entre la pau i els drets humans. No obstant, des de la fi de la Guerra Freda els investigadors en matèria de pau i els polítics han destacat, gairebé sense excepció, la fortale-sa d'aquesta connexió. Es tracta, segons afirmen, d'una de les conclusions més «robustes» a què han arribat. És possible que les democràcies hagin anat a la guerra contra dictadures i, certament, han dut a terme guerres colonials, però aparentment sembla que no hi ha hagut cap cas de democràcia que hagi declarat la guerra a cap altra democràcia.

La més profunda «fraternitat entre nacions», que Alfred Nobel menciona en el seu testament, i que és un prerrequisit

per a la pau real, difícilment pot ser creada sense drets humans i democràcia.

Gairebé no hi ha exemples en la història mundial de cap potència que hagi assolit un creixement tan ràpid en un període de temps tan prolongat com la Xina. Des de 1978, any rere any, dècada rere dècada, la taxa de creixement s'ha mantingut en el 10% o superior. Fa pocs anys, el seu nivell d'exportacions era major que el d'Alemanya; aquest any, ha superat el del Japó. La Xina ha passat a tenir el segon PIB més gran del món. El PIB dels EUA encara és tres cops superior al de la Xina, però mentre la Xina continua avançant, els EUA es troben en serioses dificultats.

L'èxit econòmic ha fet que centenars de milions de xinesos hagin pogut sortir de la pobresa. Pel que fa a la reducció del nombre de persones pobres al món, cal reconèixer el principal mèrit a la Xina.

Podem dir que, fins a cert punt, la Xina, amb els seus 1.300 milions d'habitants, duu el destí de la humanitat a les seves espatlles. Si el país demostra ser capaç de desenvolupar una economia de mercat i el respecte per tots els drets civils, tindrà un enorme impacte favorable en el món. Si no, hi ha el perill que s'hi produeixin crisis socials i econòmiques, amb conseqüències negatives per a tothom.

L'experiència històrica ens dona motius per creure que un creixement econòmic ràpid i sostingut proporciona

oportunitats per a la investigació, el pensament i el debat lliure. Però sense llibertat d'expressió, es desenvoluparà corrupció, abús de poder i ineficàcia en el govern. Tot sistema de poder ha de tenir el seu contrapoder en forma de control escollit per la població, de llibertat de premsa i del dret de les persones individuals a expressar les seves crítiques.

Estats més o menys autoritaris poden tenir llargs períodes de ràpid creixement econòmic, però no és cap coincidència que gairebé tots els països més rics del món siguin democràtics. La democràcia mobilitza nous recursos humans i tecnològics.

El nou estatus de la Xina comporta una responsabilitat major. La Xina ha d'estar preparada per a la crítica i considerar-la positiva, com una oportunitat de millora. Així ha de ser quan es tracta d'un gran poder. Tots ens hem format opinions sobre el paper dels EUA al llarg dels anys. Amics i aliats han criticat aquest país tant per la guerra de Vietnam com pels drets civils de les persones negres. Molta gent es va oposar al Premi Nobel de la Pau de Martin Luther King el 1964. Ara, però, si mirem enrere, podem veure que els EUA van sortir reforçats quan la població afroamericana va obtenir els seus drets.

» Molts es preguntaran si la debilitat de la Xina no es manifesta en la necessitat d'empresonar un home només pel fet d'expressar l'opinió sobre com hauria de ser governat el seu país

Molts es preguntaran si la debilitat de la Xina —malgrat tota la fortalesa que el país està mostrant de cara enfora— no es manifesta amb la necessitat d'empresonar un home durant onze anys només pel fet d'expressar les seves opinions sobre com hauria de ser governat el seu país.

Aquesta debilitat troba una clara expressió en la condemna de Liu, en què es destaca com a especialment greu el fet que difongui les seves opinions per Internet. Però aquells que tenen por dels avenços tecnològics tenen tots els motius del món per tenir por del futur. Les tecnologies de la informació no poden ser abolides. Continuaran fent les societats més obertes. Tal com va dir el president rus Dmitri Medvèdev en un discurs a la Duma, «les noves tecnologies de la informació ens donen l'oportunitat de connectar-nos amb el món. El món i la societat s'estan tornant més oberts, agradi o no a les classes dirigents.»

Sens dubte Medvèdev tenia en ment el destí de la URSS. La uniformitat obligatòria i el control de les opinions van impedir al país ser partícip de la revolució tecnològica que va tenir lloc entre les dècades de 1970 i 1980. El sistema es va esfondrar. El país hauria pogut guanyar-hi molt més si hagués establert un diàleg des d'etapes primerenques amb persones com Andrei Sàkharov.

Majestats, senyores i senyors,

Avui dia, ni els estats nació ni les majories dins els estats nació tenen una autoritat il·limitada. Els drets humans limiten allò que els estats nació o les majories dins els estats nació poden fer. Això ha de ser aplicable a tots els estats membres de l'ONU que s'han adherit a la Declaració Universal dels Drets Humans. La Xina ha signat i fins i tot ha ratificat moltes de les principals convencions internacionals sobre drets humans de l'ONU i de l'Organització Internacional del Treball. També és interessant el fet que la Xina hagi acceptat el mecanisme supranacional de resolució de conflictes de l'Organització Mundial del Comerç.

La mateixa Constitució de la Xina incorpora drets humans fonamentals. L'article 35 de la Constitució del país estableix que: «els ciutadans de la República Popular de la Xina gaudiran de llibertat d'expressió, premsa, assemblea, associació, processió i manifestació.» L'article 41 comença dient que els ciutadans «... tenen el dret d'expressar crítiques i de fer suggeriments pel que fa a qualsevol òrgan o funcionari de l'Estat.»

Liu va exercir els seus drets civils. No va fer res inapropiat. Per tant, ha de ser alliberat.

En els últims 100 o 150 anys, els drets humans i la democràcia han ocupat una posició cada cop més preminent en el

món. I amb ells, la pau. Això es pot veure molt clarament en el cas d'Europa, on hi van haver tantes guerres; a més, les seves potències colonials van iniciar guerres per tot el món. Europa és actualment un continent de pau. La descolonització després de la Segona Guerra Mundial va oferir a molts països, primer a Àsia i després a Àfrica, l'oportunitat de governar-se a ells mateixos amb respecte pels drets humans bàsics. Amb l'Índia al capdavant, molts d'ells van aprofitar aquesta oportunitat. Durant les darreres dècades, hem vist com la democràcia es consolidava a l'Amèrica Llatina i a l'Europa Central i de l'Est. Molts països musulmans estan començant a seguir el mateix camí: Turquia, Indonèsia, Malàisia... I altres països estan en procés d'obertura dels seus sistemes polítics.

Els activistes dels drets humans a la Xina són defensors de l'ordre mundial i de les tendències principals de la comunitat internacional. Vist des d'aquesta perspectiva, no són dissidents, sinó representants de les principals línies de desenvolupament del món actual.

Liu nega que criticar el Partit Comunista equivalgui a ofendre a la Xina i el poble xinès. Argumenta que «fins i tot quan el Partit Comunista és el partit al govern, aquest partit no es pot identificar amb el país, i encara menys amb la nació i la seva cultura.» Els canvis a la

Si la Xina desenvolupa una economia de mercat i respecta els drets civils, tindrà un enorme impacte favorable en el món. Sinó, hi ha el perill que s'hi produeixin crisis d'impacte mundial

Xina poden trigar temps, potser molt de temps: les reformes polítiques haurien de ser, com diu Liu, «graduals, pacífiques, ordenades i controlades.» La Xina ja ha tingut prou intents de canvis revolucionaris. Només duen al caos. Però com també escriu Liu, «ja ha tingut lloc una enorme transformació cap al pluralisme en la societat, i l'autoritat oficial ja no és capaç de controlar tota la societat en bloc». Per més fort que el poder del règim sembli ser, cada individu ha de fer el màxim per portar, segons les seves paraules, «una vida honesta i amb dignitat».

La resposta de les autoritats xineses ha estat denunciar que el Premi Nobel de la Pau humilia la Xina, i intentar descreditar Liu.

La història ens dóna molts exemples de poders polítics que han jugat amb els sentiments nacionalistes i que han intentat demonitzar aquells que tenen opinions contràries, que aviat es converteixen en agents estrangers. Això sovint s'ha fet en el nom de la democràcia i de la llibertat, però gairebé sempre amb resultats tràgics.

Això ho podem trobar sovint en la retòrica de la lluita contra el terrorisme: «O estàs amb mi, o estàs en contra meva». En nom de la llibertat s'han utilitzat mètodes tan poc democràtics com la tortura o l'empresonament sense condemna, cosa que ha comportat una major pola-

rització del món i ha perjudicat la lluita contra el terrorisme.

Liu Xiaobo és un optimista, malgrat tots els seus anys de presó. En el seu al·legat final davant del tribunal el 23 de desembre de 2009, va dir: «Jo, ple d'optimisme, espero l'arribada d'una futura Xina lliure, perquè no hi ha cap força que pugui posar fi a l'anhel humà de llibertat, i la Xina esdevindrà finalment una nació governada per l'estat de dret i en què els drets humans regnaran per sobre de tot.»

Isaac Newton va dir un cop: «si he estat capaç de veure-hi més enllà, ha estat perquè m'alçava sobre les espatlles de gegants.»

Si avui som capaços de mirar endavant, és perquè ens alcem sobre les espatlles de les moltes persones que, al llarg dels anys —i sovint amb un alt risc personal—, van defensar allò en què creien i van fer possible la nostra llibertat.

Així doncs, mentre que en aquests moments hi ha persones que estan comptant els seus diners, o centrant-se exclusivament en els seus interessos nacionals a curt termini, o restant indiferents, el Comitè Nobel de Noruega ha decidit novament donar suport a aquells que lluiten per tots nosaltres.

Felicitem Liu Xiaobo pel seu Premi Nobel de la Pau 2010. Les seves idees, a llarg termini, enfortiran la Xina. Fem ex-

tensius a ell mateix i a la Xina els nostres millors desitjos pels anys que vindran.

«No tinc enemics: El meu al·legat final»

Discurs de Liu Xiaobo davant del Tribunal Popular Intermedi Municipal número 1 de Pequín

Pequín, 23 de desembre de 2009

*Llegit per l'actriu noruega Liv Ullmann a la cerimònia de lliurament del Premi Nobel de la Pau 2010
Oslo, 10 de desembre de 2010*

En el transcurs de la meua vida, de més de mig segle, el juny de 1989 va ser el punt d'inflexió principal. Fins aquell moment, era un membre de la primera promoció que va accedir a la universitat quan es van reinstaurar els exàmens d'accés després de la Revolució Cultural, el «Curs del 77». Vaig cursar diplomatura, llicenciatura i doctorat en Lletres; la meua carrera acadèmica va anar vent en popa. Quan vaig rebre els títols, em vaig quedar com a professor a la Universitat Normal de Pequín. Com a professor, vaig ser ben rebut pels alumnes. Al mateix temps, era un intel·lectual públic. Escribia articles i llibres que van provocar força agitació durant la dècada de 1980, i freqüentment rebia invitacions per fer conferències per tot el país i anava a l'estranger com a professor visitant convidat per universitats d'Europa i d'Amèrica. El que m'exigia a mi mateix era el següent: ja fos com a persona o com a escriptor, menaria una vida honesta, responsable i digna. Posteriorment, en tornar dels EUA a la Xina per prendre part del Moviment de 1989, em van empresonar pel «crim de propaganda i

incitació contrarevolucionària.» També vaig perdre la meua estimada càtedra i ja no vaig poder continuar publicant assajos ni fent xerrades a la Xina. Tan sols pel fet de publicar opinions polítiques diferents i prendre part d'un moviment democràtic pacífic, un professor perd la seva càtedra, un escriptor perd el seu dret a publicar i un intel·lectual públic perd la possibilitat de fer conferències. Això és una tragèdia, tant per mi personalment com per una Xina que ja ha vist 30 anys de reformes i d'obertura.

Quan penso en tot això, veig que les meves experiències més intenses després del quatre de juny han estat, sorprenentment, associades amb tribunals: les meves dues oportunitats d'adreçar-me al públic han estat proporcionades totes dues precisament per sessions en judicis al Tribunal Popular Intermedi Municipal de Pequín, la primera al gener de 1991, i l'altra avui. Malgrat que els crims de què se m'ha acusat en cadascuna de les dues ocasions tenen noms diferents, la seva substància real és bàsicament la mateixa: tots dos són crims d'opinió.

Han passat vint anys, però els fantasmes del quatre de juny encara no poden descansar en pau. Quan em van alliberar de la presó de Qincheng el 1991, jo, que vaig ser dut cap al camí de la dissidència política per les cadenes psicològiques del quatre de juny, vaig perdre el dret a parlar en públic al meu propi país, i ja només ho podia fer a través dels mitjans estrangers. A causa d'això, vaig estar sota vigilància durant aproximadament un any, sota vigilància domiciliària del maig de 1995 al gener de 1996, i enviat a camps de treball de «reeducació del pensament» de l'octubre de 1996 a l'octubre de 1999. I ara m'han tornat a asseure al banc dels acusats per la mentalitat en clau d'enemic que encara té el règim. Però tot i així, vull dir-li a aquest règim que em priva de llibertat que em refermo en les conviccions que vaig expressar en la meua «declaració de vaga de fam de juny» de fa vint anys. No tinc enemics ni odi. Cap dels policies que em va vigilar, arrestar o interrogar, cap dels fiscals que em van processar i cap dels jutges que em van jutjar són els meus enemics. Malgrat que de cap

» La mentalitat d'enemic enverinarà l'esperit de qualsevol nació, incitarà lluites mortals, destruirà la seva humanitat i minarà el progrés cap a la llibertat i la democràcia

manera puc acceptar la vostra vigilància, arrestos, processaments i veredictes, respecto les vostres professions i la vostra integritat, incloses les dels dos fiscals, Zhang Rongge i Pan Xueqing, que presenten càrrecs contra mi en el marc d'aquest procés. Durant l'interrogatori del 3 de desembre vaig poder copsar el vostre respecte i la vostra benvolença.

L'odi pot consumir la intel·ligència i la consciència d'una persona. La mentalitat d'enemic enverinarà l'esperit de qualsevol nació, incitarà cruels lluites mortals, destruirà la seva tolerància i humanitat, i minarà el progrés d'aquesta nació cap a la llibertat i la democràcia. Per això espero ser capaç de transcendir les meves experiències personals quan consideri el desenvolupament i el canvi social del nostre país, per contrarestar l'hostilitat del règim amb la màxima benvolença i esvair l'odi mitjançant l'amor.

Tothom sap que va ser les reformes i l'obertura la que va dur desenvolupament i canvi social al nostre país. En la meua opinió, les reformes i l'obertura van començar quan es va abandonar la política del govern d'«utilitzar la lluita de classes com a guia» de l'era Mao i en lloc seu es va adoptar un compromís amb el desenvolupament econòmic i l'harmonia social. El procés d'abandonament de la «filosofia de la lluita» també va ser un procés d'afebliment gradual de la mentalitat d'enemic i d'eliminació de

la psicologia de l'odi per extreure el verí que havia penetrat lentament en la naturalesa humana. Va ser aquest procés el que va portar un clima relaxat, tant dins com fora del país, gràcies a les reformes i l'obertura, una base amable i humana per restaurar l'afecte mutu entre les persones i una coexistència pacífica d'aquells que tenen interessos i valors diferents, proporcionant així energia per mantenir-se en el terreny de la humanitat i permetre la irrupció de la creativitat i de la restauració de la misericòrdia entre els nostres compatriotes. Es podria dir que l'abandonament de les postures «antiimperialistes i antirevisionistes» en les relacions exteriors i de la «lluita de classes» a l'interior ha estat la premissa bàsica que ha permès que les reformes i l'obertura continuessin fins els nostres dies. La tendència cap al mercat en l'economia, la diversificació de la cultura i el gradual canvi en l'ordre social cap a l'imperi de la llei s'han vist beneficiats per l'afebliment de la mentalitat d'enemic. Fins i tot en el terreny de la política, on l'avenç és més lent, l'afebliment de la mentalitat d'enemic ha dut a una tolerància cada cop més gran del pluralisme social per part del règim i a una disminució substancial en la força de la persecució dels dissidents polítics; així mateix, la qualificació oficial del Moviment de 1989 ha passat de ser «desordre i agitació» a «disturbis

polítics». L'afebliment de la mentalitat d'enemic ha aplanat el camí perquè el règim accepti gradualment la universalitat dels drets humans. El 1997 i el 1998, el govern xinès es va comprometre a signar dos importants convenis internacionals pels drets humans de l'ONU, indicant així l'acceptació per part de la Xina d'estàndards en matèria de drets humans universals. El 2004, el Congrés Nacional Popular de la Xina va esmenar la Constitució i hi va introduir per primer cop que «l'Estat respecta i garanteix els drets humans», indicant així que els drets humans ja s'han convertit en un dels principis fonamentals de l'imperi de la llei a la Xina. Al mateix temps, el règim actual introdueix les idees de «posar la gent primer» i «crear una societat en harmonia», indicant així un avenç en la visió de govern per part del Partit Comunista Xinès.

També he pogut copsar aquest progrés en el nivell macrosocial a través de les meves pròpies experiències personals des del meu arrest.

Tot i que mantinc que sóc innocent i que els càrrecs contra mi són inconstitucionals, durant l'any i escaig des que vaig perdre la llibertat he estat tancat en dues localitzacions diferents i he passat per quatre interrogatoris policials, tres fiscals i dos jutges, però no s'han mostrat irrespectuosos en la instrucció del meu cas, ni han sobrepassat els límits

Jo, ple d'optimisme, espero l'arribada
d'una futura Xina lliure, perquè no hi ha cap força
que pugui posar fi a l'anhel humà de llibertat

de temps ni han intentat obtenir una confessió per la força. El seu comportament ha estat moderat i raonable; és més, sovint s'han mostrat benvolents.

El 23 de juny em van traslladar des del lloc on havia estat sota vigilància domiciliària al Centre de Detenció número 1 de l'Oficina de Seguretat Pública Municipal de Pequín, conegut com a Beikan. Durant els sis mesos que vaig ser a Beikan, vaig poder veure millores en la gestió de les presons. El 1996 vaig ser un temps a l'antic Beikan —ubicat a Banbuqiao. Comparat amb l'antic Beikan de fa més d'una dècada, el Beikan actual representa una enorme millora, tant en termes de *hardware* —les instal·lacions— com de *software* —la gestió. En particular, la gestió humana duta a terme al nou Beikan, basada en el respecte pels drets i la integritat dels detinguts, ha fet que la gestió flexible es reflecteixi en cada aspecte del comportament del personal del correccional, i ha trobat la seva expressió en les «retransmissions confortants», la revista *Penediment* i música abans dels àpats, a l'hora de llevar-se i d'anar-se'n a dormir. Aquest estil de gestió permet que els detinguts experimentin un sentiment de dignitat i de calidesa, i remou les seves consciències per mantenir l'ordre a la presó i oposar-se a les baralles entre interns. No només ha proporcionat un entorn humà als detin-

guts, sinó que també ha millorat molt l'atmosfera en què tenen lloc els seus litigis, així com els seus estats anímics. He tingut contacte proper amb el funcionari de presons Liu Zheng, que era qui s'ocupava de mi, i el seu respecte i cura envers els detinguts es podia notar en cada detall del seu treball i impregnaven cadascuna de les seves paraules o accions, cosa que proporcionava una sensació de calidesa humana. Potser ha estat per la meva bona fortuna que he pogut conèixer aquest funcionari sincer, honest, consciencios i amable durant la meva estada a Beikan.

És justament per aquestes conviccions i per la meva experiència personal que crec fermament que el progrés polític de la Xina no s'aturarà, i jo, ple d'optimisme, espero l'arribada d'una futura Xina lliure, perquè no hi ha cap força que pugui posar fi a l'anhel humà de llibertat, i la Xina esdevindrà finalment una nació governada per l'estat de dret i en què els drets humans regnaran per sobre de tot. També espero que aquest progrés es reflecteixi en el meu judici i que es tradueixi en un veredicta imparcial per part del tribunal col·legiat, un veredicta que podrà superar el judici de la història.

Si em permeteu dir-ho, la millor experiència d'aquestes últimes dues dècades ha estat l'abnegat amor que he rebut de Liu Xia, la meva dona. No pot estar present com observadora avui en aquesta

sala, però tot i així vull dir-te, estimada, que crec fermament que el teu amor per mi romandrà igual que sempre ha estat. Al llarg de tots aquests anys que he viscut sense llibertat, el nostre amor ha patit una gran amargor imposada per les circumstàncies exteriors, però quan asaboreixo el regust d'aquest amor, sento que roman sense límits. Estic complint la meva sentència en una presó tangible, mentre tu esperes en la presó intangible del cor. El teu amor és la llum del sol que salta els murs més alts i penetra a través de les barres de ferro de la finestra de la meva presó, inundant cada racó de la meva pell, aportant calidesa a cada cèl·lula del meu cos, permetent mantenir sempre pau, franquesa i llum en el meu cor, i omplint de significat cada minut del meu temps a la presó. El meu amor per tu, per altra banda, és tan ple de remordiment i pesar que de vegades em doblego sota el seu pes. Sóc una pedra insensible en el desert, colpejada pel fort vent i per la pluja torrencial, tan freda que ningú gosa tocar-me. Però el meu amor és sòlid i esmolat, capaç de travessar qualsevol obstacle. Fins i tot si m'esclafessin fins a convertir-me en pols, utilitzaria les meves cendres per abraçar-te.

Estimada, amb el teu amor puc enfrontar-me amb tranquil·litat al judici que m'espera, sense remordiments per les meves eleccions i esperant l'endemà

La llibertat d'expressió és el fonament dels drets humans, la font de la humanitat i la mare de la veritat. Impedir la llibertat és aixafar els drets humans, ofegar la humanitat i suprimir la veritat

amb optimisme. Desitjo que el meu país esdevingui una terra amb llibertat d'expressió, on les paraules de tots els seus ciutadans siguin tractades igual de bé; on els diferents valors, idees, creences i posicions polítiques puguin competir entre ells i coexistir pacíficament; on tant les opinions majoritàries com les minoritàries hi estiguin igualment garantides; i, especialment, on les opinions polítiques que siguin diferents d'aquelles de qui ens governen siguin plenament respectades i protegides; on totes les opcions polítiques flueixin sota el sol perquè la gent pugui escollir la seva; on cada ciutadà pugui manifestar la seva opinió política sense por, i on ningú, sota cap circumstància, pateixi persecució política per expressar idees polítiques divergents. Espero ser la darrera víctima de les infinites inquisicions literàries de la Xina, i que d'ara endavant ningú més serà perseguit per les seves opinions.

La llibertat d'expressió és el fonament dels drets humans, la font de la humanitat i la mare de la veritat. Impedir la llibertat d'expressió és aixafar els drets humans, ofegar la humanitat i suprimir la veritat.

No em sento culpable per haver estat conseqüent amb el meu dret constitucional a la llibertat d'expressió, per haver complert amb la meva responsabilitat social com a ciutadà xinès. No hi

ha res de criminal en res que hagi fet. No obstant, si se m'acusa d'això, no hi oposaré cap queixa.

Gràcies, a tots. ◀

FUNDACIÓ

JOSEP IRLA

Jordi
Carbonell

www.irla.cat/botiga

Compromís de Porto Alegre. Un altre món és possible

Els moviments socials, procedents de totes les parts del món, ens hem reunit aquí, al Fòrum Social Mundial. Construïm una gran aliança per a crear una nova societat, distinta a la lògica actual que col·loca al mercat i als diners com l'única mesura de valor. Davos representa la concentració de la riquesa, la globalització de la pobresa i la destrucció del nostre planeta. Porto Alegre representa la lluita i l'esperança d'un nou món possible, en què l'ésser humà i la naturalesa són el centre de les nostres preocupacions.

Formem part d'un moviment en creixement a partir de Seattle. Desafiem les elits i els seus processos antidemocràtics, representats en el Fòrum Econòmic de Davos. Venim a compartir les nostres lluites, intercanviem experiències, enfortim la nostra solidaritat i manifestem el nostre rebuig absolut a les polítiques neoliberals de la present globalització.

Som dones i homes: pageses i pagesos, treballadores i treballadors, desocupades i desocupats, pobles indígenes i negres, provinents del Sud i del Nord, compromesos a lluitar pels drets dels pobles, la llibertat, la seguretat, l'ocupació i l'educació. Estem en contra de l'hegemonia del capital, de la destrucció de les nostres cultures, de la degradació de la naturalesa i del deteriorament de la qualitat de vida per les corporacions transnacionals i les polítiques antidemocràtiques.

Al mateix temps que enfortim el nostre moviment, resistim a l'elit global, a fi de millorar l'equitat, la justícia social, la democràcia i la seguretat per a tots i totes, sense cap distinció. La nostra metodo-

logia i les alternatives constitueixen un fort contrast a les polítiques destructives del neoliberalisme. La nostra lluita es basa en l'equitat entre dones i homes. Al contrari, la globalització reforça un sistema sexista, exclouent i patriarcal, incrementa la feminització de la pobresa i exacerba la violència, en què les principals víctimes són les dones i els infants.

Les polítiques neoliberals desencadenen el racisme com a continuació del genocidi i dels segles d'esclavitud i colonialisme que van destruir les seves bases civilitzadores de les poblacions negres d'Àfrica. Fem una crida a tots els moviments a solidaritzar-se amb el poble africà dins i fora del continent, en la defensa dels seus drets a la terra, de la ciutadania, de la llibertat, de la igualtat i de la pau, mitjançant el rescat del deute històric i social. El tràfic d'esclaus i l'esclavitud són crims contra la humanitat.

Expressem especialment el nostre reconeixement i la nostra solidaritat amb els pobles indígenes en la seva lluita per la defensa dels seus drets, els seus recursos naturals i la seva cultura.

La globalització neoliberal destrueix el medi ambient, la salut i les condicions de vida del poble. L'atmosfera, l'aigua, la terra i també els éssers humans són transformats en mercaderies. La vida i la salut han de ser reconeguts com a drets fonamentals i les decisions econòmiques han d'estar sotmeses a aquest principi.

El deute públic extern, injust i fraudulent, ha estat pagat diverses vegades. Funciona com a instrument de dominació, privant els pobles del seu pa i del seu futur, amb l'única finalitat d'augmentar

l'usura del capital internacional. Exigim la seva anul·lació incondicional i la reparació dels deutes històrics, socials i ecològics.

Els mercats financers extreuen els recursos i la riquesa dels pobles i subjecten les economies nacionals als vaivens dels especuladors. Reclamem el tancament dels paradisos fiscals i la introducció d'impostos sobre transaccions financeres. Les privatitzacions transfereixen els béns públics i els recursos cap a les transnacionals. Ens oposem a tota forma de privatització dels recursos naturals i béns públics. Fem una crida a protegir l'accés a aquests per a proporcionar una vida digna per a tothom.

Les organitzacions multinacionals organitzen la producció mundial amb una desocupació massiva, baixos salaris i treball no qualificat, i es neguen a reconèixer els drets fonamentals dels treballadors tal com estan definits per l'OIT.

Volem el reconeixement genuí dels drets dels sindicats per a organitzar-se i negociar i per a aconseguir nous drets per als treballadors.

Demandem un sistema de comerç just que garanteixi ocupació plena, sobirania alimentària, termes d'intercanvi equitatius i benestar. El «lliure comerç»

provoca l'acumulació accelerada de riquesa i poder a les corporacions transnacionals, alhora que genera major marginalització i empobriment de pageses i pagesos, treballadores i treballadors i empreses locals.

Instem a recolzar les mobilitzacions en contra de la creació de l'Àrea de Lliure Comerç de les Amèriques, una iniciativa que significa la reconquesta de la regió i la destrucció dels drets bàsics socials, econòmics, culturals i ambientals.

El FMI, el Banc Mundial i els seus bancs regionals, l'OMC, l'OTAN i els altres acords militars són algunes de les agències multilaterals de la globalització transnacional. Exigim el cessament de la seva interferència en les polítiques nacionals. La legitimitat d'aquestes institucions està debilitada i continuarem fent protestes en contra de les seves mesures.

La globalització neoliberal ha provocat la concentració de la terra i ha promogut una agricultura transnacionalitzada, destructiva en allò social i ambiental.

Demandem una Reforma Agrària democràtica amb usdefruit per part dels llauradors de la terra, de l'aigua i de les llavors.

Promovem processos agrícoles sostenibles. Les llavors i el material genètic són patrimoni de la humanitat. Exigim l'abolició de l'ús de transgènics i patents sobre la vida. El model econòmic neoliberal es basa en la producció per a l'exportació, una producció que necessita grans plantacions, la qual cosa comporta l'expulsió de la gent de la seva terra i la destrucció del medi ambient.

El militarisme i la globalització en mans de corporacions transnacionals es reforcen per a soscar la democràcia i la pau. Ens neguem totalment a acceptar la guerra com a camí per a resoldre els conflictes. Estem en contra de l'armamentisme i el comerç d'armes. Exigim la fi de la repressió i de la criminalització de la protesta social. Condemnem la intervenció militar estrangera en els assumptes interns dels nostres països. Rebutgem la intervenció militar dels EUA a través del Pla Colòmbia a Amèrica Llatina.

Fem una crida a reforçar l'aliança davant d'aquests temes principals i a implementar accions en comú. Ens seguirem mobilitzant fins al pròxim Fòrum, que tindrà lloc al gener del 2002.

Reconeixem que ara comptem amb una millor posició per a emprendre una lluita en favor d'un món diferent, sense misèria, ni fam, ni discriminació ni vio-

lència; en favor de la qualitat de vida, de l'equitat, del respecte i de la pau.

Ens comprometem a recolzar totes les lluites de la nostra agenda col·lectiva que mobilitzi l'oposició al neoliberalisme.

Entre les prioritats per als propers mesos, ens mobilitzarem globalment en contra de:

El Fòrum Econòmic Mundial a Cancún, Mèxic, del 26 al 27 de febrer.

L'Àrea de Lliure Comerç de les Amèriques en Buenos Aires, Argentina, del 6 al 7 d'abril i al Quebec del 17 al 22 d'abril.

La reunió del G-8 a Gènova, Itàlia, del 15-22 de juliol.

La reunió anual del FMI i del Banc Mundial a Washington DC, del 28 de setembre al 4 d'octubre.

L'OMC del 5-9 de novembre.

I ens unim a la mobilització internacional del 17 d'abril en la lluita contra les importacions de productes agrícoles barats que generen *dumping* econòmic i social.

Aquestes propostes formen part de les propostes alternatives elaborades pels moviments socials en tot el món. Es basen en el principi que els éssers humans i la vida no són mercaderies. Així mateix, refermen el compromís cap al benestar i els drets humans de totes i tots.

La nostra participació al Fòrum Social Mundial ha enriquit la comprensió de cada una de les nostres lluites i estem més enfortits. Fem una crida a tots els pobles del món a unir-se a aquest esforç, a lluitar per construir un futur millor. El Fòrum Social Mundial de Porto Alegre és un camí cap a un món més just i cap a la sobirania dels pobles.

Porto Alegre, 28 gener de 2001 ◀

Isabel Segura
Historiadora
isabelsegura@yahoo.es

Feminal i Carme Karr

Que difícil és triar-ne només una. Sí, certament ho és. Tot just rebo la invitació a escriure sobre l'obra i el personatge que més m'ha influenciat i recordo la frase, —no sé ben bé de qui és; Julia Kristeva, potser?— «un llibre està fet de molts altres llibres». Doncs bé, un d'aquests personatges és Carme Karr, escriptora, agitadora cultural i política, feminista i moltes coses més. L'atracció vers Carme Karr, ve mediatitzada per una de les seves obres de més llarga durada. Em refereixo a la revista *Feminal*, que ella va dirigir amb continuïtat, des de 1907 fins a 1917, publicada com a suplement de *La Il·lustració Catalana*, i amb una breu represa el 1925, com a portaveu de l'associació Acció Femenina.

Amb *Feminal*, va aparèixer una nova estètica i una nova ètica en les revistes de dones. Dit d'una altra manera, Carme Karr, per formular la seva ètica, ho va fer a través d'una estètica, la de la modernitat. I tot amb dos objectius: la defensa del dret de les dones a l'educació i a la professionalització. Sobre l'aposta per aquesta darrera qüestió, *Feminal* va reivindicar l'accés de les dones a totes les professions, trencant els prejudicis que les condemnava a reduïts àmbits de treball. Alhora, denuncià les deplorables condicions laborals en què vivien immerses amplis sectors de dones, especialment aquelles que treballaven a domicili.

En la breu segona etapa de *Feminal* —només se'n coneixen dos exemplars—, la defensa dels drets civils i polítics per a les dones es convertí en el seu eix programàtic. La dictadura de Primo de Rivera havia reconegut l'accés de les dones solteres i de les vídu-

es amb pàtria potestat als càrrecs polítics, i des de *Feminal* es reivindicà els drets polítics per a totes les dones sense restriccions.

Carme Karr, per fer possible el seu projecte, es dotà d'un equip de corresponsals competents a França —Violette Bouyer, escriptora— i a Anglaterra —Rochel Challice, membre del Lyceum Club de Londres i traductora. En les seves cròniques, donaven una informació fidel del fort i vistós moviment sufragista, centrat en aquell moment en la reivindicació de drets polítics per a les dones, especialment el dret de vot. I, pel que fa a les col·laboradores del país, trià dones de gran prestigi —Caterina Albert, Dolors Monserdà, Palmira Ventós, Narcisa Freixa, Carmen de Burgos Seguí...— alhora que va obrir les seves pàgines a dones més joves, que encara no eren tan reconegudes, com la pintora Laura Albéniz i la poeta Clementina Arderiu.

Però com dèiem, la modernitat de Karr i *Feminal* no només ve donada pels plantejaments de les seves col·laboradores, per la seva ètica. També és una qüestió estètica. I aquí, la imatge de *Feminal* hi juga un paper protagonista. Les seves pàgines eren il·lustrades amb dibuixos, gravats, pintures —com mostra la col·laboració de Lluïsa Vidal, la primera dona que es professionalitzà en la pintura a Catalunya, o els primers passos de Lola Anglada— però sobretot, amb fotografies, un invent relativament recent. Feia 50 anys que s'havia inventat la fotografia i pocs, molts pocs anys, que aquesta podria reproduir-se en els mitjans de comunicació escrits amb grans tiratges. La utilització de dues tintes produïa, a més a més, un atractiu efecte color. Així doncs, podem dir que Carme Karr,

Amb *Feminal*, Carme Karr va fer una revista configurada com a mitjà de comunicació de masses des de la qual informar, conformar i legitimar la dona moderna

quan es posà a fer una revista configurada com a mitjà de comunicació de masses des de la qual informar, conformar i legitimar la dona moderna, ho va fer amb gran audàcia i ambició per tal de comptar amb tots els recursos tècnics i humans.

A Carme Karr, a *Feminal*, hi torno periòdicament. Fa només vint minuts la consultava per buscar informació sobre una artista, Emília Coranty, que havia rebut premis a diverses exposicions internacionals, entre d'altres, la de Barcelona de 1888 i la de Chicago de 1893. I, com gairebé sempre, *Feminal* és una font de documentació inesgotable.

Rellegeixo *Feminal* i Carme Karr i la relectura m'esperona i m'inquieta. M'esperona per la complexitat dels seus discursos, per la varietat dels seus registres temàtics i estètics. M'inquieta perquè no la puc capir en la seva diversitat. *Feminal* i Carme Karr com a ideòloga del projecte té tants matisos que quan creus abastar-la i li has col·locat l'etiqueta —sempre reductora però pràctica— per haver arribat a algun port, en rellegir-la has de tornar a sortir de port i enfrontar-te, de bell nou, amb tot el que va dir, va escriure i va fer. D'aquí que *Feminal* i Carme Karr, siguin clàssiques del pensament català. ◀

Carme Karr
(Barcelona, 1865-1943)

Nascuda en el si d'una família acomodada, Carme Karr ho tenia tot per acabar adoptant la posició submissa i servicial de les dones benestants. Però lluny de prendre aquesta actitud, Karr cultiva un pensament propi que l'allunya de les seves companyes de classe. Perquè a més de periodista, escriptora, musicòloga i publicista, Karr és una feminista des del moment que esmena el paper social subaltern de les dones bastint les bases d'una nova identitat femenina, la de la dona lliure. I ho defensa a través de les pàgines de *Feminal*, dels seus articles i la seva literatura, però també a través de l'acció cívica, amb l'impuls de diferents entitats, com la residència de professores i estudiantes La Llar (1913), el Comitè Femení Pacifista de Catalunya (1915) o l'associació Acció Femenina (1921). Una dona d'idees i d'acció que esdevé un dels principals referents del feminisme català.

Feminal
(1907-1917/1925)

Fins el naixement de *Feminal* com un suplement mensual de *La Il·lustració Catalana*, el discurs envers la dona es movia entre les posicions paternalistes del catalanisme conservador i l'hostilitat que el feminisme —especialment el sufragista— rebia del discurs «progressista» hegemònic. De protegir les treballadores per motius humanitaris, tal com dicta la moral cristiana, a considerar les feministes enemigues de classe en entendre que divideixen el proletariat. Però *Feminal* parteix d'una altra perspectiva, esdevenint l'altaveu de la igualtat de drets entre sexes. I això passa per dotar a les dones de les eines necessàries per tal que puguin accedir al món laboral amb les mateixes condicions que els homes. La lluita per l'emancipació de les dones. Per això *Feminal* és la primera revista feminista de Catalunya.

The Wire, de David Simon

Inspirats en els resultats obtinguts per la centenària relació industrial i promocional de la ciutat de Los Angeles amb el cinema, la majoria de centres urbans amb voluntat de projectar-se al món han anat concedint valor a les rendibilitats que es poden generar amb una política audiovisual proactiva. Les oficines que s'ocupen dels rodatges urbans i la promoció de l'oferta audiovisual de la ciutat han anat guanyant espai en els plans d'actuació consistorial. Les indústries del cinema, de la televisió i de la publicitat necessiten la ciutat i la ciutat les necessita a elles. A Barcelona no ha estat fàcil la comprensió mútua actual, i tot i haver-se assolit un excel·lent estadi, encara resten trams en obres sobretot en relació als continguts.

Amb la intenció d'aportar alguns elements sobre la qüestió, em permeto exposar una petita reflexió a l'entorn de l'estimulant relació de la sèrie *The Wire* amb les institucions de la ciutat nord-americana de Baltimore. I és que la sèrie creada per l'escriptor i periodista David Simon narra a través de 60 pel·lícules distribuïdes en cinc temporades (2002-2008) els aspectes centrals que afecten la convivència a Baltimore: el tràfic de drogues il·legals, el sistema portuari, l'ajuntament i la burocràcia, l'escola i la premsa escrita.

L'autor es va plantejar fer un drama policial potent basat en la seva experiència com a periodista de successos al diari *The Baltimore Sun* i les del seu company, l'Ed Burns, guionista i detectiu d'homicidis retirat. Però a mesura que els guions avançaven van constatar que en construir els arcs dramàtics

s'evidenciava el mateix problema que en el decurs de les investigacions policials de la vida real, especialment en les de narcotraficants, en què calia utilitzar unes tecnologies de vigilància, concretament d'escolta, que sovint es frustraven per culpa de la burocràcia del propi departament de la policia de Baltimore.

Així, el projecte inicial es va anar transformant en una obra on l'espectacle és la convivència real en una ciutat nord-americana. Simon explica que va decidir mostrar l'efecte que les institucions provoquen en la ciutadania a nivell individual, per la qual cosa va construir els personatges dels policies, els sindicalistes del port, els farmacèutics, els polítics o els advocats des de l'òptica del seu compromís amb la institució a la que han de servir. No era la primera vegada que ho feia. Quan era escriptor i productor del programa de la NBC *Homicide: Live on the Street*, havia entrat en conflicte amb els executius de la cadena perquè consideraven que el programa era pessimista. Per evitar nous problemes va optar per proposar *The Wire* a la productora HBO, que es va mostrar predisposada a experimentar amb un producte diferent. I com a pas final, va parlar amb l'alcalde de Baltimore per explicar-li el que volia fer sota l'argument que tenia l'esperança de modificar alguns dels criteris arrelats entre la ciutadania, tot i que sabia que desafortunadament no podria canviar els que tenien un comportament delictiu.

Baltimore ocupa el vuitè lloc de la llista de policies municipals dels EUA en termes d'efectius disponibles. No obstant, la tradició de la criminalitat a la ciutat és molt alta, ocupant el dotzè lloc en el

The Wire compleix una funció de servei públic que aquí xocaria amb les dificultats generades per la pell extremadament fina de les institucions a l'hora de potenciar continguts

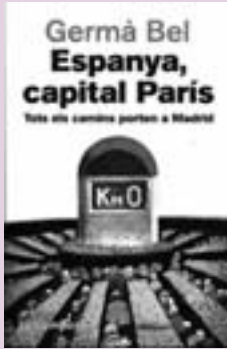
rànquing de ciutats més perilloses, amb 1.754,5 crims per cada 100.000 habitants. El 2003, la taxa de crims contra les persones gairebé era tres vegades superior a la mitjana del país, i la criminalitat contra la propietat assolía el 32%. En la qüestió del *black on black crime*, homicidis entre afroamericans, és la ciutat més significada. Els continguts de *The Wire* estan elaborats amb aquest material i no en dissimula la gravetat ni s'estalvia de fer denúncia, propostes i suggeriments de millora. I ho fa usant la ficció i no el documental, amb personatges inspirats en la realitat i a vegades interpretats per persones que han participat realment en els fets descrits.

No és la primera vegada que un relat de ficció inspirat en la realitat ajuda a la presa de consciència d'un problema i n'estimula el mecanisme de reflexió, d'anàlisi i de proposta de solució. *The Wire* ha seguit el camí del neorealisme italià o del serial sud-americà però sense por a ferir «la sensibilitat de l'espectador». La duresa del combat de la droga a Baltimore hi és representada de manera diàfana, i també la duresa del combat polític a l'ajuntament i a la policia, més preocupats pels càrrecs i les influències que per trobar solucions al drama ciutadà.

Els personatges criminals, els policies i els polítics són mostrats en els seus moments estel·lars —acció, escoltes tecnològiques i persecucions—, però també en els moments íntims, alguns miserables. Això és infreqüent de veure, atès que la majoria de vegades els relats de ficció—com els relats de la resta de mitjans de comunicació— estan al servei dels interessos que els financen. Per aquesta valentia i claredat d'exposició dramàtica crec que *The Wire* compleix una funció de servei públic.

M'imagino una línia de producció que anés en aquest sentit al nostre país, i simultàniament penso en les dificultats que trobarien els productes de denúncia com *The Wire* tenint en compte que la pell de les institucions catalanes és extremadament fina a l'hora de potenciar continguts. Se'm fa difícil imaginar, malgrat creure que seria absolutament necessària, una col·laboració responsable d'aquest caire en el marc de l'Ajuntament de Barcelona i TV3, per exemple. ◀

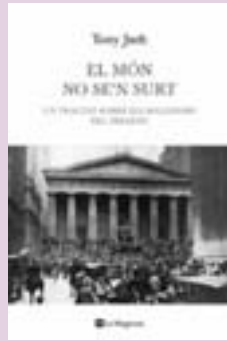

Espanya, capital París

Germà Bel

La Campana
Barcelona, 2011

L'AVE servirà per potenciar les ciutats per on passa o perquè la gent vagi a comprar i a treballar a la capital? Exercim la solidaritat aèria o Palma de Mallorca paga els aeroports de Madrid i Barcelona? Té solució el desequilibri dels peatges a Espanya? El desinterès pel corredor del mediterrani porta a una economia de segona divisió? Aquest és un llibre imprescindible per entendre quina és la intenció de l'Estat espanyol: convertir Madrid en la capital total. ◀

El món no se'n surt

Tony Judt

La Magrana
Barcelona, 2010

La mort de Judt l'estiu passat ha anat acompanyada de lloances a la seva trajectòria intel·lectual, sobretot en el camp de la història, però també per la seva lectura crítica de la societat contemporània. Un punt de vista que es reflecteix a *El món no se'n surt*, on Judt ens repta, amb mà mestra, a assumir responsabilitats cap al món en què vivim, introduint alternatives a l'*status quo* i participant en el debat polític. I tot donant-nos les eines necessàries per imaginar una nova manera de governar-nos i una manera millor de viure. ◀

Paisatge, territori i societat civil

Joan Nogué

Edicions 3i4
València, 2010

Sovint s'oblida que el paisatge és un element fonamental en la creació i la consolidació d'identitats territorials, cosa que, paradoxalment, el catalanisme contemporani no ha tingut massa en compte. I el canvi de paradigma econòmic, social i cultural que estem vivint esdevé una ocasió excel·lent per replantejar-nos la manera com ens relacionem amb el nostre entorn. ◀

La política mediatizada

Félix Ortega Gutiérrez

Alianza Editorial
Madrid, 2011

La progressiva conversió dels mitjans de comunicació en actors polítics privilegiats està alterant decisivament la concepció de la política. La dependència de la política dels mitjans de comunicació condiona substancialment els seus continguts, la seva posada en escena i les relacions amb la societat. Així, polítics, periodistes i ciutadania adopten un nou rol en l'espai de comunicació política. ◀

Catalunya i Espanya, l'encaix impossible

Joan Ridao

Proa
Barcelona, 2011

Amb la sentència inapel·lable del Tribunal Constitucional contrària a l'Estatut, les aspiracions històriques de gran part del catalanisme han quedat irremeiablement malmeses. És evident que la sentència del TC deixa esclertes per fer gestió política a curt termini, però a mitjà termini planteja una disjuntiva molt dura: o submissió o ruptura. ◀

Un imperio fallido

Vladislav M. Zubok

Crítica
Barcelona, 2011

Basant-se en documentació fins ara desconeguda —actes del Politburó, diaris, telegrames xifrats i gravacions de converses—, Zubok ens ofereix un panorama de la Guerra Freda des de la perspectiva del Kremlin que canvia totalment la visió del conflicte que fins ara ens han ofert els historiadors occidentals. ◀

EINES 14

PORTAL

Un futur de proximitat

Eduard López

INCORRECTE

Igualtat o desigualtat: esquerra i dreta

Joan Ridaura

REPTES

Crisi d'habitatge: la necessitat de dir prou

Jaume Asens

Gerardo Pisarello

VOLTA EL MÓN...

Reconciliar diplomàcia i democràcia

Anna Herranz

...I TORNA AL BORN

L'escopeta nacional(ista)

Vidal Vidal

NYERROS I CADELLS

La reforma de les pensions

Miren Etxezarreta

Joan Gil

ELECCIONS

República del Sud Sudan: el 54è estat africà

Antoni Segura

CONNEXIONS

La complexitat del territori i els reptes de la Catalunya comarcal

Lluís Frago

Polítiques culturals com a polítiques urbanes? Una mirada sobre el valor públic i els límits de la cultura

Nicolás Barbieri

La promoció econòmica dels territoris: estratègies per al desenvolupament local

Vanessa Maxé

Alfons Muñoz

Síndrome Nimby

Guillem López i Bonafont

NAVEGADOR

La cooperació intermunicipal a

l'Estat francès

Robert Casadevall

FÒRUM

Jaume Font:

«La identificació de la ciutadania amb el seu municipi és un factor de cohesió social»

Una conversa amb Jordi

Ausàs

VARIABLES

La participació política dels immigrants a Barcelona

Eva Anduiza

Laia Jorba

Laura Morales

Josep San Martín

FULL DE CÀLCUL

Una perspectiva integral de la cadena agroalimentària per revaloritzar l'agricultura

Òscar Alfranca

ARXIU

La construcció de l'hegemonia política: Esquerra, 1931-1933

Raimon Soler

EXPLORADOR

Un fals dilema: Islam i democràcia

Sergi Figueres

FINESTRA

Cerimònia de lliurament del Premi Nobel de la Pau 2010 a Liu Xiaobo

CLÀSSIC

Compromís de Porto Alegre. Un altre món és possible

TRIBUT

Feminal i Carme Karr

Isabel Segura

FILMOTECA

The Wire, de David Simon

Francesc Bellmunt

PUNT DE LLIBRES

